

549 1422

KRÁL TAJEMNÉ ŘÍŠE

BY PRAZE
1884

M. KNAPP, KNIHKUPEC
NAKLADATEL V KARLÍNĚ.

Král tajemné říše.

Tři synové.

KRÁL T A J E M N Ě Ř Í Š E.

Sbírka pohádek o Krakonoši.

ČESKÉ MLÁDEŽI

podává

Y A C L A V Š P A Č E K,
učitel.

S osmi obrázky.

V PRAZE 1883.

NAKLADATEL M. KNAPP, KNIHKUPEC

v Karlíně.

Král tajemné říše.

Zajisté tušíš, milý čtenáři, že se nedočeš v této knize o králi, který má říši na povrchu zemském jako jiní králové, který vládne nad poddanými svými způsobem u králův obyčejným a který panovav několik let umírá, zanechávaje říši svým nástupcům. Nikoli — takový král není předmětem našeho vypravování. Je to král, jehož říši marně bys hledal, ačkoli není známo, že by byl přestal panovat a že by byl odevzdal říši nástupcům.

Nuže, kdo jest nebo kdo byl král ten?

Král ten jest mocný Krakonoš, milý čtenáři, jehož jméno není ti jistě neznámo. Území jeho říše není sice příliš rozsáhlé ani úrodné, jest však divuplné a krásné: jsou to mohutné Krkonoše.

Hory Krkonošské nejsou však jedinou ani pravou říší mocného vládce; vlastní jeho říše rozkládá se pod zemí, jsouc rozměrů mnohem rozsáhlejších nežli hornatý její povrch. Tam jest množství krásných palácův a rajských zahrad s nejkrásnějšími květinami a stromovím, na němž roste lahodné ovoce.

A kdo jsou jeho poddaní?

Jsou to četné zástupy podzemních šotkův a jiných duchů, kteří vykonávají s ochotou každý rozkaz mocného krále. Jejich práce jsou četné a namáhavé. Jim jest připravovati v ohromných výhních z obyčejného kamení drahé kameny a kovy, dbáti pořádku v palácích

a zahradách, třídit a hlídati zásoby pokladů, čistiti prameny horských řek a potokův a upravovati jim cestu na povrch země. Vláda Krakonošova nepřestává však v tajuplné říši podzemní: jeho duchové rovnají také mračna v ovzduší, rozhánějí mlhy a zmírňují deště. Rozhněvaný Krakonoš káže jim často sehnati bouřlivá mračna nad krajinu, směje se divoce úzkosti lidí, tvorů před jeho zraky tak nepatrných.

Nuže, žil Krakonoš opravdu — žije snad posud? —

Ano, žil a žije — v pohádkách a pověstech našeho lidu. Pohledte jenom na ty mohutné balvany, které svrhal z pouhé rozkoše s vrchů v hluboké rokle, na hromady kamení, které naházel a nanosil na vysoké vrchy, na skaliska rozličných podob, které nakupil tu a tam po horách! Jména rozličných míst v horách Krkonošských, jako jsou: Krakonošovo lože, Krakonošova kazatelna, Krakonošův hrob, dokazují, že Krakonoš žil a posud žije — neviditelně, v pověstech našeho lidu.

Lid náš nazval mocného ducha Krakonošem, kteréžto jméno připomíná zároveň jméno Krkonoš, jeho sídla. Přezdívkou jest mu jméno Rybrcouľ*). A Kra-

*) Jméno »Rybrcouľ« patrně není české. Jak vzniklo, není známo. Stará pověst vykládá původ jeho takto: Za dávných dob vymáhali výběrci, nazvaní německy »Ueberzoller« (Ýbrcoller), násilně daně na chudých horalech. Lid obával se prý Krakonoše tak, jako těchto výběrců a nazval ho podobně »Rybrcoulem«. — Spíše podobá se pravdě, že jméno »Rybrcouľ« je znetvořené německé jméno »Rübezahl« (Rýbecál). Německá pověst totiž vypravuje, že Krakonoš věznil ve svém paláci královskou dceru, kterou byl unesl. Dívka přemluvila jej po čase, by sečetl všecku řepu na velikém poli. Krakonoš dal si říci, dívka však za jeho nepřítomnosti uprchla. Nazván tedy prý Krakonoš »Rübezahl« (řepu sečitající). Němci mají tedy pro Krakonoše pouze jméno potupné. — Někteří mají za to, že Krakonoš byl cizí rytíř, který v Krkonoších se usadil a choďoval v rozličném přestrojení mezi lid. S určitostí nelze tak ovšem říci.

konoš zlobí se také velice na ty, kdož opovažují se nazvati ho Rybrcoulem.

Tajemný vládce hor může slouti spíše duchem dobrým nežli zlým, ačkoli zacházel s lidmi velmi krutě, byl-li rozhněván. Pověsti o Krakonoši zaujímají nikoli poslední místo v našich národních pohádkách. Vížíce se k určitým místům, totiž ku krajině Krkonošské, nejsou známy po celé vlasti naší; proto nejsou však méně zajímavé nežli jiné pohádky.

V tuto sbírku sneseny jsou většinou pohádky původní, kromě těch uznal spisovatel za dobré přijati ve sbírku také několik pohádek již uveřejněných, protože jsou zvláště zajímavé neb poučné. Pohádky tyto jsou poněkud změněny, jak vidělo se býti potřebí.

Kéž je Ti, milý čtenáři, čtení pohádek o Krakonoši s prospěchem!

Proč Krakonoš lidi nenáviděl a z čeho
je trestal.

Krakonoš vyšel jednou po dlouhé době na povrch zemský, podivil se nemálo vida, že krajina jest obydlena. Z dále viděl ve vesnicích a v polích hemžiti se lidi, kterých nebyl posud poznal.

„Jací jsou to tvorové?“ pomyslí si. „Poznám, jsou-li hodni, bych popřál jim útulku ve své říši.“

To pověděv proměnil se ve člověka; pak spěchal do blízké vsi, chtěje poznati lidi, jejich zvyky a vlastnosti. Prošel několik vesnic a poznav poněkud lidská zaměstnání, vstoupil do služby k jednomu hospodáři. Každá práce zdařila se mu ku podivu, věrnému čeledínu dostalo se však špatné odměny. Hospodář byl člověk marnotratný, jemuž nedostávalo se nikdy peněz; hospodářství si nevšímal a čeledínovi neplatil umluvené mzdy. Krakonoš odešel tedy od rolníka; po krátkém čase dostal se do služby k pastýři.

Ani zde nevedlo se mu lépe, jakkoli sloužil věrně: pastýř odnášel sám tajně ovce ze stáda, prodával je a vytýkal pak sluhovi, že špatně opatruje svěřené mu stádo. Strhl mu ze mzdy vždy tolik, zač byly ovce, které byl sám ukradl a prodal. Krakonoš poznal ovšem brzy tuto nešlechtnost a vystoupil opět ze služby.

Za nedlouho přijal jej do služby soudce. Krakonoš byl nyní postrachem zlodějův a jiných trestuhodných lidí; soudce byl však sám člověk nespravedlivý: dával se podplácet a soudil pak strannicky.

Rozumí se, že Krakonoš ani v této službě dlouho nesetrval.*)

Je sice známo, že lidé často chybují, a že je mezi nimi vždy dosti nešlechtníkův; přece však nikdo nezavrhne proto celého lidského pokolení. Člověk, jenž byl nucen vystoupiti třikráte ze služby, hledá zajisté přece jinde službu doufaje, že nalezne snad konečně pána spravedlivého. Krakonoš dostal se nejspíše náhodou do služby lidí nešlechtných a zanevřel proto na celé pokolení. Jaký div! On, jehož poslouchali zástupové duchů na pouhé pokynutí, jenž nevěděl ani, co jest křivdu páchat ani co jest ji trpěti, měl být nespravedlivě utiskován a nevděkem odměňován? Nikoli, toho mocný duch snést nemohl.

Všecek rozhněván vrátil se do své říše, hroze omstou bídným pozemšťanům.

V prvním záchvatu zlosti chtěl zatřásti sloupy nádherných podzemních síní, by v okamžení zničil životy nenáviděných tvorův i jejich statky. Než, podařilo se duchům uprositi ho; nelitovali tak lidí, kterých neznali, jako nádherných staveb.

„Budiž tedy!“ vece Krakonoš. „Ale těžce budou pykati, že mne rozhněvali!“

Nehrozil nadarmo: po krátkém čase poznali lidé, že přichází mezi ně často škůdce, jehož nikdo neznal, a jemuž nebylo se báti trestu lidské spravedlnosti. Krakonoš vymyslel si rozličné způsoby, jak by lidi škádlil a jim škodil. Kdyby ho byli znali, byli by zajisté hleděli vždy se mu vyhnout; ale Krakonoš přicházel k nim buď neviditelně nebo zjevoval se jim v rozličných podobách, aby, způsobiv jim škodu, tím více je polekal.

Vozkům dráždíval koně, že se plašili nebo nechtěli hnouti se s místa. Někdy polámal jim u vozu nápravy, jindy posadil se na prázdný vůz a způsobil takovou tíži, že čtyři koně nemohli hnouti vozem. Na pocestné,

*) Musäus: Legenden von Rubezahl.

kterí kráčeli pokojně cestou, pokřikoval, že s podivením ohlíželi se, nevidouce nikoho na blízku. Někdy válel za nimi veliké kameny; když pak ustrašení dávali se na útěk, rozléhal se lesem divoký jeho smích.

Jindy veběhl pocestným v cestu, proměnil se ve splašeného koně nebo v podivné zvíře, jehož lidé nikdy neviděli. Také stával u cesty maje podobu pařezu nebo kamene. Běda však tomu, kdo postavil si naň břemeno, by si odpočinul. Pařez pod ním náhle zmizel, a nebohý nosič upadl i se svým břemenem na zemi. Tak způsobil často velikou škodu lidem, kteří nosovali v nůši skleněné nebo hliněné nádoby na prodej.

Jistého mlynáře vypudil docela ze mlýna. Chodě totiž mimo mlýn slýchal častěji, kterak mleči vypravují o něm, naříkajíce na jeho zlomyslnost. Ovšem že také mlynář účastnil se vždy hovoru. Proto rozhněval se Krakonoš na něj a přemýšlel, jak by se mu pomstil. Několikrát rozlámал mu kolo; když bylo nejvíce mletí, zarazil mu stavidla. Voda přetéкала z nádržky, mlynář nemohl však mlít. Vida, že nezbaví se škůdce, prodal mlýn a přestěhoval se do jiné krajiny.

Také myslivce škádlíval rozličné: proměnil se buď v jelena nebo ve krásného ptáka. Myslivec pronásledoval ho často po několik hodin; Krakonoš vylákal ho do hluboké rokle nebo mezi skaliny, načež jeho zrakům zmizel.

Jaký tedy div, že lidé Krakonoše se báli, chvějice se hrůzou, kdykoli zaslechli jeho jméno. V lese neosmělil se téměř nikdo vysloviti jeho jméno nebo mluvit o něm.

Ale Krakonoš nezůstal na vždycky nepřitelem lidstva. Po nějakém čase vzal opět na se podobu lidskou, chtěje poznati, zdali pozemšťané změnili se ve svém chování. Shledal, že soudil o nich překvapeně a nespravedlivě, pokládaje je za tvory zlé. Byloť ovšem zase dosti lidí nešlechtných, ale u většiny poznal přece jednání spravedlivé.

Krakonoš tedy změnil i své chování vůči lidem. Uminil si, že bude šlechtným pomáhati, kdykoli bude jim pomoci potřebí, nešlechtníky však že bude přísně trestati.

Od té doby Krakonoš byl dobrodincem lidstva: nemocným pomáhal ku zdraví, chudé obohacoval zlatem, jehož měl hojnost. S lidmi, kterým chtěl pomoci, setkával se nejčastěji buď jako pocestný, buď jako myslivec nebo jako žebrák. Ovšem že dovedl vzíti na se podobu jakoukoli.

Poznav, že nouze nejvíce neštěstí a nepravosti mezi lidmi působí, uvěznil prý Bídu, která tehdy velice sužovala horský lid, v podzemním sklepení, spoutav ji těžkými okovy. Rozkázal také svým duchům, aby upravili na povrchu zemském zahradu, do které směli pak vejíti v noci svatojanské lidé stížení neštěstím. V zahradě Krakonošově rostlo zlaté kvítí a léčivé byliny.

Také vchod ku svým pokladům učinil přístupným. Běda však smělcům, kteříž opovážili se vejíti v tato místa, puzeni jsouce lakotou a nikoli nouzí. Ti vrátili se zřídka kdy do svého domova.

Kromě takových odvážlivců trestával Krakonoš krutě ty, kdo se mu posmívali. Velice nenáviděl podvodníků, lakomců, lidí vychloubavých a pyšných; avšak často jim odpustil jejich provinění, vida jejich lítost, neb učinil potrestaným již nějaké dobrodiní, když poznal, že se polepšili. Prosících téměř nikdy neoslyšel.

Krakonoš, kdykoli trestal, volil vždy takové tresty, jimiž by vinníky nejen citelně potrestal, ale zároveň i napravil: tak lakomcům způsobil obyčejně ztrátu majetku, pyšným a vychloubavým veřejný posměch; lidi surové hleděl napravití trestem tělesným, lenochům ukládal těžké práce.

Krakonoš trestaje zjevoval se obyčejně ve své pravé podobě, jako přistárlý muž vysoké a silné postavy, zahalený od ramen až po kolena v jakýsi šat. Ruce a nohy míval obnažené. Tvář jeho bývala zamračena, vousy

a vlasy byly neobyčejně dlouhé, rozčuchané; zraky jeho zářily divoce. Ve pravici držival tlustý kyj. Přišel-li však mezi lid, aby činil nešťastníkům dobrodiní, býval obličejem přívětivého, máje podobu lidskou.

Tak stal se po krátké době postrachem lidí zlých, kdežto lidé ctnostní nebáli se ho. Mnozí, kteří nevinně soužení byli neštěstím, zámyslně přicházeli do hor, aby se s ním setkali a prosili ho za pomoc, vědouce, že netřeba jim Krakonoše se báti. Někteří, nemohouce se s ním sejít, volali ho jménem. Ovšem, byla to odvážlivost, ale Krakonoš přesvědčiv se, že jen veliká nouze dohnala nešťastné k takovému kroku, nehoršil se na ně, ale rád jim pomohl.

Jeví se nám tedy Krakonoš jako duch spravedlivý, který činil mnohá dobrodiní chudým a přísně trestal nešlechetníky. I nedivme se, že lid horský tak rád vypravuje pohádky o Krakonoši.

Krakonoš a krejčovský tovaryš.

Krakonoš, pošádliv svými žerty několik členů nenáviděného pokolení lidského, vzdálil se zase s povrchu zemského, by prohlédl svou podzemní říši. Celá století jsou jen malou chvílí v životě věčně žijících duchů; nedivme se tedy, že Krakonoš zůstal déle nežli sto let ve své tajemné říši. Lidé na něho zatím poněkud zapomněli, a jen četné pověsti připomínaly jméno mocného ducha.

Po této dlouhé době Krakonoš vyšel opět z podzemí. Posadiv se na vysokou skálu rozhlížel se po krajině. Jak se tu vše změnilo! Města i vesnice se rozmnožily, každá píď půdy proměněna byla v úrodné pole.

Co tak rozhlížel se pln úžasu vůkol, zaslechl ne-daleko lidské hlasy. Byli to tři cestující tovaryši, kteří byli zabráni v hovor.

„A já povídám, že Krakonoše nebylo a není,“ pravil jeden z nich, který se jmenoval Vavřinec. „Jsou to jen hloupé povídačky, které se zlíhly ve hlavách pověřivých lidí.“

„To nemyslím,“ odvětil druhý tovaryš. „Takové pověsti musí mít něco pravdivého za základ.“

„Nuže, vždyť jsme v Krakonoších,“ zvolal Vavřinec rozpustile, „proč tedy Krakonoše nevidíme? Hej, Rybrcoule, ty škůdce lidstva, pojď sem, ať se poznáme!“

Vavřincovi společníci rozhlíželi se bázlivě vůkol, zdali Krakonoš již nepřichází, ale Vavřinec jen se smál. Však měl Krakonoš velikou chuť uchopit opovážlivého mluvku a zardousiti jej, ale přemohl se.

»To byl by pro tebe malý trest, bídný tvore,« pravil sám k sobě, zatínaje pěsti; »tobě připravím větší muka.«

Za chvíli rozloučil se Vavřinec se svými společníky a dal se jinou cestou, která vedla do německého města Hiršberku. Vykračoval si rázně, netuše, že má neviditelného průvodce — rozhněvaného Krakonoše.

V Hiršberku vešel Vavřinec do hostince, kde hodlal přenocovati; Krakonoš nastoupil pak zase zpáteční cestu do hor, přemýšleje, kterak by se tovaryši pomstil.

Příležitost ku pomstě naskytla se brzy: po téže cestě, kudy krácel před chvílí Vavřinec, šel nyní cestující obchodník, nesa na zádech těžký vak.

Ubohý člověk! Netušil, že bude nástrojem Krakonošovy pomsty. Zlomyslný Krakonoš vzal na sebe rychle Vavřincovu postavu a krácel zvolna naproti cestujícímu, jakoby nezamýšlel nic zlého. Přiblíživ se však k němu chopil ho rychle za krk, povalil jej k zemi, zacpal mu šátkem ústa a svázal mu ruce i nohy. Pak prohlédl jeho kapsy, vybral z nich všechny peníze a hodiv si jeho tlumok na záda, zmizel v nedalekém lese.

To vše stalo se v malé chvíli. Oloupený křičel z plna hrdla, jeho hlasu nebylo však hrubě slyšeti, protože měl v ústech šátek.

Nevida nikoho na blízku strachoval se, že bude musiti přenocovati v širém poli; než — najednou zaslechl blízkí se kroky. Jaká to šťastná náhoda! S druhé strany přicházel k němu rolník, nesa na rameně kosu. Spatřiv ležícího zde člověka položil kosu, vytáhl mu z úst šátek a rozvázal mu provazy, jimiž byl svázán.

»Díky vám, tisícere díky, dobrý člověče,« pravil obchodník, utíraje si s čela pot; »kdo ví, jak dlouho bych zde byl ještě ležel, kdybyste nebyl mi pomohl.«

»I rádo se stalo,« dí rolník, »ale povězte mi, kdo vám způsobil taková muka?«

Obchodník vypravoval mu všechno, nařkáje, že jest nyní žebrákem, protože mu lupič vzal všechny peníze.

„Tomu se divím,“ řekl rolník, „nepamatuji, že by se byla stala loupež v této krajině. Nezdržujeme se však; nejste beztoho znám v okolí, dovedu vás tedy do Hiršberku, vím tam o laciném hostinci.“

„Do hostince nemohu jít,“ pravil obchodník, „ten zlosyn mi vzal vše až do posledního krejcaru.“

„Budte jen dobré mysli,“ těšil ho rolník. „Mám u sebe něco peněz, myslím, že mou pomocí nepohrdnete.“

„Díky vám, dobrý muži,“ řekl obchodník, „přece jsou tedy ještě hodní lidé na světě.“

„Těch jest věru málo,“ dí rolník zasmušile. „Než, pospěšme, bude brzy tma.“

Dovedl obchodníka do Hiršberku a vyhledal hostinec, do něhož byl Vavřinec prve vešel. Zde mu vtiskl do ruky něco peněz a kráčel zase zpět.

Obchodník mu srdečně děkoval, netuše, že rolník není nikdo jiný nežli — Krakonoš, tentýž Krakonoš, který ho byl před chvílí o všecko oloupil.

V hostinci bylo živo: bylo zde mnoho lidí bavících se hovorem při plných sklenicích. Vavřinec seděl ještě s několika počestnými za stolem blízko dveří, nevšímaje si ani vstupujícího sem obchodníka, jehož neznal. Tím více užasl obchodník, vida zde klidně seděti lupiče, který mu byl uzmul před chvílí celý jeho majetek.

Vzpamatovav se poněkud usedl do kouta; přemýšlel, co by měl dělati. Byl jist, že se nemýlí — podoba lupičova tkvěla mu živě na mysli.

„Peníze má bezpochyby ještě u sebe,“ pomyslí si. „Nejlépe učiním, dám-li ho zatknouti.“

Vyšel tedy nepozorovaně ven a spěchal na radnici.

Hiršberský purkmistr byl znám svou přísností daleko široko. Vyslechnuv obchodníka kázal ihned přivést stráž a sám ji vedl do hostince. Vavřinec byl za chvíli spoután a přiveden na radnici, kde byla zatím se shromáždila městská rada.

„Kdo jsi a odkud přicházíš?“ tázal se purkmistr Vavřince, posadiv se na svou soudnou stoliči.

»Jmenuji se Vavřinec, jsem krejčí a hledám práci.«

»Jsi obžalován, že jsi tohoto muže nedaleko lesa přepadl, oloupil a ztýral; přiznáváš se k tomu?« tázal se purkmistr dále.

»Tohoto člověka neznám a vidím ho zde poprvé,« odvětil Vavřinec. »Jsem poctivý člověk a nikoli lupič.«

»Jak můžeš dokázati svou poctivost?«

»Pracovní knížkou, do které mi každý mistr zaznamenal, že bylo mé chování vždy bezúhonné,« odvětil Vavřinec.

»Ukaž ji!« kázal purkmistr.

Vavřinec otevřel svůj tlumok a vyňal z něho knížku. Však co to? Ve tlumoku něco zacinkalo. Vavřinec náhle zbledl.

»Vyndej vše!« poroučel purkmistr.

Vavřinec byl jako zkamenělý; chvěl se po celém těle. Úřední sluhové vytrhli mu z rukou tlumok a jali se jej prohledávati. Kromě několika kusů drahých tkanin našli objemný sáček s penězi. Obchodník vykřikl radostí, vida svoje věci.

»Nuže, zlosyne, budeš ještě zapírat?« zahřměl purkmistr na Vavřince.

Ubohý tovaryš byl strachem a leknutím téměř bez sebe.

»Milost, milost, páni soudcové!« zvolal žalostně a klesl na kolena. »Věřte mi, že jsem nevinný! Jak se dostaly ty věci do mého tlumoku, to ví jen Bůh.«

»Tvůj zločin je dokázán,« pravil purkmistr; »proto raději se přiznej, sice kat užije prostředků, kterými ti rozváže ústa k vyznání.«

Ubohý Vavřinec pozbyl mysli docela: vida, že kat hodlá nejprv užiti »palečnic«, totiž přístrojů šrouby opatřených, kterými mu chtěl rozmačkati palce, obával se, že by tím byl učiněn úplně neschopným ku práci, protože by nemohl držeti v ruce jehlu.

»Co mi z toho pojde, nepřiznám-li se?« myslil si. »Kat udělá ze mne mrzáka; mám se živiti pak žebrotou? Nikoli, raději se přiznám.«

A Vavřinec přiznal se skutečně ke zločinu, jehož nespáchal. Soudcové slyšeli, co chtěli slyšet, a kat byl bez práce.

Tenkrátě bývaly loupeže přísně trestány : soudcové odsoudili Vavřince jednomyslně k ohavné smrti provazem.

Vavřinec, vyslechnuv svůj rozsudek, byl odveden do vězení. Lidé sice uznávali, že městská rada soudila spravedlivě, ale přece každý Vavřince litoval. Jediný rolník, jenž byl vedl oloupeného obchodníka do města, vychvaloval radní pány. Víme, že to byl Krakonoš.

Již druhého dne ráno byla postavena za městem šibenice, na níž měl se houpati nešťastný tovaryš. A sotva byla hotova, přiletěl veliký havran a posadil se na ni, jakoby čekal na svou kořist — na tělo popraveného. Havran ten byl — Krakonoš.

Ale havran ve své naději poněkud se zklamal, neboť poprava neměla býti vykonána téhož dne. Vavřincovi bylo popráno ještě několik dní života, neboť měl se dříve usmířiti s Bohem. Do vězení docházel k němu kněz, kterýž ho připravoval k smrti.

Krakonoš proměnil se opět ve člověka; dovědév se pak ve městě, že poprava bude vykonána teprve za týden, ubíral se zase do hor.

Nedaleko místa, kde byl oloupil obchodníka, spatřil seděti dívku, která, zakrývajíc obličej rukama, hořce plakala.

Krakonošovi bylo dívky líto, neboť míval s nešťastnými soustrast, ačkoli lidí nenáviděl.

»Proč tu sedíš tak o samotě plačíc?« otázal se dívky. »Pověz mi, co tě rmoutí, snad mi bude lze ti pomoci.«

»Ach mně není pomoci,« lkala dívka, hledíc překvapena na neznámého. »Zmařený život lidský nelze nahraditi — já jsem zavraždila vlastního bratra.«

„Ty že jsi zavraždila vlastního bratra, dívko?“ žasl Krakonoš. „Tomu nevěřím — to není možno.“

„A přece je tomu tak,“ pravila dívka. „Vězte, že krejčovský tovaryš, který bude po několika dnech za městem oběšen, jest můj bratr.“

„Tvůj bratr?“ divil se neznámý. „Ale jak tomu mám rozuměti, že jsi ho zavraždila — ty jsi přece nezavinila jeho smrti?“

„Ach, zavinila!“ lkala dívka. „Vidím, že máte se mnou útrpnost, a že vás můj osud zajímá. Povím vám tedy, čeho jsem se dopustila: já jsem svedla bratra ke zločinu, kterého se dopustil.“

„To není možno,“ pravil Krakonoš; „vypravuj mi všechno.“

„Slyšte tedy,“ pravila dívka přemáhajíc pláč. „Naši rodiče měli ve blízké vesnici malý domek a kousek pole. Budou tomu brzo tři roky, co Vavřínek vyučil se řemeslu a šel do světa na zkušenou. Nevěděli jsme, kde se zdržuje. Ale za půl roku, když byl odešel, zemřela matka. Vavřínek nepřicházel. Po roce zemřel otec, a já jsem osiřela docela. Žila jsem smutně v naší chaloupce, čekajíc toužebně, kdy bratr se vrátí.“

„Tu stalo se však něco, co zničilo celý můj duševní poklid: v sousední vsi bydlí nesvědomitý lichvář, který půjčuje peníze na vysoké úroky. Mnohou rodinu již ožebračil. Ten přišel jednoho dne ke mně, tázaje se, zdali vím, že půjčil otcí mému krátce před jeho smrtí padesáte tolarů. Rekla jsem, že nevím o ničem. Lichvář vytáhl z kapsy nějaký spis a řekl mi, že je to dlužní úpis, který mu dal můj otec, když vypůjčoval si od něho ty peníze.“

„Můžete si pomyslit, jak jsem se lekla. Lichvář mi vyhrožoval, že prodá naši chaloupku, nezaplatím-li mu těch padesáte tolarů nejdéle za půl roku. Déle nebude prý čekat.“

„Co jsem měla činit, odkud vzít tolik peněz? S úzkostí očekávala jsem příchod bratrův, těšila jsem se, že přinese peníze, kterými zaplatíme otcův dluh —

ač pochybuji, že by byl nebožtík otec od lichváře něco si vypůjčil.

»Konečně bratr přišel. Jak jsem se radovala? Když byl poněkud oželel ztrátu drahých rodičů, vypravovala jsem mu, čím lichvář mi vyhrožoval. Vavřinec zbledl, neboť nepřinesl žádných peněz. Mistr, u něhož byl, dával mu jen malou mzdu, protože jest nyní o práci zle. Tak nemohl Vavřinec ničeho zahospodařit a vrátil se domů s prázdnýma rukama.

»Počala jsem bédovati. Ty peníze musíme mít, bratře,« pravila jsem. »Vydej se opět na cestu, najdi si práci a hled, abys ty peníze nějak sehnal — zbývají nám již jen čtyři měsíce. Jdi jen brzy, jdi — a bez peněz nepřicházej!«

»Ano,« řekl Vavřinec, »půjdu hned. Ten lichvář nesmí nás připravit o dědictví po milých rodičích — buď jista, že peníze přinesu.«

»Mně se odlehčilo; věděla jsem, že bratr dostojí slovu. Vypravil se hned na cestu a řekl mi, že bude ještě dnes hledati práci v Hiršberku. Ale dnes dověděla jsem se, že přepadl cestujícího a že jest odsouzen k smrti. Ubohý bratr! On je tak šlechetný, ale v tu chvíli odstoupil od něho dobrý anděl. Já jsem vinna, že spáchal ten zločin. Kdybych jej byla přemluvila, aby zůstal doma, kdybych mu byla slíbila, že budu pracovat s ním, abychom vydělali potřebné peníze, nebylo by se to stalo. Ale já jsem ho téměř vyhnala z domova řkouc, aby se nevracel bez peněz — já jsem vinna jeho zločinem a jeho smrtí.«

Po těch slovech dala se dívka zase do pláče.

Neznámý se zamyslíl. »Ovšem jsi velice nešťastna,« pravil po chvíli, »ale co ti prospěje, budeš-li zde sedět a naříkati?«

»Jdu do Hiršberku, milý pane,« pravila dívka, »nemohla jsem však již dále, zármutek mne přemohl.«

»A proč tam jdeš?«

»Půjdu k soudci, padnu mu k nohám a budu ho prosit, aby Vavřince propustil. Raději chci sama zemřít, než aby zemřel on — vždyť já jsem všeho příčinou!«

Krakonoš byl jejími slovy velice pohnut. Zapomněl úplně na svou pomstu, přemýšleje, jak by Vavřince zase vysvobodil.

»Neplač, dívko, a vrať se domů,« pravil k ní, »Vavřinec jest nevinen, vím to dobře. Okolnosti svědčí však proti němu, tak že bude nesnadno dokázat jeho nevinnost. Ale buď jista, že Vavřinec nezemře: jeden z radních pánů jest mým dobrým přítelem, a taková známost platí mnoho. Bratra můžeš očekávatí časně ráno, buď jista, že přijde zdrav domů.«

Dívka pohlédla žasnouc na cizince, jakoby chtěla vypátrati, mluví-li pravdu. Vidouc však, že se tváří vážně, pravila: »Nevím, smím-li věřití svému sluchu, milý pane; připadá mi, jako byste byl strážným andělem mého bratra.«

»Tím věru nejsem,« usmál se neznámý, »jsem jen hirsberský měšťan. Nyní půjdu do města, bych zbavil tvého bratra pout. Ty však buď dobré mysli a neměj o něho starosti.«

Dívka byla plna radosti: poděkovavši neznámému spěchala k domovu.

Krakonoš vrátil se do města přemýšleje, kterak by vysvobodil Vavřince z vězení. Mohl ovšem rozbiti dvěře žaláře a vynésti vězně z města, takového způsobu však nechtěl užiti. Chtěl vyvésti nějaký žert radním pánům, kteří zacházeli s Vavřincem tak přísně.

Učiniv se neviditelným vešel do radního domu, kde byl Vavřinec uvězněn. Když se setmělo, donesl žalářník vězni skrovnou večeři, pak odnesl prázdnou nádobu a zamkl vězení.

Krakonoš čekal, až žalářník zhasil ve svém bytě světlo a šel spat. Pak protáhl se skulinou ve dveřích do světnice, vzal svazek klíčů visící na stěně, vyšel touže cestou zase ven a kráčel k Vavřincovu vězení.

Vzav na sebe podobu žalávníka, odemkl zticha dvéře a vešel do vnitř. Odsouzenec se divil, vida žalávníka přicházeti v tak pozdní chvíli. Divil se však ještě více, když žalávník posadil se vedle něho a počal s ním hovořiti.

»Lituji tě, ubohý hochu,« pravil, »že musíš umřít tak mlád. Nu, nedívej se na mne, jako bys mi nevěřil. Snad je ti divno, že jsem tak přívětiv? Má služba jest velmi těžká, milý hochu. Lituji každého vězně, ale nesmím toho dát na sobě znáti: rozneslo by se to, a páni by mne vyhnali ze služby. S tebou mohu však mluvit otevřeně, ty mne neprozradíš, chudáku, neboť —«

Vavřinec se zachvěl, porozuměl žalávníkovi dobře.

»Máš-li ještě nějaké přání, tedy mi je sděl,« pokračoval tento. »Vzkážeš snad něco své sestře?«

Vavřinec pohleděl na něho s úžasem. »Což vy znáte mou sestru?« tážal se.

»Poznal jsem ji teprve dnes,« dí žalávník. »Byla zde, chtěla mluvit s tebou; ale nesměl jsem ji k tobě pustiti.«

»Ach, má dobrá sestra!« lkal Vavřinec. »Myslí zajisté, že jsem se stal lupičem. Ano, mám jediné přání — chci spatřiti ještě svou milovanou sestru — přiveďte ji ke mně, dobrý člověče.«

»Toho nemohu učiniti,« pravil žalávník; »upokoj se však, vím, že jsi nevinný, a přišel jsem, abych tě vysvobodil.«

Pak šel vězni pouta řka: »Svlékni rychle svůj oděv a vezmi si můj, aby tě strážé nepoznaly. Neváhej!«

Vavřinec myslil, že je to sen, mnul si oči, zíraje s úžasem na žalávníka. »Snad se mnou žertujete?« pravil po chvíli.

»Nikoli, nežertuji,« dí žalávník. »Jen oblékni rychle můj oděv a pospěš, abys byl přede dnem u své sestry, která tě již očekává.«

»Nikoli, nepůjdu,« pravil Vavřinec. »Co by se stalo s vámi?«

„O mne se nestarej, buď ujištěn, že se mi nestane nic,“ odvětil žalářník. „Jen se rychle převlékni, zde máš klíče — neboj se a jdi směle.“

Vavřinec padl tomuto dobrému člověku k nohám a děkoval mu vřelými slovy. Pak oblékl jeho šaty a vyšel směle na ulici. Stráže si ho ani nevšímaly, myslíce, že je to žalářník.

Ještě nežli počalo svítati, klepal na dvěře své chaloupky. Můžeme si pomyslití radost jeho sestry! Vavřinec vypravoval jí, jak se dostal z vězení; sestra se tomu divila, myslila si však, že neznámý pán, který jí přislíbil pomoc, zaplatil dobře žalářníkovi, by propustil jejího bratra.

Vavřinec nevěděl zase nic o pánovi, a tak nemohli se domyslití, kdo vlastně vysvobodil Vavřince od smrti. Přece však velebili ochránce, ať jim byl kdokoli.

Vavřinec svlékl rychle žalářníkův oděv, ale tu našel něco v kapse, čeho nebyl dříve pozoroval. Byl to neveliký, však dosti těžký závitok. A jaké bylo jeho podivení, když poznal, že jsou v závitku — dukáty.

Vavřincova sestra nebyla právě příjemně překvapena. Pohleděla pátravě na bratra, neboť vzniklo v ní podezření, že snad přece přepadl obchodníka a že mu tyto peníze odcizil. Ale Vavřinec se zapřisáhal, že neví, dal-li mu je do kapsy žalářník, nebo jak se tam vůbec dostaly.

Že peníze náležejí jim, to patrně bylo ze slov, která byla napsána na závitku: „Tyto peníze daruje ti ten, jehož jsi pohaněl; zaplať lichváři.“

„Koho jsem pohaněl? To věru nevím,“ pravil Vavřinec. „Vůbec připadá mi všecko jako sen, co se mi v poslední době stalo.“

Tolik však Vavřinec pochopil, že by nebylo radno zdržeti se doma. Proto vydal se již druhého dne na cesty; Hirsberku ovšem se vyhnul. Jeho sestra proměnila několik dukátův a zaplatila lichváři.

Než, vraťme se opět do Hiršberku; Vavřinec byl ještě ve vězení — ovšem nikoli skutečný Vavřinec, nýbrž Krakonoš, který vzal na sebe jeho podobu.

Kněz přicházel k němu každodenně. Vězeň byl tich jako beránek — zdálo se, že lituje velice svého provinění. Duchovní se těšil, že odsouzený odevzdal se do vůle boží, a připomínal mu kajícího lotra, dodávaje mu myslí, aby se nestrachoval smrti, nýbrž aby těšil se na lepší život, který mu potom nastane.

Den popravy se přiblížil. Odsouzený byl přiveden na náměstí, kde mu byl rozsudek ještě jednou přečten. Pak vzal soudce bílou hůlku, zlomil ji v půli a hodil oba kusy odsouzcem k nohám. Potom kráčel celý průvod na místo, kde stála šibenice.

Když byli pod šibenicí, svázal kat Krakonošovi ruce na zad a vystoupil s ním po řebříku vzhůru. Pak mu hodil oprátku na krk a podtrhl pod ním řebřík.

Krakonoš visel nyní na šibenici, ale nikoli jako oběšenec, nýbrž jako živý neposeda: vrtěl a házel sebou jako na houpačce. Katovi nebylo při tom volno, neboť přítomní diváci počali reptati, že ubožáka zbytečně mučí. Kdo ví, co by se bylo stalo; ale Krakonoš natáhl se, jakoby byl mrtev, a kat mohl odejít.

Také zástup diváků se rozešel, a jenom někteří zvědavci zde zůstali. Chtíce si dobře prohlédnouti oběšence, přistoupili blíž, ale Krakonoš počal sebou zase házeti, tak že všichni v okamžení se rozutekli.

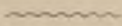
Ve městě rozšířila se zpráva, že oběšenec není ještě mrtev. Hned spěchalo mnoho lidí za město; než, Krakonoš visel pokojně, jakoby byl mrtev.

Ale večer tvrdil každý, kdokoli šel mimo šibenici, že oběšenec ještě se trápí. Městská rada neměla tolik odvahy, aby šla k šibenici v noci, ale časně ráno vyslala tam komisi.

Komise nemohla se dosti nadiviti tomu, co spatřila: na šibenici houpal se vích spletený z hrachoviny, a z něho vlály kusy oděvu, který měl oběšenec na sobě.

Byl to sice div, ale slavná komise domyslíla se hned, co se stalo: městský strážník oznamoval za chvíli k upokojení obecnstva, že vítr sfoukl v noci slabého krejčíka se šibenice. —

Vavřinec vrátil se po dvou letech domů. Divil se velice, když uslyšel vypravovat o té neobyčejné popravě. Teprve nyní věděl, kdo jej vysvobodil od smrti, a blahořečil Krakonošovi, kterému se byl dříve posmíval. Žil ve své chaloupce se sestrou spokojeně až do smrti.

Tři synové.

Krakonoš procházel se jednou po horách, jsa přestrojen za vznešeného pána. Kráčeje pěkným údolím k malé vesničce, potkal starého žebráka, který právě vycházel ze vsi. Stařeček, vida vznešeného pána, pozdravil jej uctivě a prosil za almužnu. Krakonoš dal mu stříbrný peníz.

„Bůh vám odplat, milostivý pane!“ děkoval stařec, a slzy vděčnosti skropily jeho tváře, „díky vám! Takové almužny mi ještě nikdo nedal.“

„Ubohý starče,“ dí Krakonoš, „pověz mi, proč musíš chodit žebrotou? Nepracoval jsi za mladých let, že jsi ničeho si nezahospodařil? Či dal jsi, co jsi vydělal, dětem? A máš-li děti, proč tě neživí a nepečují o tebe?“

„Ach, milostivý pane,“ dí stařec chvějícím se hlasem, „jsem nešťasten, velmi nešťasten.“

Pak usedl na kámen a vypravoval: „Když jsem byl mlád, pracoval jsem, seč mi síly stačily. Z počátku měl jsem jen malý domek, ale po několika letech zahospodařil jsem si tolik, že jsem mohl koupiti si chalupu. Nedostatku jsem neměl nikdy. Mám tři syny; těm odevzdal jsem svůj majetek.“

„A proč tě synové neživí?“ tázal se Krakonoš.

„Pravda, mohli by mne živiti,“ vzdychl stařec; „ale každý má dosti výmluv, že nemůže o mne se starati. Chalupu jsem odevzdal nejstaršímu synu, který ostatním bratrům vyplatil něco peněz. On je nyní zámožný člověk, ale jest lakomec: nepřeje ani sobě ani svým dítkám, aby se do syta najedly, a starý otec byl by mu zbytečným břemenem.“

„Druzí dva synové jsou řemeslníky; starší není tak skoupý, ale má četnou rodinu: stará se příliš o své dítky, aby jim zachoval jmění, a na starého otce zapomíná.

„Třetí syn má srdce dobré, ale je chud skoro jako já: je stále churav, a jeho nemoc pohltila všecky peníze, které mu nejstarší bratr vyplatil. Přece mi však někdy něco poskytne, ačkoli sám chudák trpí nedostatkem. Škoda, že není zámožný, ten by nedopustil, aby jeho otec chodil žebrotou.“

Žebrák se zamlčel, utřev si veliké slzy, které mu kanuly z očí.

„Ubohý starče,“ dí Krakonoš, „vidím, že jsi velmi nešťasten, ačkoli jsi neštěstí svého nezavinil. Ale netruchli, ještě dnes bude ti pomozeno. Nyní již nežebrej, ale jdi ke svým synům; napřed k nejstaršímu, potom ke druhému a naposledy k nejmladšímu. Pros každého, aby ti dal jisti. Ať dají ti nebo nedají, vícekrát nežádej než jednou. Každému pak pověz, aby přišel odpoledne do mého zámku, který leží za tímto vrchem. Řekni, že jsem bohatý cizinec, který od nedávna zde přebývá, a že bych rád s nimi promluvil.“

Po těch slovech rozloučil se se žebřákem a kráčel dále k vesnici. Ale za chvíli učinil se neviditelným a šel za starcem.

Ten divil se řeči neznámého pána; nevěděl ani, že se zdržuje zde na blízku vznešený cizinec. Uposlechl však jeho rady a zaměřil přímo k obydlí nejstaršího syna, zámožného chalupníka.

Ten byl právě ve stodole, když otec vešel na dvůr.

„Žehnej ti Bůh, synu, krásné obilí se ti urodilo!“ dí stařec.

Ale syn otce ani nepřivítal, ani ho nepozdravil. „Kam pak to stačí!“ prohodil mrzutě. „Člověk ani nemá, by živobytí uhájil. A čeho si žádáte, otče? Snad nepřicházíte zase, abych vám něco dal? Byl jste tu nedávno.“

„Máš pravdu, byl jsem zde, ale ani kousku chleba jsi mi nepodal. Ještě jsem dnes nejedl, snad mi dáš něco k jídlu?“

„Vždyť jsem si hned myslil, že to bude něco takového“, dí syn. „Ale jak vám to jen může připadnouti? Vždyť víte, jaký mám nedostatek. Věru, nemohu vám dátí ničeho.“

„Vždyť nepřišel jsem jen proto.“ vece stařec vida, že syn od něho se odvrací. „Odpoledne máš přijíti k bohatému pánu, který bydlí v zámku za druhým kopcem. Rád by s tebou mluvil.“

„Nemám času,“ dí syn. „Co by mi takový pán chtěl?“

„Jen přijď, bude to něco důležitého“, dí stařec odcházeje.

Kráčel k domku druhého syna. Ten byl zedníkem; spravoval právě zeď svého domku.

„Pomáhej ti Pán Bůh, synu!“ dí žebrák.

„Dejž to Pán Bůh — vítám vás, otče!“ zvolal syn ohlédnuv se. „Již jste zde dávno nebyl! Pojdte do světnice.“

Stařec vešel do světnice. Syn ho pobízel, aby se posadil.

„Nemám času, synu,“ vece stařec, „proto jsem zde již dlouho nebyl; nemohu se zde dlouho zdržet. Ale ještě jsem dnes nejedl; dej mi něco jísti.“

„Nemám, otče, nemám,“ dí syn. „Mám zde tak na dnes chleba pro děti. Ty toho spotřebuj!“

„Pozoruj,“ dí stařec, pohlížeje na okousané kousky chleba, které ležely na zemi. Děti stále škemraly o chléb, a slabý otec nedovedl jim odepřít, ač jedly skoro jen ze zvyku. Ale pro starého otce neměl ani sousta chleba.

Stařeček vyřídil ještě synovi, že má přijít odpoledne do zámku neznámého pána.

„Má pro mne snad nějakou práci?“ tázal se syn. „To je dobře, aspoň budu mítí zase pořádný výdělek — ty děti dělají mi starosti.“

»Nevím, co ti bude chtít ten pán, synu, ale jen tam jdi,« řekl stařec, odcházeje k nejmladšímu synovi.

Ten ubožák neměl vlastního domku; bydlel v malé světničce, kterou byl si najal. Byl krejčím.

Jakmile otec vešel, syn odhodil hned oděv, který právě spravoval, šel otci vstříc, objal jej a pravil: »Vítám vás, drahý otče! Stýskalo se mi již po vás, tak dlouho jste zde nebyl! Zjistěte zůstanete u mne dnes hodně dlouho. Posadte se, vidím, že jste unaven.«

»Vždyt jsem byl nedávno u tebe, synáčku,« dí pohnutý stařec.

»Kdybyste jen mohl u mne pořád býti!« vzdychl syn. »Kéž bych jen mohl pracovati! Nyní jest mi trochu lépe; za správu tohoto šatstva dostanu zase něco peněz; budu moci vám opět něco dáti. — Ale vy jste zajisté dnes ještě nejedl — hned vám připravím něco k jídlu.«

Za chvíli stařeček si pochutnával na polévce, kterou mu syn na rychlo připravil. A jak potěšil se z jeho lásky! To byla nejblaženější chvíle chudého stařečka.

Když pohovořili, pověděl otec synovi, ke komu má odpoledne přijíti.

»Snad ustrnul se ten pán nad námi a chce nám pomoci,« pravil syn. »Kéž by tak učinil! Pak bychom neodloučili se od sebe, drahý otče!«

Tak hovořili až do poledne. Syn oblékl se pak v lepší šat a vyšel z domku, podpíraje se o hůl, neboť chodil velmi obtížně, jsa často trápen pakostnicí.

Otec zůstal ve světnici sám, čekaje, až syn se vrátí.

Za vsi dohonili nejmladšího syna oba bratři. Divili se, že všichni jdou touže cestou. Lakomý chalupník pomyslí si hned, že jeho bratři jdou také k cizímu pánu; proto je předběhl, aby tam byl nejdříve. Mladší bratr nechtěl také býti posledním, a proto pospíchal za starším. Tak zůstal nejmladší bratr posledním.

Když druhý bratr byl asi v polovici cesty, lakomec byl již v zámku.

Pán seděl ve stinné besídce, a když lakomý syn k němu se přiblížil, na všechny strany se ukláněje, dobře si ho prohlédl. Pak se ho tázal, jak se mu vede, a má-li od čeho býti živ?

„O, milostivý pane, mně vede se velmi zle!“ počal bédovati lakomec. „Mám sice domek i pole, málo to však vynáší. Musím pracovati po celý rok a nesklidím pak ani tolik, abych mohl uživiti rodinu: mám tři děti. Kromě toho podporuji starého otce, který stále ke mně dochází, máje za to, že mu mohu spíše něco dáti nežli druží dva bratři.“

Sotva lakomec přestal naříkati, přišel druhý syn. Myslíl, že dostane u pána práci, ale pán tázal se ho podobně jako jeho bratra.

„Mně by se nevedlo zle, chvála Bohu,“ dí druhý syn, „ale mám veliké starosti s dětmi. Rád bych jim něco zahospodářil, ale mé výdělky jsou špatné.“

„Kolik máš dítek?“ tázal se pán.

„Mám jich pět, a všechny jsou ještě malé,“ zněla odpověď.

„Což otce nemáš?“ tázal se pán dále.

„Otce mám,“ dí druhý syn ostýchavě, „ale nemohu mu ničím přispívati. Můj starší bratr může ho spíše živiti, protože je zámožnější.“

Lakomec podíval se zlostně na bratra.

„Ten mluví aspoň pravdu, ačkoli neprojevuje veliké lásky k otci,“ pomyslíl si Krakonoš. „Ale ten první ke všemu ještě lhal.“

„Pomohu vám oběma,“ pravil ku bratrům; „počkejte jen, až přijde nejmladší váš bratr.“

Ten právě přicházel; pozdravil uctivě pána a tázal se pak, čím by mohl mu posloužiti?

Vznešený pán dal mu tytéž otázky jako jeho bratrům.

„Jsem ubohý člověk, milostivý pane,“ dí nejmladší syn. „Jsem stížen pakostnicí a nemohu mnohdy dlouhý čas pracovati.“

„Rád ti pomohu, abys neměl nouze,“ řekl pán.
„Pověz mi, čeho bys sobě nejvíce přál?“

„Kdybych mohl nabyti zdraví, byl bych spokojen“,
dí tázaný.

„Snad bude ti pomoc,“ pravil pán. Pak utrlh několik listků podivné rostliny, která rostla blízko besídky, smačkal je, dal do papíru a podáváje to nejmladšímu synu, pravil: „Touto mastí natři sobě ráno ruce a nohy; pak bude ti lépe.“

Nejmladší syn myslil, že pán žertuje; přece však vzal podávaný mu závitek a pánovi poděkoval.

„Umínil jsem si, že vám pomohu,“ pravil pán, „i připravil jsem vám dary. Zde jest nejmenší dárek,“ pravil, vyňav ze stolu malý kožený váček. „V tomto váčku jest jeden tolar. Kdo z vás byl by spokojen tímto dárkem?“

„Tím bylo by mi málo spomoženo,“ myslil si prostřední bratr. A nejstarší slyše, že to dárek nejmenší, pomyslí: „To bych byl hlupák, kdybych si tohle vzal!“

„Budu-li zdrav, nežádám ničeho více“, dí nejmladší syn. „Pak vydělám tolik, abych uživil otce i sebe.“

„Ovšem“, přisvědčil pán; „ale jeden dárek musíš přece si vybrati.“

„Nuže, spokojím se jedním tolařem,“ dí nejmladší syn; a přijav od pána váček, poděkoval mu a spěchal k otci. Poslední přišel a první se vracel.

„Mám zde krásné hračky a chutné ovoce,“ řekl pán.
„Kdo z vás by je chtěl?“

Byly to skutečně krásné hračky: koníčkové se zlatými podkovkami. vozíky se zlatým kovááním a jiné krásné a drahé věci. Byl zde také malý soudek s dukáty. Kromě toho stál vedle nich košík s krásnými jablky.

Lakomci líbily se ty věci velice, protože byly dosti drahé. Tušil však, že pán nechává nejlepší dar naposled a proto hraček nežádal. Za to mladšímu bratru oči zářily radostí. „To by bylo něco mým dětem,“ pomyslí si a žádal pána, by mu ty věci dal.

„Vezmi si je,“ dí pán, „ale pamatuj, že máš milovati dítky své láskou rozumnou. Z těchto jablek smíš dáti každému dítěti jenom jedno, nechceš-li zdraví jejich uškoditi. Ostatní jablka schovej na druhý den.“

Radostně vzal druhý bratr darované mu věci, poděkoval pánovi a spěchal domů.

„Tobě zbyl největší dar,“ dí pán k lakomci. „Máš ho také nejvíce zapotřebí, protože jsi nejvíce naříkal. Vezmi si tento měsíc zlata; ale chovej se tak, aby nikdo nezlořečil tvému statku, sice bys byl velmi nešťasten.“

Lakomec, chvěje se nedočkavostí chopil měsíc a pospíchal domů, pánovi ani nepoděkovav.

Když přicházel k vesnici, potkal žebráka.

„Dobrý muži,“ dí stařec prosebným hlasem, „slitujte se nade mnou a darujte mi almužnu.“

Ale lakomec čím více má, tím je lakomější.

„Z cesty, dotíravče!“ zvolal obohacený chalupník. „Měl jsi šetřiti za mladých let, nebylo by ti nyní tříti nouzi.“

„Necitelný lakomče,“ dí stařec, „jak můžeš mi vyčítati, že jsem za svých mladých let nehospodařil? Což mne znáš? Zlořečen budiž mamon, který tě ovládl!“

Stařec ubíral se po těch slovech dále; chalupník zůstal však státi všecek polekán: zdálo se mu, že jeho těžký měsíc pozbyl náhle váhy. Rychle jej otevřel — a hle, měsíc byl naplněn pouhým smetím.

„Hleď, aby nikdo nezlořečil tvému statku,“ řekl mu před chvílí pán, ale lakomec nedbal jeho rady. Nyní chtěl spěchati za žebrákem, chtěl ho prosit, aby odvolal slova, kteráž byl ve hněvu pronesl; ale starce nebylo lze spatřiti — ni památky nebylo po něm.

Chalupník všecek zoufalý spěchal do vsi, neboť veliký sloup kouře a rudý plamen zvěstovaly mu, že vypukl tam oheň. Ale jaké bylo jeho leknutí, když poznal, že stojí v plamenech jeho chalupa! — Nyní byl na mizině.

Lakomý syn vzal si však ze svého neštěstí naučení pro život, poznal, že nemá býti lakomým, ale že má pomáhati trpícím spolubližním. Vždyť almužnou nikdo ještě neschudl. —

Druhý bratr, když přišel domů, radostně vypravoval manželce, jak bohatě byl jej cizí pán obdaroval. Pak podělil ihned všechny děti hračkami. Jen malý soudeček, ve kterém bylo dvacet dukátů, jim neukázal. Také dal každému po jablku.

Jablka chutnala dětem velmi, a z hraček měly velikou radost. Otec těšil se s nimi. Než, po malé chvíli prosily všechny, by jim otec dal ještě jablka.

„Až zítra dostanete každý zase jedno jablko,“ pravil otec. „Dnes nesmíte již více jísti, sice byste se rozstonaly.“

Starší děti tomu rozuměly; ale dvě nejmladší, nechápajíce smysl slov otcových, daly se do pláče. Slabý otec neokřikl jich, a dívky jsouce zvyklé míti všecko, čeho se jim zachtělo, nepřestávaly plakati.

„Co mohlo by se jim státi, kdyby snědlo každé ještě jedno jablko?“ myslil otec. Chvilí ještě váhal, ale pak, nemoha dívati se déle na plačící dívky, dal každému po jablku.

Děti se utišily a s chutí snědly jablka. Za chvíli však počaly naříkat, a do rána zemřely. Ostatní děti byly docela zdravý.

Tak zbaven byl příliš pečlivý otec náhle starosti. Poznal, že nemá činiti dítkám ve všem po vůli. Byl příliš sláb, aby dovedl dětem odepřít, čeho žádaly, ačkoli ho Krakonoš varoval. Za to byl kruté potrestán. —

Třetí syn, jakmile přišel domů, nakoupil za tolar potravy, aby měl s otcem co jísti. Druhého dne natřel si ruce i nohy mastí, kterou mu byl neznámý pán daroval. Cítil hned, že se mu vrací v údy síla; po několika dnech byl úplně zdrav.

Ale jak podivil se druhého dne, když našel ve váčku jiný tolar. »Byly tam přece dva toлары,« pravil k otci.

Nakoupil opět, čeho bylo zapotřebí, ale třetího dne byl ve váčku zase tolar.

»To je zázračný váček,« pravil překvapený stařeček. »Pojď, synu, půjdeme poděkovat šlechtnému pánu, který pomohl ti ku zdraví a zbavil nás bídy.«

Vydali se hned na cestu do zámku; chodili dlouho po údolí, nenalezli však ani zámku, ani pána. Všecko jakoby se bylo do vody propadlo — všude viděli jen stráně porostlé travou nebo lesem.

»Věřte, že to nebyl nikdo jiný nežli Krakonoš,« řekl jim vesničan, který je potkal, když mu vše pověděli. »Viděli jsme tu jednoho dne zámek, jenž náhle se zde vyskytl, jakoby byl ze země vyrostl. Ale druhého dne nebylo tu již ničeho.«

Starý otec žil pak ještě mnohá léta spokojeně u svého nejmladšího syna. Než, i starší synové zvali stařečka často k sobě, poučení jsouce neštěstím, čím povinni jsou otcí. Navštěvoval je též, ale nejraději zdržoval se přec u syna, kterýž ani tehdy ho neopustil, když měl sám velikou nouzi.

Ve váčku byl každý den jiný tolar, a tak bylo až do smrti otcovy. Pak váček zůstal prázden. Ale šlechtný syn byl již dosti zámožný, protože stále pilně pracoval a zbytečně neutrácel.

Tak odměnil Krakonoš lásku synovskou.

Vděčný žebrák.

Krakonoš, poskytnuv pomoci staříčkému žebráku, chtěl zkusiti, jak milosrdni jsou lidé. Vzal na sebe podobu žebráka, chodil ze vsi do vsi a prosil.

Poznal brzy, že vede se žebrákům zle: někde dostal krajíček chleba, někde nepatrný peníz. Na mnohých místech řekli mu jenom: »Naděl vám Pán Bůh, nemáme sami co jísti.« Někde však osopili se na něho slovy: »Klidte se — proč jste nepracoval a nešetřil, dokud jste byl mlád!«

Krakonoš, jakmile vzal na sebe podobu lidskou, přijal na se zároveň i lidskou přirozenost; cítil hlad, žízeň, umdlení — bylo mu vůbec tak, jako každému člověku. Nedivme se tedy, že byl všecek mrzut; neboť kousek suchého chleba, který tu a tam dostal, byl málo posilující potravou jeho starému žaludku.

Maje notný hlad vešel do statku, který náležel nejspíše zámožnému rolníku; chtěl poprositi za něco k jídlu, byloť právě poledne.

Hospodář seděl se svou rodinou právě u stolu. Spatřiv žebráka vyskočil rozhněván od stolu a zvolal: »To je hrůza, člověk nemůže ani pokojně se najísti! Každou chvíli přijde ta žebrota!«

»Jen trochu polévky mi darujte — nejedl jsem od rána nic teplého,« prosil Krakonoš.

»Podívejme se — měli jsme vám snad připravit oběd?« řekla hospodyně uštěpačně. »Klidte se — nemáme pro vás ničeho!«

A hle, hospodářův pes pochutnával si na dobré polévce!

„Ti lidé milují více zvíře nežli člověka,“ pravil Krakonoš odcházeje. „Je to přece jenom nešlechtné plémě! Měl bych je vyhladit a ne dobrodiní jim činiti.“

Vedle statku byla malá chaloupka. „Zde bych sotva co dostal,“ pravil Krakonoš sám k sobě přemýšleje, má-li do chatrče vejíti. Po krátkém přemýšlení tak učinil.

Na první pohled zalíbila se mu světnička, do které vkročil. Vyhlížela sice chudě, velmi chudě, ale všude jevila se čistota. Na lavici u kamen seděla stařenka, která chvílemi pokašlávala. Vedle ní seděla dívka sotva patnáctiletá, předouc pilně na kolovrátku.

Krakonoš prosil za trochu polévky. Ni matka ni dcera neodbyly ho, pohlížejíce s útrpností na stařečka.

„Sedněte si, dědečku,“ pobídla ho stařenka. „Hnedle bude polévka vařena; jsme sice chudobny, rády vám však poskytneme, co můžeme. Víme, že chudoba je zlá. Zatím se poněkud ohřejete; vždyť je venku krutá zima.“

„Ano, zima je krutá,“ přisvědčil Krakonoš, usedaje vedle stařenky.

„Potrvá-li tak, budeme mítí pěkné vánoce,“ pravila stařenka. „Zítřa máme štědrý den.“

„Co pak nadělí nám Jezulátko?“ prohodil Krakonoš.

„My chudí mnoho bychom potřebovali.“

„Kéž nadělí mi zdraví!“ přála si stařenka.

„Pozoruj, že jste churava,“ pravil Krakonoš. „Co pak je vám?“

„Chudému jest mnoho zkusiti,“ pravila babička.

„Chodila jsem na podzim do lesa, bych nasbírala dříví na zimu. Bývalo již chladno; nemajíc obuvi chodila jsem bosa: nastydla jsem, a nemoc, která mne zachvátila, posud mne neopustila. Marie přede pilně po celý den — mně není to již možno — ale co vydělá, stačí nám sotva na živobytí.“

„A čeho ty si přeješ od Ježíška?“ tázal se Krakonoš dívky.

„Já,“ pravila Marie, „přála bych si mítí hodně peněz.“

»Hodně peněz?« pravil Krakonoš. »Ubohá, nedivím se ti, mnoho se napracuješ. Kdybys měla peníze, zajisté bys odpočinula si. Ke kolovratu bys, tuším, nikdy již nesedla?« To promluviv, pohleděl pátravě na dívku.

»Nikoli,« pravila dívka, »peněz nepřejí si, abych mohla zaháletí, neboť zaháletí jest hřích. Ale můj výdělek je skrovný, žijeme velmi chudě. Chtěla bych míti peníze, bych mohla matince přilepšiti: je stará a churavá. Při slabé stravě, jaké požíváme, nemůže docela se pozdravít ani sesílití.«

»Dobré dítě,« pravila stařenka, »jen o mne se staráš, ačkoli sama pracuješ a málo kdy dosyta se najíš.«

»A kolik peněz chtěla bys asi míti?« tázal se Krakonoš.

»Třeba jen tolik, co by se vešlo do této škatulky,« pravila Marie ukazujíc na škatulku, v níž měla uloženy šicí potřeby.

»Snad ti Jezulátko tolik nadělí,« řekl Krakonoš usmívaje se.

Zatím byla polévka vařena. Marie vzala s police tři čisté talíře, dala je na stůl a vylila na ně polévku. Stařenka pobídla Krakonoše, by přisedl s nimi ke stolu.

»Zaplat vám Bůh, dobří lidé,« pravil Krakonoš, když byl se najedl.

»Pochutnal jsem si, věřte mi. Vždyt nedostal jsem dnes ještě nic teplého k jídlu.«

»Neodcházejte ještě,« dí stařenka vidouc, že stařeček má se k odchodu.

»Podívejte se jen, jak venku hustě sněží. Vždyt byste za malou chvíli všecek zapadl sněhem.«

»Ale jaká pomoc,« dí Krakonoš. »Mám daleko domů; kdybych se zdržel ještě chvíli, musil bych někde přenocovati.«

»Což na tom,« pravila Marie. »Nyní nemůžete jíti; podívejte se, jak ostrý vítr smetá sníh ve veliké závěje. Přenocovati můžete třeba u nás, proč byste hledal noclehu jinde?«

Krakonoš usedl opět, ačkoli zdálo se, že jest velmi netrpěliv. Chvillemi vyhlížel oknem, přestává-li již padat sníh.

»Do večera tuším již nepřestane sněžití,« pravila stařenka. »Jen se upokojte, můžete snad zůstat u nás do rána?«

»Což mohu vás tak obtěžovati?« namítal Krakonoš. »Chudý žebrák nemůže se vám odsloužiti za dobrodiní, které mu činíte.«

»Vždyť bychom odměny ani nezasluhovaly, kdybychom činily něco dobrého jen proto, by se nám lidé odsloužili,« pravila stařenka.

Krakonoš dal se přemluvit a zůstal v chatrči. Když byl večer, připravila Marie pro všechny večeri. Po večeri předla ještě dlouho při temném světle malé lampičky.

Krakonoš pohlížel se zalíbením na dívku, která nepřála si téměř oddechu, pracujíc pro staříčskou matku.

»Již toho nech, Marie,« napomínala ji matka. »Podívej se, již minula desátá.«

»Jak ten čas utíká!« vzdychla Marie, pohlédnouc na staré, dřevěné hodiny. Pak upravila Krakonošovi pohodlné lůžko na zemi, sama pak ulehla s matkou na chatrnou postel. Jedinou peřinu, kterou měly, půjčily neznámému žebráku: samy přikryly se vetším šatem. Po malé chvíli všichni usnuli.

Noc minula, bylo šest hodin — matka i dcera spaly posud. Teprve v sedm hodin Marie se probudila.

»Ach, co jsem učinila!« zvolala všecka polekána. »Myslíla jsem, že udělám dnes více nežli včera, zatím však spala jsem déle než jindy. Již je sedm hodin!«

Pohlédla na lůžko žebrákovu — bylo prázdné.

»Hle, žebrák již odešel,« pravila sama k sobě. »Zajisté se mrzel, že tak dlouho spím, ale nechtěl mne buditi. Chudák odešel, aniž posnídal.«

Marie rychle se oblékla; pak rozdělala v kamnech oheň, aby uvařila snídání, nežli matka se probudí.

Ale matka probudila se dříve. Divila se, že žebrák již odešel, ale hleděla Marii upokojiti.

»Není divu, že jsi jednou zaspala,« pravila. »Kazdého dne sedíváš pozdě do noci a časné ráno zase vstáváš. Nedivím se, že jsi všecka zemdlena.«

Marie mrzela se však přece na sebe. Hned sedla ke kolovrátku, by dohonila, co zmeškala. Než, jak ulekla se, pohleděvši na schránku, kde mívala své šicí potřeby: škatulka byla naplněna zlatými penězi. Jehly, niti a náprstky byly položeny vedle ní.

Trvalo chvíli, nežli Marie se vzpamatovala. »Martinko,« pravila potom, »kdo sem dal ty peníze?«

»Které peníze?« tázala se matka.

»Což nevíte o ničem?« divila se dcera. »Podívejte se jen, co tu zlatých peněz!«

Matka přistoupila k dceři. Pohlížeje všecka udivena na peníze, pravila: »Toť veliké bohatství, milá Marie. »Bůh slitoval se nad námi a poslal nám štědrého dobrodince.«

»Ale kdo byl ten dobrodinec?« pravila dcera. »Vždyť u nás nikdo nebyl kromě toho žebráka.«

»Milé dítě,« pravila matka, »čím déle přemýšlím, tím více poznávám, že nikdo jiný to nebyl než on. Vzpomeň si jen, jak ti pravil, že Jezulátko nadělí ti snad, čeho si žádáš.«

»Ale kde by vzal chudý žebrák tolik peněz?« namítala Marie.

»To nebyl žebrák,« odvětila matka. »Myslím, že to byl nějaký vznešený pán, který přestrojil se za žebráka, by poznal, jak vede se chudým lidem. Slitoval se nad naší chudobou a bohatě se nám odměnil za nepatrný dobrý skutek. Poznej z toho, milá Marie, že dobré činy docházejí odměny.«

Poznáváme, že stařenka měla pravdu. Ovšem nevěděla, kdo byl ten vznešený pán, který přestrojil se za žebráka.

Marie pracovala stále, ačkoli její přání bylo vyplněno. Došla hned k lékaři, který pomohl matce brzo ku zdraví. Již nebylo jim trpěti hladu.

Zámožný hospodář, který byl Krakonoše hrubě odbyl, litoval velice, že byl tak neprozřetelný. Dával pak almužnu každému žebráku, který přišel do jeho domu; ale žebráka, který vdovu tak bohatě obdaroval, nikdy již nespatriil.

Zlaté kvíti.

Byly dvě dítky, bratr a sestra. Chlapci říkali Toníček, děvčeti Kačenka. Toníčkoví bylo devět let, Kačence šest. Ale chudáci byli sirotci, neboť rodiče byli jim před několika lety již umřeli.

Jejich otec byl tkadlec a přebýval v malé vesničce pod horami Krkonošskými; také nosíval na prodej plátno, kanafas a jiné tkaniny. Jednou vypukl v krajině, kde právě se zdržoval, mor, a on se také někde nakazil. Domů přišel již nemocen, a za tři dny skončil.

Sotva byl pochován, i matka počala si stěžovati, že jí není dobře. Chudák ulehla, a do týdne byla také pochována. Můžete si pomysliti, jak ubohé děti naříkaly! Kdo měl je živiti, kdo šatiti, když samy nemohly si ještě nic vydělati?

Ještě dobře, že měly strýčka. Byl také tkadlec, měl pět dětí a živil je dosti bídne; ale vida ubohé sirotky vzpomněl si, co pravil Pán Ježíš: »Co jste učinili jednomu z blížních svých, mně jste učinili.« I pravil k ženě: »Jestli nám živiti tolik dětí, to se ti dva malí u nás také najedí.« Vzal tedy sirotky k sobě. Toníček a Kačenka u strýčka brzy zvykli, zamilovali si strýčka jako otce a tetu jako maminku; byli jako jejich. Toníčkoví bývalo sice líto strýčka, který pracoval za stavem každého dne až pozdě do noci, ale pomoci mu nemohl.

Jednou v zimě sešlo se k nim večer několik sousedů. Jeden z nich byl pastýřem: pásával po celé léto stáda ovcí na horách a jenom na zimu přicházel do vsi.

Sousedé povídali si všelico: jaké časy bývaly za jejich mladých let, a co je nového ve světě, až kdosi

prohodil: »Co pak dělá Krakonoš — nic není slyšet o něm?«

»Není, jakoby ho ani nebylo,« vece pastýř. »Ale když jsem byl malý chlapec — asi jako tuhle Toníček; tenkrát se mi něco přihodilo, že byste tomu sotva věřili.«

Děti, jak to zaslechly, nechaly hraček a poslouchaly, co bude soused vyprávěti. Věděly, že Krakonoš je mocný duch a pán hor.

»Můj otec,« počal soused, »byl pastýřem, a já jsem běhával již od maličkosti za ovce. Jedenkrát, právě v den před sv. Janem Křtitelem, hnali jsme hodně vysoko na hory. Ale k večeru se přihnala bouřka: začalo se blýskat a hřmět až strach. Ovce se nám velice polekaly, a nežli jsme je mohli pozavírat, rozprchly se na všechny strany. Co jsme měli dělati? Děšť se jen lil, ale nic platno — my jsme musili hledat ovce!

»Šel jsem také s druhými; ale kdež byl bych mohl postačiti dospělým lidem? Za chvíli jsem osamotněl. Děšť zatím ustal, ale tma byla jako v pytli. Právě jsem se rozmýšlel, v kterou stranu bych se měl obrátiti — tu zhlédnu náhle mezi stromy veliké jasno. Jdu blíž — a co tu vidím! Zahradu tak velice krásnou, že jsem takové jaktěživ neviděl. Květu jako ze zlata a ze stříbra všude plno, a z něho vycházelo to světlo. Sám bych tomu nevěřil, kdybych to nebyl viděl na vlastní oči. A co se tu ohlídím, nevěda, kam dřív oči obrátiti, tu slyším, jak naši pískají a se svolávají. Honem vyběhnu ze zahrady a volám na ně, aby sem rychle šli, že jim něco ukáží. Dovolal jsem se jich, a šli jsme. Ale zahradu najítí nebylo lze. Obrátili jsme se tedy — a šli jsme domů.

»Bylo mi to hanba, a bál jsem se, aby mne některý z pastýřů nepotrestal obuškem za to, že jsem je nadarmo volal. Však doma hned na mne žalovali otcí, že jsem je měl za blázny.

»Ujišťoval jsem, že tomu tak není, a vypravoval jsem, co jsem byl viděl. — »Což vy nevíte, že Krakonoš

má v horách krásnou zahradu?» zakřikl je otec. »Co jinde květ, je tam zlato a stříbro. Tu zahradu spatří málo který člověk, a to jen ve svatojanskou noc.«

»Ale když jsi tam již byl« povídá mi jiný, »nemohl jsi utrhnout aspoň jeden ten kvítek?«

»Což nevíš,« odpověděl otec, »že to smí učiniti jen sirotek? Děkuj Pánu Bohu, chlapče, že se ti nic nestalo, a vy, chaso, nechte marné řeči a jděte spočítat ovce, jsou-li všechny.«

»Tak byl konec všemu. Ach, kde jsou ty časy! Vícekrát neviděl jsem Krakonošovy zahrady.« —

Soused ukončil. Děti byly by rády ještě dále poslouchaly, ale již bylo pozdě; sousedé se rozešli.

Celý týden hovořily děti o Krakonošově zahradě, a často nemohly se dohodnouti. Ptávaly se Tonička, ten však neříkal ani tak, ani tak. Ale často býval zamýšlen a říkal sám k sobě: »Tedy jen sirotek smí utrhnouti ten zlatý kvítek? Což já chudák nejsem sirotek?« A zase přemýšlel.

»O čem náš Toniček jen přemýšlí?« říkala tetička. »Vždyť málo kdy promluví. Snad vzpomíná chudák na rodiče — Pán Bůh jim dej nebe! On je celý otec, ten býval také takový. Nu, však bude veselejší, až Pán Bůh dá léto.«

Zima minula, nastalo jaro, a po jaře přišlo léto. Děti nemohly se ani dosti naradovat, a Toniček radoval se s nimi. Chodily také do školy, jen že měly tam hodně daleko. Chodily však rády, Toniček nejraději.

V den před svatým Janem Křtitelem děti pospíchaly ze školy. Starší volaly na mladší: Poběhněte, at jsme brzy doma! Dnes večer budou pálení čarodějnice, toho jste ještě neviděly!

Děti pospíchaly, ale Toniček šel za nimi pomalu. Vzpomínal si, jak ten pastýř vypravoval o Krakonošově zahradě. Toničkovi bylo horko, a na cestě bylo plno prachu.

»Proč jdu zde tím prachem?« pravil si. »Půjdu po pěšině lesem; nadejdu si kousek cesty a nebudu na parném slunci.«

Šel tedy lesem. Ale co tak pomalu kráčel, pocítil ve všech údech velikou zemdlenost. »Odpočinu si chvílku,« myslil si a posadil se do mechu. Ale než by napočítal dvacet, Toníček usnul.

Spal tvrdě a dlouho; nevěděl, že slunce zašlo, že se setmělo, a že na nebi objevily se již hvězdy a mezi nimi měsíček. Vždyť bylo v lese tak tichounko: ani lístek se nehýbal, každá bylinka spala, každý brouček a červíček odpočíval. O půlnoci však zaznělo Toníčkově něco v uších. Probral se ze spánku, co by to bylo; vstává, poslouchá, a hle, to zpěv ptactva! Pohlíží kolem sebe — co to? Nebyl v lese, ale byl v zahradě, v překrásné zahradě. Viděl tu kvítí červené, žluté, modré — všech barev. A ty stromy! Tu nízké a košaté, tu vysoké a štíhlé, a co bylo nejdívnější, všecky kvetly a zároveň viselo na nich ovoce tak krásné, jakoby je vymaloval. A na těch stromech zpívali ptáci, vesele poletující; byli stokrátě pěknější nežli sýkory a stehlíci. A ten krásný zpěv!

»To je Krakonošova zahrada,« pomyslnil si Toníček. I chodil po ní, chodil, sám nevěda, jak dlouho. Náhle se zastavil. Byl tu záhonek okrouhlý, neveliký, plný žlutých kvíteků jako ze zlata.

»Snad je to zlaté kvítí?« myslil si Toníček. Ale v tom uslyšel za sebou hlas: »Kde jsi se tu vzal, Toníčku?«

Toníček se obrátil a hle! Stál tu přívětivý stařeček s dlouhou, šedivou bradou, oděný v černý plášť jako poustevník. Toníček se zarazil, nevěda, co říci. Ale stařeček ptal se dále: »Hledáš zlaté kvítí?«

»Hledám,« přiznal se Toníček.

»Tu jest, natrhej si, kolik chceš,« vece stařeček.

Toníček ovšem uposlechl, a za chvíli měl plné kapsy. Pohlédl na stařečka boje se, že vzal snad mnoho,

ale stařeček se jen usmíval. I chtěl mu Toniček políbiti ruku, ale stařeček ho jen pohladil — a sotva se ho dotekl, tu se Toničkovi zavřely oči samy od sebe, a když prohlédl, kde byl? Ležel zase v lese pod stromem. Po zahradě a stařečkovi ani památky, jakoby byli do země zapadli. Jenom hlas ozval se blízko Tonička: »Pamatuji na Pána Boha a dobře se chovej!«

Toniček, jakoby procítoval ze sna, sáhl do kapes, a ty byly plny kvítí. Vzal tabulku a knížku, které ležely vedle něho, jak je byl položil, vzchopil se a vida, že je šero, pravil sám k sobě: »Nyní pospíším domů, již jest večer; naši měli by o mne starost.« A hned pospíchal k domovu.

Co dělali zatím u strýčka?

Když děti přišly ze školy, ptala se matka: »Kde máte Tonička?«

»Jde za námi,« řekly děti.

Čekali, ale nedočkali se ho. Již se smrákalo, Toniček nepřicházel. Dětem bylo smutno, a strýček byl pln starostí; vypravil se Tonička hledat.

Děti spat nešly, čekaly na Tonička. Kačenka plakala; ostatní děti vidouce to, plakaly také.

Pozdě v noci vrátil se otec domů — ale bez Tonička. Tu nastal teprve nářek! Kačenka chtěla mermomocí jíti do světa, že bude Tonička hledat, až ho najde. Strýček ji konečně poněkud upokojil, slíbiv jí, že půjde hned ráno hledat se sousedy Tonička, a že ho jistě najdou. Brzy počalo svítati. Děti byly zaraženy, strýček se chystal odejti, a tetička chodila smutně po světnici.

»Vždyť jsem tušila, že mu leží něco v hlavě,« pravila. »Nešťastný chlapec, kde asi vězí!«

»Ale vždyť jsem tu!« zvolal Toniček u dveří, vcházeje do světnice.

»Kde jsi byl?« zvolali všichni, obstoupivše ho.

»Jdu ze školy,« dí Toníček.

»Což nevidíš, že je ráno?« vece strýček. »Vždyť hyneme strachem o tebe. Kde jsi byl celou noc?«

Toníček pořád ještě myslil, že je večer; nyní teprve poznal, jak dlouho spal a jak dlouho byl ve Krakonošově zahradě.

Počal jim tedy vypravovati všechno, co se mu přihodilo, a když dopověděl, sáhl do kapsy a vysypal na stůl hrst zlata. Pak sáhl ještě jednou a ještě jednou, a tak několikrát.

»Chvála Pánu Bohu!« zvolala teta, a po ní strýček i děti.

Potom strýček koupil veliké hospodářství, a všichni měli se dobře až do smrti.

Tak byl odměněn chudý tkadlec, že ujal se opuštěného sirotka.

Toníček nezapomněl na Krakonošovo naučení: ale Krakonoše ani jeho zahrady nikdy již neuviděl.

Krakonoš u chudých manželů.

Horské vesničky vyhlížejí docela jinak nežli vesnice v požehnaném kraji. V horách nespatříme úpravných selských statkův ani domků v řadách stojících; kdo je v horách sedlákem, toho nenazvali by v kraji ani chalupníkem. Chýše v horských vesnicích zbudovány jsou ze dřeva; každá vesnička jest jako roztroušena po údolí nebo po stráni, každá chaloupka obklopena je stinnými stromy; kolem ní s obou stran je kousek pole nebo louky, a to vše jest ohraděno »hrázkami, t. j. bidélky připevněnými na nízkých kolících; celý ten pozemek patří k jedné chaloupce. A vedle tohoto chatrného plotu počínají pozemky sousedních domků. Každý horal má příbytek uprostřed svého pole neb aspoň vedle něho, aby nemusil jezdit daleko po neschůdných cestách. Tím se stává, že bývají domky v téže vesnici značně od sebe vzdáleny, a kdo nezná horské vesnice, nemyslil by, že tyto porůznu rozestavené domky tvoří jednu obec. A v místech, kde jest jen poskrovnu orné půdy, nalézáme jenom jednotlivé chýše, samoty. Jejich obyvatelé jsou téměř odloučení ode všeho světa. Přece však nenaříkají si na svoji osamělost, neboť přivykli jí docela. Na samotě se narodili, v ní žijí a konečně v ní umírají.

Každý horal chová tolik dobytka, kolik může živiti ze svých pozemků. Kdo nemůže mítí krávy, má aspoň dvě kozy nebo více. Však málo který může se spolehnouti na své pole; skoro všichni zaměstnávají se tkalcovstvím nebo broušením skleněných »korálů«, ze kterých také pletou rozličné věci.

Krakonoš u chudých manželů.

V dobách, kdy Krakonoš procházel se po krajině Krkonošské, živili se horalé výhradně tkalcovstvím. chovajíce zároveň krávy nebo kozy.

V jedné osamělé chatrči horské žili staří manželé Božinovi. Vedle chudobné chatrče měli kousek louky, kde žali po celé léto trávu pro své dvě kozy. Božina po celý boží den pilně tkalcoval, a jeho manželka snášela z lesa dříví, stelivo a trávu kozám, aby měla hojnou zásobu všeho na dlouhou zimu.

Tak žili manželé Božinovi dlouhá léta spokojeně ve své samotě. Avšak spokojenost jejich neměla býti stálá: Božina se roznemohl a byl nucen ulehnutí.

To byla pro staré manžely těžká rána. Měli sice něco peněz u hospodařených, ale dlouho-li mohli jimi vystačiti? Kde stále ubývá a ničeho nepřibývá, tam zmizí po krátké době celá zásoba, zvláště je-li malá, jako byla u Božinů.

Nejen že stařec nemohl pracovat, ani jeho manželce nebylo lze snášeti dříví, stelivo a trávu na zimu, neboť nemohla zůstaviti nemocného manžela samotna v chatrči. Domlouval jí sice často, aby k vůli němu nezahálela, protože nepotřebuje jejích služeb, avšak ona přece nemohla jej opustiti na celé půldne, jak činívala jindy.

Tak počal se u Božinů brzy jeviti nedostatek, a staří manželé hleděli smutně vstříc budoucnosti, která jim neslibovala nic dobrého.

Kromě toho byl právě rok nad obyčej neúrodný pro přílišné mokro. Božinovi měli za chatrčí kousek žita; pozorovali však s bolesti, že ta troška obilí, jejíž vypestování stálo jich mnoho práce a potu, dříve shnije než uzraje.

Jednoho dne po poledni seděla Božinová smutně u manželovy postele a plakala, neboť jeho nemoc horšila se víc a více. Ve světnici bylo hluboké ticho, rušené pouze hlubokými vzdechy nemocného, který, přemožen jsa slabostí, před malou chvílí usnul.

I ta boží příroda jakoby jevila nespokojenost: obloha byla zatažena černými mraky; chvílemi zakřížil v tom černu rudý blesk, a zarachotil hrom; těžké kapky vody počaly dopadat na zemi.

V tom ozvaly se na zástěнку rychlé kroky, a hned na to bylo zaklepáno na dvěře. Božinová šla hned otevřít, a s podivením hleděla na cizího muže, který vkročil rychle do světnice.

»Dovolte mi, abych zde počkal, než bude po dešti,« pravil.

»Vítám vás, jen sedněte,« pobízela ho stařenka přívětivě, ačkoli vnějšek cizincův nevzbuzoval v ní důvěry. Člověk ten podobal se cestujícímu tovaryši: nepřilíš naplněný tlumok na zádech a chatrný šat aspoň o tom svědčily. Zamračený obličej cizincův byl zarostlý hustým vousem, a pod kloboukem bylo viděti rozčuchané vlasy.

»Váš muž jest nemocen?« tázal se příchozí utlumeným hlasem, vida spícího starce.

»Ano, již od jara,« vzdychla Božinová.

»Jste zámožní?« ptal se cizinec dále.

»O nikoli,« odvětila stařena; »tento domek a kousek pozemku kolem něho — toť celé naše jmění. Doposud nevedlo se nám zle, ale nyní —«

Božinová dala se při těch slovech do pláče tak žalostného, že cizinec útrpností jsa jat, jí se tázal, co jí trápí.

Stařenka mu pověděla, že neví, jak budou živi v zimě, která kvapem se blíží, poněvadž nemají peněz, ani dříví na zimu, ani píce pro kozy.

Neznámý poslouchal jí bedlivě; pak se zamyslel, ale nepromluvil ani slova.

Za chvíli nemocný se probudil, a vida cizince, přívětivě ho pozdravil a vítal.

»Toť je boží dopuštění venku,« pravil, dívaje se oknem ven, kde řádila krutá bouře. »Krkonoš rozhněval se zajisté zase jednou na lidi.«

»Myslíte tedy, že Krakonoš tyto bouře působí?« tázal se cizinec.

»Mnozí tak tvrdí,« vece stařec. »Já však jsem Krakonoše posud neviděl a nevím, je-li zlý nebo dobrý. Někteří praví, že mnohým již pomohl z bídy, jiní zase bojí se ho až hrůza tvrdíce, že působí lidem jenom škodu. Kdož to ví? O čem se člověk sám nepřesvědčil, toho nemůže jistiti.«

»Ovšem,« přisvědčil cizinec. »Avšak mám za to, že není Krakonoš zlé povahy, neboť prokázal již mnohým dobrodiní, jak jste pravil. Možná také, že způsobil některým škodu, však on činí tak pouze lidem pyšným, lakomým a podvodným.«

Poslední slova pronesl neznámý poněkud rozhorleně.

»Možná,« řekl Božina, nepozoruje změnu v jeho řeči, »někteří to také tvrdí; proč by lidem škodil bez příčiny?«

Neznámý vyhlížel starostlivě oknem. »Mám ještě dalekou cestu před sebou,« pravil, »a déšť neustává.«

»Nyní nemůžete vydati se na cestu,« pravila Božinová. »Za malou chvíli promokl byste na kůži.«

»Ovšem,« přisvědčil cizinec, dívaje se na svůj chatrný šat, »ale kam půjdu, až bude tma? Nejsem ve zdejšími okolí znám — kde najdu noclehu?«

»Nepřestane-li pršet, zůstaňte u nás,« pravil Božina. »Naše večere bude sice skrovná, však sdělíme ji rádi s vámi.«

Tím byl cizinec upokojen a počal mluvit o jiných věcech. Mimo jiné vyptával se také starce na jeho nemoc, a kde cítí bolesti.

»Toho vám věru nemohu říci,« vece Božina, »bolí mne celé tělo, a slábnu víc a víc. Inu, proti věku není léku.«

»Na smrt nemusíte ještě mysliti,« pravil neznámý. »Mám za to, že se brzy pozdravíte. Znam také léčiti některé neduhy, zůstanu-li zde přes noc, uvařím vám zítra lék; po tom bude vám zajisté lépe.«

„Bůh vám odplat,“ děkoval stařec; „nikdy bych vám toho nezapomněl. Kéž bych jen byl zdrav, abych mohl zase pracovati, jest nám toho potřebí.“

„Rád věřím,“ pravil cizinec. „Ale jen doufejte, nikdy není tak zle, aby nemohlo býti lépe.“

Zatím počalo se šerit, a déšť neustával. Pocestnému nezbývalo, než aby zůstal u Božinů přes noc.

Večer nalila Božinová na mísu svařeného mléka, nalámala do něho černého chleba a pobízela cizince, aby s nimi večeřel. On jedl s chutí a děkoval jim za jejich laskavost.

Po večeři Božinová připravila pocestnému lůžko na zemi; neznámý položil se hned, a za chvíli zdálo se, že pevně spí.

Zatím však nespál a slyšel dobře, jak Božinová svému muži vypravovala, že má již jen kousek chleba na ráno, peněz také že již nemá, a kozám že dala poslední kousek trávy.

„Snad Bůh smiluje se nad námi,“ řekl Božina; „kéž by mne jen cizincův lék pozdravil — pak bychom si zase brzy pomohli.“

Pocestný časně ráno vstal a vyšel ven řka, že přinese za chvíli nemocnému lék. Opravdu brzy se vrátil a podal Božinové něco listí.

„To listí uvařte, a nemocný ať odvar vypije,“ pravil.

Božinová se divila: znala sice skoro všechny rostliny, které rostly v této krajině; ale listí, které jí cizinec přinesl, neviděla ještě nikdy. Bez váhání však učinila, jak jí neznámý radil, a za chvíli podala mužovi lék.

Neznámý zatím pojídal trochu mléka, do něhož mu stařena nalámala poslední kousek chleba.

„Nuže, jak je vám?“ tázal se po chvíli cizinec nemocného.

„Cítím, že jest mi lépe,“ řekl Božina.

„To věřím,“ usmál se neznámý. „To vás uzdraví docela.“

»Bůh vám odplat,« řekl Božina vděčně. »Nemohli byste nám darovati trochu toho listí?«

»To nemohu, milý příteli,« pravil pocestný, »však povím vám, kde si můžete toho listí natrhati, kdybyste ho potřeboval.«

»Kde tedy — prosím vás?«

»To listí roste v Krakonošově zahradě.«

»V Krakonošově zahradě — a vy jste tam byl?« zvolali manželé poděšení a poznamenali se křížem.

»Ovšem, že jsem tam byl, Krakonoš není tak zlý.«

»Přece bych tam nešel,« vrtěl nemocný hlavou. »Nevím ani, kde jest jeho zahrada, a kdybych věděl, nechtěl bych jej pokoušeti.«

Cizinec na to neodpověděl a měl se k odchodu, neboť dnes bylo venku pěkně.

»Ještě přinesu trochu listí vašim kozám, pozoruji, že máte málo píce.« Po těch slovech zas odešel.

Za chvíli se vrátil a vysypal z hlubokých kapes svého kabátu hromádku listí. »Toho budou mít obě kozy dost,« usmál se.

Pak rozloučil se s manželý, kteří mu srdečně děkovali za lék, a vydal se na další cestu.

Božinová divila se, že by měly obě kozy malou hromádkou listí se nasytit, ale důvěřujíc úplně cizinci, dala je kozám.

Božina byl dopoledne již docela zdráv a chystal se, že bude zítra pracovati. Manželka jeho šla do lesa, jako činívala jindy, a vrátila se teprve k večeru.

»Ach, muži,« volala plačíc, když přišla z chlěva, »jaký to jen byl člověk, ten nám přinesl krásného listí! Obě kozy nám pošly — ach, co si nyní počneme!«

»Bůh mu odpust!« vzdychl stařec. »Čím jsme mu jen ublížili, že nám způsobil takovou škodu?«

Zarmoucení manželé šli do chlěva; skutečně: zde ležely obě kozy na slámě, ani sebou nehýbajíce.

»Zač jen koupíme nyní jiné kozy?« bědovala Božinová, »vždyť nemáme ani krejcaru.«

Muž přistoupil ke kozám, ale jak udělal krok, zavadil o něco, že to pěkně zaznělo.

„Co to?“ tázali se oba.

„Hle, tu se něco leskne!“ zvolal muž. „Ale, pohleď, ženo — co se to děje — můj Bože, zde leží list — celý ze zlata — tu zas — a tu zase. Ten člověk přinesl našim kozám zlaté listí.“

Skutečně — listí, které byl pocestný přinesl, proměnilo se ve zlato.

„Škoda, že ho kozy snědly více než polovičku,“ litovala Božinová.

„Což abychom se jim podívali do žaludku,“ pravil muž.

Žena s tím ovšem souhlasila; hned odnesli kozy do světnice, a Božina jednu po druhé rozpáral. Nemýlil se: obě kozy měly v žaludku kusy zlata — sežvýkané to listí.

Božinová šla ještě do chléva, kde prohlížela pozorně všecku slámu; kromě několika zlatých listů nalezla zde také malý lístek.

„Podívej se, muži, co je to,“ pravila, vstoupivši do světnice.

Božina vzal brejle a četl, co bylo na lístku napsáno: „To Vám daruje Krakonoš — on není každému zlým.“

„Krakonoš — věru, ženo, to byl Krakonoš, a my jsme netušili ničeho. Co si jen o mně pomyslí, já jsem o něm mluvil tak neuctivě!“ bědoval stařec.

„Nu, jen si z toho nic nedělej — zlého si nic neřekl o něm,“ pravila Božinová. „Kdyby Krakonoš na nás se zlobil, nebyl by nám daroval zlaté listí.“

Nyní bylo po nouzi: Božinovi měli tolik peněz, že jich ani do smrti nespotřebovali. Krakonoše nespátrali již, ale přece nikdy na něho nezapomněli.

Mlynářský učenník.

Před dávnými lety žil v jedné vsi prostírající se vysoko v Krkonoších po údolí a stráni, mlynář Pařízek. Níže v údolí stál neveliký jeho mlýn, který klapal neustále; neboť potůčky sbíhající se se všech stran přiváděly důstatek vody jedinému stroji, tak že mlýn mohl býti stále v pohybu, poskytuje »panu otci«, jak čeládka mlynáře nazývala, hojnost »měřičného.« Proto byl Pařízek zámožným mužem.

Ale nebylo známo, že by byl učinil někomu nějaké dobrodiní: chudí odcházeli obyčejně ze mlýna bez almužny, a všickni domácí báli se Pařízka pro jeho prchlivost. Sám však měl se za velikého dobrodince, protože přijal do domu sirotka Josefa, by jej vyučil řemeslu. Než, ubohý Josef byl spíše mučenníkem než učenníkem; neboť nevycházel takořka z rány, čili jak mlynář žertovně říkával, přátelil se často s lycákem, totiž s provazem z lipového lýka, jakých ve mlýně zhusta se užívá. Nebylo-li mlynáři něco po chuti, svezly se blesky jeho hněvu obyčejně na Josefa. Než, nemělo tak býti vždycky.

Jednou v neděli, když se nemlelo, vylezl si Josef na blízký topol, aby potěšil se špačky, kteří vedli veselé život v zavěšených tam truhlících,*) krmice své mladé. Jak jim přál toho blaženého života! Jak často přál si býti ptáčkem, jež by pečlivá matka laskavě krmila, hladila a ošetřovala! Často sedával po celé hodiny

*) V některých krajinách zavěšují špačkům na stromy truhlíky, t. malé domečky, ve kterých tito ptáci rádi přebývají.

na některé větvi, pozoruje čilý život milých ptáčkův. I dnes vylezl sem, aby potěšil se svými miláčky.

Neseděl ještě dlouho, když ozval se pojednou drsný hlas: »Józo, Józo!»

»Již jdu, pane otče!« vece chlapec a pospíchal, aby vyhověl přání pánovu. Že však husté větve nedovolovaly mu rychle sestoupiti, nepřišel tak brzy, jak si přál netrpělivý mlynář, a proto utržil notný výprask. »Pan otec« žádal si totiž čerstvé vody z nedaleké lesní studánky a byl tím nemálo popuzen, že tu Józy hned nebylo.

Smutně kráčel ubohý hoch k lesíku, aby přinesl mlynáři vody. Když však jí nabíral, užřel ve křišťálovém praménku vedle obličejů svého ještě jiný. Otočil se rychle — a hle! před ním stál stařeček přívětivého vzezření. Josef neviděl ho ještě nikdy, ačkoli znal všechny lidi ve vsi velmi dobře. Byl snad z osady sousední? Josef se tak domníval, ač nemohl si vysvětliti, jak mohl neznámý tak nepozorovaně přiblížiti se k němu.

Stařeček požádal jej za trochu vody. Mlčky podal mu Josef džbán. Stařeček přiložil jej k ústům, a jeho zraky utkvěly při tom na chlapci. »Co je ti? Tys plakal?« ptal se pak soucitně.

Josef pověděl mu krátce své osudy.

»Jest mi tě líto,« pravil stařeček. »Ale, poslechněš-li mé rady, může se stav tvůj zlepšiti.«

Josef hleděl naň s podivením.

»Nic se nediv,« pokračoval dědoušek; »až doneseš vodu do mlýna, přijď tamto na vrch, právě na místo, kde cesty se křížují, a čekej tam tak dlouho, dokud tě sám nepošlu buď domů nebo jinam. Ode dneška budeš se míti zajisté lépe.«

Vlídne ještě Josefovi pokynuv, zmizel ve blízkém křoví. Hoch byl jako vyměněn. Slovy starcovými jakoby nový život rozproudil se v jeho srdci. Úzkost a žal postoupily místa naději v lepší budoucnost. Vesele pospíchal ke mlýnu, postavil džbán s vodou na stůl, vy-

tratil se tiše ze světnice a pospíšil na místo mu vykázané. Přised tam, usadil se na kámen, aby tu počkal na stařečka. Než, jakási slabost přemohla jej, že za chvíli usnul.

Měl pěkný sen. Stařeček zjevil se mu a pravil: »Pojď!« I vedl jej neznámou cestou a zastaviv se s ním před nějakou budovou, řekl: »Zůstaň zde a bud jist, že bude ode dneška pán tvůj zcela jiným mužem nežli dosud.« Tu vyšla mlynářka a přívětivě naň kývala; za ní přišla malá Baruška a dovedla ho zase do mlýna. Nebyl to však již ten starý mlýn, smutný, radosti prázdný; vše bylo tak příjemné, vřidné, upřímné, jakoby radostně jej vítalo. Chlapec namáhá se promluvit, avšak ústa nemohou pronést hlasu. Stařeček kyne mu přívětivě s Bohem a odchází do blízkého háje. Józa chce za ním pospíšiti, chce mu poděkovati za tu milou změnu, ale nohy nechtějí s místa; a když pak snaží se moci je donutiti k pohybu — probudí se — na kameně přede mlýnem. — Byl to sen, či byla to skutečnost?

Měl to vše za pouhý sen: stařečka, studánku, kopec, křižovatky — vše, vše bylo pouhým snem, na který však stále mysli, při večeři i později, když uléhal na chatrné lůžko, by posilnil se na zítra k obtížnému dílu. »Od koho mohl by chudý sirotek očekávati pomoci a soustrasti?« mysli si. Oči zalily se mu slzami, a s modlitbou na rtech usnul opět.

Spánek hojí aspoň na několik hodin všecky strasti a zármutky; proto nechme Josefa spát a podívejme se za »panem otcem«.

Mlynář Pařízek měl při svých chybách a náruživostech přece ten chvalitebný zvyk, že v neděli odpočíval. Nečinil tak snad z úcty ke svátečnímu dni, ale spíše ku svému zotavení; neboť nemaje mimo Josefa jiného chasníka ve mlýnici, zastával místo stárka sám a pracoval po celý týden, v neděli tudíž odpočíval.

Téhož dne, kdy počíná naše povídka, vstal Pařízek po několikahodinném spánku všecek rozmrzen s lůžka;

bylyť jej trápily podivné sny. Zdálo se mu, že Joseť vybral všecko měřičné z truhly a odnášel pryč. Mlynář namáhal se dohoniti jej, ale nemohl ani s místa se hnouti. Volal, křičel, lál, nic naplat. — Josef smál se mu a utíkal s obilím dále.

Konečně probudil se všecek zapocen a oddechl si. Co měl za skutečnost, byl toliko sen. Ale přece vstal, aby pospíšil podívat se, zdali je ve mlýnici a v truhle vše v pořádku. Všude bylo ticho, bylať i děvečka zašla do vsi, by použila několika hodin nedělních ku své zábavě.

Uspokojený mlynář ulehl podruhé a opět usnul. Než, měl zase těžký sen; neboť vzdychal a sténal bolestně, tak že jeho malá dceruška pobízela maminku, by otce zbudila.

„Tatínka tlačí můra,“ pravila matka, která věřila ještě podobným pověrám; „jdi a zatřes jím, obrátí se, a bude dobře.“

Probuzený mlynář popatřil na Barušku a bruče něco mezi zuby, obrátil se na pravou stranu a usnul potřetí. Leč, sen o Josefovi a obraz zbudivší jej Barušky splynuly nyní v jedno, a mlynářova obraznost vykouzlila si nový sen. Zdálo se mu, že přikvapila z nenadání povodeň, a že Josef odnášel obilí, mouku i rozličné přístroje ku splavu a házel je do vody. To bylo příliš mnoho pro ubohého mlynáře. „Ne, ne!“ počal ze spaní křičeti, až mlynářka i s dcerou leknutím s lavice vyskočily, „chytte ho, chytte ho!“ a chtěje sám na rychlo ku pomoci přispěti, rozběhl se — a spadl s postele.

„Proklatý kluk!“ zvolal mrzutě; „ani ve snu nedá mi pokoje.“ Pak jal se vypravovati svůj sen.

„To je proto, že celý den jen s hochem se vadíš a jej týráš, často beze vsí příčiny,“ pravila mlynářka. „Hoch je stálým křikem všecek polekán a tím spíše ti udělá vše naopak. Jinak je zcela správný a hodný; pracuje ti jako chasník již dospělý, a ve mnohém se můžeš naň úplně spolehnouti. Měl bys k němu býti trochu vlíd-

nějším! Nebylo by divu, kdyby se hoch na takový život rozmrzel. Pán Bůh nás uchovej, abychom měli státi se příčinou jeho neštěstí!»

»Sen je sen!« odbýval ji mlynář, »a učenník jest mučenník; se mnou se také nemazlili, když jsem se učil. Kdyby byl ve větším mlýně, otloukali by ho starší chasníci všickni. Ostatně — co tě nepálí, nehas!«

»Ale mne to pálí, když vidím někoho bez příčiny týrati,« pravila mlynářka. »Nestřím ani skotákovi, aby týral dobytče, a vyhnala bych jej okamžitě, kdybych zvěděla, že tak činí; tím více bolí mne, když vidím ubližovati člověku, jehož máme milovati jako sebe.«

»Znám tě, znám,« smál se jí mlynář, »že umíš dobře kázati. Než, já se ti do tvých věcí nemíchám, nepleť ty se mi do řemesla!« Bouchnuv mrzutě dveřmi, odešel se podívat ven, zdali by snad nenašel příčiny týrat ucně, jen aby pozlobil manželku.

Tvrdošíjní lidé zřídka lepšívají se napomínáním; tak bylo i s Pařízkem. Čekal toliko na příležitost, aby ukázal, jak málo dotkla se ho slova manželčina.

Nevida nikde hochu ve mlýně, postavil se na práh a pohlížel do vsi vzhůru, zdali by snad Josefa někde nespatriil, aby ho pokáral již z dálky hlasitým láním za toulku. Byloť se již nachýlilo k večeru, a měl tudíž dle svého domnění dostatečnou k tomu příčinu. Než, místo Josefa blížil se někdo jiný ke mlýnu; byl to cizí pocestný, jenž pozdraviv mlynáře, prosil za nocleh. Přišel mu zrovna vhod: mlynář nemaje po ruce Josefa, schladil si zlost na pocestném, který zdál se býti mlynářským chasníkem.

»Lenivým tulákům noclehu nedávám!« osopil se na něj.

»Snad mohl byste mne potřebovati místo uprchlého učenníka svého?« pravil dotíravý cizinec.

»Cože, uprchlého učenníka?« divil se mlynář.

»Tedy vy nevíte posud o ničem?« pravil cizinec.

»Váš učenník Josef sedí tamto na vrchu na rozcestí a

vypravoval mi, že se mu zde u vás nelíbí, ač prý se tu měl tuze dobře. Půjde prý do světa hledat si dobrych lidí.«

Mlynář zarděl se hněvem. Nestaraje se již o cizince, veběhl do mlýna.

»Tedy mezi dobré lidi do světa se ti zachtělo?« pravil. »Nu, počkej, ptáčku, zaženu ti trochu chuť na podobné věci! Ať se ho pak žena dle libosti zastává! Takto se neodchází od pána z učení!« A nikomu ve mlýně ničeho neříkaje, opatřil se lyčákem a svítilnou, odvázal na dvoře velikého psa Turka a pustil se za Josefem, doufaje, že ho zastihne ještě na návrší. Bez Turka nebyl by se odvážil u večer do tmavého lesa: bylť při své kruté povaze velikým zbabělcem.

Kdyby byl šel druhou stranou ze mlýna, byl by našel ucně dřímajícího na kameně za křovím. Slepá však vášeň vzteku a pomsty vedla jej přímo do vrchu, odkud stařeček odvedl zatím spícího Josefa ke mlýnu. Byl to Krakonoš, jenž umínil si mlynáře za jeho tvrdé nakládání s chlapcem nejen pokárati, ale na dobro vyléčiti. Zaujav místo Josefovo na vrchu a přijav jeho postavu, čekal na mlynáře, ježž byl proti Josefovi naschvál ještě více popudil, přestrojen jsa za pocestného čili »krajánka.«

Brzo uslyšel hlasité oddychování nahoru pachtícího se Pařízka a slova: »Hledej, Turku, hledej!« Krakonoš usmíval se jeho dychtivostí. Mlynář došel rozcestí na temeni vrchu, rozžal svítilnu, aby viděl úzkost nešťastného sirotka. Učinil ještě několik kroků — hle! Josef seděl tu na kameně a spal. Turek zakňučel.

»Tiše, Turku, tiše!« poručil mlynář a již zvedal ruku s lyčákem, aby sladce dřímajícího nelibě ze sna vyburcoval.

Však rána ještě nedopadla, když rozléhlo se náhle povětrím pronikavé hvízdnutí, tak náhlé a silné, že mlynáři pozdvížená ruka leknutím sklesla, ano i světlo ve svítilně zhaslo. Turek přikrčil se nejprve ke mlynáři,

jakoby u něho hledal pomoci; pak počal strašně výti, a jakoby mu někdo ohon podpálil, pádil odtud, nedbaje volání svého pána.

Mlynář chvěl se na celém těle, a studený pot vyrážel mu na čele; nemohl si vysvětliti, co přimělo Turka k útěku; bylo to zajisté něco neobyčejného. Zatím ozvalo se hvízdnutí podruhé, a hned přilétlo hejno sov a výrů, kteří děsně houkajíce, počali svými křídly nemilosrdně dorážeti na třesoucího se mlynáře. Oči jejich strašně se koulely, i nemyslí jinak, nežli že celé hejno zlých duchů naň se bylo vyrojilo. Ve smrtelných úzkostech přišly mu na mysl všechny jeho zlé činy, zvláště zlé nakládání s Josefem, dobrá napominání manželčina, jimž ještě dnes byl se posmíval, posléze i mstýžádost, s jakou pospíchal na vrch, aby své manželce na vzdory potrestal chlapce, který chtěl ujiti týrání.

„Józo! Józo!“ počal úzkostlivě volati, jakoby hledal u hocha pomoci, „můj hodný hochu, kde pak jsi, abys mi podal ruky a vrátil se se mnou do mlýna! Vždyť jsem přišel jen proto, abych tě zase přivedl do svého domu. Stojím zde jak slepý v té temnotě. Přístup ke mně, neopouštěj mne, sice mi bude bídně zahynouti!“ naříkal Pařízek, vztahuje ruce proti domnělému Josefovi.

Však ani listek se nepohnul na jeho náрек; třepetání sov nepřestávalo. Mlynář bál se otevřítí očí; nemyslí jinak, nežli že nadešel poslední okamžik jeho života. Nevěda si rady ani pomoci, padl na kolena a bije se kajícně v prsy, volal: „Pane, buď milostiv mně hříšnému; nedej mi zde zahynouti. Popřej mi času ku pokání a polepšení života! Jozífku! Pepíčku!“ jal se znova volati, šoupaje se po kořenách k místu, kde viděl dříve Josefa seděti, „neopouštěj svého pána! Byl jsem sice někdy zlým, ale polepším se. Jen mi podej ruky a řekni, že mi odpouštíš; již nikdy nebudu tě bít!“

Podruhé strhl se pekelný hřmot, a do mlynářových uší zahučel strašný hlas: „Myslíš to opravdu, starý zatvrzelče?“

»Ach, ano, ano!« jektal úzkostně mlynář.

»Nuže, odejdi v pokoji!« pravil hlas mírněji; »Josefa najdeš doma, ale chraň se mu ubližovati!« Pak ozvalo se ještě jedno pronikavé zahvízdnutí, a nastoupil opět klid.

Mlynář klečel posud na vrchu jako přimrazen. Nemohl pochopiti té náhlé změny. Když pak konečně osmělil se otevřítí oči — ejhle! svítilna hořela opět jasně, Turek přívětivě vrtěl ohonem, jen Josefa tu nebylo. Pařízek nevěděl, bdí-li, či spí. Těše se však, že vyvázl se zdravou kůží z tak hrozného nebezpečení, rychle spěchal ke mlýnu.

Tam zhrozili se všickni jeho pohledu; tvář byla zsinalá, a kolem krku měl ovinutý lyčák, jímž chtěl potrestat uprchlého Josefa. Zemdlen klesl na lavici u kamen, a temným hlasem tázal se po hochovi.

»Je ve mlýnci,« pravila mlynářka, hledíc udiveně na muže. »Ale kde's byl tak dlouho, a co znamená ta bledost na tvé tváři a ten podivný obvazek na krku? Nechtěl jsi snad — sáhnouti si na život?«

»I nic mi není! Byl jsem nahoře v lesíku, a tam napadla mě pojednou neobyčejná slabost; ale jest mi již lépe!« ujišťoval mlynář stydě se říci pravdu. —

Minulo několik neděl. Ve mlýně šlo vše starým pořádkem, jenom že poněkud tíšeji. Pařízek přemáhal se, by nepustil uzdu své staré náruživosti. Potrhovalo mu častokráte něco rukou, aby zasadil Josefovi lyčákem několik ran; ale strašný hlas: »Chraň se mu ubližiti!« ještě stále zněl mu v uších, tak že ruku, sahající jižjiž po lyčáku, vztáhl vždy honem nazpět.

Josef nemohl si chování pánovo nikterak vysvětliti; přičítal to zásluze stařečkově, ale kterak tento tvrdého mlynáře obměkčil, zůstalo ho tajno. Mlynářka pozorovala též tuto změnu s radostí, ale přičítala ji svým moudrým domluvám a prosbám. Než, ať bylo příčinou změny to neb ono, Josef i mlynářka měli z toho potěšení a přáli si jen, aby tak bylo pořád. Nikoli tak mly-

nář; ten dusil v sobě hněv a nepřál si nic toužebněji, než aby mohl zase jednou pustit úplně uzdu své vášni.

»Báti se takového kluka!« opakoval si několikráte za den s nevolí; »ne, toho nesnesu!« Ale vzpomínka na strašný večer potlačila vždy jeho žádost po pomstě. Tak minul opět nějaký čas. Mlynář odlehčoval si hojným láním a boje se sáhnouti na Josefa, tloukl a házel vším, co bylo mu po ruce, chtěje takto na bezecitných věcech ochladiti svou zlost.

Josef nemohl jednou nalézt dosti rychle příhodného klínku k utužení vřetena, kteréž otáčí běhounem. Tu zmocnila se mlynáře zase prchlivost: uchopil Josefa za vlasy a chtěl mu je dle svého starého způsobu »vyčesati«. Však sotva dotekl se hlavy chlapcovy, rozlehlo se po mlýnici tak silné hvízdnutí, že mlynář leknutím pustil chlapce a vyběhl ze mlýnice, aby ušel svému pronásledovníku. Ale nepřemožitelnou silou hnalo jej to dále do pole, a neviditelná ruka vložila mu nemilosrdně záda známým lyčákem, a to tak dlouho, až klesl téměř bez sebe ve blízkém háječku do mechu.

Josef stál jako zmámený na místě, kde jej pán jeho s takou chutí za vlasy byl chopil, ale též tak rychle zase pustil. »Co se mu asi stalo a proč tak rychle utekl?« myslil si. »Či snad chce potrestati mne jinak než lyčákem?«

Stál tak hodnou chvíli, a mlynář se nevracel. Minula hodina, ale dosud nikdo nepřicházel, aby mu pomohl uvéstí »složení« v pořádek. Žena čekající na mletí byla již netrpěliva, Josef nevěděl si rady.

»Proč tak zahálčivě stojíš a necháváš lidi čekat?« ozval se tu známý hlas. »Což bys nedovedl sám sestrojiti složení?«

»O dovedení by nebylo, dědečku,« omlouval se Josef, spatřiv známého stařečka, »ale nedostává se mi síl, abych mohl běhoun dáti na místo.«

»S chutí do toho, půl je hotovo!« pobízel dědeček. »Chop se sochoru, pomohu ti!«

Josef tak učinil — a hle! kámen zdál se mu býti lehkým jako peřina. Stroj byl uveden v pořádek a za malou chvíli klapal opět vesele.

Hoch pohlížel na starce s udivením.

»Divíš se, že rozumím také vašemu řemeslu, vid?« smál se stařec; »umím já ještě jiné věci. Tuto dám ti mastičku, kterou když večer a ráno obě ramena si potřěš, budeš mítí tolik síly, že sám dovedeš snadně vládnouti celým strojem.« A nežli se hoch z udivení svého vzpamatoval, zmizel stařec ze mlýna tak rychle a nepozorovaně, jako byl přišel.

Mlynář ležel v háječku, nevěda ještě o sobě. Tu chopil ho někdo náhle za rameno. Prohlédnuv, uzřel neznámého stařečka.

»Vy jste tvrdě spal, mlynáři,« pravil stařec; »váš učenník uvedl zatím doma stroj pracně v pořádek a vede péči o vaši živnost.«

»Ten praničema!« soptil mlynář, úplně se vzpamatoval. »On je příčinou, že mne potkává všecko zlé. Ach, má záda! má záda!« naříkal, »nemohu se ani hnouti!«

»Snad jste nespádl se stromu?« doptával se stařec, potutelně se usmívaje: »Nebyl bych soudil, že lezete také někdy na stromy.« Pak jako na útěchu dodal: »V zádech vás bolí? Tu snadná pomoc. Známa štěstí koření, z něhož vymačkaná šťáva v podobných případech zázračně působí. A hle! tuto zrovna roste!« pravil stařec, roztíraje podivné lupeny mezi prsty. »Svlékněte kazajku a rozhrňte košili! Ó, vy jste zle zmalován! Kdo pak vám zohavil tak nelítostně záda?«

Přešel několikrát pravou rukou mlynářova záda, a tento pocítil patrnou úlevu. To dodalo mu důvěry ke starci, tak že mu pověděl celou svou dnešní nehodu, nezamlčev ani své příhody na vrchu.

»Ach, již rozumím!« pravil stařec, stavě se převkapaným. »Hoch je sirotek, a někdo mocnější nežli jsme my lidé vzal ho ve svou ochranu. Snad potlouká se zde dokonce sám Krakonoš!« dodal, bázlivě ohlížeje

se kolem. »Mějte se příště na pozoru a neubližujte chlapci!« Po těch slovech zmizel za křovím.

»Krakonoš! Krakonoš!« opakoval si mlynář, a mráz mu projel všemi kostmi; »ne, toho bych nerad rozhněval! Kdyby mi tak chtěl darovati kopu zlatáků, kterých prý má plné sudy, jak má babička říkávala, to bych jej rád uhlídal; ale dáti si od něho stlouci záda pro nic a za nic, pro cizího kluka! Ne, ne, pane Krakonoši! Té radosti se vám již nedostane. Však já to příště navleku lépe. Jen pozor, Pepíčku, ještě nejsi u mne pánem!« A necitě již bolestí v zádech, hovořil dále: »Tohoto strýce mi snad Pán Bůh seslal; nevím, jak bych se byl dostal domů bez jeho přispění. A co při tom nejlepššího, že ani po platu se nesháněl. Aspoň nedoví se nikdo ve mlýně o mé nehodě!« liboval si a již také vstal, aby pospíšil do mlýna. Než, nohy unavené prudkým během nesly ho jen zvolna k domovu; i jinak byl velmi slab. Sotva přišel domů, bylo mu ulehnutí na lůžko, s něhož nepovstal po několika neděl. Po celý čas jeho nemoci zastával Josef samojediný veškeré práce ve mlýně, jen sem tam některou hodinu k odpočinku si popřívaje. Mastička starcova dodala mu skutečně neobyčejné síly, že snadně přemáhal všeliké obtíže mlýnské práce. Než, i mlýn zdál se nabývati jakési zvláštní moci pod jeho správou. Mouka byla pěknější, a namílalo se jí z korce více, nežli dříve. Snad bylo to působením Krakonošovým, snad také tím, že Josef spravedlivě nakládal se svěřeným sobě obilím, což ve mlýnech vždy nebývá. Ale ať bylo jak bylo; lidé chválili si Josefa a pospíchali, by semleli, nežli mlynář opět se pozdraví. Tento dočkal se konečně chvíle, že mohl zase vykonávat své denní práce. Marně prosil Josef, aby jej i na dále ponechal samotného ve mlýnici a pečoval raději o své zdraví. Darma prosila jej i mlynářka, představujíc mu, jak živnost v rukou Josefových zkvétá; marně i mleči vyslovovali přání, aby Josef i na dále mlel: to vše prchlivého mlynáře jen popouzelo.

»Josef, a všude jen Josef! My dva se nesneseme!« zuřil mlynář; »jeden z nás musí z domu!«

»Tedy půjdu já!« pravil rozmrzelý tou svéhlavostí Josef, a již také činil přípravy k odchodu. Mlynářka neodvážila se zdržovati jej, a mlynář plesal v srdci, že tak snadno zbavil se hocha. Tento pak sebrav skrovný svůj majetek do ranečku, poděkoval mlynářce i mlynáři za prokázaná dobrodiní, rozloučil se a kráčel zmužile k vrchu. Doufal, že nyní již ve světě se neztratí.

»Tak, nyní je pryč!« oddechl si mlynář. »Teď ráčí snad milostivý pan Krakonoš mému mlýnu se vyhnouti. Může cestovati s Józou, jestli mu líbí: mně se po nich nebude stýskati.«

Josef došel zatím vrcholu hory, odkud mohl pohlednouti ještě na vesničku, v níž byl ztrávil svá dětská léta. Vedlo se mu sice nevalně dobře; rodiče mu záhy zemřeli, a tak byl posavadní jeho život řadou samých téměř utrpení. Než, přece byla to jeho rodná víska, a nikdo neloučí se rád s rodištěm svým; zdá se mu, že nikde nelze tak blaze žíti jako tam, kde se zrodil. Jaký div, že Josefovi zrak se zakalil, když s vískou a mlýnem na dlouho, snad na vždy měl se loučiti?

»Abych se upřímně přiznal,« počal mluvit sám k sobě, »přece se mi odtud nechce. Zakusil jsem zde mnoho zlého; ale mlynářka byla hodná a Baruška též. A kdo bude opatrovati nyní špačky, když mne zde nebude?«

»Co pak zde tak smutně stojíš, Josefe?« ozval se tu za jeho zády známý hlas.

Josef vida stařečka, pověděl mu svůj úmysl, že miní podívati se dále do světa; i vypravoval mu, co se sběhlo ve mlýně.

»Tedy sám uvolil jsi se odejít!« opakoval si stařeček. »A nebude se ti stýskati?«

Josef sklopil oči, z nichž vyřinuly se mu slzy.

»Nu, nu, jen se nestyď,« usmíval se stařec. »Člověk jevívá radost i žalost pláčem. Však nejsi ještě pryč;

mně se zdá, že tě ve mlýně potřebuji. Nemýlím-li se, pospíchá sem mlynářova dceruška, jakoby chtěla někoho dohonit.“ S těmi slovy ukázal dolů s vrchu, kde skutečně bylo viděti děvčátko, ano kráčí vzhůru. Josef poznal Barušku a pospíchal i naproti. Než, podívejme se zase do mlýna.

Když byl Josef odešel, odebral se Pařízek do mlýnice, kde neshledal vše v pořádku. Klapalť mlýn tak temně, že jej bylo sotva slyšeti; ale když mlynář se přiblížil, aby vypátral příčinu toho, spustil mlýn tak rychle, že to mlynářem až trhlo.

„Nu, nu, jen nestraš!“ smál se pan otec; „již dávno jsme se neviděli, a proto mne nepoznáváš. Jen počkej, dám ti hned, čeho si přeješ!“ A mlýnský stroj, jakoby chtěl odpovídati ke slovům jeho, počal hrčeti ještě silněji.

„Dám ti, dám!“ konejšil jej mlynář, pospíchaje nasypat na koš; leč ten byl plný. „Je snad mnoho vody,“ myslil Pařízek, a již pospíchal, aby vody ubral. Než, sotva tak učinil, stroj náhle se zastavil.

„Hmhm!“ kroutil mlynář hlavou, „co jen v tom stroji vězí?“ I přidává stroji opět vody, než, hrůzou odskočí; strašný jekot vody vehnal jej zpět do mlýnice. Stroj běžel opět s přehrozným hrkotem, v podkolí počalo silné vrzání a praskání, jakoby nějaká neobyčejná síla chtěla vše rozmlátit a zdrtit. Mlynář nemyslel jinak, nežli že náhlá povodeň se přivalila; ale vyšed ven, neviděl ničeho; po povodni ani památky.

Mlynář pozbýval smyslů! Běhal z kouta do kouta, nemoha dopátrati se pravé příčiny. Mlynářka, dcera, děvčečka přiběhly se podívat, co ve mlýnici se děje; ale mlynář nemohl jim nijak vyložiti příčinu pekelného hřmotu.

„Snad nás Bůh trestá za to, že jsme vypudili ubohého sirotka z domu,“ bědovala mlynářka, lomíc rukama. „Běž za ním, Baruško, aby se vrátil!“

„Laryfáry!“ odmlouval mlynář, „kdo pak jej vyhnal? Odešel sám. Kdyby nebyl chtěl hráti si na pána, mohl zde býti posud.“

»A nám by se při tom dojistá zle nevedlo,« dodala mlynářka. »Jdi, Baruško, jdi, pospěš, on šel zvolna, není asi ještě daleko!«

Ježto hřmot ve mlýně nepřestával, nýbrž ještě se množil, neodpíral již mlynář. Ale nejhorší mělo teprve přijíti; sotva že bylo děvčátko odešlo ze mlýnice, počal teprve pravý rej. Násypky, smetáky, sochory, pytle a kde co bylo, počalo náhle po mlýnici skákat a se točiti.

»Pane Bože, zachovej nás!« zhrozila se mlynářka, utíkajíc do šalandy, »to je jistě soudný den!« A kdyby byl pan otec rychle za ní nepospíšil, byl by si jistě utržil nějakou ránu. To mu odňalo poslední zbytek zmužlosti a vzdorovitosti. Jeho t. rdá povaha povolila; poznal, že člověk poddán jest mocnosti vyšší, aniž může domoci se všeho vzdorovitosti. Poznal, že jen Josef může jej zachránit; toužebně očekával jeho příchodu, trna hrůzou při myšlénce, že ho Baruška snad již nedohoní, nebo že Josef nebude chtít se vrátit.

Ale jeho úzkost zmizela, když objevil se na pěšince vedoucí ku mlýnu Josef s Baruškou.

Sotva jej mlynář zočil, ihned vyběhl mu vstříc, a jako před chvílí radostně jej vyprovázel, tak zase ve-sele nyní jej přivítal. »Pojď, zlatý hochu, pojď honem a podívej se do mlýnice! Nevím, co se tam děje; všechno jest jako posedlé. Jdi, jdi!« A strkaje Josefa napřed, zůstal sám opatrně venku.

Jakmile Josef překročil práh u mlýnice, přestal ihned divý rej. Násypky postavily se na svá místa, sochory zalezly do kouta, smetáky a pytle ulehly pokojně po podlaze, jakoby v něm uznávaly svého pána. A když Josef pustil na stroj ještě část vody jako obyčejně, klapal mlýn opět jako jindy; přestalo též vrzání a praskání v podkole, a do mlýna vrátil se starý pořádek.

Mlynář naslouchal venku zvědavě, zdali Josef stroj ukonejší, a poznav, že se tak stalo, vracel se teprve do mlýna. Ale nevešel tam přece hned: vstřčil nejprve jen hlavu do mlýnice a vída všechno v tichosti a v pořádku,

odvážil se dále; ale nezdržel se tam, nýbrž pospíšil do světnice, boje se, aby divý ten rej se neopakoval.

Od té doby Pařízek mlýníci se vyhýbal. Pod péčí Josefovou zkvétala živnost Pařízkova každým dnem, že stal se po několika letech zámožným mužem. Mlýn jeho byl znám pro správnost Josefovou v celém okolí, a z daleka přicházeli mleči s obilím, aby na vlastní oči se přesvědčili, že mlýn ten opravdu mnoho a pěkné mouky dá.

Několikaletá zkušenost poučila Pařízka, že ne šibalstvím a lakotou, nýbrž správností a pracovitostí vzrůstá blahobyt člověka, a že pracovitému a spravedlivému žehná i Bůh; proto zamiloval si pracovitého Josefa, který tak zvelebil jeho mlýn, a dával mu třikráte větší mzdu, než by byl dával jinému. Kromě toho odkázal mu ve své závěti značnou část peněz, tak že Josef stal se mužem zámožným. Koupil si ve blízkém městečku mlýn, pracoval pilně a prokazoval četná dobrodiní chudým, kteří ho pak nazývali »dobrým panem otcem.«

Krakonošovy jahody.

Krakonoš, procházející jako žebrák pohorské vesnice, poznal nejen rozličné povahy lidské, ale seznal také strasti a neštěstí, jakými bývají lidé často navštěvováni.

Přišel jednou do malé vesničky, spatřil zástup lidí stojící před nízkou chatrčí na konci vesnice. Vmisl se mezi lid a dověděl se, že půjde z tohoto domku pohřeb.

Nebylo jediného člověka, který by byl neslzel, když vynášeli z domku černě natřenou rakev. Krakonoš se tomu divil; což byl nebožtík snad nějaký dobrodinec, jehož všickni znali, že každý pro něho nařiká? Takový dobrodinec musil by býti zámožný a nebydlel by snad ve skrovné chatrči?

Pohnutí všech přítomných bylo ještě větší, když uzřeli kráčet za rakví asi desítileté děvčátko, které hořce plakalo. Krakonoš nyní se dověděl, kdo byl zemřelý: nebyl to ani boháč ani dobrodinec, byl to jen chudý kovář, ale šlechetný člověk. A že přišlo tolik lidí na pohřeb, že každý slzel, toho příčinou byla útrpnost. Ovšem byl kovář pro svou povahu od každého milován, ale více ještě pohnula vesničany útrpnost s pozůstalými po zemřelém: jeho manželka, nemohouc odolati tíži nouze a zármutku, roznemohla se krátce před smrtí manželovou, tak že nemohla mu jít ani na pohřeb. Desítileté Mařence připadla nyní starost, aby uživila sebe i matku. Mohlo-li ubohé dítě k tomu stačiti? Také Krakonoš krácel v zástupě až na hřbitov a srdečně litoval ubohé dívky.

Krakonošovy jahody.

Mařenka vrátila se všecka truchliva k nemocné matce. Díky zemřelému otci, že byl tak pracovit a šetrný: uspořil několik zlatých, tak že netrpěli hladu po čas jeho nemoci. Matce a dceři zbývalo nyní ještě něco málo peněz, tak že si mohly koupit asi na týden chleba. Jak budou živý potom, na to nechtěla nemocná ani pomyslit.

Mařenka, když se matce poněkud ulehčilo, docházela do lesa, by nasbírala něco suchého dříví; doma pak vařivala matce polévku z chleba.

Jednoho dne, když odcházela do lesa, vzala si malý košíček; v lese rostly totiž jahody, a Mařenka si umínila, že jich natrhá; myslila, že budou matce chutnat, a že bude příjemně překvapena.

Nasbírala tedy v lese dříví a natrhala jahod. Však vracejíc se domů potkala dvě paní, které si vyšly bezpochyby na procházku.

„To jsou krásné jahody,“ pravila jedna z nich; „nejspíše je neseš do města na prodej?“

„Nikoli,“ řekla Mařenka, „nesu je nemocné matce.“

„Musí je matka mít?“ tázala se paní.

„Nemusí,“ odvětila Mařenka; „chci jí udělati radost a překvapiti ji.“

„Aj, tedy nám je prodej,“ pravila paní, „matce můžeš udělati radost až zítra. Dám ti za jahody dvacetník, snad budeš spokojena.“

Mařenka se nerozmýšlela: byla přesvědčena, že budou matce milejší peníze než jahody. Dala tedy paní jahody a dostala za ně pěkný dvacetník.

Měla z něho velikou radost, nejen proto, že měla peníze, ale spíše proto, že způsobí jimi radost ubohé matce. Nemýlila se: matka ji za to pochválila řkouc: „Vidíš, Mařenko, to bys mohla učiniti každého dne. Natrhej, kdykoli půjdeš do lesa, jahod a dones je do města na prodej. Kdybys utržila za ně sebe méně, přece nám to bude dobré, vždyť vidíš, jakou máme bídu.“

Mařenka se radovala, že bude moci ulevit aspoň poněkud matce v její bídě, a docházela každého dne do lesa. Natrhavši zde pěkných jahod spěchala s nimi do blízkého města, kde je za chvíli prodala.

Než, to byly velmi skrovné příspěvky, a po krátké době hleděla již nouze oknem do bytu nemocné vdovy. Matka netajila dceři, že nemají co jísti.

„Jen buďte dobré myslí, matinko,“ pravila Mařenka; „zítra budu po celý den v lese. Jakmile budu mítí plný košík, pospíším do města; tam jahody prodám a vrátím se zase do lesa. Tak mohu vyprodati jahody třikrát i čtyřikrát.“

„Tys dobré dítě,“ pravila matka, hladíc Mařenčin obličej.

„Ale kdo vám uvaří polévku, když nebudu doma?“ zarazila se dívka.

„Požádej sousedku, aby mi ji uvařila na své plotně,“ pravila matka. „Je to hodná žena, zajisté ti toho neodepře.“

Mařenka učinila druhého dne, jak jí poručila matka; pak vzala košík a spěchala do lesa.

Však jahody byly již vysbírány; Mařenka našla jich jen málo. Kráčela tedy dál a dále hledajíc, kde by jich bylo více. Tu přišla v lese na místo, kde ještě nikdy nebyla: stromy byly tu mohutné, rovné jako svíčky a pravidelně vysázeny; na zemi rostla bujná tráva a v té trávě bylo hojnost jahod, že byla všecka červená.

Mařenka počala chutě trhati — ale jaké to byly jahody! Takových neviděla ještě nikdy: byly krásné červené, jakoby je vymaloval, a tak veliké, jakoby byly na stromě vyrostly. Mařenka okusila jednu — věru, tak lahodných jahod nejedla ještě nikdy; zdálo se jí, že ani med nechutná tak sladce.

A jak rychle sbíraly se ty jahody, jak přibývalo jich do košíku! Mařenka měla brzy plný košík a spěchala pak ihned do města, by jahody prodala.

Každý se jim divil, neboť nikdo ještě neviděl takových; Mařenka měla za malou chvíli košík prázdný; byla by prodala mnohem více, kdyby jen byla měla. Když pak počítala peníze, shledala, že stržila za tyto jahody třikrát více nežli za obyčejné.

Plna radosti spěchala zase do lesa; za chvíli byl košík opět pln, a Mařenka stržila za jahody ještě více nežli poprvé.

„Jak zaraduje se moje dobrá matinka,“ pravila sama k sobě, chvátajíc potřetí k lesu. „Kéž by byl den aspoň dvakrát tak dlouhý, bych mohla ještě několikrát naplniti košík.“

Přišedši do lesa počala hbitě trhati jahody do košíku. Však náhle zaslechla kroky: pozvedla zrakův a spatřila přistárlého myslivce, který zvolna k ní se blížil.

Mařenka se ho bála, neboť pohlížel na ni škaredě.

„Kdo ti dovolil přijíti sem a trhati zde jahody?“ tázal se přísným hlasem.

„Ach, odpusťte, dobrý pane,“ pravila Mařenka zájímavě, „nevěděla jsem, že není dovoleno trhati zde jahody.“

„Kolikrát jsi zde již byla a komu nosíš jahody?“ tázal se myslivec.

„Jsem zde již potřetí,“ vyznala Mařenka. „Dvakrát donesla jsem jahody do města, kde jsem je prodala.“

„Nač potřebuješ peněz?“

„Ach, dobrý pane,“ dí Mařenka slzíc, „moje matka je nemocna, tatínek mi nedávno zemřel, a nemáme co jísti. Chodím tedy do lesa na jahody, abych utržila za ně několik krejcarů na chléb.“

„Činíš dobře,“ pravil myslivec, „ale pamatuj si, že nesmíš vícekrát přijíti v tato místa. Dovolím ti ještě jednou natrhati zde jahod, ale jenom hrst.“

To bylo Mařence líto: jak ráda byla by natrhala plný košík, ale neopovážila se požádati za to přísného myslivce. Když měla plnou hrst jahod, přestala trhati.

„Chtěla bys je zase prodati?“ tázal se myslivec.

»Ovšem,« přisvědčila Mařenka; »sice, nedostanu za ně mnoho, však nám je každý krejcar dobrý.«

»Prodati jich nesmíš,« dí myslivec. »Chtěla bys je snísti?«

»Nikoli,« řekla Mařenka. »Nesmím-li jich prodati, donesu je své matince.«

»Tak učiň,« řekl myslivec, »ale nesněž ani jediné! Nyní můžeš jít, ale pamatuj si, že nesmíš vícekrát sem přijíti.«

Mařenka poděkovala myslivci a spěchala k domovu. Slunce chýlilo se již k západu. Ačkoli nesla již dvakráte plný košík těch krásných jahod, nesnědla po cestě ani jediné. Však nyní dostávala na ně takové laskominy, že by byla hned aspoň jednu snědla. Nemohouc odolati své žádosti, zastavila se a již chtěla nadzvednouti víko u košíku.

Tu však se zarazila. »Neučiním toho,« pravila sama k sobě; »slíbila jsem myslivci, že nesním ani jediné jahody, slovu svému tedy dostojím — lhářkou nebudu. Raději nebudu mysliti na jahody. — Jak se matinka zaraduje, až uvidí, co nesu peněz!« Mařenka spěchala, nemohouc již dočkati se, kdy bude u matky.

Za chvíli vstoupila již do světnice. Radostně se tváříc ukazovala matce peníze a vypravovala nesouvislými slovy, co se jí přihodilo.

»Tedy Bůh vyslyšel mé prosby,« pravila nemocná pohlížeje vděčně k nebesům; »po celý den jsem se modlila, by slitoval se nad námi v naší bídě.«

»Také vám nesu jahody, kterých jsem nesměla prodati, na těch si pochutnáte, matinko,« pravila Mařenka, otvírajíc košík.

Odhradila víko, chtěje vysypati jahody — však co to? Překvapena zírала do košíku, kde viděla místo jahod — ryzí zlato.

»Vždyť zde byly přece jahody,« divila se Mařenka, »kde se to zde vzalo?«

„Věř, Mařenko, že ten myslivec nebyl nikdo jiný nežli Krakonoš,“ pravila matka. „Jak moudře jsi jednala, že jsi ho poslechla ve všem, co řekl. Bohu díky, nyní máme po nouzi.“

Bylo skutečně po nouzi: matku již netrápily starosti o chléb, a byla mnohem pokojnější. Mařenka došla již druhého dne do města k lékaři, který navštívil její matku a předepsal jí lék. V lékárně požádala Mařenka, by vyměnili kousek zlata za peníze, což ochotný lékárník rád učinil, vzkázav pro zlatníka.

Mařenčina matka pozdravila se brzy. Jaké štěstí je potkalo, nepověděly ani matka ani dcera nikomu; věděly, že by Krakonošovi tím se nezavděčily. Také se bály, že by někdo přese všechny výstrahy mohl odvážit se do Krakonošova lesa, kde by se mu zajisté vedlo zle.

Než, Mařenčino dobrodružství nezůstalo docela v tajnosti: tolik aspoň bylo známo, že Mařenka prodávala ve městě neobyčejně krásné jahody. Bednářův Tomeš tam právě byl a dobře to viděl, ačkoli Mařenka ho nespozorovala. Tomšův otec byl zistný člověk a nezbraňoval svému synkovi, který projevil úmysl, že půjde také do lesa natrhat takových jahod.

„Jen o tom nikomu nepovídej,“ varovala ho matka.

Tomeš jistil, že nepoví, a šel hned ráno do lesa. Dlouho chodil, nežli přišel do Krakonošova lesa, kde rostly ty krásné jahody. Naleznuv, co hledal, vesele si zavýskl a počal bez dlouhého rozvažování jahody trhati.

„Opovážlivče, kdo ti dovolil sem přijíti?“ ozval se tu přísný hlas, a když Tomeš pozvedl hlavy, spatřil — nikoli myslivce, ale Krakonoše v pravé jeho podobě, která naplňovala každého hrůzou.

Tomeš třásl se strachem, nemoha pronést ani slova.

„Mluv; proč trháš jahody?“ zahřměl naň Krakonoš.

„Ach, slitujte se, mocný pane Krakonoši, mám doma nemocnou matku,“ lhal Tomeš. „Chtěl jsem natrhati těch krásných jahod a prodati je, bychom si mohli koupiti chleba.“

»Co jsi natrhal, můžeš si nechat, ale nejez ničeho,« pravil Krakonoš. »Však nyní odejdi, nechceš-li zakusiti mého hněvu.«

Tomeš utíkal, co mu nohy stačily; teprve když byl venku z lesa, poněkud si oddechl.

»Aj, to jsou krásné jahody,« pravil sám k sobě, »škoda, že jsem utrhl jen tři, ty jsou asi chutné. Nevím, proč bych jich neměl jísti.«

Po těch slovech snědl všechny tři jahody, směje se v duchu výstraže Krakonošově.

Ale když přicházel k domovu, cítil veliké bolesti v žaludku. Doma hned ulehl a hrozně si naříkal. Všecka pomoc byla marna — Tomeš umřel za chvíli ve strašných bolestech.

Co se mu stalo? Krakonošovy jahody proměnily se teprve v jeho žaludku ve zlato. Toho netušil ovšem nikdo, ani jeho rodiče, protože nevěděli nic o zázračné proměně Krakonošových jahod.

Tak byl Tomeš krutě potrestán za svou lehkomyšlnost a za to, že neuposlechl Krakonoše, a jeho rodiče těžce pykali své zřítnosti.

Lidé dověděli se, že Tomeš otrávil se Krakonošovými jahodami, jak se vypravovalo, a nikdo neodvážil se již vkročit do lesa mocného ducha.

Jak dobře učinila Mařenka, že poslechla Krakonošovy rady!

Krakonoš káře lháře.

Pavel byl čipera od maličkosti: sotva naučil se mluvit, mluvíval po celý den, co mu přišlo na jazyk a co slýchal od jiných. Rodiče mívali radost, když jejich synáček dovedl zakliti nebo neslušnou nadávku pronést. Smávali se tomu, těšíce se zpozdilou omluvou, »že je to jenom dítě,« a tomu že se musí něco prominouti.

Pavlův otec byl panským zahradníkem na zámku jistého hraběte v Krkonoších. Zámek stál asi čtvrt hodiny cesty od města; vedle něho rozkládal se krásný park. Město i zámek prostíraly se ve pěkném údolí, poskytující milého pohledu. Pavel bydlil se svými rodiči v zámku.

Úředníci a jiní zámečtí lidé přicházeli často k němu, a mnohý z nich všiml si hezkého klučika zahradníkov a zažertoval s ním. Otec i matka těšili se tomu velmi, a když některý mladý pán, pokoušeje hošíka, byl od něho někdy podělen políčkem, smáli se tomu všichni přítomní, aniž kdo malého svévolníka poučil, že toho činiti nesmí. Tak přivykl hošík rozličným nezpůsobům, které rodiče i mnozí známí zahradníci, zvláště mladí úředníci a myslivci hraběcí, mívali za žert. Ano, sami naváděli často hochy, by tomu a onomu z nich vstrčil něco do kapsy nebo něco neslušného řekl. Někdy vidouce oknem někoho přicházeti, navedli nerozumné dítě, by mu řeklo nějakou lež anebo žert, což chlapec vždy ochotně učinil. Z toho bývalo mnoho smíchu i veselí u zahradníkův, a klučík stal se za to miláčkem nerozvážlivých mladých panáčkův.

Avšak toto přečasté cvičení ve lhaní a svévolnosti mělo zhoubné následky pro mladistvou mysl Pavlíčkovu. Hošík navykl příliš záhy lháti a tropil si později z mladých pánů, jež byl uvykl míti za své druhy, žerty sám. Přeschoval jednomu hůl, jinému klobouk, třetímu dýmku, potom vytratil se ze světnice a mívál z toho velikou radost, když panáček nemohl najíti svou věc.

Zahradník a manželka jeho vyprávěli vždy s velikou zálibou o těchto čiperných nápadech svého synka; Pavlíček utržil někdy za takové důkazy svého vtipu hojnou pochvalu, často též odměnu. Ten a onen z mladých pánů přinesl mu nějakou hračku neb pamlsek, a tím rostlo v hošíkovi přesvědčení, že, co koná, jest velmi pěkné, poněvadž se všem lidem tak líbí.

Tím způsobem vychovali nerozvážliví lidé z Pavlíčka, který byl by se mohl státi snad velmi hodným hošíkem, prohnaného šibala a lháře. Rodiče jeho teprv pozdě počaly mrzeti tyto nepěkné návyky synkovy, a snažili se všemožně hošíka poučovati, ba jej i trestati, dopustil-li se nějaké svévole nebo lži. Bylo však již pozdě. A mladí panáčkové nezřídká brávali rozpustilce ve svou ochranu a bránivali trestající metle otcové, by nemohla naň příliš citelně padati. Napomínávali hocha šeptem: »Plač a pros!« Hošík dovedl to později i bez jejich návodu a tak ušel skoro vždy zaslouženého výprasku.

Však posléze počaly být i mladým pánům nezpůsoby, jimž sami hošíka vyučili, obtížnými a nemilými. Tu vyložil otec klučíkovi nejprve metlou citelně, potom i slovy důrazně, že podobné kousky mohly by jej i s rodinou vypuditi ze zámku, a že tedy zde každého, ať je to kdokoli, musí nechatí na pokoji. Pavlíčkovi se v zámku příliš líbilo, proto poslechl; ale za to hoši z města a cizí lidé zakoušeli jeho svévole tím více.

Mezi hochy městskými byl Pavel nejvíce nakloněn Hynkovi, synu stavitelovu, jehož otec častěji do zámku

přicházel a též rozličné stavby panu hraběti prováděl. Hynek byl hošík tichý, mírný a dobře vychovaný, zvyklý poslouchati na slovo. Byl tedy pravým opakem bujného Pavla, od něhož i dosti rozličných příkoří bylo mu snášeti. Pavel sice vždy sliboval: »Nehněvej se, Hynku, již toho neučiním, ty jsi mi ze všech hochů nejmilejší.« Za krátký čas provedl však zase nějakou svévolnost, byť i jen ze žertu; bylť již příliš navykl rozpustilostem.

Jednou mu otec naplnil košík rajskými jablky a poručil mu, aby je donesl paní hospodské »u labutě.«

Pavel běře košík od otce a k jeho slovům, aby neztratil peněz za jablíčka, kývá jen hlavou a hledí potutelně, jakoby chtěl říci: »Což jsem hloupý?«

Cesta vede ho mimo byt Hynkův. Nedá mu to, musí u něho zastaviti.

»Přicházím se podívat, co děláš,« oslovil Hynka vcházeje do světnice.

»Pracuji úkoly,« dí Hynek.

»Snad nemáš s nimi na spěch,« řekl Pavel; »chceš-li, pojď se mnou k »labuti«.

Hynek nedal se pobízeti: vzal kabát a dovoliv se u matky, provázal Pavla. Podíval se také na jablíčka, která se mu líbila pro pěknou barvu a úhledný tvar, a tázal se: »Mohou se také jisti?«

»Ovšem, proto je tam nesu,« pravil Pavel.

Hynek neviděl ještě rajských jablíček; neboť jeho matka nedělala z nich nikdy omáčku, protože jí otec rád nejídal.

»Jsou chutná ta jablíčka?« tázal se Pavla.

»To věřím, páni je stále u nás kupují,« řekl Pavel.

Za této rozmluvy došli k hostinci. Pavel odvedl jablíčka, schoval peníze a vracel se s Hynkem k zámku. Doma odevzdal košík i peníze matce a vedl druhá do zahrady.

Přišli k záhonkům, kde rostla rajská jablíčka. Hynek je hned poznal. »Aha, zde jsou taková jablíčka!« pravil.

Pavel nemohl odolati pokušení, aby neučinil si s přítelem žert, ač ho měl rád. Utrhl tři jablíčka a Hynkovi je podáváje pravil: »Tu vezmi, ale zde jich neukazuj, aby někdo nemyslí, že jsi je zde ukradl.«

Hynek schoval potěšen jablíčka do kapsy; jedno chtěl snísti sám, jedno dáti matce a jedno otci; domníval se, že jablíčka jsou příliš drahá, a matka že jich jen proto nekupuje.

Ještě chvíli chodil s Pavlem po zahradě; pak odcházel ze zámku, chtěje okusit ovoce, které bylo již na pohled tak krásné.

Pavel doprovodil jej až za vrata a díval se pak z úkrytu, jak bude Hynkovi chutnati. Tento vytáhl opatrně jablko, ohlédl se, zdali ho někdo nepozoruje, a pak chutě do něho kousl. Ale jak se zmýlil! Jak ošklivá to chuť! Honem odhodil ovoce a spěchal domů hněvaje se na Pavla, který jej tak oklamal.

Tento zatím se smál, že se mu jeho žert tak podařil. Měl již také výmluvu pohotově, bude-li mu Hynek činiti výčitky.

Ale byl tu Krakonoš, který procházel se nepozorován toho dne po zámku a viděl chování obou hochů. Poznal, že Pavel je lhář a umínil si, že ho potrestá.

Po krátkém čase Pavel nesl košík okurek do blízké myslivny. Bylo mu jíti přes most. U mostu potkal Pavla vesnický chlapec a tázal se ho: »Prosím tě, hochu, pověz mi, kudy se jde do myslivny.«

»Pojď se mnou a treffiš tam,« řekl Pavel úsměšně.

»Je tam ještě daleko?«

»Odtud až tam,« odsekl Pavel.

Ale cizí hoch, jakoby neznamenal posměchu Pavlova, tázal se dále: »Chceš-li, ponesu ti košík, zdá se býti těžký. Co v něm neseš?«

»Jsou tam ryby, jakých jsi ještě neviděl,« dí Pavel. Ale sotva to promluvil, upadl, okurky vysypaly se z košíku a počaly se kutáleti po blativé cestě.

„Aj, to jsou podivné ryby,“ smál se hoch, „a jak poskakují!“

Pavel chvěje se zlostí počal sbírat okurky. Sotva však některou zdvihl, padla mu hned zase do bláta. tak že nemohl dokončiti té nemilé práce.

„Tot mi někdo snad učaroval!“ zlobil se Pavel.

„Zlosti málo spraviš,“ dí cizí hoch, který nebyl nikdo jiný nežli Krakonoš. „Dělej zvolna a pak se ti to povede.“

Okurky dostaly se teprve po dlouhém namáhání a pomocí chlapcovou zase do košíku, ale jak vyhlížely! Samý kal a samé bláto!

„Dobře že je zde na blízku řeka,“ dí rozčilený Pavel, „jinak nevím, co bych počal s okurkami.“ A hned zamířil k řece, aby okurky omyl.

„Neradil bych ti, abys vložil okurky do vody,“ pravil cizí hoch. „Což kdyby se ti proměnily v ryby a uplavaly? Můj otec povídal, že zde byl nedávno Krakonoš; což kdyby si s tebou zažertoval?“

„Hlouposti!“ smál se Pavel; „nás měšťáků Krakonoš se bojí: šálí jen hloupé vesničany.“

Po těch slovech vysypal okurky do vody a počal je omývat. V tom počaly sebou však okurky házet a se šplouchati. Proměnily se v ryby a za krátko byly ty tam.

Pavel stál z počátku jako socha; brzy však se vzpamatoval, a jeho lhavost nabyla vrchu.

„Viděl jsi?“ pravil. „Něco takového dovede jen měšťák. Dovedl bys to?“

„Ale mně se zdálo, že jsi při tom zbledl?“ dí hoch.

„To jsi se mýlil,“ lhal Pavel. „Já jsem věděl dobře, co se stane z okurek, a proto jsem ti řekl, že jsou v košíku ryby. Ale teď poběhnu domů pro jiné okurky.“

„Z těch uděláš snad zase ptáky?“ smál se cizí hoch.

„Po tom ti nic není,“ odbyl ho Pavel. „Jdi svou cestou, a já půjdu domů.“

„Vrátíš-li se brzy, počkám na tebe a pomohu ti pak přenést okurky přes most.“

„Tvé pomoci nepotřebuji,“ vece Pavel. „Jdi jen a nestarej se o mne!“ Po těch slovech obrátil se k domovu. Krakonoš, učiniv se neviditelným, sledoval jeho kroky.

Pavel, než přišel domů, vymyslel si lež, která mu měla pomoci z nesnází. Když přicházel k zámku, počal otírat oči a se tvářiti, jakoby plakal. V síni stanul před otevřenými dveřmi, stavě se velice zarmouceným.

„Co je ti — ztratil jsi peníze?“ tázala se matka.

„Peněz nenesu,“ pravil Pavel. „Když jsem přišel na most, postavil jsem košík s okurkami a šel jsem umyt si ruce. V tom vyběhl z lesa cizí kluk, a nežli jsem se nadál, vysypal okurky do vody a zase zmizel.“

„Zpropadený kluk!“ zlobila se matka.

„Však já ho poznám,“ konejšil Pavel lehkověrnou matku. „Jen až přijde do města, vezmu mu čepici; at zaplatí! Nyní mi dejte jiné okurky, já si pospíším.“

„Ano, a někdo ti je zase vezme,“ dí matka. „Pošlu raději sousedova Jana.“

„Ne, ne, nyní nestane se mi nic,“ ujišťoval Pavel. „Proč jednati jiného hocha? Což jsem nevyřídil jindy všecko správně? Za dnešní nehodu nemohu. Janovi by se mohlo přihoditi jako mně.“

Takovými řečmi podařilo se mu uchlácholiti matku, že mu zase svěřila okurky; matinka nebyla přísná na něj a promíjela mu z nerozumné lásky všechny poklesky.

Pavel ubíral se za chvíli s novou zásobou okurek do myslivny, přemýšleje o své ranní nehodě. Nechtěl odříci se lhaní, umínil si však, že bude opatrnějším.

Za chvíli potkal stříbrovlasého stařečka, který se ho tázal, jak daleko je do města.

„Poběhnete-li takto ještě dvě hodiny, budete tam dojista,“ dovolil si žertovati Pavel.

„Zdáš se býti čiperný hošík,“ vece stařec Krakonoš. „Či pak jsi?“

„Mlynářův z Vodákova,“ lhal Pavel, jemuž lichotilo, že ho stařeček nazval čiperou.

„Co to neseš v košíku?“ tázal se staroušek dále.

„Tetě zajíce,“ odpověděl Pavel, otočiv se na podpatku, aby stařec neviděl, že se mu směje. V tom však klouzl a upadl. Okurky vysypaly se z košíku.

„To je nehezké od tebe, že jsi mne, starého člověka, přelhal,“ domlouval mu stařeček.

„To byl jen žert, dědečku,“ omlouval se Pavel, oprašuje si znečištěný oděv.

„Ani žertem nemáme lháti,“ poučoval stařec. „Lháti jest hřích, a kdo nestydí se lháti žertem, navykne si lháti z úmyslu. Kdo lže —“

„— ten také krade,“ doložil Pavel. „Tak říkávají, ale já jsem ještě nekradl.“

„Protože jsi neměl snad příležitosti nebo potřeby tak činit, ale možná, že spácháš brzy něco podobného,“ pravil stařeček výstražně.

„Já — krásti!“ smál se Pavel. „Ostatně vám po mých věcech nic není,“ doložil mrzutě, nemoha vpravit okurky zase nikterak do košíku.

„Slíbíš-li mi, že nebudeš již lháti, pomohu ti, abys došel ještě v čas k tetě s tím zajícem,“ pravil dědoušek.

„A kdyby to byli samí zajíci, musím je dostat do koše!“ rozkřikl se popuzený Pavel. „Nestarejte se o mne a jděte svou cestou!“

Ale jak ustrnul, když ucítil v rukou teplé, chlupaté tělo, a z ruky se mu vymrštil zajíc a zmizel v blízkém lese. Tak stalo se i s ostatními okurkami, a po malé chvíli stál Pavel jako zkamenělý u prázdného koše.

Stařec poodešel za blízké křoví, odkud pozoroval Pavla. Ten ohlédl se po něm a nevidá ho nikde, pravil sám k sobě: „Ten člověk uměl jistě čarovat! Ale počkej, starče, potkám-li tě zase, tak zhola mi neujdeš. Vyvedu ti něco, že budeš na mne pamatovati!“

Sotva to dořekl, dostal od neviditelné ruky takový políček, že zavrával, a v očích se mu zajiskřilo. Pak obestřela jeho zraky čirá tma.

»Bože, já nevidím!« bědoval Pavel, »ten stařec mi snad oči očaroval. Ó, proč jsem jen lhal a tropil si z něho žerty! Jak dostanu se nyní domů! Pane Bože, jen tenkrát mi pomoz, nebudu již nikdy lhát ani starým lidem se posmívati!«

Sotva to dopověděl, začalo se mu před očima rozsvětlovati, až konečně jasná obloha i všecko známé okolí naň se usmívaly. Před ním stál stařeček a pravil: »Zdá se, že Krakonoš chtěl tě potrestati za lež a zázertoval si s tebou. Myslíš-li však opravdu se polepšiti, můžeš si jej opět udobřit a též okurek zase se dohledati.«

»Nikoli Krakonoš, ale vy sám jste mi učaroval,« řekl Pavel. »Hned mi vraťte okurky, sice poběhnu do města a povím tam všem lidem, co jste mi udělal. Můj strýc strážník vás ještě zavře!«

»Hleďme kloučka, jak umí hroziti!« divil se stařec. »Jsi tedy nejen lhářem, ale také nezpůsobným mluvku! Jdi jen do města, pospěš, já málo dbám tvých výhrůžek i svého strýce strážníka!«

Po těch slovech stařeček bral se dále, nevšímaje si již Pavla.

»Jdi jen, starče, však já se doma nějak vymluvím, aneb — ano, to je dobrá myšlénka — vyberu mamince okurky z komory a pospíším s nimi zase sem.«

Tu nevpomněl Pavel na slova stařečkova: »Tys posud nekradl, protože jsi neměl snad příležitosti a nebylo ti toho třeba.«

»Tak učiním,« pravil sám k sobě; »ale toho starce nepustím tak zhola!«

Přiblížil se k němu a zlostně na něj zahrozil. Ale běda! Ruka zůstala mu natažena jako dřevěná. Pavel nemohl jí hnouti. Zároveň povstal tak prudký víchř, že stromy se ohýbaly, větve praskající se lámaly a padaly na zemi. Vítr skučel, hrom burácel, skály se trhaly, a balvany jejich drtily se s velikým hřmotem. Pavel tu stál všecek se třesa jako vetřichlý sloup, který může každým okamžením býti povalen k zemi. Nemyslel jinak,

nežli že nastává soudný den, a že bude nyní přísně potrestán za svou prolhanost. V té úzkosti padl na kolena a pozvedl oči k nebi, chtěje se modlit a prositi za odpuštění. Tu vyřítil se však z houštiny hunatý medvěd a postaviv se na zadní nohy, hnál se na strnulého chlapce. Nevěda ani proč, zvolal Pavel: »Mocný duchu Krakonoši, zachraň mne, nebudu již nikdy lháti!« Pak dal se na útěk, ale již po několika krocích klesl beze smyslu k zemi.

Když procítl, ležel na pokraji lesa pod stinným bukem. Nedaleko něho seděl známý mu již hoch vedle jeho košíku. Pavel pozoroval s úžasem, co dělá. Kolem chlapce sedělo hejno zajícův. On švihl každého proutkem, zajíc skočil do košíku a proměnil se v okurku. Tak učinil všem, a košík byl zase pln okurek jako dříve. Chlapec podíval se pak na Pavla.

»Pozdrav tě Bůh!« zvolal. »Ty jsi tuším odpočíval, ano tvé zboží páslo se zatím na poli?«

»Ty o tom víš?« divil se Pavel, přemýšleje, jakou lež by mu zase řekl, ale chlapec pravil: »Čekal jsem tamto dole, jsa žádostiv, ukážeš-li mi zase nějaký smělý kousek. Tu přistoupí ke mně neznámý stařeček a praví: ‚Tvůj známý z města tamto spí, čině zároveň svým zbožím lidem na poli škodu.‘ Nerozuměl jsem, co myslí: spáť a zároveň škodu dělají přece se nesrovnává. Dědoušek pravil dále: ‚Tvůj známý je veliký lhář a nestoudný mluvka: chtěl učiniti si ze mne žert, ale za to jsem ho potrestal. Jdi, zapískni na tuto píšťalku, a hned přiběhnou k tobě zajíci, kteří dělají lidem na poli škodu: každého švihni tímto proutkem, a uvidíš, co se stane.‘ Po těch slovech zmizel. I vzpomněl jsem si hned na tebe a na tvé ryby: chtěl jsi mi namluvit, že z okurek naděláš ryb; ale myslím, že to učinil Krakonoš. Onen stařeček nebyl také nikdo jiný než on. Buď opatrný a měj se před ním na pozoru, aby se ti nepříhodilo něco horšího. Krakonoš nedá strojiti ze sebe žertů.«

Hoch po těch slovech odešel; zahanbený Pavel zůstal samotný se svými okurkami.

»Jen když nestalo se mi nic horšího!« vzdychl si. »Dobře že jsem prosil Krakonoše za ochranu. Podruhé budu mít dobrý pozor, abych nelhal. Teď Krakonoše znám.«

Pavel domníval se, že pozná Krakonoše vždy v postavě stařečka. Že Krakonoš může v jakékoli postavě se zjevit, ani mu nepřipadlo. Před stařečkem chtěl se mítí příště na pozoru; leč o polepšení a pravé litosti nebylo u něho posud ani zdání.

Vykonav své poselství vracel se k domovu, počítaje ještě jednou peníze, zdali oddělil si dobře krejčary, které mu paní lesníková dala od cesty. Našed vše v pořádku pokročil vesele ku předu, aby byl brzy doma.

Blíže zámku potkal Hynka.

»Aj, Hynku, hledal si mne?« tázal se Pavel, který byl již dávno zapomněl na příhodu s rajským jablkem.

»S tebou nechci již ničeho mítí,« dí Hynek; »lžeš, jak ústa otevřeš. Takového přítele třeba se stříci.«

»A co jsem ti nalhal?« tázal se Pavel úsměšně.

»Což jsi mi neřekl oněhdy, jak dobrá jsou rajska jablčka?« vece Hynek. »Ale jak ošklivo mi bylo, když jsem jich okusil!«

»Tys je tedy jedl bez přípravy?« smál se Pavel. »Zapomněl jsem ti říci, že jsou velmi dobrá jenom na omáčky. Ale proto nebudeš snad se hněvati?«

»Odpouštím ti tvůj nepěkný žert a přeji, aby tvé lhaní nezpůsobilo ti někdy zlých následků.«

Hynek po těch slovech se vzdálil.

Pavel díval se chvíli za ním a pravil pak sám k sobě: »I ten se na mne hněvá! Všichni hoši z města již se mi vyhýbají. Snad neodvyknu lhaní, dokud mi jazyk před každou lží neztuhne.«

Sotva to dořekl, ucítil na jazyku tak silné píchnutí, že vykřikl. Bolest byla však jen krátká, a Pavel byl brzy zase vesel.

Že byl blízko domova, slyšela matka jeho výkřik a vyšla rychle ven.

„Co se ti stalo, proč jsi tak vykřikl?“ tázala se udiveně, vidouc synka veselého.

Pavel chtěl jak obyčejně matce něco nalhati; než, užasl nemálo, znamenaje, že nemůže pohnouti jazykem. Vzpomenuv si, co byl před chvílkou pronesl o svém jazyku, zbledl jako stěna. Namáhal se matce odpovéděti, ale jenom nesrozumitelné zvuky draly se mu z úst. Pavel plakal a ukazoval na jazyk; ale že nemohl mluvit, nedovedli si rodiče vysvětliti jeho posuňků. Poslali rychle pro lékaře. Ale co mohl činiti lékař proti moci Krakonošové? Přišli na krk rozličné obvazky, mazali, nakuřovali, ale vše nadarmo. Teprve po třech dnech rozvázán byl Pavlův jazyk.

Pavel tušil, že stala se mu nehoda ta pro lež, kterou chtěl říci matce; ale nepochlubil se tím nikomu.

Po čase pokoušela se svévolnost o něj poznovu. Ale kdykoli chtěl zalhati, byt' jen žertem, nemohl hnouti jazykem a zůstal zase po tři dny němým.

Pavel zanechal od té doby lhaní docela a stal se hodným hochem. Z této změny radovali se ovšem nejvíce jeho rodiče. Než, i cizí lidé, poznavše, že Pavel se polepšil, zamilovali si ho. Hynek byl mu stále upřímným přítelem.

Krakonoš kmotrem

Jednou šel Krakonoš, přestrojen jsa za žebráka, malou vesničkou. Když vyšel za vesnici, spatřil, že kráčí za ním chudý člověk, jehož obličej prozrazoval starost a bídu.

»Co pak se vám stalo, příteli, že jste tak truchliv?« tázal se Krakonoš, když muž k němu se přiblížil.

»Mám veliký zármutek, stařečku,« pravil chudas. »Jsem člověk nejchudší z celé vsi, a včera narodilo se nám čtvrté dítě.«

»A proto se rmoutíte?« tázal se Krakonoš.

»Nikoli, proto ne,« dí chudas. »Naopak děkuji Bohu, že dítě je zdrávo; narodilo se sice v bídě, ale dá Bůh, že budu moci uživiti je, jako živil jsem až posud ostatní. Než, jiná věc působí mi velikou lítost: nikdo nechce mému dítěti jíti za kmotra — snad proto, že jsem tak chudý člověk. Jdu tedy do nejbližší vesnice, snad ustrne se tam někdo nade mnou a nad mým dítětem. A nenaleznu-li tam nikoho, požádám některého pocestného.«

»Nuže, proč byste šel do jiné vesnice?« dí Krakonoš. »Nepohrdnete-li mým kmotrovstvím, rád učiním vám tu službu. Je-li vaše dítě chudo, může míti také chudého kmotra, neboť rovný k rovnému se hodí.«

Chudas rád přijal službu žebrákovu a srdečně mu děkoval. Oba vrátili se do bytu muže, který živil se nutně prací nádennickou.

Jeho manželka divila se, že manžel přivádí žebráka; dovědévši se, že stařeček chce býti jejích dítěti kmotrem, děkovala mu s očima zaslzenýma, přívětivě ho vítajíc. Také větší dívky dělníkovy přiblížily se uctivě

k žebrákovi, by políbily mu jako kmotrovi ruku. Stařeček s nimi rozmlouval, tázal se jich, jak se jmenují, a díval se na hračky, které jim otec udělal, když neměl práce.

Za chvíli oblékl otec lepší oděv, matka zavinula dítě, požehnala je, a Krakonoš nesl je s otcem do chrámu.

Lidé divili se, že dělník požádal za kmotra žebráka, duchovní chválil však oba, řka, že všickni jsme sobě rovni před Bohem; těšil také chudého otce, by nezoufal, ale by spoléhal na pomoc božskou. Kmotr napsal do křestní knihy jméno Krkonošský, jak prý se jmenoval; dítě dáno bylo po otci jméno František.

Po křtu vrátili se oba k matce.

„Vzali jste si mne žebráka za kmotra,“ pravil Krakonoš. „Přiznávám se, že mi ještě nikdo takové cti neprokázal. Mohu dáti dětkám vašim jen skrovné dárky.“

Po té sáhl do své mošny a vyňal z ní několik pěkných hraček, které rozdál dětkám.

Manželé domlouvali kmotrovi, proč učinil si takovou škodu. On však odpověděl: „Věřte, že byla výloha nepatrná. Sluší se také, bychom připravili si malou hostinu. Vám nebylo lze tak učiniti, pojezte tedy se mnou, co mohl jsem v rychlosti opatřiti.“

Pak otevřel zase mošnu, ze které kladl na stůl krásné pečivo; také láhev dobrého vína postavil na stůl.

Manželé divili se, jak mohlo vejíti se žebrákovi tolik věcí do malé mošny, která zdála se býti dříve docela prázdnou.

„Nuže, nedejte se pobízeti,“ dí žebrák, podáváje překvapeným pečivo a víno. Nebylo třeba příliš je pobízeti, neboť pohled na pokrmy byl velice lákavý. Také dětkám dostalo se snad poprvé v jejich životě chutnějšího jídla.

Celá rodina děkovala chudému kmotru, jehož chování bylo tak podivné.

„Máte-li pak také zahrádku?“ tázal se kmotr.

»Zahrádky nemáme,« dí smutně dělník. »Domek je sice náš, ale jsme naň mnoho dlužni. Bojím se, že nám jej věritel prodá, neboť nebudu mítí tolik peněz, abych mohl zapraviti svůj dluh.«

»Tak zle snad nebude,« dí stařeček. »Ale snad máte přece tolik místa někde při domku, by mohl tu býti zasazen stromek?«

»Tolik místa zde máme,« pravila matka. »Na dvorečku bylo by místa dost; ale k čemu by nám byl jediný strom, když nemůžeme jich mítí více!«

»Rád bych zasadil tu stromek na památku dnešního dne,« dí žebrák. »Nyní jest právě nejvhodnější doba k sázení stromků. Nebylo by vám to milé?«

Rodiče nechťeli odpírati stařečkovi; přisvědčili, že snášejí se s jeho návrhem.

»Nemám dnes ničeho, co bych dal vašemu dítětu do vínku,« pokračoval kmotr. »Daruji mu ten malý stromek, jenž ovšem poroste a bude brzy veliký. Pro vás bude uloženo něco pod stromem, ale hleďte to teprve po deseti letech, pak bude vašemu nejstaršímu dítětu patnáct rokův, a vám bude pak se starat, abyste dali dítěty vyučiti potřebným věcem, aby mohly vydělávati si chleba.«

Rozloučiv se pak s rodinou odešel.

Jak se všichni podivili druhého dne ráno, když uzřeli na dvorečku zasazený pěkný stromek. Byla to jabloň; všichni měli z ní radost.

Stromek rostl úžasně rychle. Téhož roku ještě měl květ a jablka. Bylo jich jenom několik. Když dozrála, otrhal je otec a podělil jimi dívky.

Jablka byla velmi chutná. Než, jak podivili se všickni druhého dne, vidouce, že strom opět má tolik jablek co dříve.

Matka otrhavši je donesla je do města; že byla jablka velmi krásná, dostala za ně po několika krejcařích.

A třetího dne měl stromek zase jablka. Matka prodala je opět.

Příštího roku měl strom již mnohem více jablek, a to zase třikráte. Můžeme pomyslet si radost chudé rodiny! Jak děkovali dobrému kmotru! Jablono poskytovala jim každý rok užitku značného, tak že mohli splatiti vždy část dluhu, který byl na jejich domku.

Dítky rostly také, činíce rodičům radost: učily se pilně a byly poslušny svých rodičů ve všem. Františkovi bylo skoro deset let.

Jednoho dne vyšel na chvíli ven, aby pohrál si s jinými chlapci. Po malé chvílce však přiběhl zpět a volal: »Tatínku, pojďte se podívat ven, znáte-li toho pána, který se mnou venku mluvil!«

»Kterého pána?« tázali se překvapení rodiče.

»Stál jsem venku,« vypravoval chlapec. »Tu přistoupil ke mně cizí pán a pravil: ‚Františku, já jsem tvůj kmotr. Pozdrav ode mne rodiče a vyříd jim, že ti bude zítra již deset let, ať otec nezapomene kopati pod jabloní.‘ Když mi to řekl, odešel.«

»Ano, málem byli bychom zapomněli, co nám řekl tvůj kmotr,« pravil otec. »Ale nyní půjdu k němu — požádám ho, aby k nám vešel; vždyť jsme mu ještě nemohli poděkovati za ten vzácný strom.«

Vyšel rychle ven, ale pána, který byl mluvil s Františkem, již nespatriil. Smutně vrátil sedo světnice.

»Nikde ho tu není,« pravil; »snad ho již nikdy nespatriíme!«

Druhého dne jal se kopati pod jabloní. Dlouho nemohl se však ničeho dokopati. Konečně nalezl v zemi veliké jablko.

»Totě podivná věc,« pravil, »je tu jen jediné jablko. Myslím však, že to není obyčejné jablko. Věru, tak těžkého jablka jsem posud neviděl; pod slupkou zajisté něco nalezneme.«

Vzal nůž a počal jablko loupati. Jakmile však odkrojil kousek slupky, spatřil uvnitř něco lesklého. Pod slupkou bylo ukryto ryzí zlato.

Šťastní rodiče domyslili se, že jejich kmotr, který dal si jméno »Krkonošský«, byl mocný Krakonoš. Žili ještě mnohá léta šťastně, štědrého kmotra však nikdy již nespatriili.

Potrestaný lenoch.

Filip byl mazlíčkem svých rodičů. Když byl malý, bývali všichni domácí stále kolem něho, by vyhověli rychle každému jeho přání. Nestalo-li se mu v něčem po vůli, dal se vždy do křiku a nepřestal plakati, dokud neučinili, co chtěl. Filípek spoléhal vždy jenom na jiné: sám ani se neumyl, ani neoblékl: tak navykl záhy pohodli — a zahálce.

Když povyrostl, umínil si otec, že ho dá vyučiti řemeslu. Filípkovi líbilo se býti truhlářem. Ale za týden utekl od mistra naříkaje, že ho bolí nohy, protože musí neustále státi.

„Máš pravdu,“ pravila útrpná matinka. „To řemeslo není pro tebe, vyvol si nějaké jiné, synáčku.“

„Budu krejčím,“ pravil Filípek, a tatínek dovedl ho hned k mistru krejčovskému. Synáček utekl však po několika dnech zase; naříkal, že ho bolí celé tělo, protože jest mu prý od rána do večera seděti.

Otci nebylo to již vhod, učinil však přec ještě Filípkovi po vůli a dal jej do učení k mistru kamennickému; ten vyhnal však učenníka po několika dnech, protože Filípek byl lenoch.

„Vždyť beztoho do toho řemesla nic není,“ pravil Filípek, vrátiv se k rodičům. „Kamenník musí stále pracovati venku, ať je teplo nebo zima.“

Otec se zamračil, ale neříkal ještě ničeho. Filípek učil se pak zámečnickem, ale brzy počal si naříkati na veliké horko, protože jest mu stále pracovat u výhně.

Nyní měl však otec Filípkových vrtůchů dost a pravil: „Tobě protiví se horko jako zima, seděti je ti

rovněž obtížno jako státi. Něco musí však snášeti každý člověk; učiním tedy konec tvému přebíhání: budeš zámečníkem! Jestli tě mistr vyžene, nepřicházej mi na oči!»

To bylo slovo tak rozhodné, že Filípek neopovážil se již stěžovati si na řemeslo. Vyučil se tedy zámečníkem — ale jak! Natrápil dosti sebe i mistra, naučil se však velmi málo.

Jakmile byl tovaryšem, odešel od mistra; hodlal jíti do světa »na zkušenou,« jak pravil.

Mistr zbavil se Filipa rád a nezdržoval ho. Mladý tovaryš odešel tedy do světa. Nenalezl však nikde místa, kde by byl mohl setrvati delší dobu. Všude propustili ho hned, vidouce, že nic neumí.

Filipa zmrzela práce po krátkém čase docela. Putoval od místa k místu, živě se — žebrotou. O práci ani se nehlásil, věda, že by ho všude brzy vypověděli. Kromě toho zahálka byla mu pohodlnější.

Toulaje se světem přišel jednou do hor Krkonošských. Že bylo veliké horko, položil se pod stinný strom, aby si odpočinul, a přemýšlel.

»Zde jsou tedy ty hory, kde přebývá mocný Krakonoš,« pravil sám k sobě. »Ten má prý veliké poklady; kdyby se mi tak nyní zjevil a řekl: ‚Milý Filípku, vezmi si tu hromádku zlata,‘ — věru, že bych nedal se pobízeti. Vždyť celý ten svět je beztoho nespravedliv: mnohý má hojnost všeho a jest lehce živ; a tuhle člověk co se napracuje — chtěl jsem říci, co se nachodí, než dostane krejcar! Ó, bídný, bídný světe!«

»Proč pak naříkáte na svět?« ozval se najednou blízko něho hlas, a když Filip se ohlédl, spatřil dřevaře, který rovnal nedaleko něho polena do sáhu: Bylo mu divno, že ho dříve neviděl.

»Jak pak by člověk nenaříkal, když má pořád jen bídu!« pravil.

»Bídu,« pravil dřevař, »tu mají mnozí. Je to zlá nemoc, ale nejlepším lékem proti ní je práce.«

Potrestaný lenoch.

„Ovšem, práce,“ přisvědčil Filip, „jen kdybych ji mohl dostat! Ale člověk přijde k mistrovi, a ten by chtěl, aby tovaryš mu pracoval od rána do večera zadarmo.“

„Máte pravdu, příteli,“ dí dřevař, „mně se vede podobně: co se tu nalopotím celý den, a za to dostanu několik krejcarů, že celá ta mzda nestojí ani za řeč. Ovšem člověk mohl by si pomoci,“ dodal, pohleděv zkoumavě na tovaryše, „ale —“

„Nu, co chcete říci?“ tázal se Filip, který dřevaře pilně poslouchal. „Víte snad o nějakém prostředku, kterým bylo by lze zbaviti se bídy?“

„To je důležitá věc, milý příteli,“ pravil dřevař, „a není radno každému se s ní svěřovati.“

„Což myslíte, že bych to někomu pověděl?“ horšil se Filip.

Dřevař přiblížil se k němu a pravil utlumeným hlasem: „Pozoruji, že jste poctivý člověk a že máte bídu jako já. Povím vám tedy, co jsem nepověděl ještě nikomu: vím o pokladě.“

„O pokladě?“ zvolal Filip radostně; „kde je ten poklad, prosím vás, kde?“

„Jen buďte trpěliv a nekřičte, aby nás nikdo neslyšel,“ napomínal ho dřevař, ohlížeje se pátravě vůkol. „Nežli vám všechno povím, musíte mi slíbiti, že se spravedlivě se mnou rozdělíte.“

„To se rozumí,“ sliboval Filip, „jen mluvte!“

„Vidíte, vím o tom pokladě již dávno,“ pravil dřevař, „ale nemohl jsem si jej vzíti, protože sám k tomu nestačím. Abych vám řekl pravdu, nedůvěřuji nikomu ze zdejších lidí; bojím se, že by mne každý ošidil, a proto jsem čekal, až naleznu poctivého člověka, který by mi pomohl pokladu dobytí. Vám důvěřuji úplně, a proto se vám svěřím: vidíte tam ten veliký žulový balvan? Co myslíte, hnul by jím jeden člověk?“

„To by musil být obr,“ pravil Filip.

»Nu, vidíte, vždyť jsem to zkoušel několikrát, ale ani jsem jím nehnul. Víte tedy, proč nemohl jsem poklad vzít — jest ukryt pod tím kamenem.«

»Nevím, jestli dva kámen odvalíme,« pravil Filip.

»Musíme se namáhati,« dí dřevař, »neboť nikdo jiný nesmí o tom vědět; kde jsou dva, je rada, kde jsou tři, je zrada, praví přísloví. Než, kdyby tu běželo jen o ten balvan, bylo by nám blaze. Ale poklad jest ukryt právě šest stop pod zemí.«

»Tak hluboko?« žasl Filip.

»Ovšem,« přisvědčil dřevař. »Ale to není ještě všecko. Než-li zakokrhají kohouti přede dnem, musí poklad býti dobyt, sice by všecka práce byla marna.«

»To je divná věc,« pravil Filip; »ale odkud to všecko víte, příteli?«

»Neznámá stařenka mi to pověděla,« vece dřevař. »Kdo ví, kdo byla ta stařena: když jsem jí dal almužnu, pověděla mi to, a v tu chvíli byla ta tam.«

»To nebyla obyčejná ženská,« pravil Filip. »Nuže, kdy se dáme do práce?«

»Nyní nemůžeme — až bude tma,« vece dřevař. »Kdybychom začali kopati za světla, poklad by zmizel. To vše pověděla mi stařenka. Zatím pomozte mi rovnati dříví.«

Filip nemohl ovšem odepřít pomoci člověku, který chtěl rozdělit se s ním o poklad. Hbitě počal s ním pracovati; brzy však bolelo ho celé tělo. Styděl se to říci a rovnal dříví dále. Již vyrovnali několik sáhův, ale polen jakoby neubývalo.

»Což tomu nebude konce?« myslil si Filip, ohmatávaje záda. Dřevař usmíval se, jakoby znal jeho myšlenky.

K večeru byli konečně hotovi. Filip si oddechl a hned se položil do husté trávy.

»Za chvíli přinesu vám večeři,« dí dřevař odcházeje. Brzy potom vrátil se ze své chaloupky a podal Filipovi kus černého chleba. Filipovi suchý chléb chutnal, ačkoli jím obyčejně pohrdal.

»A nyní půjdeme dobývat pokladu,« vece dřevař. »Zde máte motyky, vyberte si, kterou budete moci lépe kopati. Jeden z nás bude po chvílích vyhazovati hlínu.«

Filip si vybral menší motyku, protože nebyla tak těžká. Pak šel se dřevařem k žulovému balvanu.

»To bude perná práce,« pravil dřevař, »ale nesmíme se jí lekati. Tedy hbitě k dílu, noc je krátká.«

Oba namáhali se, aby hnuli balvanem, ale nadarmo. S Filipa pot jen se lil, kdežto dřevař nezdál se být unaven.

»Co si počneme?« pravil Filip, těžce oddychuje.

»Ustati nesmíme,« vece dřevař. »Vezměte jej dole — tak, již jsme jím pohnuli!«

Skutečně, balvan se pohnul, ale svalil se brzy zase na předešlé místo. Přes půl hodiny bylo jim se namáhati, nežli jej odvalili.

»Konečně!« zvolal dřevař; »a nyní rychle do práce, abychom byli hotovi, nežli kohout zakokrhá.«

Oba počali rychle kopati; po malé chvíli klesl však dřevař k zemi, počal se svíjeti, rozhazoval rukama a hrozně naříkal.

»Co je vám, příteli?« zvolal polekaný Filip, přiskočiv rychle k němu.

»Ach, ta hrozná bolest!« bědoval dřevař. »To je zlá nemoc, napadá mne vždy, kdykoli se těžce namáhám. Běžte rychle do mé chaloupky — je tam lék — v láhvičce na polici — ale jděte rychle!«

Filip odběhl a za chvíli přinesl dřevaři lék

»Tak — díky vám, ale nyní bude vám třeba pracovati samotnému,« pravil dřevař, »neboť jakmile se napiji léku, přestanou bolesti, ale v tom okamžení, budu tvrdě spáti. Pracujte tedy sám, ale pospěšte si byste byl v čas hotov.«

Dřevař, promluviv namáhavě tato slova, napil se léku, natáhl se, a již hlasitě chrápal.

»To je pěkné nadělení,« pravil Filip; »ten zde bude spát, a já budu kopati! Nu, musí mi dátí větší díl pokladu.«

Dal se do práce a kopal statně, nedbaje potu, zemdlení ani hladu. Byla to těžká práce, neboť země byla velmi tvrdá. Nicméně Filip nepřál si odpočinku, a jáma byla stále hlubší a hlubší.

Najednou radostně vzkřikl: poznal, že stojí na železné truhlici — již dokopal se pokladu! Rychle počal vyhazovati poslední hlinu, než — v tom zakokrhla kohout, a Filip stál zase nahoře vedle balvanu, který byl opět na předešlém místě; po vykopané jámě nebylo ani památky.

»Toť aby do toho!« zvolal Filip zlostně, vzpamatovav se. Pak udeřil motykou o balván a klesl jako bez vlády na zemi.

Dřevař v tu chvíli se probudil. »Co pak jste nekopal — kde je poklad?« tázal se udiven, protíraje si oči.

»Kde je? — Tam, kde byl dříve,« pravil Filip zlostně. »Dokopal jsem se až ku truhlici, ale váš kohout zničil veškerou mou práci svým kokrháním. Proč pak jste ho raději nezabil, když jste věděl, že nesmíme slyšeti jej kokrhati?«

»To bylo by marno, milý příteli,« usmál se dřevař; »což myslíte, že by se nevyskytl jiný kohout na blízku? Ale vy jste sám vinen celou tou nehodou: kdybyste byl vzal větší motyku, mohl jste býti dříve hotov. Dnes bude nám začít opět od počátku.«

Filip se velice mrzel, ale nemohl neuznati, že dřevař mluví pravdu. Kdyby byl kopal větší motykou, byl by pokladu zajisté dobyl; vždyť jednalo se mu jen o několik minut.

»Nyní jděte do mé chaloupky, byste si poněkud odpočinul po těžké práci,« pravil dřevař. Filip uposlechl ovšem rád, a po malé chvíli spal na tvrdém lůžku dřevařově klidněji, nežli mnohý boháč ve prachových peřinách.

Když bylo osm hodin, přišel dřevař Filipa budit. »Vstávejte, příteli, pomůžete mi zase rovnati dříví,« pravil. »Od půl třetí mohl jste se dosti vyspati.«

Filip rychle vstal; dřevař dal mu opět krajíc chleba, a pak dali se do práce. Oběd byl velmi prostý, ale chutnal Filipovi výborně. Pracoval až do večera, po večeři šli zase dobývat pokladu.

Trvalo to zase hodnou chvíli, než odvalili balvan. Potom počali rychle kopat, a již před půlnocí dokopali se těžké železné truhlice.

»Dříve zaházíme jámu,« pravil dřevař. »Pak rozdělíme se o poklad.«

Jáma byla brzy zaházena. Dřevař otevřel truhlici; Filip zajásal vida, že je plna ryzího zlata. Rychle roztáhl pytel, který mu dřevař byl dal, a počal házeti do něho zlato. Než, jak užasl, když poznal, že zlato mizí před jeho zrakoma.

»Co to?« zvolal poděšen, dívaje se na dřevaře. Tento se hlasitě smál.

»Vy si děláte ze mne ještě blázny!« zlobil se Filip. »Mám v pytli místo zlata hlínu, a vy se tomu smějete!«

Skutečně, ve truhlici bylo zlato; jakmile však Filip je dal do pytle, proměnilo se ve hlínu.

»Nehoršíte se, příteli, ale nemohu se zdržeti smíchu, když vidím, jak kysele se tváříte,« pravil dřevař. »Poslouchejte, čím to jest: kdybychom byli nekopali již jednou nadarmo, měli bychom čisté zlato: že jsme však dobývali pokladu dvakráte, mění se nám zlato ve hlínu. Ale vím, jak promění se hlína zase ve zlato, aby pak vždycky zůstalo zlatem. To vše vím od té stařenky. — Tu hlínu musíte nositi po celý den — plných dvanácte hodin — na zádech. a to od šesté hodiny ráno do šesti hodin večer. Po každé hodině budete si moci asi minutu odpočinout, ale déle ne. Nemusíte jíti daleko, záleží pouze na tom, abyste pytel po tu dobu nosil na zádech a v šest hodin abyste byl opět u balvanu. Pak bude vaše namáhání konečně odměněno.«

Filip se upokojil a počal zase sypati zlato do pytle. Když vybral polovici zlata, pohlédł nesměle na dřevaře, jakoby mu chtěl něco říci.

»Nu, o čem přemýšlíte?« tázal se dřevař.

»Inu, mně náleží větší díł,« pravil Filip; »vy jste včera spal, a já jsem kopal sám skoro celou noc.«

»Vezměte si tedy více,« pravil dřevař; »uznávám, že jste se více namáhal. Jsem starší než vy — snad mi přece dáte tolik, abych mohl býti beze starostí živ až do smrti.«

Filip dal ještě do pytle několik hrstí zlata, které hned přeměnilo se ve hlinu. Dřevař ho pobízěl, aby si chvíli odpočinul, ale Filip se bál, že by zaspal šestou hodinu, a posadil se na balvan čekaje, až bude jitro. Dřevař dal také zbývající díł zlata do svého pytle a vešel do chaloupky.

Jakmile bylo šest hodin, vzal Filip ihned pytel na záda a šel odtud cestou do údolí, vyhrýbaje se z daleka lidským obydlím. Hlína byla velmi těžká, a byl by si rád již po malé chvíli odpočinul. Upamatoval se však, že smí si odpočinout až po hodině. Také mu připadlo, že nesmí vyhýbati se lidským obydlím, ale že musí hledět býti jim na blízku, by mohl se lidí zeptati, kolik jest hodin.

Ubohý Filip byl již dopoledne všecek zemdlen, celé tělo ho bolelo. Než, všechno má svůj konec, a tak i jemu nadešla posléze chvíle, kdy měl odložit těžké břemeno. Ptal se každého, kohokoli potkal, kolik jest hodin, a když posléze se dověděl, že není již daleko do šesti, chodil na blízku balvanu, by nepromeškal šestou hodinu.

Filip se divil, že dřevař ještě nepřichází, a divil se ještě více, že tu nestojí jeho chaloupka, která zde byla ještě ráno. »Což nejsem na pravém místě?« pravil sám k sobě. »Nikoli, nemýlím se; ten balvan —«

»Již je šest!« ozval se náhle blízko něho hlas; ale Filip ohlížeje se neviděl nikoho. Rychle shodil pytel

se zad a ještě rychleji jej rozvázal, aby popásl zraky své na jasném lesku zlata.

Než, nastojte! Jakmile Filip rozvázal pytel, vylétl z něho veliký havran, který, posadiv se na vrchol blízkého stromu, pohlížel na Filipa a rozpustile krákal, jakoby se posmíval jeho nemilému překvapení.

Filip stál jako přimrazen u balvanu, dívaje se vytřeštěnými zraky na havrana. Za chvíli pohlédl zase do pytle, není-li v něm snad přece také zlato. Spatřil však jen kousek papíru, v němž bylo něco zabaleno.

Filip jej rychle uchopil a našel v něm jediný tolar. Na papíře, ve kterém byl tolar zabalen, byla napsána slova: »Vezmi mzdu za práci, kterou jsi u mne konal. Pokladů škoda lenochům. Pracuj, a vyděláš lehčí práci a při lepší stravě mnohem více. Tu radu ti dává Krakonoš.«

»Ó, já blázen!« zvolal Filip. »Chtěl jsem ještě více té hlíny, abych se zbytečně namáhal!«

Po těch slovech odhodil pytel a spěchal odtud. Dříve přál si, setkati se s Krakonošem, ale že bude duch tak málo štedrým k němu, toho se nenadál. S chutí byl by udeřil tolařem o zemi; za chvíli měl však přece radost a vážil si ho velice, protože jej stál tolik potu.

Dobývání porladu nebylo Filipovi bez užitku, neboť poznal, jak velice těší člověka vydělaný peníz. Poznal také, že pracovati dovede, bude-li jen mít opravdovou vůli. Vstoupil po krátkém čase do práce za nízkou mzdou, by mohl vyučiti se řádně svému řemeslu. Vyučiv se náležitě, byl vždy příčinlivým dělníkem, a nikdy nebylo mu třeba naříkati na zlé časy.

Kolovrat.

Milovská byla chudá vdova: kromě malé dřevěné chatrče neměla ničeho. Živila se předením na kolovrátku. Zámožnější hospodyně přinášely jí len, aby předla jím z něho niti nebo přízi.

Výdělek vdovy Milovské býval obyčejně velmi skrovný, tak že sotva mohla uživit sebe a jediného synáčka Petříka. Byl to hodný chlapec, neboť matka dbala velice, by jej řádně vychovala. Petřík nesměl hráti s rozpustilými chlapci; však neměl ubohý ani času na hraní. Bylo mu choditi do lesa na dříví nebo pásti kozy, když nebyl ve škole. Byl by si ovšem rád někdy pohrál, ale vida, jak těžce vydělává matka sobě i jemu chleba, milerád jí pomáhal se živiti.

Docela jinak bylo u souseda Dolana. Měl sice chalupu, přece však trpíval často nedostatek a byl skoro každému dlužen, protože příliš utrácel a málo pracoval. Jeho manželka vedla si právě tak. Jejich synek Karel byl každému znám svou rozpustilostí. Místo aby chodil do školy, toulal se po lese. Byl tak nezbedný, že nešetřil ani malých ptáček, vybíraje jim vajíčka. Býval ovšem často kárán a vyhnán z lesa od hajného, který si stěžoval i jeho rodičům. Ale ti dovolili synáčkovi skoro všecko, netrestajíce ho. Tak navykl chlapec rozpustilosti, a zdálo se, že se nikdy nepolepší.

Petr nevyhledával nikdy společnosti Karlovy věda, že matka by se proto mrzela. Kromě toho neudělal mu Karel nikdy nic dobrého. Proto se mu Petr vyhýbal.

Jednoho dne šel jak obyčejně do lesa na dříví. Sbíral tu pilně suché větve na zemi ležící, a když na-

sbíral plnou náruč, ukládal je na hromadu. Náhle hodil někdo po něm smrkovou šišku. Petr se ohlédl, ale neviděl nikoho. Počal opět sbírat dříví, ale za chvíli udeřil jej zase někdo šíškou. Konečně ozval se také nad Petrem rozpustilý smích.

Petr pohleděl vzhůru a spatřil Karla, který seděl na stromě mezi větvemi, hází je na něho šišky.

»Tys to, Karle?« dí Petr mrzutě. »Ovšem, mohl jsem si pomyslet, že jsi to nejspíše ty, který po mně hází. Nyní však nech mne na pokoji, neboť musím si pospíšet, abych nasbíral hodně dříví.«

»Ty jsi pracovit jako mravenec,« dí Karel posměšně, když byl slezl se stromu.

»Pracovati musím,« odvětil Petr, »protože jsme chudobní. Tobě jest ovšem jinak, ale věř, že bylo by lépe, kdybys také něco dělal. Práce jest užitečnější nežli zahálka.«

»Ovšem, tomu, kdo nemá co jísti,« smál se Karel. »Snad neřekneš ještě, že se máš lépe než já? Podívej se, tamto na stromě jest hnízdo, škoda, že jsem ho dříve neviděl. Vylezu tam ještě jednou.«

»Snad neublížíš ptáčkům, Karle?« řekl Petr.

»Záleží ti něco na tom?« pravil zlomyslný chlapec.

»Bude tě to snad boleti, když hnízdo shodím?«

»Nečiň toho, Karle,« prosil Petr.

»Tebe nebudu snad přece poslouchati!« smál se Karel. »Hleď si jen svého dříví, abys hodně nasbíral.«

»Nepustím tě na strom,« dí Petr.

»Ty že mne nepustíš?« vece Karel. »Opovaž se jen přistoupi ke mně, uvidíš!«

Petr postavil se však přece ke stromu, by zabránil rozpustilci lézti vzhůru. Karel byl však silnější: porazil Petra na zemi, udeřil jej a lezl na strom.

Ale v tom okamžení chopil jej někdo za límec kabátu a strhl ho k zemi. Byl to myslivec, který byl, jak se zdálo, pozoroval chování Karlovo a vyslechl jeho

rozmluvu s Petrem. Jeho zaškaredělý obličej nevěstil Karlovi nic dobrého.

»Ty vybíráš tedy ptáčky, zlomyslný kluku?« zvolal myslivec. »Počkej, na mne zajisté nezapomeneš!«

Po těch slovech uchopil na zemi ležící prut a počal Karla notně šlehati.

»Jen křič!« pravil, když Karel hned po první ráně počal svíjeti se bolestí. »Křik ti nepomůže. Kdo nešetří ptáčků, není hoden slitování!«

Karel dělal hrozný povyk, ale myslivec ustal teprve, když viděl, že pláč chlapcův přestal býti zlostným a stal se lítostivým.

»A nyní ti něco povím,« pravil myslivec. »Dopadnu-li tě ještě jednou v lese, dostaneš ode mne ještě větší výprask! Pamatuji si to! Nyní můžeš jíti!«

Karel uháněl k domovu, co mohl, a Petr pohlížel všecek polekán na přísného myslivce.

»Ty se mne nemusíš báti, Petříku,« pravil myslivec. »Slyšel jsem, co jsi mluvil ku Karlovi; poznávám z toho, že jsi hodný chlapec. Pravil jsi, že jste chudobní. Máš otce?«

»Nemám,« odvětil Petr smutně. »Již dávno mi zemřel.«

Myslivec vyptával se dále. Petr mu pověděl, čím živi se jeho matka; pak ukázal mu domek, v němž bydleli; bylot jej z lesa dobře viděti.

»Že jsi byl tak hodný, a chtěl jsi brániti ptáčky proti zlomyslnosti Karlové,« pravil myslivec, »přinesu ti zítra pěkného ptáka. Přijdu k vám časně ráno.«

Pak odešel zase do lesa; Petr, nasbírav dosti dříví, vrátil se domů. Vypravoval ovšem ihned matce, co mu slíbil neznámý myslivec a co udělal Karlovi. Matka ho chválila, že chtěl brániti nevinných ptáčkův, a varovala ho, by s Karlem nikdy netovaryšil.

Druhého dne ráno přišel skutečně myslivec, přinášeje pěknou klec a v ní krásného ptáka, jakého Petr ještě nikdy neviděl. Peří jeho bylo krásných barev, a

jeho zpěv byl tak líbezný, že by jej byl každý poslouchal celý den.

Petr děkoval myslivci, děkovala mu také Milovská. Myslivec dal se s ní do řeči, vyptává se jí na všelicos.

„Jak vidím, pracujete velmi pilně,“ pravil pak. „Ale neškodíte si na zdraví přílišným namáháním?“

„Není pomoci, milý pane,“ pravila vdova smutně; „ráda bych pracovala ještě více, kdybych mohla. Posud nebyla jsem nemocna, dnes cítím však na sobě slabost. Ale snad bude mi brzy lépe.“

Myslivec měl se k odchodu. Petřík i jeho matka děkovali mu ještě jednou za krásného ptáka. Myslivec odmítal však veškeré díky řka: „Buď jen hodný, Petříku, a buď poslušen své matky. Přijdu sem zase brzy.“

Petřík nemohl dosti nadívat se na ptáčka, který poskakoval nyní hbitě v kleci, vesele si prozpěvuje. Než, radost chlapcova proměnila se brzy v žal, když matka počala naříkati si na veliké bolesti. Musila přestati pracovat a ulehla.

Petřík žalostně bědoval, ačkoli matka ho těšila, že její zdraví snad brzy se zlepší.

„Půjdu pro lékaře, matinko,“ pravil Petřík.

„Jak můžeš jen pomysli na to, dítě?“ pravila matka. „Víš dobře, jak nuzně žijeme. Mám sice něco peněz, ale kdybychom je dali za léky — myslím, že by nám ani nestačily — zač bychom koupili potom chleba?“

Petřík uznával, že matka mluví pravdu. Sklonil smutně hlavu, a veliké slzy kanuly mu po lících.

Matčina nemoc však se horšila. Petřík bděl po celou noc u jejího lože; ráno bylo jí ještě hůře. Milovskou totiž trápila velice také starost, jak bude s chlapcem živa, bude-li delší dobu nemocna, což její nemoc ještě zvětšovalo.

Petřík, jsa všecek zemdlen bděním nočním, posadil se u lože matčina. Znenáhla klesla mu hlava na prsa. Petřík usnul.

Po malé chvíli vrzly dvěře; Petr se probudil.

Viděl, že do světnice vešel cizí pán. Petřík jej uctivě přivítal, divě se vzácné návštěvě.

„Jsem lékař,“ dí pán, „a slyšel jsem, že tvá matka jest nemocna. Dávno-li stůně?“

„Včera se roznemohla,“ dí Petřík; „ale —“ doložil zajímavě, „my — nemáme peněz.“

„Vždyť nemusíš mi platiti penězi,“ vece lékař. Potom přistoupil k nemocné, která byla před malou chvílí usnula.

„Nemoc jest nebezpečna,“ řekl pak. „Matka tvá se příliš namáhá, to podkopává její zdraví. Nemoc může dlouho trvati.“

„Ale snad jest přece naděje, že se pozdraví?“ tázal se Petr.

„Ovšem, naděje jest,“ odvětil lékař. „Mám zde lék, jímž matka tvá zajisté by se pozdravila. Ty jsi však řekl, že nemáš peněz, a můj lék jest velmi drahý. Snad máš přece něco, co bys mi mohl za něj dáti. Aj, máš krásného ptáka — ten by mého synáčka velice těšil. Nuže, tu je pomoc snadná: dej mi ptáka, já ti dám lék.“

Petřík se zarazil. „Milý pane,“ pravil ostýchavě, „dostal jsem ptáčka od neznámého myslivce, který nám přislíbil, že nás brzy navštíví. Mrzel by se zajisté velmi, kdyby viděl, že jsem si jeho daru nevážil. Vezměte si za lék něco jiného.“

„Jiného nechci, vždyť, jak pozoruji, ničeho nemáš. Chceš tedy, by matka dlouho stonala?“

„Nikoli, pane, nechcete-li nic jiného, vezměte si ptáka,“ pravil rychle Petr. „Ptáček jest mi sice velmi milý, ale za matčino zdraví dal bych vše. Doufám, že myslivec nebude se na mne hněvat, až mu povím, co jsem za ptáčka dostal.“

Po těch slovech sňal klec se stěny a podal ji lékaři. Lékař dal Petrovi malou láhvičku s lékem, vzal klec a hned odešel.

Petřík zaslzel pohleděv na místo, kde ještě před chvílkou visela klec. Ve světnici zdálo se mu býti pusto,

když hlásek milého zpěváčka se neozýval. Ale dobrý chlapec zapomněl ihned na svou lítost, když pohlédl na láhvičku s lékem.

Za chvilí matka se probudila. První její pohled utkvěl na stěně, kde visela dříve klec.

„Kde jest ptáček, Petříku?“ tázala se.

„Matinko, ptáčka daroval jsem lékaři,“ dí Petr. „Za to dostal jsem od něho lék, jímž nabudeš opět zdraví.“

„Dobré dítě,“ pravila matka, „krásného ptáčka dal jsi lékaři? To neměl jsi dělati.“

„Proč ne, matinko?“ dí Petr. „Měl by mi býti milejší ptáček než vaše zdraví? Hle, tu jest láhvička s lékem; užijte ho, byste byla zase brzy zdráva.“

Matka požila léku, jehož byl jí Petr nalil na lžici. Cítila hned, že jest jí lépe. Druhého dne již mohla vstáti s postele.

„Matinko, nepracujte dnes ještě,“ prosil Petr vida, že matka sedá ku kolovratu. „Mohla byste si uškoditi.“

„Nikoli,“ pravila matka, „cítím, že jsem docela zdráva.“

Sedla ku kolovrátku a pracovala jako dříve.

„Vidíte, matinko, že jsem dobře učinil, vyměním ptáčka za lék,“ pravil Petr.

Matka ho laskavě políbila.

Po několika dnech přišel myslivec. Petřík se ho téměř ulekl.

„Odpustte mi, dobrý pane,“ pravil. „Matinka byla nemocna, vyměnil jsem ptáka za lék, kterým nabyla zase zdraví.“

„Vím o tom, Petříku,“ dí myslivec usmívaje se.

„Ale nemysli, že se proto na tebe hněvám. Naopak, těším se, že svou matku tak miluješ. Upokoj se však, budeš míti ptáčka zase.“

Po těch slovech myslivec vyšel ven a přinesl do světnice klec, která byla Petrovi dobře známa. Ptáček vesele v ní poskakoval.

„Aj, můj milý ptáček!“ zvolal Petřík. „A kde jste ho zase našel, pane?“

„Lékařova chlapce ptáček netěšil,“ vypravoval myslivec. „Darovali jej chudému chlapci, který přišel na trh a nabízel ptáka na prodej. Náhodou byl jsem na trhu; poznáv ihned ptáčka koupil jsem jej a nesu ti ho.“

„Díky vám, dobrý pane!“ zvolal Petřík radostně.

„Jste již docela zdráva?“ tázal se pak myslivec matky Petrovy.

„Díky Bohu, již jest mi zase dobře,“ odpověděla. „Musím nyní ještě pilněji pracovati nežli dříve, bych vynahradila, co jsem promeškala.“

„Jenom se příliš nenamáhejte,“ řekl myslivec. „Také vám jsem něco přinesl, aby vám nebylo třeba přepínati své síly. Jdi do sně, Petříku, postavil jsem tam nový kolovrat.“

Petrík vyšel ven a za chvílku přinesl kolovrat.

„Ten kolovrat vám ušetří mnoho práce,“ dí myslivec. „Zkuste hned, jak bude se na něm přísti.“

Vdova děkovala srdečně šlechetnému myslivci, který však ihned odešel, aby neslyšel jejích díky.

„Jak mohl by mi kolovrat ušetřiti práce?“ myslila si Milovská, upravujíc nový kolovrat, aby mohla hned na něm přísti. „Jde sice lehčeji než můj, ale na práci bude toho sotva znáti.“

Za chvíli však poznala, že to není obyčejný kolovrat. Příze jí přibývalo rychle, lenu však neubývalo.

„Pohled, Petře, jaký to vzácný dar,“ pravila matka ku chlapci. „Nyní bude nám dobře: budu přísti jen pro sebe, a přízi budeme prodávati.“

Především hleděla však Milovská udělati hospodyním tolik příze, kolik dalo se upřísti z jejích lenu.

Dolanová viděla dvakráte jíti myslivce k sousedce. Chtěla zvěděti, proč tam přišel, a proto přišla k Milovské jako na návštěvu, ačkoli nebyla její přítelkyní.

Milovská přestala hned přísti, ale Dolanová, vidouc nový kolovrat, chtěla zkusiti, jak se na něm přede. Po-

znala ovšem hned, že není to kolovrat obyčejný, neřekla však sousedce ničeho, jakoby nebyla si toho všimla; za chvíli odešla zase domů.

Téhož dne ještě spěchala do města k soustružníkovi, s nímž potom dlouho tajně mluvila. Druhého dne poslal mistr do vsi tovaryše, který chodil tu ode domku k domku, tázaje se vesničanů, dají-li něco správit. Přišel také k Milovské; na první pohled zalíbil se mu nový kolovrátek. Přistoupil k němu, by si jej dobře prohlédl.

Milovská netušila, proč jej tovaryš prohlíží.

Když přišel domů, dal se hned do práce; brzy zhotovil právě takový kolovrat, jaký měla Milovská. K večeru donesl jej pak Dolanové, kteráž byla kolovrat objedнала a dobře zaplatila.

Dolanová měla zlý úmysl. Když její sousedka druhého dne odešla do vsi odvádět hospodyním přízi, přišla Dolanová do jejího bytu žádajíc Petra, by jí došel ke kupci, protože její Karel není doma. Ale Karel byl doma; když viděl, že Petr odešel, vzal ihned nový kolovrat a přinesl jej k Milovským do světnice. Dolanová dala mu sousedčin kolovrat, a Karel odnesl jej domů.

Petr po chvíli se vrátil, netuše, co za jeho nepřítomnosti se stalo. Ani jeho matka nepoznala ničeho, neboť kolovrat, jež byla Dolanová jí vyměnila, vyhlížel právě tak jako její. Lenu s kůžele zase neubývalo, příze však přibývalo hojně.

Dolanová přišedši domů spálila hned svůj starý kolovrat a počala přísti na novém. »Nyní budeme brzy bohati,« pravila, a Karel se smál, že Petra tak ošidili.

Druhého dne prodala Dolanová všechnen len, protože jí stačil malý kousek na vždycky. Nyní nastaly u nich zlaté časy. Dolanovi utráceli mnohem více než jindy, tak že každý tomu se divil.

Dolanová předla jen po chvílích. Proč byla by se namáhala, když jí přibývalo práce tak rychle! Přízi ukládala na půdu hodlajíc ji prodat, až bude mít velkou zásobu.

Po delší době, když bylo příze již mnoho, nabízela ji na prodej. Po několika dnech přišel do vsi továrník, jenž kupoval len a přízi. Dolanová hned ho zavolala, by koupil od ní přízi.

Vedla továrníka na půdu, chtějíc ukázati mu svou zásobu. Ale jak se lekla vidouc, že to, co bylo ještě včera přízi, proměnilo se ve hromadu pavučin. Továrník se s Dolanovou notně vyvadil, že ho měla za blázna.

Milovská netušila, co se stalo. Nevěděla, že Krakonoš, který byl u ní dvakráte jako myslivec a jednou jako lékař, krutě potrestal její nešlechetnou sousedku. Kolovrat, jež byla jí Dolanová podstrčila, obdržel, dostav se do rukou Milovské tutéž podivuhodnou vlastností jako měl předešlý.

Dolanová potřebovala nyní nový kolovrat, potřebovala zase zásobu lenu, ale neměla peněz. Spoléhajíc na zázračný kolovrat utratili v poslední době zbytečně mnoho peněz a zadlužili se ještě více. Nyní neměli ani tolik, aby mohli koupiti si nejpotřebnější věci. Po krátkém čase musili prodati chalupu, by zaplatili dluhy.

Karel nepáchnul již ani do lesa, boje se přísného myslivce, který ho jednou tak citelně potrestal. Nepolepšil se však, vida doma jenom zlý příklad. Stal se tulákem a nejsa zvyklý práci, živil se po smrti svých rodičů — žebrotou.

Petr žil se svou matkou šťastně a spokojeně. Kolovrat pomohl jim k velikému jmění. Když pak stařícká matka nemohla již pro slabost pracovati, pozbyl zázračný kolovrat své moci. Patrně byl určen jen šlechtné Milovské. Také ptáček počal si velice stýskat, a Petr musil ho pustiti na svobodu, nechtěl-li, aby mu zahynul.

Petr byl nyní zámožným mužem. Matku ctil stále a nosil ji taková na rukou. Proto se mu dobře vedlo.

Neznámého myslivce nikdy již nespátřili, ale vzpomínali na něho velmi často.

Znalec koni.

Krakonoš pamatoval si dobře jména lidí, které chtěl potrestati. Když pak s nimi náhodou se sešel, naložil s nimi, jak zasluhovali. Tak pamatoval si také jméno Vincence Kozdery, který vedl obchod s koňmi v krajině Krkonošské; bydlel v malé vesnici nedaleko Rokytnice.

A čím popudil na sebe Kozdera hněv Krakonošův?

Popudil jej nepoctivým jednáním. Byl v celém okolí znám jako šejdř, který hleděl se obohatit ať způsobem poctivým, ať nepoctivým. Kupoval staré koně, barvil jim srst a ryl do zubů malé jamky; koně zdály se pak býti mladšími, a Kozdera je dobře prodal. Také kupoval koně nemocné; dostal je lacino a prodával je draze. Mimo to kupoval také koně odcizené.

Krakonoš, cestuje kdysi přestrojen za obchodníka, přišel k večeru do vsi, kde bydlel Kozdera. Netušil ani, že se tu s ním sejde. Vešel do hospody, hodlaje zde přenocovati.

Sotva Krakonoš povečeřel, počali scházeti se do hospody hosté; někteří posadili se ke stolu, kde seděl, a počali hovořiti.

„Nu, jak skončil se soud, Kozdero?“ tázal se jeden rolník muže, který seděl naproti němu.

„Špatně,“ odvětil tázaný mrzutě. „Musím zaplatiti šedesát zlatých náhrady a veškeré soudní výlohy. Je to spravedlnost na tom světě! Jako bych za to mohl, že jsem byl sám oklamán, koupiv jankovitého koně. Jak jsem koupil, tak jsem prodal, ale pání u soudu tomu nevěří.“

»Nu, však vy si nahradíte brzy na jiné straně škodu, kterou jste utrpěl,« prohodil opět rolník.

»Nahradím,« pravil Kozdera mrzutě; »nynější obchody nejsou takové, jako bývaly jindy.«

»Jenom nenaříkejte, vede se vám lépe než nám všem,« řekl jiný host, kterého jmenovali druzí Trávníčkem. »Kdybych měl peníze, hned vedl bych obchod s koňmi.«

»Divím se beztoho, že jste toho již dávno nezkusil,« pravil Kozdera pichlavě. »Vždyť vychloubáte se každému, že jste znalec koní.«

»Lépe jim zajisté rozumím, než vy,« řekl Trávníček hrdě. »Když jsem sloužil u hraběte Dobřanského —«

»To jsem si myslel, že začnete hned o své službě,« pravil Kozdera.

»A proč bych o tom nepovídal?« dí Trávníček. »Pan hrabě řekl nejednou, že si mne váží. Tím se mohu snad pochlubití.«

»Divím se jen, že jste nezůstal u hraběte, kde se vám tak dobře vedlo,« řekl Kozdera jízlivě.

»A proč bych to byl dělal?« vece Trávníček. »Myslíte snad, že je to lehká služba, krotiti bujně koně a je cvičit, aby poslechli na slovo? Pravda, zahospodařil jsem si ve službě hodně peněz, ale když mi zemřeli rodiče, přece šel jsem raději do chalupy; jinak nemohl jsem ani učiniti.«

»Vypravujte nám přece něco ze svého života,« pravil jeden z hostů; »rád poslouchám vaše příběhy.«

Trávníček tvářil se velmi vážně. »Byly to veselé časy na zámku,« pravil, »ačkoli moje služba byla krušná. S koňmi zkusil jsem velmi mnoho; přece však podařilo se mi každého vycvičiti. Na slovo dal se do klusu, do cvalu, na slovo v největším běhu se zastavil. Když byly dostihy, zvolil pan hrabě obyčejně mne, protože jsem skoro vždycky byl první u cíle. Ze mne míval pan hrabě veliký užitek. Ovšem, že se mi vždy slušně odměnil.«

Kozdera pohleděl významně na sousedy, jakoby chtěl říci: »Nyní bude Trávníček lháti.«

»Jednou měli jsme pěknou klisnu,« pokračoval Trávníček; »říkali jsme jí Bela. S tou měl jsem se pokusiti při dostihách o první cenu, která činila několik tisíc dukátů. Byl to však tehdá krutý zápas, neboť přijel také na dostihy jistý šlechtic z Anglie, který měl též krásného koně. Jeli jsme jak obyčejně tři. Pustil jsem z počátku zúmyslně Angličana napřed, šetře svého koně, by se hned příliš neunavil. Bylo však skoro již pozdě; již blížili jsme se k cíli — Angličan byl pořád ještě napřed.

»V tom ozval se mezi diváky hlas: »Jene, čiň se, odměna tě nemine!« Poznal jsem hlas pana hraběte, který mi dodal odvahy: rychle bodl jsem Belu ostruhami — klisna se vzepjala — jediný skok — a již přeletěla koně i jezdce. Byl jsem první u cíle.«

»Nezavadila vaše klisna kopytem Angličanovi o čepici?« tázal se Kozdera uštěpačně.

»Ani nezavadila!«

»Tohle je přece nestoudná lež, Trávníčku!« zvolal Kozdera. »Kdyby vám člověk věřil a poslouchal vás —«

»Nevěřte tedy,« vece Trávníček. »Pan hrabě o tom často vypravoval — škoda, že jest již mrtev. Dal mi tenkrát sto dukátů. — Snad byste mi také nevěřil, jak jsem skrotil bujného arabského koně?«

»Jak pak — již poslouchám vaši lež,« řekl Kozdera.

»Lež to není,« vece Trávníček. »Toho koně nemohl nikdo skrotiti, každého jezdce vyhodil ze sedla. Posléze poručil pan hrabě mně, bych vzal si oře na starost. Učinil jsem tak, ale vyžádal jsem si týden času k tomu. Naučil jsem nejdříve koně mlsati cukr; po několika dnech jedl mi z ruky. Pak vzal jsem z kuchyně sběračku, ku které jsem přidělal dlouhé držadlo. Když minul týden, oznámil jsem panu hraběti, že poprvé vyjeďu na koni. Pan hrabě měl radost a přislíbil mi deset dukátů, jestli koně skrotím.

»Vyvedl jsem oře na dvůr, vzal jsem do kapsy hrst cukru, dlouhou sběračku do ruky a vsedl na koně. Ale měli jste viděti, co vyváděl! V okamžení vyhodil zadkem, ale když nepodařilo se mu mne shoditi, postavil se na zadní nohy a vztýčil předeck do výše.

»Již je dole!« křičeli diváci. Já však vzal jsem sběračku, ve které bylo několik kousků cukru, natáhl jsem ruku a podržel sběračku koni před očimi tak, aby mohl cukr vidět, ale by nemohl ho dosáhnouti. Kůň zapomněl ihned na bujnost a natahoval krk, aby mohl vzíti si cukr. Vida, že ho nedosáhne, postavil se zase na přední nohy. To se několikrát opakovalo. Jakmile kůň počal se spínat, ukázal jsem mu sběračku s cukrem. Za chvíli skrotil docela.»

Někteří hosté se smáli, jiní vrtěli hlavou. Kozdera káral zase Trávníčka ze lži.

Krakonoš, který byl až posud pozorné poslouchal vypravování Trávníčkovo, nedal na sobě znáti, že jeho lžem nevěří. Naopak tvářil se vážně a chválil Trávníčkovu duchapřítomnost a obratnost.

»Pozoruji, že výborně rozumíte koním,« doložil. »A nemáte tolik peněz, kolik byste potřeboval pro začátek do obchodu?«

»Nemám,« odvětil Trávníček smutně. »Chalupa byla zadlužena; zaplatil jsem dluhy, pak mi dvakráte potlouklo, a mé úspory ze služby byly ty tam. Chalupy po rodičích bych se přece nerad zbavil. Kdybych měl aspoň sto zlatých!«

»Sto zlatých mohu vám zapůjčiti,« pravil Krakonoš, »neboť rád pomáhám lidem, kteří jsou tak schopni.«

»Ale vždyť vidíme se poprvé, pane,« pravil překvapený Trávníček.

»Na tom nezáleží,« dí Krakonoš. »Až přijdu zase do této vsi, splatíte mi, co jsem vám půjčil. Kdybyste však v obchodě prodělal, nežádal bych od vás ničeho.«

Trávníček byl naplněn radostí. Krakonoš dal mu sto zlatých a přál mu dobrého výdělku. Pak dal se do

řeči s Kozderou, který mu za řeči pověděl, že půjde zítra do Jilemnice na trh, aby koupil zase nějaké koně.

Po deváté hodině hosté rozloučivše se s neznámým obchodníkem, odešli. Trávníček mu ještě jednou děkoval.

Těšil se již, jak obchodem zbohatne; proto počal hned jednati. Již druhého dne koupil od jistého kupce v nedaleké vesnici hubeného koně. Nebyla to sice výhodná koupě, ale Trávníček měl málo peněz, a kupec prodal koně lacino, protože ho nepotřeboval. Smluvili se brzy: Trávníček myslel, že koně vykrmí a že jej pak dobře prodá.

Kozdera byl zatím v Jilemnici na trhu, kde však nekoupil ničeho. Mrzutě vracel se za chvíli domů, nemaje nejmenšího tušení, že přece přivede domů pěkného koně.

Když blížil se totiž k domovu, spatřil nedaleko lesa, kudy bylo mu jíti, krásného vraníka. Kozdera se divil: věděl, že kůň nenáleží nikomu z okolních vesnic. Bylo znáti, že nebyl nikdy zapřažen ve voze, spíše zdálo se, že sloužil nějakému šlechtici nebo důstojníku.

Kozdera díval se vůkol, uzří-li snad člověka, jemuž kůň náleží; nebylo tu však nikoho. Volal, ale nikdo se neozýval. Kozdera čekal ještě chvíli, a když nikdo nepřicházel, uchopil koně za uzdu, by jej odvedl domů.

„To je dobrý lov,“ pomyslel si. „Budu hledět, abych koně brzy prodal; dostanu zaň mnoho peněz.“

Ale za chvíli připadlo mu, že by mohl býti vy-zrazen a potrestán, jako se mu stalo nedávno. Počal přemýšlet, jak by se koně brzy zbavil.

Najednou se ulekl, neboť uslyšel za sebou kroky. Ohlédl se a vida, že kráčí za ním Trávníček, s koněm, upokojil se a počkal na něj.

„Kde jste koupil toho koně?“ tázal se.

Trávníček mu pověděl, že koupil koně od kupce v nedaleké vsi.

„Já jsem koupil na trhu něco lepšího, jak vidíte,“ pravil Kozdera, který vymyslel si již plán, jak se koně zbaví. „Nechtěl byste měniti?“

»Nežertujte,« pravil Trávníček. »Měnil byste rád, kdybych vám přidal hodně peněz. Víte však, že jich nemám. Ale myslím, že vydělám i na tomto koni. Budu jej krmiti, po krátkém čase bude vyhlížeti jinak.«

»Poslouchejte, Trávníčku,« řekl Kozdera, »přeji vám, aby obchod se vám dařil. Ale na tomto koni byste málo vydělal. Já jsem koupil lacino — vezměte si mého koně a dejte mi svého. Budete mít na poprvé pěkné zvíře.«

Trávníček nevěřil svému sluchu; díval se brzy na Kozderu, brzy na koně a neříkal nic.

»Vy snad nechcete?« divil se Kozdera.

»Divím se vám,« vece Trávníček. »Nebyl jste mi nikdy přítelem a nyní dáváte mi tak pěkného koně za mého kostlivce. Nevím, co mám o tom mysliti. Snad jste nekoupil nějakého janka?«

»Co pak myslíte!« zvolal Kozdera. »Vás bych přece neošidil — či jsem vám někdy již ublížil, že tak o mně soudíte? Ostatně — blázen, kdo dává, a ještě větší, kdo nebere; nechcete-li, nenutím vás. Budete litovati.«

Po těch slovech chtěl jíti dále k domovu. Trávníček rychle se rozmysliv pravil: »Míníte-li tak opravdu —«

»Vždyť přece nežertuji,« dí Kozdera. »Chcete tedy?«

»Chci,« řekl Trávníček.

»Však poznám koně brzy,« pomyslí si, »vždyť jsem výborný znalec koní.«

Vyměnili koně a vedli je domů. Trávníček se těšil, že hned poprvé hodně vydělá; Kozdera měl radost, že zbavil se tak brzy nalezeného koně.

»Bude-li Trávníček prozrazen,« pomyslí si, »padne podezření na něho. Řeknu, že nevím, či kůň jest, že jsem jej koupil na trhu. Tento koník je sice hubený, ale vykrmím jej a pak dobře prodám. Výdělek mám tedy jistý.«

Tak těšili se oba netušice, že naděje jejich je sklamou. —

Po několika dnech byl ve vzdáleném městě trh. Trávníček vedl vraníka na prodej. Měl z něho radost, neboť kůň, ačkoli bujný, byl přece povolný. Během téměř ani se neunavil; hodil se dobře jezdcí nebo do kočáru.

Trávníček vsedl na kůň a byl ve městě mnohem dříve, než kdyby byl šel pěšky. Na trhu bylo mnoho koní, ale žádný z nich nevyrovnal se jeho vraníku. Proto měl Trávníček velikou radost. Ptal se lidí, kteří měli koně na prodej, kolik za ně žádají; podle toho pak ustanovil cenu svého koně.

Brzy přišli kupci, kteří potřebovali koně k tahu. Tém byl Trávníčkův vraník drahý; kromě toho domýšleli se právem, že neumi tahati. Koupili tedy jiné koně. Ale za chvíli přišlo také několik pánů, kteří hodlali koupiti koně do kočáru. Ti přistoupili hned k jeho koni a počali jej prohlížeti.

Bylo znáti, že se jim líbí; Trávníček vida tolik vznešených kupcův, umínil si hned, že požádá za koně ještě více, nežli jak myslil dříve. Jeden z pánů rozkázal sluhovi, by připjal koni sedlo; pak se vyšvihl na vraníka, by zkusil, dobře-li se bude na něm jezdit. Ale kůň dříve tak pokojný počal se spínat a plašiti.

Pán seskočil dolů a pravil: »Toho nemohu potřebovati — zdá se, že na něm ještě nikdo neseděl.«

»Tomu není tak, vzácný pane,« hájil se Trávníček. »Kůň je docela pokojný a kluše výborně. Poznal, že sedí na něm neznámý pán, a proto se spínal. To činí každý dobrý kůň, pane, vím to ze zkušenosti, jsem znalec koní. Račte se jen podívati, jak bude pokojný — vsednu na něho sám.«

Vyskočil na koně; ale sotva že pohodlně usedl, vzepjal se kůň a vyhodil jezdce ze sedla.

»Výborně!« zvolal jeden z pánů. »Nyní dokázal, jak je krotký!«

»Ten člověk jest prohnáný lhář,« pravil pán, který chtěl koně koupiti.

„Jako všichni koňari,“ pravil jiný.

Trávníček zarděl se studem. Připadlo mu, že kůň má přece zlé zvyky, a že Kozdera proto mu jej vyměnil.

„Račte mi věřiti, pánové,“ pravil sebrav se ze země, „že nevím, co se s tím koněm děje. Vždyť jsem jel na něm až sem; ale myslím, že domníval se mítí na sobě zase cizí osobu. Vždyť jsem znalec koní!“

Vsedl zase na koně, ale než by pět napočítal, byl výborný znalec koní zase na zemi.

Zatím přikvapil sem četný zástup lidí, a všichni hlasitě se smáli.

„Již toho mám dosti!“ zvolal rozhorlený Trávníček a vyskočil po třetí na koně. „Račte mi zapůjčiti ten bičík, pane, skrotím to svévolné zvíře za malou chvíli.“

Pán podal mu bičík. Vraník počal opět se vzpínati. Trávníček napráhl bič — —

V tom utichl smích diváků. Trávníček nevěděl, co se děje. Kůň byl ten tam, jakoby země se pod ním slehla. Trávníček, maje posud ruku napřaženou, seděl na zemi na slaměném došku.

Tento výjev byl sice velmi směšný, neboť Trávníček, všecek jsa překvapen, rozhlížel se vůkol, kam se poděl jeho vraník. Pak podíval se na slaměný vích, domnívaje se, že ho klame zrak. Ale diváci se nesmáli, spíše byl každý naplněn hrůzou nad neobyčejnou příhodou.

„Podvodník! Čarodějník!“ ozvaly se tu hlasy mezi lidem. „Pojdme na něj! Nešetřeme ho!“

Nad hlavou ubohého Trávníčka stahovala se bouře.

„Smilujte se, dobří lidé!“ prosil vrhnuv se na kolena. „Věřte mi, že jsem byl sám oklamán, ačkoli jsem výborný —“

Ale slova jeho zanikla ve hlase rozrušeného lidu, který na něho jen se sápal.

Pán, který kupoval vraníka, poznáváje, že by mohla věc pro Trávníčka zle se skončiti, přetáhl jej

několikráte bičkem a pravil: »Klid se, podvodníku, a nedej se tu již vidět!«

Trávníček se rychle vzchopil a pádil z města. Teprve za městem se zastavil vida, že ho nikdo nepro-
následuje.

Nemohl nikterak se domyslit, jak mohla se státi s koněm taková změna. Což byl Kozdera čarodějník?

»Buď jak buď, mého koně musí mi vrátit!« pravil sám k sobě. »Jaký jsem to pošetilec! Tušil jsem, že nebude v té mrše nic dobrého, a přece jsem se dal ošidit. Ještě že jsem ušel výprasku!«

Jakmile přišel domů, hned pospíšil ku Kozderovi, vypravoval, co se mu stalo, a žádal svého koně.

»Tak?« smál se Kozdera. »Podívejme se, nemyslíl jsem, že jste tak chytrý. Ale z toho nebude nic. My-
slíte snad, že věřím vaší pohádce? Nikoli, nejsem blázen. Kdo jaktěživ slyšel, že by kůň proměnil se v došek! Dejte mi pokoj! Koně jste dobře prodal, a chcete mne ještě připravit o toho kostlivce, jak jste jej sám nazval!«

»Nevěříte mi?« horšil se Trávníček. »Přesvědčte se tedy, ví o tom více lidí. Měli mne za čarodějníka. Tím jste vinen jenom vy.«

»Nemohu za nic,« odvětil Kozdera. »Chcete-li, žalujte mne!«

Ale Trávníček nežaloval, obávaje se, že by ničeho nesvedl proti prohnanému Kozderovi. Ztratil všecku chuť k obchodu, připraviv se lehkomyšlně téměř o všechny peníze, které mu byl neznámý obchodník zapůjčil.

Přece však docházel na trhy, neměl-li právě nic na práci. Po krátkém čase vznikla v něm zase touha po koupi; neměl však ani tolik peněz, aby mohl koupiti hubeného koně, kterého byl by musil pak ještě krmiti.

Ani Kozderovi nedařil se obchod. Kůň byl stále hubený, ačkoli jedl za dva jiné. Kozdera umínil si, že jej brzy prodá.

Po dvou nedělích byl trh ve Vrchlabí. Kozdera tam vedl koně, který nyní přece lépe vyhlížel než dříve.

Ale na trhu bylo mnoho lepších koní. Kozdera byl všecek mrzut, obáváje se, že koně neprodá.

»Raději ho prodám lacino, než bych jej vedl zpátky«, pomyslnil si. Ale jak se podivil, vida přicházeti pěkně oděného pána. Pán ten prohlédl koně a ptal se, zač jest.

Kozdera zapomněl v tu chvíli na svůj úmysl, dáti koně lacino. Jmenoval značnou cenu.

Pánovi kůň patrně se líbil. Počal jej opět prohlížeti se všech stran.

»Hle,« pravil za chvíli, »kůň má chromou nohu.«

»Kde?« zvolal Kozdera. »Není možno, kůň je docela zdrav.«

»A přece, podívejte se,« dí pán, ukazuje na zadní nohu koňovu.

Skutečně, kůň byl chromý. A Kozdera přece věděl, že byl ještě před chvílí docela zdrav.

»To je divná věc,« pravil, dívaje se podezřeale na pána.

»Hle, přední noha je také chromá,« pravil opět pán, ohmatávaje koni přední nohu.

Kozdera poznal, že pán má pravdu. Vida však, že podivný kupec chce dotknouti se také druhé přední nohy koňovy, chopil jej za rameno a pravil přísně: »Počkejte, pane, vy jste mi koně schromil sám. Nyní mi jej zaplatte.

»Třeštíte?« pravil pán klidně. »Jak mohl jsem jej schromiti? Jste podvodník, jenž klame poctivé lidi.«

Za řeči dotekl se pán třetí nohy koňovy, která byla v tom okamžení chromá.

»Či je kůň tak sláb,« mluvil kupec dále, »že nesmí mu nikdo sáhnouti na nohy? Podívejte se, je chromý na všechny čtyři nohy.«

V tu chvíli klesl kůň na zemi, nemoha udržeti se na chromých nohách. Kozdera nevěděl, co dělati zlostí. Rád byl by vrhl se na kupce, ale bál se ho.

»U vás byl by ten kůň vždycky chromý,« pravil pán, »ale se mnou dobře pokluše.« Po těch slovech sedl na hřbet koni, který posud ležel na zemi. Pak švihl jej lehce bičíkem, a kůň vymrštil se vzhůru, jsa docela zdrav.

Kozdera hleděl na koně i na pána jako vyjeven.

»Toho koně vyměnil jsi za koně kradeného, padouchu! Vím o tom dobře,« pravil pán sedě na koni. »Nyní však ponecháš jej dřívějšímu majetníku — sice potrestám tě strašlivě!«

To promluviv šlehl překvapeného Kozderu bičíkem několikrát v obličej a bodnuv koně ostruhami ujížděl cvalem z města.

»Ha, ha, kdo by věřil takové pohádce!« ozval se tu Trávníček, jenž byl také přišel na trh a byl nyní svědkem celého výjevu. »Co tomu říkáte, Kozdero?«

»Ten pán umí trestati zloděje!« volali lidé.

Zahanbený Kozdera sotva se vzpamatoval, uháněl z města, kde každý věděl o jeho podvodu a viděl potupu, která se mu stala. Trávníček šel za ním.

Na cestě ho dohonil. Kozdera byl ještě rozhněván, ale za chvíli se udobřil. Poznával, že jest pro něj spravedlivým trestem, co se mu stalo. Přiznal se také Trávníčkovi, kde našel vraníka a proč chtěl jej vyměnit za jeho koně.

»Ale věřte mi, že celé té věci nerozumím,« pravil konečně. »Jak mohl ten člověk schromit koně a zase jej uzdravit v malé chvíli, to nepochopuji.«

»Rovněž ani já nepochopuji, jak mohl můj vraník proměnit se náhle v došek,« doložil Trávníček. »Nyní jsme oba o něco chudší. Že jsem s vámi měnil — mohl jsem mítí nejméně šedesát zlatých, tolik jsem za koně dal; byl bych zaň však dostal mnohem více. Škoda těch peněz!«

»A což obroku, kterým jsem jej krmil déle než pět neděl!« přizvukoval Kozdera.

Tak stěžovali si navzájem, a než došli domů, stali se dobrými přáteli slibivše si, že si budou věrně radou i skutkem pomáhati.

Když přišli do vsi, podali si ruce, a každý ubíral se ku svému bytu. Ale jaké bylo podivení Kozderovo, když po malé chvíli přiběhl k němu Trávníček volaje: »Považte, příteli, můj kůň je ve stáji!«

»Který kůň?« tázal se Kozdera překvapen.

»Ten, kterého jste právě dnes prodal — na kterém vám kupec ujel, chtěl jsem říci. Pojďte se jen podívat.«

Kozdera šel s Trávníčkem a poznal, že tomu tak. Kůň byl ve stáji a pochutnával si na obroku, který byl ve žlabě. Byl úplně zdrav,

»Víte-li, kdo si s námi tak šeredně zahrál?« dí Kozdera.

»Jak mohl bych věděti?« vece Trávníček.

»Nikdo jiný to nebyl nežli Krakonoš,« odvětil Kozdera. »Věřte, že se nemýlím, neboť on jediný mohl to vše vykonati. Mne poučil, že mám vést obchod poctivý; vás potrestal, že jste se chlubil činy, kterých nemohl jste vykonati. Krakonoš to zajisté byl, který vám půjčil sto zlatých — uvidíte, že sem již nepříjde. Mám za to, že sám proměnil se ve vraníka, by nás oba potrestal, vždyť je známo, že může proměnit se v cokoli. Kdybychom nebyli si vyměnili koně, byl by nás potrestal jinak. Vezměme si z toho naučení pro budoucnost, neboť nikde nejsme jisti, že nás nepozoruje.«

»A jak učiníme s koněm?« tázal se Trávníček.

»Koně prodejte — náleží vám,« odvětil Kozdera. »Vím jistě, že by v okamžení schromnul, kdybych jej dal do své stáje. Vždyť mi to Krakonoš řekl.«

»Ale vy jste koně pět neděl krmil,« namítal Trávníček.

»Za to nežádám náhrady,« vece Kozdera. »Vy jste vytrpěl za to dosti strachu, když jste prodával koně. Věřte, že ode dneška nechci ani krejcaru nepoctivého«

Stalo se, jak řekl Kozdera. Trávníček prodal koně a vydělal na něm více, než očekával. Pak učinil spolek s Kozderou. Spolu kupovali, spolu prodávali. Kozdera jednal vždy poctivě, a Trávníček nevychloubal se již nikdy. Kdykoli řekl: »Jsem výborný —« ostatní slova uvázla mu v hrdle, neboť vždy vzpomněl na Krakonoše.

Neznámý obchodník však o sto zlatých, které byl Trávníčkovi půjčil, nikdy se nepřihlásil.

Macecha.

Františkovi zemřela matka velmi záhy. Byly mu teprve čtyři roky. Po roce měl zase maminku, ale nevlastní: ta nebyla již tak hodná, jako jeho pravá matka. František nevycházel takorůzka z rány, ačkoli dělal, co viděl matce na očích, jak mu otec byl přikázal.

Nesmíme domnívati se, že by každá macecha byla zlou na nevlastní děti; nikoli, mnohá snaží se býti jim pravou matkou, litujíc ubohých dítek, že tak záhy osiřely. Františkova macecha byla k němu z počátku také laskava; ale když narodila se jí po dvou letech dceruška Bětuška, zmizela její přívětivost, a František stal se jí protivným.

Proč to? pomyslíte si. Mohla milovati více Bětušku, protože Bětuška byla její vlastní dítě, a nemusila přece Františkovi ubližovat a ho nenávidět. Ovšem, že nemusila a neměla tak činiti; ale Františkova macecha byla žena lakomá. Hnětlo jí velice, že chlapec bude dědicem pěkného domku, který měla první matka po svých rodičích, a k němuž náležel kousek pole a zahrádka.

„Kdyby nebylo Frantíka,“ myslívala si, „dostalo by se domku Bětušce.“ Tato myšlénka vnucovala se jí den jako den, a macecha zvykla viděti ve Františkovi jenom překážku štěstí Bětuščina; proto ho počala nenáviděti. Hle, jak může člověka zaslepiti lakota!

Dokud otec byl živ, neopovážila se macecha chlapci ubližovat; ale když po několika málo letech zemřel, vedlo se Františkovi zle: macecha týrala ho stále bez příčiny, a hladu zkoušel mnoho. Co chudák se naplakal,

Macecha.

ale to mu nepomohlo. Macecha činila mu život nesnesitelným.

Ovšem že křivdy, kterých macecha dopouštěla se na sirotku, nezůstaly v tajnosti. Sousedé měli ji to za zlé a často jí domlouvali, ujímajíce se Františka. Dobré sousedky často zvaly k sobě chlapce a poskytly mu kousek jídla nebo mu darovaly šat po svých dětech.

Tyto dobročinné skutky byly maceše solí v očích; nenáviděla chlapce tím více.

Poslěz umínila si, že se ho zbaví, děj se co děj. Dlouho přemýšlela, jak by to měla učinit, aby nevzbudila podezření u sousedů. Konečně připadla jí, jak se domnívala, šťastná myšlénka; umínila si, že zavede Františka daleko do lesa, tam že jej opustí a sama že vrátí se domů. Sousedům řekne, že chlapec někam zaběhl, a že o něm neví.

Obírajíc se touto myšlénkou změnila své chování: byla ku Františkovi přívětiva, jak nebyla nikdy před tím, aby získala si jeho důvěru. Chlapec byl z toho velmi potěšen a snažil se všemožně, aby její zdánlivou lásku si zasloužil.

„Vidiš, Františku,“ pravila macecha jednoho dne, „kdybys byl vždycky tak hodným, nikdy bych tě nemusila kárati. Že jsi byl v poslední době tak poslušen, učiním ti nějakou radost; pozejtří vezmu tě s sebou k tetě, která bydlí až v Němcích, tam za hranicemi. Teta jest velmi hodná: psala mi, že chystá pro tebe mnohé krásné dárky. Půjdeš se mnou rád?“

František radostně přisvědčil, vždyť nebyl od smrti otcovy téměř ani za vsí. Těšil se již na den, kdy půjde k hodné tetě.

V ustanovený den přivedla macecha starou Voršilu, aby opatrovala za její nepřítomnosti malou Bětušku; pak vydala se s Františkem na cestu.

Voršila byla stařena nepřívětivého vzezření. Pošetilí lidé o ní vypravovali, že umí čarovati. Františkova macecha mohla se na Voršilu spolehnouti, že neprozradí,

kam se chlapec poděl, až budou sousedé se ptáti, neboť Voršila udělala za peníze všecko.

Vyšedše z domku obešli zahrádku a kráčeli po pěšince za vsí, neboť macecha nechtěla, aby ji někdo ze vsi viděl. Každé vesnici, do které měli přijíti, se vyhnuli. Posléze přišli do hor; kráčeli po příkrých stráních, slézali ve hluboká údolí, a zase bylo jim stoupati vzhůru. Údolí i stráně byly porostlé lesy. František byl brzy zemdlen takovou chůzí, neříkal však ničeho, těše se na tetiny dárky.

Ale když přiblížil se večer, nemohl jíti dále a dal se do pláče. Macecha těšila ho, že budou brzy již u tety. František se vzchopil a šel opět.

Slunce chýlilo se k západu; macecha na chvíli se zastavila: zdála se býti též unavena.

»Mám velikou žízeň,« pravila ku chlapci; »sedni si zde na chvílku, odejdu tuto jenom několik kroků, vím, že je zde na blízku studánka.«

František posadil se na veliký kámen a čekal, až macecha se vrátí. Čekal chvíli, ale čekal nadarmo.

»Snad je studánka dále,« myslil si.

Čekal hodinu; macecha však se nevracela. Slunce zatím bylo zašlo, a v lese byla za chvíli úplná tma.

»Maminko, maminko!« volal František úskostlivě, ale nikdo se neozýval; jen ozvěna odpovídala mu jeho vlastními slovy.

František dal se do pláče: volal opět, a když nemohl macechy se dovolati, šel v tu stranu, kam byla zašla; než, nikde neviděl studánky, nikde nespatrił macechy. Ubohý chlapec trásl se strachem a bědoval hlasitě.

Co měl nyní činiti, kam se obrátit? Vrátil se k místu, kde byl dříve seděl, a pokusil se, zdali by našel cestu, kudy sem s macechou přišel. Ale to nebylo lze za takové tmy; kromě toho macecha nešla sem přímo, vedouc chlapce po kamenitých stezkách sem tam se křížujících.

František, ač byl unaven, chodil dlouho po stráních a po údolích doufaje, že nalezne chatrč, kde by vyprosil si nocleh; ale v horách bylo pusto, nikde nebylo viděti světla. Nicméně nezůstal státi, jda neustále jedním směrem; doufal, že snad přece podaří se mu přijíti na rovinu.

Kráčaje údolím přišel za chvíli opět k vysokému vrchu; nerozmýšleje se, počal stoupati vzhůru. Než, vrch byl příliš vysoký a příkrý, a František několikrát upadl. Byl všecek upachtěn a zemdlen, ale přece umínil si vystoupit až nahoru, domnívaje se, že bude míti pak cestu pohodlnější.

Po dlouhé chvíli dostal se nahoru; ale co to? František se až ulekl a zakryl si oči, nemoha snést silného světla, kteréž objevilo se jeho zrakům. Byla tu krásná zahrada, v níž byly rozmanité stromy a květiny. František takových ještě nikdy neviděl. A což ti krásní ptáčekové, jichž těla byla pokryta zlatým peřím! Ti zpívali tak rozkošně, že hošík zapomněl okamžitě na svůj strach. Cestičky byly vysypány perlami. Kolem stromův a záhonků rostla tráva, ale jaká tráva! Byla barvy jasné zelené a měla lístky po kraji krásnými záhyby zdobené.

Byl to věru div, že František neměl takové záliby ani ve krásných květinách, ani v ovoci, jako v této travičce. Jiného téměř ani neviděl. A když tak na tu travičku se díval, vznikla v něm žádost, aby si utrlh lístek, jen jediný lístek.

„Vždyť je zde té travičky tolik,“ myslil si; „zahradník by mi zajisté nic neřekl, což by mu záleželo na jediném lístku! Lépe však učiním, když požádám zahradníka, by mi jeden lístek daroval.“

I vešel dále do zahrady, spatří-li někde zahradníka. Celá zahrada byla jasné osvětlena, nikdo byl by však nedovedl říci, odkud světlo přichází. František šel chvíli, spatřoval jiné a jiné rostliny, všechny stejné krásné, ale konce zahrady dojít nemohl. Ani živé duše tu nebylo.

František nedovedl se déle zdržeti: sehnul se k zemi, utrlh jeden lístek té podivné travičky.

Ale div divoucí! Jakmile lístek utrlh, zmizelo světlo, zmizela zahrada, zmizelo vše; František stál zde v čiré tmě na vysoké stráni, drže v prstech podivný lístek. Byl ovšem touto změnou překvapen, ale strachu nepocítil. Šel pokojně dále směrem, který si byl vytkl, nelekaje se cesty neznámou krajinou.

Františkovi bylo tak veselo, že se dal do zpěvu. Bylo mu lhostejno, nalezne-li cestu k domovu nebo ne. Jeho veselý zpěv rozléhal se daleko v horách.

Za malou chvíli přišel na rovinu; jak byl překvapen, vida po celé krajině na návrších plápolat ohně: nevěděl, že je zítra svatého Jana Křtitele, a že dnes veselá mládež »upaluje čarodějnice.« Macecha to však dobře věděla a zvolila zůmyslně tento den k provedení svého úmyslu, doufajíc, že chlapec jistě z lesa se nevrátí, protože lesní ženy a jiné podobné bytosti mají v tento večer velikou moc nad lidmi, a koho v lese naleznou, toho připraví obyčejně o život.

Jak velice sklámala se ve své naději! František lesních žen ani nespatriil a dostal se šťastně z hor.

Rozhlédnuv se po krajině zaměřil k ohni, k němuž měl nejbliže. Za malou chvíli byl u něho. Zde byl zástup chlapcův i dívek. Vidouce neznámého hošíka, seběhli se k němu.

»Kde jsi se tu vzal, hochu?« volali jedním hlasem; »odkud jsi, kam jdeš?«

František sotva jim stačil odpovídati. Pověděl jim, odkud jest, a že matka, vedouc ho k tetě, v lese jej opustila.

»To máš daleko domů,« pravila jedna z dívek, slyšíc jméno vesnice, odkud František pocházel. »Chceš-li, pojď se mnou a zůstaneš u mých rodičů přes noc.«

»Ne, pojď se mnou,« pravila jiná.

»Nikoli, se mnou půjde!« zvolal jeden z mladíků.

„Zpátky!“ ozval se tu mužský hlas, a statný myslivec přiblížil se ke skupení. „Vy zde budete skotačiti do půlnoci, a chlapec jest unaven a touží po odpočinku. Pojd se mnou, hochu, do myslivny není daleko, tam budeš míti pohodlí.“

Nežli František se vzpamatoval, kráčel s myslivcem, vedoucím ho za ruku. Po malé chvíli přišli do myslivny, stojící na pokraji rozsáhlého lesa.

Myslivcova manželka dala chlapci večeři a pak upravila mu pohodlné lůžko. Ráno dostal něco peněz i jídla na cestu a šel dále k domovu. Podivný lístek měl pečlivě uschovaný.

Každý, kdo ho potkal, dal se s ním do řeči, tázaje se ho, kam jde, každý ukázal mu ochotně cestu. Sadař, který hlídal při cestě ovoce, daroval mu několik jablek a hrušek. Pán, jehož potkal, dal mu několik krejcarů. František byl tak šťasten, jako nebyl nikdy před tím.

Po poledni přišel domů. Macecha zůstala státi jako socha, když ho spatřila. Trvalo to chvíli, nežli se vzpamatovala, potom však počala zle řádit.

„Ty ničemo!“ zvolala. „Kam jsi mi včera utekl? Co starostí jsem o tebe zkusila — počkej, tohle ti nedaruji!“

Zvedla ruku, chtějíc chlapce udeřiti; ale najednou ruka jakoby jí klesla; chtěíc nechtíc musila se macecha na chlapce přívětivě usmáti.

Stará Voršila, která to vše viděla, zavolala ji ven a pravila: „To jste to krásně vyvedla! O svatojanském večeru dopřává Krakonoš takovým dětem, aby si utrhy v jeho zahradě lístek zázračné travičky, která se jmenuje štěstík. Slýchala jsem o tom často, nevěřila jsem tomu však. Ale nyní jsem jista, že kluk zabloudil večer do Krakonošovy zahrady a že si tam utrhl takový lístek. Proto dostal se šťastně domů, proto je tak vesel, a proto nedovedla jste ho udeřit. Ano, štěstík má zázračnou moc. Nepozbude-li kluk nějak toho lístku, bude až do smrti šťasten, a nikdo mu nebude moci škoditi. Jak vám to

jen mohlo připadnout, abyste ho vyvedla právě v ten den?“

»Ale vždyť jste mi k tomu sama radila,« zlobila se macecha. »Nyní se starejte, byste vše zase napravila.«

»Však já to napravím,« řekla Voršila. Pak přiblížila se ku chlapci a pravila: »Františku, vím, že jsi něco v horách našel; ukaž mi to.«

František chvíliku se rozmýšlel, ale přece jí ukázal podivný lístek.

»Aj, pouze ten lístek jsi našel?« přetvařovala se Voršila, jakoby jí na lístku nezáleželo; »to není asi pravda, tys našel něco lepšího.«

»Nikoli, jenom ten lístek jsem našel,« ujišťoval chlapec.

»Jdi, jdi, to ti nevěřím,« usmívala se Voršila. »Takový lístek nestojí ani za zvednutí; ale ukaž mi jej, to je podivný lístek.«

A již natahovala ruku, chtěc chlapci vzít lístek. Ale Františkovi jakoby něco řeklo: »Nedávej lístku z ruky.« Hned odstoupil od Voršily a pravil: »Ne, ten lístek nedám nikomu.«

»Vždyť nechci, abys mi jej dal, blázinku,« pravila Voršila, »půjč mi jej pouze, chci se naň jenom podívat.«

»Ani ho nepůjčím,« odpíral chlapec.

»A ty mi jej musíš dát!« zvolala Voršila, chopivši jej, aby mu lístek vyrvala. František však měl tolik síly, že se jí vytrhl a vyběhl ven.

Smutně kráčel za ves; tu spatřil stařenku sedící na břehu vedle cesty.

»Synáčku,« pravila k němu, »nějaký pán daroval mi peníz, který mi upadl zde do prachu. Podívej se, zdali bys jej našel; mně zrak již neslouží.«

František byl ochoten, a za malou chvíli podal stařence nalezený peníz.

»Že jsi tak hodný, něco ti povím,« dí stařenka. »Vím, že jsi našel včera v Krakonošově zahradě zázračný lístek; ten lístek nedávej nikomu a měj bedlivý

pozor, abys o něj nepřišel, sice by se ti vedlo zle, a jiný byl by šťasten. Vrať se nyní domů, macecha ti neublíží.“

Sotva stařenka domluvila, spatřil František přícházi Voršilu; pohrozivši mu zlostně spěchala touze cestou k horám, kudy byl František šel včera s macechou. Neznámá stařenka za chvíli se vzchopila a šla za ní.

František vrátil se domů; macecha, nechtějíc býti naň přívětivou proti své vůli, raději na něj ani nepohlédla. Vědouc, že by jí chlapec lístek nedal, netázala se ho, kde jej nalezl. Tím toužebněji však očekávala, kdy Voršila se vrátí.

A kde byla Voršila? Šla do hor, aby utrhla si ve Krakonošově zahradě štěstík; slíbila, že přinese dva lístky: jeden sobě, druhý maceše.

Ale Voršila druhého dne se nevrátila. Uplynuly tři dni, uplynul týden — Voršila nepřicházela.

Macecha měla již o ní starost. Proto vypravila se jednoho dne z rána na cestu do hor, aby hledala Voršilu.

Dlouho hledala nadarmo. Konečně přišla na vysoký vrch. Zde byla Voršila — nikoli: jen její zohavená mrtvola ležela zde na hromadě kamení, držíc v ruce křečovitě sevřené dva zmačkané lístky.

Macechy zmocnil se veliký strach: všecka zděšena kvapila k domovu, vidouc před sebou obraz nešťastné Voršily.

Nepověděla nikomu, co viděla v horách. Čím déle však přemýšlela, tím více poznávala, že zacházela krutě s ubohým sirotkem, který snažil se vyhověti každému jejímu přání. Její náklonnost k němu, kterou způsobil z počátku štěstík, přešla později v upřímnou lásku materskou.

Františka štěstí neopouštělo. Když byl větší, vyučil se řemeslu. Všude vedlo se mu dobře, každý, kdokoli ho poznal, zamiloval si jej; snad působil to lístek štěstíku, který František ukrýval jako drahý poklad.

Ale mnoho přispívaly k tomu zajisté i jeho pěkné vlastnosti, pro které zalíbil se každému. Byl ku každému přívětiv, pomáhaje bližnímu radou i skutkem, kdykoli bylo toho potřebí. Jakkoli štěstí ho neopouštělo, přece nevznikla pýcha v jeho srdci.

Také ve světě, kam se byl odebral na zkušenou, vedlo se mu dobře. Zdokonalil se v řemesle a zachoval si značné peníze. Každý mistr nerad ho propouštěl, slibuje mu větší mzdu, jen aby u něho déle pracoval.

Ale všude dobře, doma nejlépe. František, nabaživ se cestování, odebral se do krajiny, kde prožil léta svého mládí. V rodné vsi zařídil si vlastní dílnu a stal se brzy zámožným mistrem.

Na svou macechu nezapomněl a nesplácel jí zlým, čeho byla se na něm dopustila. Když nemohla pracovati, vzal ji k sobě a pečoval o ní jako pravý zdárný syn. Domek po rodičích daroval Bětušce, neboť byl již dosti zámožný.

Macecha děkovala mu často srdečnými slovy za dobrodiní, která jí činil, a nejednou zaplakala lítostně vzpomínajíc, jak ukrutně druhdy s Františkem zacházela.

Krakonoš tresce lichváře.

Ve Vrchlabí žil před dávnými lety bohatý lichvář, který byl postrachem celé krajiny. Kdo vydlužil si od něho jen skrovnou část peněz, byl v nebezpečení, že pozbude po krátké době veškerého majetku, neboť necitelný lichvář počítal si tolik uroků, že dlužník nemohl nikdy mu doplatiti; naopak dluh jeho stále vzrůstal. A když lichvář věděl, že dlužník má právě velikou nouzi, žádal jej, aby mu zaplatil. Tu neznal slitování; nemohl-li dlužník zaplatiti, byl mu jeho majetek prodán. Lichvář ovšem hleděl sám koupiti, co se dražebně prodávalo, za nízkou cenu. Podářilo se mu to skoro vždy, neboť nikdo z chudých vesničanů nemohl ani pomysleti na koupi domku nebo chalupy, maje sotva tolik, co potřeboval na živobytí. Dostavil se tedy ke dražbě obyčejně jen jediný kupec, totiž onen lichvář, který koupil vždy hodně lacino. Tak stal se po krátké době velikým boháčem. Na jeho jmění lpěly sice kletby a slzy nešťastníkův, ale nesvědomyý lichvář toho nedbal.

Krakonoš rozmlouvaje s lidmi často slýchal nářky na lichváře; protož umínil si, že ho potrestá. Příležitost naskytla se mu brzy.

Jda jednou z rána pohorskou vesnicí blíže Vrchlabí, spatřil před jedním domkem zástup lidí. Na malém dvorku stála chudě oděná žena plačíc; na ruce držela malé dítě, dvě větší držely se jí za sukni. Manžel její chodil po dvorku, dívaje se smutně k zemi.

Krakonoš, který byl vzal na se podobu vznešeného pána, vmísil se mezi lid, aby zvěděl, co se tu děje.

»Asi za hodinu bude tento domek prodáván ve dražbě«, pravil muž, kterého Krakonoš byl se tázal. »Ten lichvář jest přece jenom veliký ukrutník.«

»Který lichvář?« tázal se Krakonoš.

»Inu, Loukota z Vrchlabí,« vece muž. »Neznáte ho, pane? Vždyť Loukotu zná celá krajina. Běda tomu, kdo s ním něco začne!«

Krakonoš vešel do domku. Lidé ustupovali z cesty neznámému pánovi, dívíce se, co tu chce.

»Nejspíše hodlá koupiti domek,« mínili někteří. »Kéž dá jen zaň více než Loukota, pak nebylo by Volnému ještě zle.«

»Co pak by dělal takový pán s domkem!« namítali jiní. »Snad chce Volnému pomoci.«

»Tím lépe,« pravili někteří; »však se toho brzy dovíme.«

Krakonoš rozmlouval zatím s Volným, jemuž domek až posud náležel.

»Pojďte se mnou na chvíli do světnice,« pravil k němu.

Volný pozdraviv uctivě neznámého pána, vešel s ním do světnice.

»Vypravujte mi, jak jste seznámil se s Loukotou,« vyzval ho Krakonoš.

»Sotva budete věřiti, co vám budu vypravovat, milý pane,« vece Volný. »Je tomu právě pět roků, co jsem vyhořel. Neměl jsem peněz, abych mohl dát udělati na domek novou střechu, také nebylo kde se vydlužit. I šel jsem k Loukotovi — jiné pomoci mi nebylo — domnívaje se, že nebude moci mne tak ošiditi, jak učinil jiným. Vypůjčil jsem si dvě stě zlatých, ale dostal jsem jen sto padesát — ostatní nechal si Loukota jako úrok. Ujednali jsme, že mu zaplatím ty peníze po půl roce. Mně však sto padesáte zlatých nestačilo; šel jsem tedy zase k Loukotovi, žádaje ho, by mi počkal ještě půl roku. Byl ihned ochoten a pobízel mne, bych vypůjčil si ještě, potřebuji-li. Půjčil mi tedy ještě padesáte

zlatých, ale podepsal jsem úpis na tři sta dvacet zlatých, neboť Loukota žádal z těch dvou set, místo kterých vyplatil mi jenom sto padesát zlatých, opět padesátku za to, že mi bude čekati ještě půl roku; k tomu padesát zlatých, které mi právě půjčoval, a dvacet zlatých z nich — to bylo dohromady tři sta dvacet zlatých.«

»Jednal jste velmi neprozřetelně, že jste šel opět k Loukotovi,« dí Krakonoš.

»Ovšem, uznávám to, pane, že jsem jednal pošetile,« pravil Volný. »Měl jsem prodati raději kus pole, bych mohl zaplatiti. Domníval jsem se však, že po krátké době budu s to sehnati potřebné peníze, aniž bude mi třeba prodati pole. Rád byl bych se vydlužil jinde — nikdo však z mých přátel neměl peněz.

»Skutečně měl jsem po půl roce pohromadě sto zlatých, které jsem hodlal dáti Loukotovi. Nebude-li chtítí déle čekati, myslil jsem si, prodám přece kus pole. Loukota byl ke mně však velmi přívětiv, ujišťuje mne, že mi rád počká ještě nějaký čas, až budu moci zaplatiti všecko. Byl jsem tomu povděčen; poděkovav mu vrátil jsem se domů. Kéž nedal jsem se oklamati!

»Co jsem právě pověděl, stalo se po žněch. Přišla tuhá zima; když nastalo jaro, překvapil mne Loukota návštěvou. Naříkal, že potřebuje peněz, a chtěl, abych mu zaplatil. Já jsem ovšem nemohl, neboť v zimě nemáme výdělků. Div ještě, že jsem zachoval těch sto zlatých. Ale Loukota chtěl všecko.

»Kde pak je mám vzíti?« pravil jsem. »Vždyť máte přece rozum a víte, že mi nepůjčí v tento čas nikdo ani krejcaru.«

»A kdy mi zaplatíte?« tázal se.

»Po žněch,« odpověděl jsem.

»Až po žněch?« ulekl se. »Tak dlouho nemohu vám čekati, věrte mi, že nemohu.«

»Vždyť jste se mi sám nabídl, že mi počkáte,« pravil jsem.

»Ovšem, ale myslil jsem, že mi přinesete všechny peníze za měsíc, nejdéle za čtvrt roku. Vy však, jak pozoruji, nechcete platiti. Nemohu si pomoci, zažaluji vás.«

»Snad byste mi neprodal chalupu pro tři sta zlatých!« zvolal jsem.

Loukota pokrčil ramenoma. »Dáte-li mi sto zlatých, počkám vám až do žní,« pravil. »Jinak nemohu.« —

»Co jsem měl dělati? Nyní nemohl jsem pole prodati, protože by ho byl nikdo nekoupil. Dal jsem Loukotovi sto zlatých, aby mne nežaloval — a byl jsem dlužen zase tolik.

»Tehdáž byl mokrý rok, a neurodilo se nám téměř nic. Po žněch prodal jsem kus pole, nemohl jsem však přece Loukotovi zaplatiti, neboť musil jsem nechati si peníze, bychom měli v zimě z čeho žíti. Dal jsem lichváři zase sto zlatých, aby mi počkal ještě rok. A tak bylo stále. Připravil jsem se znenáhla o několik korců polí, které jsem měl — a dluhu mi neubývalo. Když pak nemohl jsem již platiti Loukotovi, by mne nežaloval, usku-tečnil svou hrozbu a dal mi domek do prodeje. Myslím, že mi sotva něco zbude, neboť zajisté koupí jej sám a nedá více, nežli co jsem mu dlužen.«

»Což kdybyste mu nyní zaplatil, prodali by vám přece domek?« tázal se Krakonoš.

»Nikoli, kdybych zaplatil, až komisse přijde, nekonalaby se dražba,« dí Volný.

»Nuže, není tedy ještě zle,« dí Krakonoš. »Zachováte-li se dle mé rady, pomohu vám.«

»Ó, dobrý pane!« zvolal Volný. »Zapůjčte mi tři sta zlatých, abych vybavil se z rukou nesvědomitého lichváře — buďte jist, že budu se snažit, abych vám je brzy zaplatil! Učiním vše, co mi rozkážete!«

»Nikoli, nepřišel jsem, abych vám peníze půjčil,« dí Krakonoš, »já vám je dám. Ano, ještě více vám dám nežli tři sta zlatých, učiníte-li vše, co vám řeknu.«

»Díky vám, šlechtný pane!« zvolal Volný, vrhnuv se před Krakonošem na kolena. »Vidím, že nežertujete se mnou — tisíceré díky vám! Jen rozkažte — učiním vše.«

»Posadte se jen a poslyšte, co vám povím,« vece Krakonoš. »Peněz u sebe sice nemám, ale mám něco jiného. Toto ryzí zlato,« doložil, podáváje Volnému kus lesklého kovu, »zbaví vás nouze. Až přijde dražební komise, řekněte, že zaplatíte Loukotovi dluh nejdéle v osmi dnech, zatím že mu dáte v zástavu zlato.«

»Dobrý pane,« dí Volný rozpačitě, »račeť odpustiti, že vás přerušuji v řeči. Loukota jest lichvář a podvodník. Tolik zlata bych mu nerad svěřil. Neznám cenu drahých kovů, tolik mohu si však pomyslití, že má toto zlato mnohem větší cenu nežli tři sta zlatých. Což kdyby Loukota část zlata si nechal, než bych je vyplatil?«

»Jen poslouchejte,« dí Krakonoš, »právě chtěl jsem vám to říci. Rozumí se, že nedáte Loukotovi zlato tajně, nýbrž u přítomnosti komisse. Žádejte, by povolán byl na vaše útraty znalec, který by zlato prozkoumal a zvážil, aby nemohl státi se podvod. Kdyby Loukota nechtěl čekat ani týden, slibte mu, že mu přidáte ještě padesát neb i sto zlatých, neboť za zlato dostanete mnohem více — dosti peněz vám ještě zbude. Loukota vezme pak zajiště zlato v zástavu. Kdyby vám je však nechtěl potom vydati, žalujte ho, celá komise bude vám svědčiti; to však vám pravím: nesmíte dbáti jeho proseb, sice bych vám odepřel pomoc. Rozumíte mi?«

»Rozumím, šlechtný pane.«

»A zachováte se dle mého rozkazu?«

»Úplně,« vece Volný. »Kdo by šetřil takového bíd- níka! Myslím však, že nebude tak opovážlivým, aby nechtěl mi vydati zlato, když mu zaplatím.«

»Kdo ví!« pravil Krakonoš. »Takoví lidé bývají nestoudní lháři.«

Po těch slovech měl se k odchodu. Volný padnuv mu k nohám slzel radostí; neměl ani slov, jimiž by do-

brému pánovi poděkoval. Krakonoš vyšel ven; komisse právě přicházela. Počkal tedy, by viděl, co bude se dítí.

Nežli počala se dražba, přistoupil Volný k úředníkům a pravil, že zaplatí Loukotovi v osmi dnech; zatím že mu dá v zástavu věc, která má cenu mnohem větší, nežli činí jeho dluh.

Úředník obrátil se tázavě k Loukotovi.

»Nikoli, zástavu nepřijímám,« dí Loukota; »máte-li peníze, zaplatte, sice bude váš domek prodán. Ani hodinu nebudu čekati.«

»Hodinu byste snad přece počkal,« usmál se Volný. »Za hodinu budu míti peněz dosti.« Po těch slovech ukázal zlato.

»Toto zlato chtěl jsem vám dáti v zástavu,« pravil. »Nechcete-li, pošlu do Vrchlabí — zlatník půjčí mi na ně zajisté tři sta zlatých; pak vám zaplatím. Chtěl jsem vám ještě přidati padesát zlatých za to, že mi budete čekati ještě několik dní. Nejste-li však s tím spokojen — «

»Inu těch několik dní bych vám ještě počkal, nejsem tak zlý člověk,« vece Loukota, těše se na notný zisk. »Ale kdo mi ručí za to, že je skutečně drahý kov, co nám ukazujete?«

»To dá se snadno dokázati,« dí jeden úředník. »Vrchlabský zlatník jest příssežný znalec klenotů — dáme ho zavolati.«

Loukota neodporoval. Přivolaný zlatník odhadl drahý kov na deset tisíc zlatých.

»A nyní prosím, aby bylo všecko napsáno,« žádal Volný.

»K čemu pak to?« namítal Loukota. »Snad nemyslíte, že vám nevěřím, že mi v osmi dnech zaplatíte?«

»Přece bude lépe, stane-li se tak,« pravil Volný. »Zaznamená se, kolik zlato váží — «

Loukota zarděl se zlostí. Hledě však býti klidným, pravil opět, že je to zbytečno, Volný však nepovolil. Byly tedy hned sepsány dvě stejně znějící listiny, ve kterých bylo zaznamenáno vše, co Volný ujednal s Lou-

kotou; dlužník a věřitel se podepsali, a každý ponechal si jeden opis té listiny.

Volný netajil, že daroval mu zlato neznámý pán, který mu také poradil, co má činit.

Tak bylo vše spořádáno: Volný a celá jeho rodina děkovali Bohu a šlechtnému dárci, který vysvobodil je z rukou lichvářových.

Ale druhého dne ráno přiběhl Loukota všecek zsinalý k Volnému: »Lháři, podvodníku!« volal hned ve dveřích. »Tak chtěl jste mne podvésti? To se vám nepodaří!«

»Co to mluvíte, pane Loukoto? Jak můžete nazývat mne lhářem a podvodníkem?« pravil Volný rozhorleně.

»Podvodník jste!« volal Loukota. »Všichni jsou podvodníci, kteří klamali mne s vámi! Kámen jste mi dal a ne zlato!«

»Já že jsem vám dal kámen místo zlata?« žasl Volný. »Což nepotvrdil znalec, že je to ryzí zlato? Milý pane Loukoto, vy jste podvodník a ne já. Zlato jste schoval a nyní pravíte, že jsem vám dal kámen. Ale dobře mi poradil šlechtný dárc, který vás asi dobře znal, co mám činit, abych byl jist, že mne neošidíte. Listina, kteráž byla sepsána za přítomnosti úředníkův a přísežného znalce, dokáže, že já nejsem podvodníkem. Nyní však není mi s vámi jednat, až po osmi dnech.«

»A kdyby celý svět byl vám svědkem, jste podvodník!« volal Loukota. »Však uvidíme, kdo zvítězí!« Po těch slovech odkvapil.

Přišel domů dal ihned sepsati žalobu. Žaloval Volného, že mu dal kámen, který nazýval zlatem.

Ovšem byla jeho žaloba velice nesmyslná; přísežný znalec i úředníci dosvědčili, že Loukota přijal od Volného ryzí zlato, nikoli kámen. Loukota ukazoval sice u soudu kámen právě tak veliký jako byl kus zlata, zaříkaje se, že skutečně našel jej na místě, kam byl včera položil zlato, než, každý smál se jeho slovům, neboť nikdo ne-

tušil, že drahý kov proměnil se skutečně mocí Krakonošovou v obyčejný kámen.

Loukota byl odsouzen, aby zaplatil Volnému deset tisíc zlatých, ze kterých směl si ponechat jen, co Volný byl mu dlužen. Tímto nálezem byl velice rozhorlen i nazval úředníky i zlatníka lháři a podvodníky. Za to byl odsouzen ještě k veliké pokutě.

Volný nespátl již nikdy pána, který mu byl pomohl, a Loukota nedomyslel se nikdy, jak mohlo zlato proměnit se v kámen. Volný žil šťastně dlouhá léta, užívaje svého jmění rozumně a šlechetně. Loukota nemohl zůstat ve krajině, kde každý věděl, co se mu přihodilo. Každý vinil ho z podvodu. Přesídlil se tedy do jiné krajiny, kde ho nikdo neznal. Vedl život samotářský, lichváření však zanechal docela.

Léčivý kořen.

Chalupník Štěpán vyšel jednoho dne smuten z domu a zaměřil k horám. Hlava jeho byla plna starostí. Chvilími se zastavoval, jakoby přemýšlel, má-li se vrátit, ale pak šel zase dále. Když vešel do stinného lesa na vysoké stráni, posadil se na zelený mech a přemýšlel.

Tu zaslechl kroky; pozvednuv hlavy spatřil uhlíře, který blížil se k němu, kráčeje zvolna po kamenité cestě.

»Proč pak zde sedíte tak smuten?« otázal se uhlíř chalupníka.

»Jsem nešťasten,« dí Štěpán, který neměl právě chuti k hovoru.

»Nikdy není tak zle, aby nemohlo býti lépe,« pravil uhlíř. »Povězte mi, jaké neštěstí vás potkalo, snad budu moci vám poradit, a dobrá rada mnohdy více pomůže nežli peníze.« To promluviv posadil se na zemi vedle Štěpána.

»Máte pravdu, příteli,« vece Štěpán; »ale vy mi sotva poradíte, neboť ani zkušený lékař nedovedou mi poraditi.«

»Zkušený lékař? Tedy jste nemocen?« tázal se uhlíř.

»Já nejsem nemocen, ale manželku mám nemocnou,« dí Štěpán. »Po celý rok neopustila lůžko. Povolal jsem lékaře, vydal jsem mnoho peněz za léky, nic to však nepomohlo. Domácnost řídí mi cizí žena; za ten rok jsem se zadlužil, že nevím, kdy budu moci dluhy zaplatiti. Chalupu bych nerad prodal, protože mám několik dětí — co by měly po rodičích? Ale nelitoval bych peněz, kdybych věděl, že jest manželce možno pomoci.

Jeden lékař však mi řekl, že jest její nemoc nezhojitelná. Všecky výlohy byly by tedy nadarmo.«

»A co hodláte činiti?« tázal se uhlíř. »Jdete snad do hor hledat léčivých bylin?«

Štěpán byl v rozpacích. »Pozoruji, že máte se mnou soustrast,« pravil po chvíli, »svěřím se vám tedy: slychám odedávna, že roste ve Krakonošově zahradě skočec, jehož kořenem lze vyhojiti každou nemoc. Odhodlal jsem se tedy, že půjdu do Krakonošovy zahrady pro skočcový kořen.«

»Jste příliš odvážliv,« pravil uhlíř vrtě hlavou; »což nebojíte se mocného Krakonoše?«

»Na strach nesmím pomýšleti, milý příteli,« dí Štěpán. »Co mám činiti? Víím, že by se manželka skočcovým kořenem uzdravila, proto rád podnikám tu nebezpečnou cestu.«

»To však přece víte, že Krakonoš nedovoluje nikomu vejíti do jeho zahrady, a že mnohý odvážlivec byl od něho krutě potrestán,« odvětil uhlíř.

»To jest mi známo,« vece Štěpán; »ale víím také, že Krakonoš lidem již mnoho dobrého prokázal. Snad ustrne se nade mnou, když mu vypovím své soužení.«

»Důvěřujete-li tak pevně ve Krakonošovu dobročinnost, nebudu vás přemlouvati,« pravil uhlíř. »Víte, kde jest Krakonošova zahrada?«

»To nevím,« dí Štěpán.

»Nuže, vidíte, že vám budu moci přece poraditi,« odvětil uhlíř. »Jděte po této cestě; až přejdete dva kopce a dvě údolí a vystoupíte na třetí kopec, vezte, že jste blízko Krakonošovy zahrady. Dříve ji však nevidíte, až o půlnoci. Skočec bezpochyby znáte: odhrňte kolem rostliny hlinu, pak rostlinu vytáhněte, ale pozorně, abyste nepřetrhl kořen. Že máte v Krakonoše takovou důvěru, tuším, že vám neublíží.«

Štěpán poděkoval uhlíři a vydal se hned na cestu. K večeru došel na místo, které mu byl uhlíř naznačil; usedl zde na nízký pařez a čekal, až bude půlnoc.

Ale Štěpán, jsa zemdlen dlouhou cestou, za chvíli usnul. Ze sna probudilo jej houkání sovy, které se ozývalo nedaleko něho.

Štěpán se vzchopil a s podivením poznal, že spal na zeleném záhoně ve Krakonošově zahradě. Rychle vyhledal skočec a počal odhrnovat od něho hlínu. Ale právě když chtěl rostlinu vytáhnouti, objevil se před ním Krakonoš.

Štěpán ulekl se té strašné postavy, ale Krakonoš řekl: »Vezmi skočec, vím, nač ho potřebuješ; ale smíš vzít jenom jeden a vícekrát nesmíš přijít do mé zahrady.« To promluviv zmizel.

Polekaný Štěpán vytáhl skočec a spěchal odtud. Vzpamatovav se z leknutí byl velice potěšen, že nešel nadarmo a že bude moci uzdraviti manželku.

Ráno přišel domů a podivil se nemálo, vida ve světnici sedláka Záhoru.

Záhora byl člověk lakomý; měl veliké bohatství, přece však naříkal neustále na zlé časy. Pracoval každý den od rána do večera, dopřáváje si k jídlu jen suchého chleba. Půjčoval peníze na vysoké úroky, a nemohl-li mu dlužník zaplatiti, žaloval jej a všechno mu prodal. K lidem byl nepřívětiv a nikoho nenavštěvoval, kromě když přišel upomínati své dlužníky.

»Vítám vás, sousede,« dí Štěpán; »toť jsou k nám vzácní hosté.«

»Děkuji, sousede, děkuji; již dávno jsme se neviděli, přišel jsem vás navštívit,« hovořil Záhora. »Nu, jak je manželce, máte naději, že se pozdraví?«

»Až posud byla každá pomoc marná: doufám však, že bude brzy lépe,« pravil Štěpán.

»Její nemoc stála vás asi již hodně peněz?« vyvídal Záhora.

»To si můžete pomysliť,« přisvědčil Štěpán. »Vždyť je tomu déle než rok, co se mi manželka rozstonala.«

»Slyšel jsem, že jste se zadlužil,« pokračoval Záhora; »dluhy jsou zlá věc, milý sousede. Proto chci vám

nabídnouti své pomoci. Víím o člověku, který by koupil od vás chalupu a dobře by vám ji zaplatil. Kdybyste chalupu prodal, mohl byste zaplatiti dluhy a za peníze, které by vám zbyly, mohl byste koupiti si menší živnost «

»Z toho nebude nic, milý sousede,« dí Štěpán. »Chalupy neprodám, neboť nyní bude mi již lépe, až manželka se pozdraví. Pak dá Bůh, že se brzy zbavím dluhů. Kdybych učinil, jak mi radíte, mohl bych ovšem zaplatiti dluhy, ale zbavil bych se svého majetku, a toho neučiním.«

»Ale což vííte jistě, že bude vaše manželka brzy zdráva?« namítal Záhora.

»Proč bych vám to nepověděl?« dí Štěpán. »Přicházím právě ze Krakonošovy zahrady a přináším skočcový kořen, kterým lze vyhojiti každou nemoc.«

»To jsem věru žádostiv, uzdraví-li se vaše manželka skutečně,« pravil Záhora nedůvěřivě. »Nu, ku prodeji vás nebudu nutiti, měl jsem při tom dobrý úmysl.« Po těch slovech dal »s Bohem« a šel domů.

»Však já znám tvé dobré úmysly,« pravil Štěpán sám k sobě. »Očekával jsi, že ti rád chalupu levně prodám, ale v tom jsi se sklamal. Důvěřuji pevně ve Krakonoše, že mé manželce pomůže.«

Skutečně — skočcový kořen pomohl: Štěpánova manželka za týden chodila. Každý se tomu divil, a zpráva o tom roznesla se brzy po celé krajině.

Také lakomý Záhora dověděl se o tom a hned spěchal ku Štěpánovi.

»Příteli, prosím vás, povězte mi, kde je ta Krakonošova zahrada,« pravil. »Mám již po několik dní takové bolesti, že sotva chodím.«

»Milý sousede,« vece Štěpán, »radil bych vám, abyste raději došel k lékaři, neboť Krakonoš není ku každému tak štědrým.«

»Aj, tedy je štědrým pouze k vám?« pravil Záhora.

»Nikoli, to neříkám,« odvětil Štěpán; »ale já jsem tam šel jen proto, že jsem si nevěděl již jiné rady.

Kdybyste mi dával nyní tisíce, nešel bych tam. Opakuji, byste se poradil s lékařem.«

»Aj, každý není takový blázen, aby dal tolik peněz lékařům,« smál se Záhora. »Mně je každý krejcar dobrý; jen mi povězte, kde je Krakonošova zahrada — půjdu tam ještě dnes.«

Štěpán pověděl mu vše a doložil: »Řekl jsem vám vše, abyste nemyslel, že jsem nepřející člověk; ale varuji vás ještě jednou. Mám za to, že uhlíř, se kterým jsem se sešel, byl sám Krakonoš, i přeji vám, aby se také s vámi sešel, než ho spatříte v jeho pravé podobě. Ale nejlépe byste udělal, kdybyste tam nechodil.«

Záhora Štěpánovi poděkoval a šel domů. Za chvíli však vyšel opět a kráčel do hor.

»To bude výborné,« pravil sám k sobě a mnul si radostí ruce. »Skočcový kořen vyhojí tedy každou nemoc! Paní vrchnová jest již dlouho nemocna, to bude pěkný výdělek!«

Rychle kráčel cestou, kterou mu Štěpán byl naznačil. Když přišel do hor, usedl také vedle cesty, čekaje, že přijde uhlíř, který přišel ke Štěpánovi. Seděl tak dlouhou dobu, nikdo však nepřicházel. Záhora počal tedy bédovati, že jest nešťasten, doufaje, že tak uhlíře se dovolá. Než, všecko bylo nadarmo.

Všecek rozmrzen ubíral se dále, dívaje se vůkol, zdali není někdo na blízku. Nespátril však ani živé duše.

Na třetím vrchu se zastavil a čekal, až bude půlnoc. Bylo to trapné čekání; těch několik hodin zdálo se mu býti věčností. Konečně objevila se jeho zrakům čarovná zahrada. Záhora rychle vyskočil a hned odhrnoval hlínu od zázračné rostliny. Pospíchal velmi, aby ho zde Krakonoš nezastihl.

Ale práce kvapná nebývá platna. Záhora nebyl dost uvolnil kořen, a když jej chtěl vytáhnouti, přetrhl jej. V tu chvíli vzbouřil se strašný víchř, nad hlavou Záhorovou křížovaly se blesky, a ve mračnech objevila se hrozná postava Krakonošova, míříc na smělce svým kyjem.

»Co chceš, opovázlivče?« zahřměl duch strašným hlasem na Záhora.

»Ach, smiluj se, mocný Krakonoši!« zvolal Záhora padnuv na kolena. »Mám nemocnou manželku, a žádný lék není s to její nemoc vyhojiti, přišel jsem pro skočcový kořen.«

»Nuže, vezmi jeden, a vícekrát neopovaž se přijíti sem!« zvolal Krakonoš, a nastalo zase ticho.

Polekaný Záhora vyhrabal zbytek kořenu ze země a spěchal k domovu.

»Vyvedl jsem hloupost, že jsem si nevzal více,« pravil sám k sobě, když byl poněkud se vzpamatoval. »Ale člověk zapomene na všechno samým strachem.«

Již druhého dne spěchal do zámku, kde žádal si mluvit s panem vrchním. Sluhové jej odbývali. Záhora však stál na svém. Byl tedy přiveden k panu vrchnímu. Ten chtěl dotíravce notně vyplísniť, ale když uslyšel, že přináší lék, jímž paní vrchnňová jistě se pozdraví, pohlédl na něho překvapeně a zvolal: »Nežertujete, člověče?«

»Nedovolil bych si žertovati se vzácným pánem,« dí Záhora. »Mám lék, jímž vyhojiti lze každou nemoc. Dříve však smluvíme se o plat.«

»Jen řekněte, co žádáte,« naléhal na něho vrchní.

»Žádám pět set zlatých,« dí Záhora bez dlouhého rozmýšlení.

»Pět set zlatých?« žasl vrchní. »To je mnoho; než, dostanete pět set, uzdraví-li se paní vaším lékem.«

»Dobře, přijdu za týden pro peníze,« řekl Záhora, podáváje vrchnímu kořen. Pak mu řekl, jak třeba ho užívat, a vrátil se domů.

Za týden přišel opět; paní vrchnňová byla docela zdráva. Slzíc děkovala tomu »dobrému člověku«, jak nazývala Záhora.

Ale Záhora si diků příliš nevážil; jemu bylo milejších šest set, které mu pan vrchní vyplatil, neboť paní vrchnňová sama se přimlovala, by mu ještě stovku přidal.

Záhora poděkoval a spěchal pak vesele domů. Sotva však vyšel za město, slyšel za sebou volati: »Počkejte, dobrý pane Záhoro, počkejte!«

Záhora se ohlédl a viděl, že spěchá za ním bohatě oděný pán.

»Jsem zdejší kupec,« pravil tento, přiblíživ se k Záhorovi. »Mám syna těžce nemocného, buďte tak dobrý a přineste mi také ten zázračný kořen. Dám vám tolik peněz, jako vám dal pan vrchní.«

»To nejde, milý pane,« pravil Záhora, »nemám již ani jediný takový kořen.«

»Kde jste vzal tedy ten první, mluvte,« doléhal naň kupec.

»Ten byl z Krakonošovy zahrady, milý pane, a Krakonoše znáte,« pravil Záhora. »Jednou se mi to podařilo, vícekrátě však se toho neodvážím.«

»Dám vám sedm set,« sliboval kupec.

»A kdybyste mi dával osm set, nemohu tak učiniti,« vece Záhora.

»Nuže, dám vám tisíc tolarů!« zvolal kupec.

Záhora byl v rozpacích. Viděl sice hroznou postavu Krakonošovu, a jeho slova, »neopovažuj se vícekrátě přijíti«, zněla mu v uších, ale tisíc tolarů bylo tak mocné lákadlo, že zapomněl v tu chvíli na všechno.

»Platí tedy!« zvolal. »Zítra přinesu vám kořen.«

»Díky vám, spoléhám na vaše slovo,« pravil kupec a odkvapil.

»To bude znamenitý výdělek,« těšil se Záhora. »Tentokrátě však budu chytřejší a vezmu více kořenů; také budu mítí bedlivý pozor, abych žádný kořen nepřetrhl a tak nepřivolal Krakonoše.«

Bylo mu ovšem úzko, když vzpomněl na slova Krakonošova; brzy však si vymyslel, jak jej oklame.

Večer byl již na místě; o půlnoci pak vešel do kouzelné zahrady. Ale sotva tam vkročil, strhl se tak prudký víchr, že povalil Záhoru v okamžení na zemi, a Krakonoš objevil se v postavě ještě hroznější než poprvé.

»Co chceš, opovážlivče, zapomněl jsi, co jsem ti řekl?« tázal se hromovým hlasem.

»Ach, mocný pane Krakonoši, smilujte se!« volal Záhora, padnuv na kolena. »Jediný kořen mé manželce nepostačí, její nemoc jest velmi zlá, přicházím ještě pro jeden kořen.«

»Lháři nestoudný, takto chceš mne přelhávati?!« zvolal Krakonoš hněvivě. Pak uchopil Záhoru za krk a vznesl se s ním do výše. Za chvíli padlo bezduché tělo Záhorovo s nedohledné výše do hluboké propasti.

Kupec očekával netrpělivě, brzo-li Záhora se vrátí, ale čekal nadarmo: Záhoru nikdo již nespatriil.

Lakomý pekař.

Slyšeli jsme již, že Krakonoš nenáviděl lakomců. Poslechněte, jak potrestal lakomého pekaře a jak zároveň pomohl chudému.

Kráčeje z jistého horského městečka kamenitou cestou v údolí, potkal starého již muže, který s velikým namáháním vezl do vrchu trakař dříví.

»Kam pak vezete to dříví, starče?« dal se Krakonoš s neznámým do řeči.

Stařec postavil trakař, pozdravil uctivě neznámého myslivce a stíraje si s čela řinoucí se pot, pravil: »Do města, panáčku, k pekaři Nekupilovi. To je namáhání, již nemohu dále,« doložil, ztěžka si oddychuje, »celý sáh odvozil jsem na trakaři — již jedu naposled.«

»A vyděláte hodně na tom dříví?« tázal se Krakonoš.

»Ach, Bože, vydělám!« vzdychl chudas. »Jak dlouho musím v lese pracovati, nežli si smím odvéztí domů sáh dříví! Nyní smluvil je Nekupil se mnou za deset zlatých, a ten dovoz připraví mne o celý den, tak že dnes již ničeho nevydělám. Je to málo peněz, ale co platno! Nikdo se mne posud na dříví ani nezeptal, a já potřebuji peněz, abych měl chleba pro děti. A věřte, milý pane, že budu rád, když mi Nekupil dá těch deset zlatých, vždyť víte snad, jaký je to lakomec. Ten ještě nikomu poctivě nezaplatil.«

»Brzo-li půjdete nazpátek?« tázal se Krakonoš.

»Asi za hodinu,« dí stařec.

»Počkám zde na vás, pak mi povíte, jak jste pochodil u Nekupila,« pravil Krakonoš a šel do blízkého lesíka.

Stařec hleděl udiven za neznámým myslivcem; ale pak se chopil trakaře a jel dále.

Za hodinu vracel se zase k domovu; již z daleka zpozoroval myslivce, který jej očekával na témže místě, kde se byli prve potkali.

»Nuže,« volal mu Krakonoš vstříc, »jak jste pochodil?«

»Ach, špatně,« bědoval ubožák; »považte, milý pane, ten lakomec mi strhl dva zlaté; ještě z podvodu mne vinil řka, že není dříví tak pěkné, jak jsem řekl. Prosil jsem jej, aby se nade mnou slitoval, ujišťoval jsem ho, že mu nemohu dáti dříví tak lacino, ale on se mi vysmál. Nemohu-li prý mu dáti dříví za ty peníze, abych si je odvezl zase domů. Co jsem měl dělati? Kdybych si chtěl dříví zase vzíti, musil bych jeti opět šestkrát s trakařem přes ten vrch, prozahálel bych zase celý den, a co bych se při tom nadřel! Raděj oželím ty dva zlaté, mám o ně přijíti tak nebo tak! — Co má ten člověk peněz — a nestydí se naříkati! Pošel prý mu osel — nejspíše hladem — zítra půjde do Jilemnice na trh a koupí si jiného. Hned mi vypočítával, jakou škodu utrpěl, ale jak ukřivdil mně, na to nepomyslí.«

»Buďte jen dobré mysli,« těšil ho Krakonoš, »pomožu vám aspoň poněkud. Přijďte zítra ráno na toto místo; zde spatříte pěkného osla, který se tu bude pásti. Toho vám daruji. Odvedte jej do Jilemnice na trh a prodejte ho pekaři Nekupilovi. Jinému ho neprodávejte; můžete zaň žádati více než jiní, neboť váš osel bude nejpeknější. Kdyby však pekař zdráhal se zaň tolik dáti, slevte mu, neboť jenom pekaři smíte ho prodati, rozumíte?«

Stařec přisvědčil; ale nežli mohl šlechtnému dárci poděkovati, zmizel myslivec, jakoby se byla země po něm slehla. Stařec všecek polekaný poznamenal se křížem. »To byl jistě Krakonoš,« pomyslí si; »jeho rozkazu musím uposlechnouti; jen aby si neztropil se mnou nějaký krutý žert.«

Lakomý pekař.

Zamyšlen ubíral se domů. Po celý den přemítal o dnešní příhodě a zachvěl se strachem, kdykoli pomyslí, že povede zítra Krakonošova osla na trh. Ale konečně poručil vše do vůle boží a večer ulehл upokojen na své chudé lůžko.

Casné ráno kráčel k místu, kde byl včera rozmlouval s Krakonošem. Skutečné — osel již tam byl a pokojně se pásł v husté trávě. — A sotva se stařec k němu přiblížil, pozvedlo zvíře hlavy a kráčelo k němu, jakoby v něm poznávalo starého známého.

Dřevař pohládl osla, ovšem nikoli beze strachu; pak ho vzal za ohlávku a vedl jej na trh. Avšak osel škubal hlavou, chtěl jít volně. Dřevař ho tedy pustil a on kráčel podle něho.

Ačkoli nelze osla nazvati krásným zvířetem, starci líbil se Krakonošův osel velice; bylo věru radost na něj se podívat: byl pěkně šedé barvy, tělo měl vykrmené, nohy jako vysoustruhované. Kromě toho byl trpěliv a povolný, jako každý osel nebývá, neboť mnohý je zarputilý tvrdohlavec. Ale dřevařův osel kráčel neunavně kamenitou cestou, nevšímaje si rostoucího zde bodláčí.

„Za toho vyklopí Nekupil hezkých pár stříbrňákův, osel se mu zajisté zalíbí, vždyť jest jako vymalován,“ pravil stařec sám k sobě. „Ale musíme pospíšet, abychom tam brzy byli.“

Osel zrychlil krok, jakoby rozuměl jeho slovům, a po desáté hodině dorazili do města.

Na trh přivedeno bylo několik oslův, a na všechny bylo dosti kupců. Jakmile však objevil se známý nám stařec se svým oslem, seběhli se všickni k němu; nebo tak pěkné zvíře, jako byl dřevařův osel, neviděl ještě nikdo.

Zámožný sadař ptal se starce, co žádá za osla; stařec byl na rozpacích, neboť nechtěl osla prodati nikomu jinému nežli Nekupilovi, a ten zde ještě nebyl. Vymlouval se tedy, že si jistý pekař osla již zamluvil.

„Toť jste ho nepotřeboval vésti na trh,“ řekl sadař pcdrážděn.

Ale v tom přišel pekař; i jemu zalíbil se osel na první pohled. Sotva uvěřil svým očím, když poznal chudého dřevaře, od něhož byl koupil včera dříví.

»Odkud máte to pěkné zvíře?« tázal se starce.

»Proč bych vám to neřekl — dostal jsem jej,« odvětil dřevař.

»Jděte, jděte, kdo pak by vám daroval tak pěkného osla,« pravil pekař. »Ale mně na tom nezáleží — co chcete zaň?«

»Osmdesát zlatých,« řekl starce.

Lakomci zdálo se to býti mnoho, ale sadař zvolal: »Dejte ho sem!«

»Počkejte — dám jednaosmdesát!« řekl Nekupil.

»Dám devadesát!« zvolal sadař.

»Přidám ještě zlatku, abyste neřekl, že jsem vás ošidil včera při té koupi dříví,« pravil pekař, »dám jedenadevadesát.«

»A já dám sto,« řekl sadař.

»Dám sto pět!« zvolal Nekupil, pohleděv zlostně na svého soupeře.

»Sto patnáct — ale ani krejcaru více!« zvolal sadař.

»Sto dvacet vám dám,« řekl Nekupil rozechvěným hlasem.

»I vezměte si jej za sto dvacet!« zvolal starce obávaje se, aby mu pekař neodešel.

Nekupil se teprve nyní zarazil, maje platiti za osla sto dvacet zlatých. Počal se dřevařem smlouvat, ale ten nechtěl sleviti se smluvené ceny ani krejcaru, což bylo docela spravedливо.

»Nechcete-li, zavolám sadaře, který mi dá zajisté sto dvacet zlatých,« pravil.

»Pekaři se osel velmi líbil, a proto vysázel starci s těžkým srdcem sto dvacet zlatých. »Vy jste mi to vcerejší dříví pořádně oplatil,« pravil zlostně.

»Ale vždyť jste mi tu cenu sám nabídl,« pravil dřevař, »nemůžete říci, že jsem vás ošidil.«

Pekař odvedl osla, z něhož měl velikou radost, ač litoval peněz, a stařec ubíral se vesele domů. Můžeme si pomyslet radost celé rodiny, když posázel chatrný stůl penězi a jal se vypravovati, jaké dobrodiní mu prokázal král Krakonoš, neboť posud byl ani manželce ničeho neřekl, nechtěje jí způsobiti zbytečné starosti. Všichni děkovali jásařice štědrému Krakonoši, který je mimo nadání vysvobodil z bídy.

Než, vraťme se k lakomému pekaři Nekupilovi, který se také již vracel se svým oslem domů.

Dokud šli městem, osel nechal se pekaři vésti, jda tiše jako beránek. Ale sotva vyšli za město, počal házet hlavou. Pekař nechtěl osla pustiti, jak to byl učinil stařec, a držel řemen tím pevněji. Osel se zastavil a házeje hlavou tahal Nekupila sem tam, že byl ubohý pekař za chvíli všecek zemdlen.

„Toť snad sám Rybrcou! do tebe vjel!“ rozkřikl se pekař; ale sotva ta slova pronesl, otočil se osel k němu zadkem a zasadil mu kopytem do nohy takovou ránu, div že mu ji nepřerazil. Pekař bolestně vykřikl.

„Škoda, že nemám hůl,“ bědoval; „ale počkej, mrcho, doma ti splatím i s úroky!“

Však osel podíval se na pekaře tak divoce, že tento uskočil mžikem od něho a pustil mimovolně řemen z ruky. Osel kráčel pak pokojně dál, a pekař kulhaje šel pomalu za ním.

Když vešli na dvůr pekařova domu, zaměřil osel hned ke stáji, jakoby tu všecko znal. Pekař se tomu podivil.

„Je to dobré hovado,“ pravil, „ale nechce, aby ho někdo držel; nu, to neškodí.“

Ale ve stáji nedal se osel opět uvázati.

„Tedy si stůj, kde se ti líbí,“ řekl Nekupil zlostně; „za chvíli dostaneš něco jíst, ale dříve se najím sám, neboť mám notný hlad a jsem zemdlen až hrůza.“

Pak zavřel stáj a šel do světnice.

Za chvíli pochutnával si na dobré pečení a na vině, neboť ač jiným záviděl, sobě přál všeho v hojnosti. Ale když mu chutnalo nejlépe, zůstal náhle jako zkamenělý — nůž i vydlička vypadly mu z rukou. Neboť v otevřeném okně objevil se divoký obličej Krakonošův.

»Bídny lakomče,« zvolal král horstva mocným hlasem, »zde máš, cos koupil za sto dvacet zlatých — já ti zde nezůstanu!«

Po těch slovech mrštil ohlávkou, kterou měl osel připjatou, překvapenému pekaři v obličej, a divoce se směje, zmizel.

Ubohý Nekupil zíral pořád ještě vyvalenýma očima na místo, kde stál před chvílí Krakonoš.

»Já nešťastný,« počal bédovati, když přišel zase k sobě, »tolik peněz jsem vyhodil! Počkej, podvodníku, budeš toho litovati!«

Pekař tu myslil na dřevaře; brzy však vzdal se myšlenky, že by ho mohl žalovati, neboť věděl, že by tím Krakonoše ještě více popudil. Domyslí si také, že stařec neměl tušení o Krakonošově lsti, neboť byl poctivý člověk.

Zkrátka, pekař poznal, že ho Krakonoš chtěl jen potrestati za jeho lakotu a zvláště za to, že zachoval se tak nelidsky k chudému starci. Proto byl od té doby lepším člověkem: odložil svou lakotu a každému za všecko vždy poctivě zaplatil. Co mu Krakonoš vedl, na to nikdy nezapomněl.

Chudý tovaryš.

Krakonoš zkoušival také ty, které chtěl obohatiti, jsou-li hodni jeho dobrodiní, jak poznáme z této povídky.

Jednou vracel se chudý tovaryš ze světa domů; cesta vedla přes Krkonoše. Pocházel ze Svídnice ve Slezsku, jsa syn chudých, ale počestných rodičů.

S veselou myslí a pln dobrých nadějí odcházel přede dvěma roky do světa; myslil tehdá, že ve světě nejen zdokonalí se v řemesle, ale že z výdělků aspoň tolik si zachová a přinese domů, aby mohl zaříditi si vlastní dílnu a živiti tak bez obtíže sebe i milé rodiče. Takové byly jeho naděje, když odcházel z domu — ale jak velice se zklamal! Nyní vracel se domů s prázdnýma rukama, jsa chudší, nežli byl z domova odešel.

Ovšem, neštěstí pronásledovalo chudáka příliš kruté. Z počátku bylo mu dlouho potloukati se světem, nežli dostal práci, a když ji měl, nebyla mu požehnána. Sotva uspořil si z výdělků několik zlatých, roznemohl se nebezpečně a poležel si pět měsíců v nemocnici ve Vídni, kde právě se zdržoval. Když uzdraviv se vyšel z nemocnice, byl sláb a práce neschopen na dlouhý čas. Nemaje býti z čeho živ — nemoc připravila jej o všechny uspořené peníze — umínil si, že vrátí se domů.

Když užíval nyní s vrcholu hory své rodiště, vstoupilo mu jeho neštěstí živě na mysl, a pocítil velikou lítost.

»Kdybych mohl dáti staříčké matce aspoň několik stříbrňáků nebo koupiti jí na nové šaty, a kdybych mohl otci přinést aspoň pěnovku stříbrem kovanou nebo hedvábný šátek na krk, spěchal bych s větší radostí

domů. Jak jsem těšil se, že je překvapím — a nyní přicházím domů jako žebrák!»

Ubožák zaslzel a zamyslel se. Upokojiv se poněkud, kráčel smutně dále.

»Příteli, počkej trochu!« ozval se tu za ním hlas, a když Benedikt — tak se mladík jmenoval — se ohlédl, spatřil, že spěchá za ním staříčkový poustevník, nesa na rameně těžký kámen. Ubožák byl tak sláb, že sotva šel.

»Příteli,« promluvil k Benediktovi, který na jeho zavolání se zastavil a naň čekal, »buď tak laskav a vezmi ode mne ten kámen, již nemohu jíti dále.«

Benedikt učinil, co poustevník žádal. Divil se, že stařec zbytečně tak se týrá, ale neosmělil se ho tázati, proč tak činí?

»Tato cesta povede tě mimo rybník,« dí poustevník; »neučinil bys mi něco k vůli?«

»Milerád učiním, seč jsem,« dí Benedikt ochotně; »čeho si žádáte, ctihodný otče?«

»Učinil jsem slib, že donesu každého dne z oné hromady jeden kámen do toho rybníka,« vece mnich. »Ale dnes churavím a jsem tak sláb, že nemohu dostáti slovu. Prosím tě, hoď ten kámen do rybníka místo mne. Vykonáš-li, zač tě žádám, nebude ti zajisté na škodu, a mně velice prospěješ. Kdybys dal se však čímkoli svést a neučinil, co jsi mi slíbil, učinil bys mne velmi, velmi nešťastným.«

Benedikt jistil poustevníka, že dostojí svému slibu, děj se co děj, aby jen byl v té věci bez starosti. Pak rozloučil se se stařečkem, který mu vlídně děkoval, a spěchal dále, aby brzy se zbavil těžkého kamene.

Přišel k rybníku, spatřil na druhém břehu seděti člověka, který nevšímal si ničeho vůkol sebe, jsa zabrán do čtení knihy, kterou držel v ruce. Muž ten byl slušně oděn a Benedikta nepozoroval.

Benedikt vzal kámen s ramene a chtěl jej ihned hoditi do vody. V tom však se zarazil; nedržel již v rukou kámen, nýbrž ryzí zlato, které se lesklo v záři

sluneční, až zrak přecházel. Benedikt div neupustil zlato radostným překvapením. »Hle, nyní bylo by po nouzi, kdybych přinesl domů tolik zlata,« myslil si. »Dostal bych za ně tolik peněz, že bych mohl usaditi se ve městě a státi se mistrem. Jak šťasten bych byl, jak blaženi byli by moji rodiče!

Tak přemítal Benedikt, drže zlatý balvan v rukou. Tu však vzpomněl si na slova poustevníkova. »Kdybys nevykonal, co jsi mi slíbil, učinil bys mne velmi, velmi nešťastným.«

Obrátil se zase k rybníku, od něhož byl již učinil několik krokův, aniž toho pozoroval. Ale pokušení opět ozvalo se v jeho mysli, aby opustil cestu ctnosti a zrušil dané slovo.

»Poustevník chtěl mne zajisté jen zkoušeti,« myslil si; »neboť kdo byl by tak zpozdlý, že by hodil do vody poklad, kterým lze tolik dobrého způsobiti? Nuže, ve zkoušce musím obstáti.«

Již pozvedl zlatý balvan, aby jej hodil do rybníka. Než, lákadlo bylo příliš mocné, a Benedikt pomysliv, že by mohl státi se boháčem, sevřel opět zlato křečovitě v rukou. Chvilí ještě váhal, ale konečně zvítězil v něm dobrý duch nad pokušením.

»Slovo jsem dal, slovu dostojím!« řekl sám k sobě a hned hodil zlatý balvan do vody.

Než, jak se podivil vida, že zlato se neponořilo, ale že plove lehce po vodě. A kam plulo? Vlny odnášely je přímo ku protějšímu břehu, kde seděl neznámý muž. Ten, jakmile zlato připlulo ke břehu, vzchopil se, uchopil je a šel odtud.

Benedikt pohlížel naň s úžasem. Nyní skoro litoval svého vítězství nad pokušením a byl velmi zarmoucen.

»Já jsem aspoň zlato nesl,« pravil sám k sobě, »ale ten člověk ničím si ho nezasloužil. Jak mohl jsem pomoci jím sobě i svým rodičům, a muž ten nezdál se býti z nálezu tak drahého příliš potěšen.«

Tak přemýšlel Benedikt a litoval, že zahodil drahý kov.

„Ale kdo ví, zdali jsem přece dobře neučil,“ pomyslíl opět. „Snad chtěl poustevník tomu člověku pomoci, nechť je být od něho poznán, snad potřeboval člověk ten pomoci jako já! Bud jak bud, vykonal jsem svou povinnost.“

Takto přemýšleje krácel dále a nepozoroval ani, že zašel do pustého lesa, kde nebylo ani cesty ani pěšinky. Zrychlil tedy krok, aby dostal se brzy z lesa, neboť již počalo se šířit.

Náhle zaslechl žalostné úpění; zastavil se a poslouchal. Kvílení se po chvílích opakovalo.

Ačkoli Benedikt pospíchal, aby byl ještě dnes doma, přece umíní si, že nešťastnému přispěje ku pomoci. Šel tedy do lesa v tu stranu, odkud ozýval se hlas. Krácel tak chvíli; úpění ozývalo se stále, avšak, jak Benediktovi se zdálo, pořád v téže vzdálenosti. Snad byl by se již vrátil, ale náhle ozval se hlas blízko něho.

Pospíšíl si a brzy došel ku keři, za kterým ležel osel, klesnův pod tíží svého břemene a nemoha vstáti.

Spravedlivý smilovává se též nad zvířetem; Benedikt nerozmýšlel se ani chvíli: sňal s osla břemeno a pomohl mu na nohy. Osel krácel pak mezi stromy až došel na pěšinu, po které bral se dále.

„Hle, to zvíře ukáže mi cestu k lidským příbytkům,“ myslil si Benedikt. „Dnes již domů nedorazím a budu musiti někde přenocovat.“

I pospíšíl za zvířetem a krácel za ním, nespouštěje ho s očí. Brzy však nastala v lese čirá tma; Benedikt, obávaje se, že by osel mohl se mu ztratiti, vsedl na něho.

Sotva osel ucítil na sobě jezdce, dal se do běhu a jako šípka uháněl s ním křovinami a stromovím. Brzy vyběhl z lesa a zastavil se konečně před osamělou horskou chaloupkou. Zde veběhl do chléva na polo zbořeného a lehl si na hromadu listí.

Benedikt byl rád, že našel takto místo, kde mohl přenocovati. Nerozmýšleje se dlouho položil se na jinou hromadu listí; jsa zemdlen dlouhou a neschůdnou cestou brzy tvrdě usnul.

Pozdě ráno se probudil. Osla zde již nebylo. Benedikt uchopil rychle svůj vak, chtěje vydati se na další cestu; než, jak se lekl, vida, že vak jeho je docela prázden!

»Ó, já ubohý člověk!« zvolal, »nyní jsem skutečným žebrákem, nemaje ani oděvu ani prádla. Co řeknou moji rodiče, až přijdu domů s prázdným vakem!«

Když utišil poněkud svoji rozbouřenou mysl, počal přemýšlet, jak by ukryl před rodiči tuto ztrátu, aby jich příliš nepolekal a připravil je na nehodu, která ho potkala. Brzy se rozhodl: naplnil svůj vak mechem a listím a vzav jej na záda, vyšel z chléva.

Brzo přišel na schůdnou cestu, která ho vyvedla za chvíli z lesa. S tlukoucím srdcem ubíral se k chaloupce svých rodičů. Jeho radost, že vidí opět milý domov, byla značně zkalena nehodami, které ho potkaly.

Když blížil se již k domku, spatřil přicházení proti sobě člověka, který zdál se mu býti povědomým. Byl to týž muž, který byl seděl včera u rybníka a vzal zlato, které Benedikt byl hodil do vody.

»Děkuji ti, příteli, že jsi mi pomohl z nouze,« pravil neznámý.

»Mohl jsem raději pomoci sobě,« pomyslí si Benedikt.

Za chvíli byl již v rodné chýšce; otec a matka přivítali ho s radostí, ačkoli zpozorovali hned, že syn jejich jest nějak zarmoucen.

Matka připravovala rychle něco k jídlu; Benedikt odložil svůj vak a posadil se na židli, kterou mu otec podal. Ale všechno jakoby chtělo jej stále pamatovati na jeho neštěstí a bídu; známý mu poustevník šel právě mimo chaloupku; zastaviv se před oknem zvolal: »Děkuji ti, příteli!« Benedikt vyběhl ven, ale poustevníka již ani nespapřil.

Matka zatím vzala do rukou vak, aby vyňala z něho synovy věci a jej uložila.

»Aj, aj, vak je těžký,« pravila, radostně se usmívajíc. »Benedikt měl v cizině štěstí.«

Benedikt vracel se právě do světnice, a slova matčina bodla ho k srdci. »Jak matka se ulekne, až uvidí ve vaku jen mech a listí!« pomyslnil si.

»Krásné štěstí!« pravil trpce, neodvažuje se pohlednouti na matku. »Přicházím chudší, nežli jsem odešel.«

»Podívejme se, náš Benedikt žertuje!« pravila matka. »Chceš nás asi překvapit, ale nepovedlo se ti.«

Všecek užaslý díval se Benedikt na matku, která byla zatím otevřela vak a dívala se radostně do něho. Pak vyňala z vaku krásný oděv a jemné prádlo.

Benedikt divil se, kde se vzaly ty věci v jeho vaku. V tom matka radostným úžasem vykřikla. Syn přiskočil k ní, a co spatřil ve vaku? — Zlatý kámen — týž kámen, který byl včera hodil do rybníka.

Sotva věřil svým očím; prohlížeje pak zlato, spatřil v něm vyrytá slova: »Hodnému mladíku od Krakonoše.«

»Od Krakonoše!« zvolal překvapen. »Opravdu, nikdo jiný nemohl to býti nežli Krakonoš!«

Pak jal se vypravovat užaslým rodičům, čeho byl na cestě k domovu zakusil. Stařečkové chválili synovu věrnost a nezištnost, kterou Krakonoš tak štědře odměnil.

Tak Benediktův zármutek obrátil se mocí Krakonošovou v radost: Benedikt zůstal již u rodičů, vzpomínaje často dobročinnosti mocného ducha.

Hrubý vozka.

Vozka Kilian byl daleko široko znám svou hrubostí. Svému pánu, zámožnému kupci, jezdíval ob čas do Prahy pro zboží, a nebylo jedné cesty, aby nezpůsobil někomu mrzutost hrubým svým chováním.

Když jednou vracel se z Prahy a blížil se již k domovu, spatřil vedle silnice seděti pocestného, který byl, jak se zdálo, velice zemdlen dlouhou cestou. Vedle sebe měl položený veliký vak, který nebyl zajisté lehký.

»Kam jedete, příteli?« otázal se pocestný Kiliana.

»Záleží-li vám na tom, tedy vám to povím: jedu domů,« dí nezdvořák.

Pocestný nebyl ani dosti málo pohoršen jeho slovy a pravil: »A kde je váš domov?«

»Musíte-li všechno věděti, tedy slyšte: jedu do Vrchlabí!« Poslední slova zahoukl Kilian pocestnému přímo do ucha, že tomuto až v hlavě hučelo.

»Totě šťastná náhoda,« pravil pocestný; »jdu také do Vrchlabí, ale již nemohu dále: jsem všecek unaven, a můj vak jest velmi těžký. Buďte tak laskav a svezte mne.«

»Hleďme pána!« zvolal Kilian posměšně; nebylo mu vhod, že pocestného svou hrubostí ještě nerozhněval. »Já jdu pěšky, a pán by se chtěl vézti! Ne, moji valaši mají dosti veliký náklad, z toho nebude nic.«

»Ale mějte přec útrpnost se mnou, člověče,« prosil pocestný. »Vždyť vidím, že koním není náklad příliš těžký; myslím, že jste nešel tak dlouho pěšky jako já, a kromě toho nesu těžký vak. Ostatně nežádám toho zadarmo, rád vám zaplatím, co požádáte.«

„Že zaplatíte? Toť ovšem něco jiného,“ pravil Kilian. „Chcete-li se tedy svézti, dejte mi dva dvacetníky.“

„Dva dvacetníky?“ žasl pocestný; „vždyť není do Vrchlabí dále než hodina cesty!“

„Vždyť já vás nenutím!“ zvolal Kilian; „nemusíte platiti ničeho, ale půjdete pěšky.“ Po těch slovech práskl do koní.

„Počkejte!“ zvolal cizinec. „Dám vám dva dvacetníky, nechcete-li sleviti, vždyť nemohu jíti dále; věřte, že jsou to mé poslední peníze.“

„Co mi po tom,“ řekl Kilian, „vždyť jsem řekl, že vás nikdo nenutí. Chcete-li však se svézti, zaplatíte mi napřed.“

Pocestný dal Kilianovi peníze; ten je vstrčil hbitě do kapsy a řekl: „Vylezte si tedy na vůz, ale do předu, tam je místa dosti.“

Cizinec zvedl svůj vak a chtěl jej hoditi na vůz.

„Co pak blázníte, člověče?“ zvolal Kilian. „Snad nechcete dáti na vůz ten těžký vak?“

Pocestný díval se chvíli překvapen na vozku. „Vždyť jsem vám přece zaplatil, abyste mne svezl,“ pravil zaraženě.

„Ovšem, abych svezl vás; o vaku nebylo však ani řeči,“ pravil Kilian.

„Ale člověče, to se přece rozumí samo sebou,“ pravil cizinec. „Snad zde nenechám svůj vak ležeti?“

„Do toho mi nic není,“ pravil Kilian. „Ujednali jsme, že vás dovezu za dva dvacetníky do Vrchlabí, a to chci učinit. O vaku jsme ani nemluvili. Chcete-li si svézti také vak, přidejte mi ještě dvacetník, jinak nesmíte jej dáti na vůz.“

„Ale vždyť jsem vám řekl, že nemám více peněz,“ pravil cizinec. „Více vám tedy dáti nemohu. Jste-li skutečně tak nesvědomitý, že mi nedovolíte vzíti vak na vůz, vraťte mi peníze, a já půjdu zase pěšky.“

„Cože?“ dal se necitelný Kilian do smíchu. „Věru, nejste hloupý, ale já také nejsem: učinili jsme smlouvu, a smlouva platí, já jí nezruším. Chtěl jste se svézt, nuže, vylezte na vůz; nechcete-li, jděte pěšky, ale já vám nevrátím ani krejcaru, neboť vy rušíte smlouvu.“

Cizinec díval se chvíli ustrnule na Kiliana; pak pozdvihl pěsti proti němu a zvolal: „Počkej, podvodníku, toho budeš těžce pykati!“

Kilian napráhl bič, aby jím hrozícího několikrát přeměřil; ale v tom okamžení pocítil v obličejí prudký šleh, který mu způsobil jeho vlastní bič. Všecek jsa rozzloben, napráhl ještě jednou — ale pocestného zde již nebylo; zmizel, jakoby se byla země pod ním slehla. Kilian ucítil podruhé palčivou bolest na své tváři.

Všecek ustrašen pohlížel nyní na místo, kde stál ještě před chvílí cizinec. Kdo jiný mohl to býti nežli Krakonoš? Slova jeho zněla Kilianovi ještě v uších. Ale Kilian nebyl bázlivec. „Za hodinu budu doma,“ myslil si. „Krakonoš, kdo ví, jak dlouho bude přemýšlet o pomstě; ale ode dneška budu jezdit jinou cestou.“ Těše se touto myšlenkou popoháněl koně, ohlížeje se chvílemi za sebe, neběžt-li za ním Krakonoš.

Po malé chvíli vjel do hlubokého úvozu, který byl tak úzký, že dva vozy nemohly se v něm sobě vyhnouti. Úvoz asi v polovici se poněkud zahýbal, tak že Kilian nemohl jej celý přehlédnouti. Netuše nic nebezpečného jel dále; když dojel však na místo, kde se úvoz zahýbal, spatřil ku svému leknutí ležeti v cestě ohromný balvan, kterým byl úvoz úplně zatarasen.

Koně se zastavili; Kilian nevěděl si rady. Balvanem nebylo lze hnouti; objeti jej bylo zhora nemožno, neboť stráně s obou stran byly příkré. Jeti nazpět nebylo také lze, protože vůz nemohl se v úvoze obrátiti. A kdyby byl mohl Kilian tak učiniti, bylo by mu jeti neméně než dvě hodiny cesty nazpět, než by se dostal na jinou cestu. Ale slunce klonilo se již k západu — kdy by přijel domů? Tu byla dobrá rada drahá.

Kilian stál chvíli vedle vozu přemýšleje, co by měl činiti. Najednou zaslechl práskati bičem — někdo přijížděl.

»Aspoň zde nebudu sám,« těšil se Kilian; »bude-li nás více, pomůžeme si.«

Za chvíli vjely do úvozu tři vozy; byly prázdné.

»Nu proč nejedeš?« zvolal vozka sedící na prvním voze.

»Proč? Pojď se podívat!« odsekl Kilian; »pomoz mi odvaliti ten zpropadený balvan nebo vytlačiti vůz na stráň, abych se mu vyhnul. pak pojedu.«

»Aj zdá se mi, že jsi nebyl asi nikdy bit pro zdvořilost,« smál se vozka.

»Vždyť je to hrubý Kilian!« zvolal druhý. »Nu, co je nám po něm! Naše vozy jsou lehké, snadno balvan objedeme. Kilian ať si pomůže, jak bude moci.«

Takové řeči Kilian se nenadál. »Ach, pomozte mi, dobří lidé, prosím vás!« volal plačtivě. »Nepomůžete-li mi, nevím, jak odtud vyjedu.«

»Nemáme času,« pravil třetí vozka. »Jen objedte rychle jeho vůz, hoši, ať se nezdržujeme.«

»Prosím vás, pomozte mi!« bědoval Kilian; »vždyť nežádám toho zadarmo!«

»Počkejte, Kilian chce platiti!« volal druhý vozka. »Nuže, Kiliane, co dáš každému z nás, když ti pomůžeme?«

»Každému desetník!«

»Desetník — za takové namáhání, totě k smíchu — jedme!« volali vozkové.

»Dám každému dvacetník,« přidával Kilian.

»Chceš-li, bychom ti vytlačili vůz, dej každému z nás dva dvacetníky!« řekl první vozka.

Co měl Kilian dělati? Milerád slíbil po dvou dvacetnících, aby se dostal z úvozu.

»Ale dříve nám zaplatíš,« pravil jeden z nich.

Kilian zaplatil, a čeledínové počali hned skládati balíky a bedny. Když byl vůz vyprázdněn, zapráhli do

něho ještě dva koně. Kilian je opatrně vedl po příkré stráni, vozkové nadzdvihovali vůz na jedné straně, aby se nezvrhl, a tak za malou chvíli objeli balvan. Pak odvedli své koně a zapřáhnuvše je do svých vozů, chtěli jeti dále.

»Ještě mi přineste zboží na vůz,« upomínal je Kilian.

»Zboží?« divil se jeden čeledín. »Hoši, vyjednal si Kilian s námi, bychom přenesli mu také zboží?«

»Nikoli!« volali jeho druhové; »bylo vyjednáno, že mu vytlačíme vůz; o zboží nebylo ani řeči.«

»Ale to se rozumí přece samo sebou,« koktal Kilian.

»Aj, nejsi hloupý, Kiliane, ale my také nejsme!« smáli se vozkové. »Vůz není zboží, a zboží není vůz. Chceš-li, zaplat každému ještě dva dvacetníky, a naložíme ti zboží.«

»Jste podvodníci!« zvolal Kilian, ale sotva to vyřkl, ucítil na pravé tváři políček.

»Zlořečení taškáři!« zvolal, ale v tom zasadila mu neviditelná ruka políček na levou tvář.

»Co si počnu?« bědoval Kilian, pozoruje, že hrubostí ničeho nevyfídí. »Odkud bych vzal tolik peněz? Jak dlouho musím sloužiti, než je vydělám!«

»Vždyť my tě nenutíme, Kiliane,« smáli se vozkové. Kilian však, nemoha se déle zdržovati, rád zaplatil každému ještě dva dvacetníky, aby mu naložili zboží na vůz.

Po malé chvíli předjeli vozkové povoz Kilianův, on pak jel zvolna za nimi.

»Krakonoš mne krutě potrestal,« pravil k sobě Kilian, »aspoň to mám odbyto. Podruhé budu ve slovech opatrnější.«

Po této řeči ohlédl se za sebe; ale jak ustrnul, vida, že balvan, který mu způsobil tolik starostí, zmizel. V tom okamžení však ozval se hrozný rachot, a Kilian spatřil s hrůzou, že týž balvan valí se s úžasnou rych-

lostí se stráně právě k tomu místu, kde byl jeho vůz. Poděšení koně se zastavili, a balvan, dopadnuv na přední část vozu, roztříštil úplně jedno kolo.

»Krakonoši, zlomyslný škůdce!« zvolal Kilian — ale v tom dostal zase políček.

Kilian vida, že nesmí býti hrubým, počal bédovati; než, nářek mu nepomohl. Zanechav povoz na cestě spěchal do blízké vsi, kde požádal několik lidí, aby mu pomohli. Za chvíli bylo u vozu nové kolo; rozumí se, že to Kiliana stálo ještě hodně peněz. Domů přijel pozdě v noci.

Škoda, kterouž utrpěl, byla značná, neboť jeho pán nechtěl mu nahraditi ničeho, vytýkaje mu, že byl neopatrný. Kilian měl pak vždycky na paměti, co mu Krakonoš vyvedl. Od té doby byl ku každému zdvořilý, neboť obával se políčků neviditelné ruky.

Chudoba zaviněná a nezaviněná.

Chudý nádeník Vít byl dlouhá léta ve službě u hospodáře Rozhody. Sloužil mu věrně za skrovnou mzdu: byly tehdá zlé časy pro chudý lid. Ale Rozhoda byl marnotratník, nehleděl si práce, sedávaje celé dny v hospodě.

»Hospodáři,« napomínal ho často Vít, »pamatujte na budoucnost. Vaše hospodářství není tak veliké, byste mohl tolik utráceti.«

»Do toho vám nic není,« říkával Rozhoda pánovitě. »Neutrácím z vašeho, hleďte si své práce!«

»Čiňte, jak rozumíte,« odpovídal Vít, »ale pamatujte, že jsem vás varoval.«

Rozhoda hospodařil čím dál tím hůře: po krátké době byl všecek zadlužen a nemohl vypláceti Vítovi mzdy. Vít neříkal ničeho první týden; ani druhý týden hospodáře neupomínal; ale když minuly tři neděle, a rodina Vítova neměla chleba, šel k Rozhodovi, žádaje ho, by mu dal mzdu, kterou jest mu povinen dáti za třínedělní službu.

»Bojíte se snad o těch několik grošův?« obořil se na něho Rozhoda.

»Nebojím se o ně, hospodáři, věřte mi — ale nemám již na chléb,« odvětil Vít smutně.

»Nemám drobných,« odsekl Rozhoda; »počkejte do zítra!«

Vít koupil téhož dne poprvé chléb na dluh a kupoval jej pak na dluh po celý týden. A když hospodář ještě se nezmiňoval o platě, upomínal ho zase, neboť prodavač nechtěl Vítovi déle čekat.

Rozhoda však osopil se zle na Víta, vyčítaje mu nestoudnost. »Jste-li tak nedočkavý,« pravil, »hledejte si služby jinde!«

»Doufám, že ji naleznu,« pravil Vít klidně, »ale buďte tak laskav a dejte mi mzdu.«

Všecek rozmrzen shledal Rozhoda potřebné peníze; Vít je vzal, poděkoval a vzdálil se.

Nebyl dlouho bez práce: brzy našel službu, neboť každý ve vsi věděl, že Vít je člověk pracovitý.

U Rozhody nevydržel žádný dělník déle nežli několik neděl. Rozhoda byl již velice zadlužen a prodával pole kus po kuse. Proto neměl ani tolik peněz, aby mohl dělníkům řádně vypláceti smlouvenou mzdu. Jeho věřitelé pozbývali trpělivosti; po dvou letech byl statek Rozhodův prodán.

Něco peněz Rozhodovi přece zbylo; kdyby nebyl býval uvykl až příliš prostopášnosti, nebylo by se mu vedlo zle. Rozhoda však nepracoval, nejsa práci zvyklý, a promrhával poslední peníze. Po krátkém čase neměl ničeho.

Nyní teprve poznal, jak nesmyslně byl si vedl. Nouze přinutila jej, aby hledal si práci, které byl posud se vyhýbal. Ale po účinku zlé rada: lidé znajíce jeho lenost nechtěli přijati ho do práce. Proto bylo Rozhodovi třítni nouzi; vedlo se mu hůře nežli Vítovi.

Než, i tomuto nastaly zlé časy. Jediný jeho syn, vyučiv se ve vsi řemeslu, chtěl zůstat v práci u mistra, který ho vyučil, aby byl na blízku rodičům. Chtěl je podporovati, kdyby jim bylo třeba pomoci. Vít nutil však syna, by šel do světa na zkušenou. Věděl, že synovi je třeba zdokonaliti se v řemesle, čehož mohl docíliti jedině ve větším městě. Syn uposlechl otce; nemoha však najíti práci blíže domova, zašel daleko do světa; rodiče neslyšeli o něm již celý rok.

Tu roznemohl se Vít nebezpečně. Hospodář, u něhož byl až do své nemoci pracoval, přijal do práce jiného příčinlivého dělníka. Byl s ním docela spokojen a ne-

Chudoba zaviněná a nezaviněná.

chtěl ho propustiti. Tak byl Vít bez práce. Nemoc připravila jej o všechny uspořené peníze, práce nemohl jinde dostat; — ve příbytku Vítově uhostila se nouze.

Vít nenáviděl zahálky velice, Nemoha dopřít se práce chodíval každodenně do lesa, kde sbíral a lámal suché větve. Tak snášel do zásoby dříví, které pak prodával. Ovšem, byl to výdělek skrovný; Vít přičiňoval se však, a netrpěl aspoň hladu. Doufal, že jeho syn brzy se vrátí domů a že bude jej podporovati.

Jednoho dne zašel dále do lesa, neboť na bližších místech bylo suché dříví již vysbíráno. Hledě si práce nepozoroval ani, že vzdálil se příliš od známých mu míst. Když viděl, že slunce sklání se k západu, svázal dříví v otep a chtěl vrátiti se domů. Nemohl však domyslit se, na které straně leží vesnička, kde bydlel, a nevěděl tudíž, kterým směrem by měl jíti.

„Snad přece dojdou do některé vsi, nežli se setmí,“ pomyslí si Vít a pustil se na zdařbůh lesem. Ale les jakoby neměl konce. Po malé chvíli nastala tma; Vít nemohl jíti dále, nebo dříví, které nesl na zádech, překáželo mu velice v chůzi.

Šel ještě chvíli lesem; pak zastavil se, jsa všecek unaven a shodil dříví na zemi.

„Darmo se pachtím,“ pravil sám k sobě, »domů dnes již nedojdu. Což na tom! Vyspím se v lese, ráno pak vezmu dříví a půjdu domů; ve dne naleznu cestu snadno.«

Ačkoli měl Vít notný hlad, ačkoli byla tráva dosti vlhká rosou, přece položil se na zemi, pomodliv se nábožně, a myslel, že usne co nevidět. Zimě i hladu byl ubožák zvyklý, a tvrdé lůžko na zemi bylo mu, že byl všecek zmalátnělý, tak pohodlným jako boháči měkká postel.

Vít sice myslel: »Usnu co nevidět« — ale sklamal se. — Nač myslíme raději nežli na domov, jsouce od něho vzdálení? Vít vzpomněl na domov, pomyslel na svou manželku — a již vzhopil se vzhůru.

»Nikoli — nemohu zde zůstatí,« pravil k sobě. »Manželka má strachuje se zajisté o mne, že nepřicházím. Jakých úzkostí vytrpěla by po celou noc! Dříví nechám zde a půjdu domů. Snad je zde zítra najdu.«

Jak si umínil, tak učinil. Šel dále lesem doufaie, že přijde brzy k nějaké vesnici. Než, darmo se těšil; konce lesa nemohl dojíti.

Konečně počínaly stromy řidnouti. Na obloze objevil se měsíc, osvětluje bledým světlem krajinu. Vít ocítil se najednou na pěšině, kterou bylo v husté trávě sotva znáti.

»Ta pěšina mne někam dovede,« pomyslíl si, kráčeje rychle ku předu. Záhy přišel však mezi podivné skály. Pěšina vedla jej do hlubokých rozsedlin, kde jeho kročeje mnohonásobně se ozývaly. Bylo to pravé bludiště.

Náhle se zarazil. Vešel mezi skaliny, ze kterých nebylo východu. Vít pohlížel před sebe všecek polekán. Ve protější skále jevila se zrakům jeho mocným světlem ozářená síň. Silné, železem okované dvěře byly dokořán otevřeny.

»Co to?« myslil si Vít. Hrůza jej obešla — chtěl se vrátiti. Zvědavost vybízela ho však, aby nahlédl aspoň do tajemné síně.

»Vždyť nedopustím se ničeho zlého, když podívám se do vnitř,« pravil sám k sobě.

Přistoupil blíže — vůkol bylo ticho. Vít pokročil ještě dále — stanul mezi dveřmi síně. Jaký to pohled objevil se jeho zrakům! Síň byla naplněna drahými kameny a kovy, které ležely tu ve hromadách. Celá síň byla jasně osvětlena, nebylo však znát, odkud světlo přichází.

Vít pokročil ještě dále — mimovolně. V té chvíli pomyslíl na svou chudobu. Kdyby si vzal jen malou část pokladu, který zde byl, jak bylo by mu pomozeno!

»Nikoli, neučiním toho! Lépe býti chudým, než obohatiti se statkem nespravedlivě nabytým. Odstup ode mne, pokušiteli!«

Vít chtěl právě vyjít z jeskyně, když ozval se z pozadí hromový hlas: »Co tu chceš?«

Vít ohlédl se a zůstal jak ohromen, vida na kraji tmavé chodby, do níž jeskyně přecházela, hroznou postavu s obličejem zamračeným. Oči její leskly se jako žhavé uhle — svráštělé čelo bylo do pola zakryto dlouhým vlasem — vousy visely až po pás.

»Milost, milost, mocný Krakonoši!« koktal Vít, klesnuv na kolena. Domyslíl se hned, v jaká místa byl zašel. »Zabloudil jsem, hledaje cestu k domovu, a nechtěl jsem ničeho vzíti!«

»Neboj se,« vece Krakonoš. »Jsi-li chud, vezmi, kolik potřebuješ; neboť Krakonoš chudým rád pomáhá.«

S Víta jakoby všecken strach byl spadl. Přikročiv k nejbližší hromadě nabral si do kapes ryzího stříbra. Pak díky čině dobrému duchu vyšel z jeskyně.

Cestu k domovu našel snadno. Jda po pěšině přišel brzy do lesa, odkud přivedla ho širší cesta do známých míst. I divil se, jak mohl prve zablouditi. Dříví nenalezl, ale spěchal raději domů, než aby je hledal.

Manželka Vítova byla všecka postrašena, že manžel se nevrací. Když posléze k ránu přišel, nepostačil odpovídati na její otázky. Zvěděvši pak, co se manželu přihodilo, radovala se, že jsou zbaveni nouze, a velebila dobrého Krakonoše.

Po několika dnech vrátil se jejich syn domů. Nyní bylo štěstí manželův úplné. Syn Vítův zařídil si vlastní dílnu. Staré rodiče nosil takofka na rukou, rodiče milovali syna, jsouce mu ve všem pomocni radou i skutkem, a tak žili všickni šťastně a spokojeně.

Lidé však věděli, že Vít přišel z lesa teprve ráno; když pak viděli, jak dobře se mu vede, že syn jeho

dal mnoho peněz do řemesla, tušili, že Vít domohl se neočekávané bohatství. Mnozí pohlíželi na něho závistivě.

»Kdo ví, jak se mu dostalo peněz,« říkali tajně.

»Věru, nechtěl bych ani mítí jeho bohatství,« řekl ne jeden utrhač.

»Však nevíme, co tíží jeho svědomí,« přizvukovali jiní.

Víta mrzelo, že sousedé nejsou již tak vlídní k němu, jako bývali jindy. Rád by jim byl pověděl, jak dostalo se mu jmění, nikdo však neodvážil se tázati ho, spíše se mu každý vyhýbal.

Ale někdo ho přece navštívil: byl to bohatý dříve Rozhoda, který žil nyní se svou rodinou velmi bídne. Vidá, že bývalý jeho dělník zbohatl, přicházel k němu skoro každého dne, by u pohostinného Víta se najedl.

Rozhoda často naříkal, vzpomínaje s lítostí na minulá léta.

»Varoval jsem vás, ale vy jste se na mne proto horšil,« řekl mu jednou Vít.

»Ano, měl jsem vás uposlechnouti,« vzdychl Rozhoda. »Byl jsem pošetilec; ale věřte mi, Víte, že bych nyní jinak hospodařil, kdybych měl jenom několik zlatých «

»Rád věřím,« odpověděl Vít, »neboť neštěstím člověk zmoudří.«

Podobné hovory vedli spolu často; konečně otázel se Rozhoda Víta přímo, jak nabyt svého jmění.

»Byl jsem již dlouho připraven na vaši otázku,« pravil Vít. »Pozoruji s lítostí, že mnozí mají mne v podezření, jakobych byl získal jmění způsobem nepoctivým. Nesmýslíte-li také vy podobně?«

»Chraň Bůh!« odvětil Rozhoda. »Vždyť znám vás, Víte, mnohá léta; vím, že nedopustil byste se nepoctivého činu.«

»Děkuji vám, věřte, že se ve mně neklamete,« vece Vít. »Přímo jste se tázal, přímo vám odpovím. Za jmění, které mám, jest mi děkovati dobrému Krakonoši.«

»Krkonoši?« žasl Rozhoda. »Což odvážil jste se k němu jíti?«

»Nikoli, zašel jsem náhodou k jeho pokladům,« odpověděl Vít a vypravoval žačnoucímú Rozhodovi, co se mu přihodilo.

»Měl jsem vás vždycky za moudrého člověka, Víte,« dí Rozhoda, vyslechnuv jeho vypravování; »tentokráte jednal jste však pošetile, velmi pošetile, milý Víte. Proč bral jste stříbro, když bylo dosti zlata, řekněte, člověče!«

Vít však zavrtěl hlavou. »Jsem povděčen Krkonoši za to, co mám,« pravil, »a více nežádám. Dosti jest mi, že netrpím nouze; děkuji Bohu, že lakota nezaslepila mysl mou.«

Rozhoda však nesrovnával se s Vítem v té věci nazývaje ho bláznem.

»A kudy jste tam šel?« tázal se posléze.

»Proč tážete se — či chcete tam jíti? Nu, nesrážím vás od vašeho úmyslu,« pravil Vít, pozoruje Rozhodovy rozpaky. »Vždyť Krkonoš mne sám vybídl, abych si vzal, kolik potřebuji. Chcete-li tedy k němu jíti, jděte do lesa, kde říkáme »v Dubínách.« Projděte celý les, pak dejte se pěšinou v levo; za chvíli přijdete mezi skály; bude vám jíti nad sráznými propastmi — mějte pozor, byste nespádli. Pak zajdete mezi skaliny, kde nebudete moci jíti dále; před sebou spatříte strmou skálu, ve které jest vchod k pokladům Krkonošovým.«

Rozhoda Vítovi poděkovav odešel. Ještě téhož dne viděli ho lidé jíti k »Dubinám.«

Rozhodovi podařilo se dobře. Vešel do jeskyně padl před Krkonošem na kolena, nařikaje na svou bídu. Krkonoš ustrnuv se nad ním vybídl jej, aby si vzal z jeho pokladu, kolik potřebuje.

Rozhoda vrhl se na hromadu zlata, bral plnýma rukama drahý kov a strkal do kapes, dokud Krkonoš ho nezakřikl. Potom ani nepoděkovav utíkal ze síně.

Vít nevěděl, že Rozhoda šel ku Krakonoši. Divil se, když Rozhoda ni druhý ni třetí den ho nenavštívil. Za to přišel k Vitovi neznámý žebrák, prose za nějaký dárek.

Manželka Vitova dala stařečkovi jíst a když odcházel, podal mu Vít ještě peníz řka: »Tu máte, stařečku, vím dobře, co je bída.«

»Znáte, co je bída? Tomu bych skoro nevěřil,« dí žebrák. »Jak pozoruji, máte všeho dostatek.«

»Nyní vede se nám dobře,« pravil Vít, »ale dokud nepomohl nám dobrý Krakonoš, vytrpěli jsme mnoho.«

Stařeček se tomu divil a žádal Víta, aby vypravoval, jak setkal se s Krakonošem. Vít mu to pověděl.

»Nečíníte dobře, že o tom každému vypravujete,« pravil žebrák. »Slyšel jsem, že Krakonoš není tomu rád. Zjistě zvěděl od vás prostopášný Rozhoda, kde má Krakonoš uloženy poklady.«

»Netajil jsem toho před ním,« vyznal Vít.

»A snad ani nevíte, že Rozhoda již nesmyslně hýří, jako činíval druhdy, když měl statek — ano ještě hůře sobě vede. Než, ačkoli má nyní všeho dost, ačkoli byl ještě před několika dny žebrákem jako já, přece zapomněl brzy na chudobu. Přišel jsem k němu prosit, ale vyhnali mne, nedávše mi ani sousto chleba.

»Jak — Rozhoda, že je boháčem?« divil se Vít.

»Ovšem, a hýří zase nesmyslně, jak jsem řekl,« dí stařeček. »Proto vám radím, abyste nepovídal již nikomu, kde má Krakonoš poklady.«

Jakmile stařec odešel, oblékl Vít lepší kabát a šel k Rozhodovi.

Z daleka slyšel již jásot a cinkot sklenic. Když pak vešel do světnice, spatřil, že Rozhoda pozval všechny známé, by je hojně vyčastoval. Jídel bylo všude dosti, hodující byli většinou spiti, drahé nápoje tekly po zemi.

Rozhoda spatřiv přícházeti Víta, šel mu vstříc a a podával mu plnou sklenici. Děkoval Vitovi, že mu

pověděl o Krakonošových pokladech, a pravil: »Pite, přáteli, nyní nastanou nám lepší časy.«

»Nepřicházím, abych s vámi pil,« dí Vít vážně, odstrkuje sklenici. »Přicházím však, abych vám dal dobrou radu. Máte zajisté v dobré paměti, jak zle vedlo se vám ještě před několika dny. Řekl jste, že byste nyní jinak hospodařil, kdybyste měl jenom několik zlatých; mějte tedy rozum a hospodařte lépe — sice budete zase brzy na mizině. Dávejte raděj almužnu žebrákům — almužna nechudí — a nečastujte lenochů, kteří vám budou málo vděční. Pamatujte, že jsem vás opět varoval.«

Rozhoda zarděl se zlostí, neboť Vít pověděl mu trpkou pravdu. Počal se mu posmívat a spílati mu lakomců.

Vít odešel. Rozhoda mluvil o něm potupně před hostmi. »Svou moudrost ať si ponechá — já jeho rady nepotřebuji,« pravil.

Hosté mu přisvědčovali, velebíce jeho štědrost a posmívajíce se Vítovi.

Rozhoda hýřil stále, chtěje Víta pozlobiti. Dával také hojně dary těm, kdo mu pochlebovali. Vít nevšímal si však jeho hýření mysle si: Komu není rady, tomu není pomoci.

Co předvídal, stalo se. Bohatství Rozhodovo bylo sice veliké, že však peněz neustále hojně ubývalo, poznal brzy, že nevystačí se svým jměním ani na půl roku. Přece však nezanechal hýření — vždyť Krakonošovy poklady byly nevyčerpatelný!

Skutečně, Rozhoda hodlal jít opět do hor. Uminil si, že tentokráte nevezme si zlato, nýbrž drahé kameny, jichž cena byla ještě větší. Hodlal také nabratí si mnohem více. Někdy přišlo mu na mysl, že Krakonoš mohl by se právem na něho rozhněvat; ale Rozhoda nedovedl již uvyknouti prostému životu. Zdálo se mu nemožným, aby žil tak jako Vít. Jeho známí, které byl tolikráte vyčastoval, pozorující, že Rozhoda není již

tak štědrý, nevšíмали si ho. Když jim vytýkal nevděk, vysmáli se mu.

Rozhoda, když neměl již peněz, odvážil se přece do klenotní síně Krakonošovy. Cestu našel snadno.

Srdce mu mocně tlouklo, když přiblížil se k otevřeným dveřím jeskyně; hrůzou dělaly se mu mžítky před očima. Nohy třásly se pod ním. Rozhoda nemohl ani pokročit ke dveřím a vrátil se.

Sotva však zmizelo jeho zrakům oslňující světlo, nabyl opět odvahy. »Nejsem-li blázen?« pravil k sobě. »Proč bych třel nouzi, moha si tak snadno pomoci? Nestalo se mi poprvé nic, nestane se mi zase. Půjdu! Krakonoš ustrne se zajisté nade mnou.«

Obrátil se zase k jeskyni. Přemáhaje strach vešel do vnitř.

V tom okamžení však stála před ním hrozná postava Krakonošova.

»Co zde chceš, bídniku?« zahřměl král horstva na třesoucího se Rozhodu.

»Milost, mocný Krakonoši, měj útrpnost s ubohým!« prosil Rozhoda. »Dítky nemají chleba —«

»Bídny lháři!« zakřikl ho Krakonoš. »Myslíš, že mne dovedeš oklamati? Vím dobře, jak promarnil jsi zlato, které jsem ti daroval! Mne, který jsem jako starý žebrák přišel k tobě, vyhnal jsi z domu, nestoudný prostopášníku! Zachraň se, můžeš-li, než uchvátí tě spravedlivý trest můj!«

Rozhoda kvapem pádil z jeskyně — bylo však pozdě. Rozhněvaný Krakonoš mrští po něm svým velikým kyjem, který zasáhl Rozhodu, kvapícího po neschůdné stezce nad sráznou propastí. S hrozným výkřikem spadl nešťastník se strmé skály, kde zůstal ležeti mrtev.

Málo kdo tušil, kde zahynul ubohý Rozhoda. Jen Vít domyslí se všeho. Litoval upřímně nešťastníka, jehož bezuzdná marnotratnost připravila o život.

Vetešník.

Za krásného letního dne kráčel po cestě vedoucí do jedné horské vesničky chudý stařec, opíraje se o hůl a nesa na zádech nůši.

Byl to starý vetešník; chodil ode vsi ke vsi, poplávaje se, kde jsou na prodej hadry a kosti. Když nakoupil hojnou zásobu těchto věcí, donesl je do města, by prodal je obchodníkovi, který rozesýlal je do továren. Byl tedy starcův obchod skrovnický, stařec vydělával si jím však přece chléb. Obyvatelům horských vesniček dával za hadry něco nití, tkaniček nebo jehel; mnohdy dal jenom dítěti nějakou hračku. Těchto věcí dostal za několik desetníků hojnost, a sám obdržel od obchodníka za svou zásobu vždy tolik peněz, že nemusil trpěti hladu.

Ovšem bylo jeho zaměstnání dosti krušné; bylot ubohému v zimě v létě chodit ode vsi ke vsi neschůdnými cestami. Co měl však dělati? K těžké práci nedostávalo se mu již síly.

Kráčaje tedy lesem, spatřil nedaleko cesty seděti dřevaře, který, jak se zdálo, odpočíval chvíli po namáhavé práci. Stařec pohlédl na něho několikráte; bylo mu divno, že toho člověka ještě neviděl, neboť znal všechny lidi v okolí.

„Kam pak, stařečku?“ tázal se dřevař vlídným hlasem.

„Za obchodem, příteli,“ dí vetešník.

„A v čem vedete obchod?“ otázal se dřevař opět.

„Ve věcech, které lidé mnohdy zahazují,“ pravil stařec. „Kupuji hadry a kosti.“

»To jsou skutečně věci, které lidé zahazují,« dí dřevař; »ani bych nemyslel, že je od vás někdo koupí. Přicházíte sem právě v čas. I já mám dosti takových věcí, které lidé zahazují. Hadry to nejsou, je to něco jiného; nepochybuji však, že je dobře prodáte.«

»A co je to, příteli?« tázal se vetešník.

»To vám, stařečku, nyní nepovím,« odvětil dřevař. »Chcete-li, pojdte se mnou do chatrče, kde bydlím. Dám vám ty věci zadarmo, docela zadarmo, ač, jak pravím, dobře je zpeněžíte.«

»Jak je daleko do vaší chatrče?« tázal se vetešník.

»Dobrá hodina.«

Stařec byl na rozpacích, má-li jíti s neznámým hodinu cesty pro věci, kterých neznal. Vida však, že dřevař mluví velmi vážně, nerozmyslel se dlouho a řekl, že s ním půjde.

Šli tedy. Ale jaká to byla cesta! Průvodce vetešníkův krácel houštinami přes rokle a kamení tak rychle, jakoby šel po mlatě; ubohý stařec, sotva dechu popadaje, šel za ním. Často se zastavoval a ještě častěji klopýtl přes kámen. Dřevař se hlasitě smál, ohlížeje se chvílemi po vetešníkovi, který byl neustále daleko za ním.

»Prosím vás, není schůdnější cesty k vaší chatrči?« promluvil po chvíli stařec, utíraje s čela pot.

»Lepší cesty není,« vece dřevař. »Ale což tato se vám nelíbí? Vždyť je docela pohodlná.«

»Krásně pohodlná!« pravil vetešník mrzutě.

»Snad se na mne nezlobíte?« pravil dřevař. »Jsem dnes v dobré míře, stařečku, važte si toho, neboť vždycky tak nebývám. Což vás netěší, že s vámi žertuji?«

»To jsou pěkné žerty!« pravil stařec sám k sobě. »Vede mne starce houštinami a trním; celý oděv mám již rozedraný.«

»Vždyť vedete obchod v hadrech!« zasmál se dřevař.

Vetešník se zalekl. »Ten má bystrý sluch,« pomyslel si, »nesmím tak hlasitě mluvit.«

Konečně přišli ku chatrči.

»Ta cesta trvala déle než hodinu,« prohodil stařec. Mluvil nyní mnohem přívětivěji, těše se na dřevařův dar.

Vešli do světnice, kde nebylo kromě starého stolu, dvou židlí a staré postele jiného nábytku.

»Nuže, kde máte, co jste mi sliboval?« táže se vetešník.

»Což nevidíte — na stole!«

»Na stole? Snad ta hromádka listí a mechu?« dí stařec překvapen.

»Ovšem, řekl jsem vám, že to lidé zahazují,« pravil dřevař. »Vy však mého daru nezahazujte — vždyť vidíte, že se leskne jako zlato.«

Stařec viděl však jen mech a listí.

»Nu, proč neberete, či se vám to nelíbí?« smál se dřevař. »Čiňte, jak se vám líbí — ale ne,« doložil hrozivě, »mým darem nesmíte pohrdati! Vezměte, co vám dávám, a nezahazujte to!«

»Jaký to divný člověk!« pomyslí si vetešník. Obávaje se nevládného dřevaře, vzal mech a listí a hodil je do nůše. Pak měl se k odchodu.

Dřevař krácel s ním a vedl ho toutéž cestou, neustále se směje a žertuje. Stařec již ani nemluvil, jsa všecek mrzut, že zmařil drahý čas a zbytečně se unavil.

Když došli na místo, kde byli se prve setkali, dal se dřevař opět do práce, a vetešník bral se k nejbližší vesnici.

»Jaký to blázen!« pravil k sobě stařec, když došel tak daleko, že ho dřevař nemohl viděti. »Vede mne nadarmo takový kus cesty a pak mi poručí, bych si vzal od něho mech a listí, jehož mohu si nasbírat v každém lese. A jak je to těžké! Věru, ten člověk nemá svědomí! Aby tak viděl, jak vážím si jeho dárku!«

Po těch slovech postavil nůši na blízký pařez a vyházal hbitě mech a listí, které byl mu dřevař vnutil. Nůše byla pak o mnoho lehčí, a stařec krácel rychle dále.

Ubožák byl po celý den mrzut, neboť obchod dařil se mu velmi špatně. Ani půl nůše hadrů nenakoupil. Smutně vrátil se k večeru domů. Vešed do chudobné světničky vysypal hadry na stůl, aby je roztřídil a uložil k ostatní zásobě.

Náhle se zarazil: mezi hadry zaleskl se silně nějaký předmět, jakoby byl ze zlata. Stařec prohledal ihned celou hromadu a našel malý zlatý lístek.

Zůstal jak omráčen. »Ó, já blázen!« zvolal po chvíli. »Sám připravil jsem se o poklad! Byl to zajisté Krakonoš, který se mnou žertoval a chtěl mne obohatit — a já pošetilec jsem se toho nedovtipil!«

Kdyby nebyla nastala zatím noc, byl by stařec ihned vydal se do lesa na místo, kde byl vysypal z nůše listí a mech. Nemohl spáti celou noc, a sotva nastal den, hned vstal, ustrojil se, vzal nůši a chvátal do lesa.

Listí leželo posud na místě, kde je byl včera vysypal. Nahrnul je zase do nůše, díváje se pozorně, nezůstalo-li ještě nějaké chmýří na zemi. Pak vzal nůši a kvapil domů.

Ale běda! Listí zůstalo listím — a co horšího! Také list, který byl prve zlatý, byl opět obyčejným, zeleným listem.

Ubohý stařec, jsa všecek rozechvřen zármutkem, vracel se zase do lesa. Chtěl vyhledati dřevaře a jej odprositi, že nevážil si jeho daru. »Snad ustrne se nade mnou,« pomyslí, »a daruje mi zase trochu drahocenného listí.«

Prošel celý les, ale nenalezl ani dřevaře ani jeho chatrče.

»Proč byl jsem jen tak neprozřetelný!« bědoval stařec. »Jak pokojně mohl jsem prožiti poslední léta svého života. Nyní není však pomoci, musím plahočiti se zase každého dne ode vsi ke vsi.«

»Proč pak si tak naříkáte?« ozval se tu někdo blízko něho. Vetešník pozvedl zrakův a spatřil sta-

řenku, která seděla na nízkém pařeze, držíc v rukou berličku.

»Však mám proč naříkati!« pravil stařec. »Naběhám se do unavení a sotva vydělám na chléb.«

»Máme tedy stejný osud,« vece stařena. »Také mně jest chodit od domu k domu, chci-li vyžebrati si sousto chleba. Vidím však, že vám slouží nohy přece ještě lépe než-li mně; proto nenaříkejte.«

»Jak neměl bych naříkati, když připravil jsem se sám o veliké bohatství!« pravil stařec.

»Tomu nerozumím,« dí stařenka; »vypravujte mi, co se vám přihodilo.«

Vetešník jal se vypravovati jí svou příhodu. »Kdo by si pomyslí,« doložil pak, »že Krakonoš objevuje se také lidem v podobě chudého dřevaře. Kdybych byl věděl, kdo se mnou žertuje, byl bych se mu hluboce poklonil a řekl: »Děkuji vám uctivě, mocný pane Krakonoši, za váš dar. Ať zůstane mech mechtem a listí listím, budu si vašeho daru přece vážit.«

»Byl byste však smýšlel zajisté jinak,« pravila stařena; »neboť k čemu by vám bylo listí a mech?«

»Nikoliv,« odpíral vetešník. »Věřte, že nechám si na památku, co mi daroval Krakonoš, ač to není zlato.«

»Což pak si Krakonoše tak vážíte?«

»Ovšem, slyšel jsem o mnohých dobrodiních, kteráž učinil chudým a nemocným.«

»Krakonoš jest veliký podivín,« vece babička. »Někdy jest mrzut, někdy rozpustilý, někdy vesel, někdy zlostný, někdy dobrotiv, někdy škodolibý. — Ale vy tuším pospícháte, darmo vás tu zdržuji. Prosím vás — nedostala jsem dnes ještě almužny — darujte mi kousek chleba, můžete-li. Mám veliký hlad.«

»Od srdce rád,« odvětil vetešník. »Snad jste dnes ještě nejedla?«

»Uhodl jste, neměla jsem dnes ještě ničeho v ústech,« odpověděla stařenka.

»Půjčte mi také nůž, abych mohla si krájetí,« doložila pak.

Stařec podal jí nůž a krajíček chleba, který měl v kapse.

»Zase vás zdržuji,« dí stařena; »potřebuji vašeho nože.«

»Vždyť nespíchám,« vece vetešník. »Ani nevím, kam bych měl dnes jít. Včera prošel jsem okolní vesnice a nekoupil jsem téměř ničeho.«

Stařenka jedla zatím, ale chléb se jí drobil. »Zde máte nůž,« pravila pak, »děkuji vám, pochutnala jsem si na chlebě, ač byl suchý. Pohledte, co tu mám na klíně drobtů. Máte doma slepice?«

»Nemám,« odvětil stařec, »ale sousedka má.«

»Nuže, vezměte drobty do kapsy, můžete je pak dáti slepicím. Chleba nesmíme zahazovati.«

Stařec vzal drobty a dal je do kapsy. Pak rozloučil se se žebračkou a vracel se domů.

Doma posadil se na lavici a zahloubal se v myšlénky; chvílemi pohlédl na listí, které byl vysypal na stůl, nezměnilo se — bylo ještě svěží, zelené.

»Schovám si je na památku, že mluvil jsem s Krakonošem,« pravil sám k sobě a povstal, aby listí uklidil.

V tom upozoroval, že má něco těžkého v kapse. Podívil se, neboť na drobty, které mu dala stařena, byl již zapomněl. Sáhl do kapsy — hle, vytáhl hrst zlata. Droby proměnily se ve zlato!

»Předobry Krakonoši!« zvolal stařec. »Přece jsi se tedy nerozhněval na mne docela! Ještě jednou jsi se mi zjevil, abys mi pomohl z bídy! Nyní nebude mi třeba plahočiti se za kruté zimy zasněženými cestami. Díky tobě!«

Stařec byl úplně šťasten. Zlato prodal a peníze uložil. Nezanechal však obchodu docela, chodě aspoň do blízkých vesnic. Jak děkoval Krakonošovi, že mu pomohl! Neboť čím byl starší, tím obtížnější byla mu

chůze, tak že vydělal obchodem velmi málo; v zimě nemohl vydělati docela ničeho.

Listí Krakonošovo schoval si na památku; často ukazoval je lidem, vypravuje jim o mocném duchu a velebě jeho dobrotu.

»Jak jsem byl tehdá zaslepen!« končival stařec obyčejně své vypravování. »Dvakráte se mi zjevil, a nikdy jsem se nedovtipil, s kým rozmlouvám. Ovšem, kdo by se nadál, že Krakonoš proměnil by se v chudého dřevoštěpa nebo ve starou žebračku a že požádal by mne, chudého starce, za kousek chleba. A měli jste viděti, jak mu chléb chutnal, ačkoli byl suchý. Dobře ještě, že jsem se zdržel a nepokáral jsem ho, proč tolik drobí. Ale poznal jsem, že i Krakonoš váží si božího daru, neboť mi řekl, že chleba nesmíme zahazovati.«

Lidé přicházeli často ke stařečkovi, by jim vypravoval o Krakonoši a by jim ukázal listí, které schovával si na památku, že s ním dvakráte rozmlouval.

Nelidský hajný.

Jednou potkal Krakonoš chudou ženu, která vycházejíc z lesa, žalostně plakala. Jsa ochoten pomoci každému nešťastníku, tázal se jí, proč pláče.

»Podhorský hajný mne zbil,« vypravovala žena plačíc.

»A proč?« tázal se Krakonoš, který zjevil se ženě v podobě zámožného rolníka.

»Pro nic za nic,« odvětila žena. »Sbírala jsem v lese suché dříví, což jest nám od vrchnosti dovoleno. Tu přišel hajný, osopil se na mne a počal mne bít. Pak rozlámal mi nůši, kterou jsem teprve nedávno koupila. Vím dobře, že by mi dovolil sbírat dříví, kdybych mu za to zaplatila; kdo mu ničeho nedá, musí mít se před ním na pozoru. Jsme však chudobní, proto nemůžeme mu ničeho dát.«

»Upokojte se,« těšil ji Krakonoš; »ještě dnes budete mít dříví dost, a hajný bude se brzy jinak chovati, za to vám ručím. Jděte jen pokojně domů a neplačte.«

Žena poděkovavši mu spěchala k domovu. Bylo jí sice divno, jak mohl jí neznámý člověk slíbiti dříví; ale mluvil tak opravdově, že nemohla nevěřiti jeho slovům.

Krakonoš vešel zatím do lesa přemýšleje, jak by potrestal nelidského hajného. Po malé chvíli potkal ho v lese a dal se s ním ihned do řeči. Hajný byl ještě všecek rozhněván a spílal chudým lidem, kteří přicházeli do lesa.

»Myslil jsem, že je dovoleno sbírat suché dříví,« pravil Krakonoš.

»Ovšem, ale víte-li pak, že se mi ztrácí neustále dříví?« dí hajný zlostně. »Skoro každého dne pohřeším několik polen z vyrovnaného dříví.«

»Měl byste tedy vypátrati ty, kdo vám dělají škodu,« pravil Krakonoš. »U té ženy nenalezl jste snad něčeho?«

»Jsou všickni stejní,« pravil hajný zlostně. »Ať poví všem ostatním, co dostala; pak budu mít od nich pokoj. Ostatně, komu do toho nic není —«

»— ať mlčí, chcete říci,« doložil Krakonoš. »Mně na tom ovšem nezáleží, přece bych vám však neradil, abyste s chudými lidmi tak zacházel. Snad víte, že Krakonoš ujímá se rád utiskovaných; ten by vás mohl potrestati.«

»Ať si jen hledí svého,« vece hajný mrzutě. »Co jest mu po mně a po lidech!«

Krakonoš obrátil řeč na jiné věci. Řekl hajnému, že přichází koupit zásobu dříví na zimu. Hajný byl ihned přívětivější, vedl neznámého rolníka, na paseku, kdež ukazoval mu vyrovnané dříví, jmenuje ceny jednotlivých druhů.

Krakonoš vybrav si tolik dříví, kolik bylo lze na-
ložiti na dva vozy, zaplatil je hned a řekl hajnému, že pošle za chvíli do lesa povozy. Pak odešel do vsi, kam viděl ženu jíti, vyhledal její obydlí a tázal se jí, kdo by mu odvezl dříví. Žena šla hned do vsi, objednala povozy, a Krakonoš odešel s vozky do lesa.

Tito divili se slyšíce, že mají dovézt dříví k té ženě, kteráž u nich zamlouvala před chvílí povozy. Krakonoš jim však dobře zaplatil. Domnívajíce se, že je snad nějaký boháč, netázali se ho po ničem a vykonali jeho rozkaz.

Chudá žena divila se neméně, když jí vozkové řekli, že neznámý ten muž koupil jí dva vozy dříví. Hajný však velice se zlobil a nazval neznámého bláznem.

Zatím co hajný se zlobil, a chudá žena se radovala, věděl již Krakonoš, jak hajného potrestá.

Hajný tvářil se vždy, jakoby věrné plnění povinností bylo mu nade všecko, ačkoli nebylo tomu tak. Hleděl sice mít v lese mu svěřeném všecko v pořádku, zaznamenával pečlivě dříví, které prodal, ale poručil vyrovnati dříví vždy tak, aby byly mezi poleny co možno veliké mezery. Tak zbývalo mu dříví, které pak prodával, a peníze za ně ponechal sobě. O tom nikdo neměl nejmenšího tušení, a lesní spolehal úplně na jeho věrnost. Hajný se tím také honosil a hleděl ve všem pánovi se zachovati.

Můžeme si tedy pomyslet jeho mrzutost, když uzřel druhého dne, že dříví, kteréž bylo včera pěkně srovnáno, rozházeno jest po pasece, jakoby je byl vítr rozmetl.

»Která zlomyslná duše to as udělala?« pravil hajný sám k sobě. »To stalo se nejspíše v noci, neboť ve dne by se toho nikdo neodvážil.«

Zavolal ihned dělníky, by dříví zase srovnali, a sám jim při tom pomáhal. Byl rád, že lesní nedověděl se ničeho; zaplatil dělníkům ze své kapsy doufaje, že si škodu co nejdříve nahradí.

Večer šel na paseku a hlídal. Seděl tam do půlnoci — nikde neozval se nejmenší šramot. Hajného mrzelo již déle tu čekati; šel domů myslé si, že škůdce přestane na jediném zlomyslném skutku.

Než, ráno bylo dříví zase rozházeno jako včera.

Hajný byl zlostí všecek rozechvěn. »Kdo si to se mnou zahrává?« pravil zlostně. »To nemohl udělati jediný člověk — vždyť je dříví rozneseno po celé pasece!«

Zavolal zase dělníky, kteří dříví zase srovnali než bylo poledne. Hajný smutně počítal, jaká škoda vzešla mu z té zlomyslnosti. Umínal si, že bude dnes hlídati celou noc.

Šel tedy večer zase na paseku, vzav s sebou ostražitého psa. Mohl si bezpečně lehnout a spáti, neboť pes by ho zajisté probudil, kdyby zaslechl nejmenší šramot.

Hajný si tedy lehl a brzy usnul. Jsa již od předešlé noci nevyspalý, probudil se teprve ráno. Pohleděl ihned na dříví; bylo však v úplném pořádku.

»Vida, šibalové mne vyčíhali,« pomyslně si hajný. »Věděli nejspíše dobře, že zde hlídám. Ale počkejte, setrvám zde po celý den.«

Pak vyhledal si příhodné místo v houštině, odkud mohl přehlédnouti celou paseku, ačkoli sám nemohl býti snadno zpozorován. Zde se posadil a čekal.

Nečekal dlouho, neboť po malé chvíli vyšel z lesa na druhé straně paseky stařec, jehož hajný neznal. Stařec byl malé, sehnuté postavy. Přiblížil se k vyrovnanému dříví, kde zůstal státi. Po malé chvíli bylo vyzdženo ze hromady několik polen, ačkoli stařec ani rukou nehnu. Polena vznesla se vysoko do výše a dopadla k zemi ve značné vzdálenosti.

Stařec byl obrácen k hajnému zády a nepozoroval, jak tento vystoupil z úkrytu a blíží se z ticha k němu.

Hajný přiblíživ se ke starci viděl s ustrnutím, že stařec stojí u dříví, odfukuje těžká polena, jako by to bylo peří.

»Mám tě, zlosyne!« zvolal hajný chvěje se zlostí a chopil starce za krk.

Ale stařec nepolekal se ani dosti málo. Jediným obratem vymknul se hajnému z ruky a postavil se proti němu, pohlížeje na něho svýma jiskřícíma očima.

»Což mi nepřejete té zábavy, hajný?« tázal se s úsměvem. »Pohledte jen, jak to dříví pěkně se vznáší do výše.«

Po těch slovech foukl zase do dříví, a tučt polen vznášelo se v okamžení nad hlavou překvapeného hajného.

»To nazýváš zábavou, zlomyslný starče?« zvolal hajný, a pozvednuv tlustou hůl, kterou měl v ruce, hnál se na starce.

Stařec však odskočil, a hůl vypadla hajnému z ruky. Ale jakoby neviditelnou rukou byla chopena, počala

zasazovati hajnému pádné rány, tak že klesl na zemi a počal bédovati.

»Tak bolí rány, necitelný člověče,« dí stařec; »ale věz, že rány nevinně utrpené bolí více než rány zasloužené. Neubližuj tedy chudým, kteří nedělají ti v lese škody, aby nevedlo se ti ještě hůře.«

Po té stařec odešel. Hůl zůstala ležeti pokojně na zemi, a hajný po chvíli se zvedl, ohmatávaje si záda.

»Zlořečený stařec,« pravil sám k sobě. »To nebyl obyčejný člověk. Myslím, že bylo mi jednati s Krakonošem; on to byl, a nikdo jiný. Budu na něj dlouho pamatovati.«

Hajný kráčel pomalu k domovu. Téhož dne ještě dal opět vyrovnati dříví, které zůstalo pak již v pořádku. Byl tomu rád, že nikdo neví, jak ho Krakonoš potrestal.

Nějaký čas pamatoval si dobře, co se mu stalo, byl k lidem vlnější a nepřijímal úplatkův od nikoho. Než, poznenáhlu opustila ho bázeň, neboť nebylo slyšeti delší dobu, že by se byl Krakonoš někomu zjevil. Hajný přivykl opět své dřívější hrubosti, ano, vedl si ještě hůře. —

Krakonoš dověděl se o tom brzy. Viděl, že hajného nelze napravití mírným trestem, a proto chtěl užiti trestu krutějšího.

Hajný, přišed jednoho dne do lesa, spatřil ku svému zděšení, že někdo porazil přes noc deset stromů. Stromy byly pryč, a přece nebylo znát ani kolejí ani lidské stopy, které mohly by býti pomocí k vypátrání pachatele.

Polekaný hajný chodil dlouho po lese; když nenalezl však ničeho, co mohlo by jej přivéstí na stopu škůdcům, odebral se všecek sklíčen k lesnímu, jemuž vypravoval, co se stalo.

»To je pěkná zpráva!« zlobil se lesní. »A vy můžete tak klidně mi to vypravovati? Či je to starost, aby neztrácelo se dříví?«

»Věřte, pane lesní, že za to nemohu,« pravil hajný, »vždyť —«

»Kdo pak tedy za to může?« pravil rozhorleně lesní. »Nejspíše jste nebyl v lese několik dní; tolik stromů nelze porazit a odvézt v malé chvíli. Nu, musíme pátrati; snad vede z lesa stopa do některé vsi?«

»Ani stopy, ani koleje jsem nenalezl,« odvětil smutně hajný, »ačkoli jsem zběhal celý les.«

»Nevypátráme-li, kdo to spáchal, bude vám škodu nahraditi,« vece lesní. »Proč nejste bedlivější ve službě!«

Po těch slovech šel s hajným do lesa. Divil se také nemálo, nevida nikde nejmenší stopy po škůdcích.

»Budeme prohledávati v okolních vesnicích,« dí lesní po chvíli.

A již druhého dne bylo prohledáváno ve vsi, kde bydlela chudá žena, kterou byl hajný před časem zbil. Šli právě mimo domek, v němž bydlela; hajný vzpomněl si na trest Krakonošův a zahořel zlostí. Ačkoli bylo patrnó, že by chudí ti lidé neměli ani kde skrýti poražené stromy, přece hajný žádal, aby byl domek prohledán, protože prý je člověk zde bydlící známý lesní škůdce.

Stalo se, jak hajný žádal. Manžel známé nám ženy s podivením hleděl na pány, kteří vedeni jsouce lesním a hajným, jali se prohledávati celý domek.

»Smím otázi se, co pánové hledají?« tázal se.

»To víte dobře, jako my,« dí hajný zlomyslně.

»Jak mohl bych to věděti?«

»Inu, hledáme stromy, které byly v noci na včerejšek v lese ukradeny,« pravil lesní.

»Stromy?« divil se chudas. »Jak můžete jen mysliti, pánové, že by mohlo být ukryto v tomto domku deset velikých stromů? Vy jste velice zlomyslný, hajný, chcete snad uvaliti podezření na mne? To se vám nepodaří. Vězte, pánové,« pravil k ostatním, »že mohu vám pověděti, kde jsou stromy schovány.«

»Vy o nich víte?« dí lesní. »Proč jste mi to tedy neoznámil, jak bylo vaší povinností?«

»Dověděl jsem se to před malou chvílí,« vece domkář, »a právě jsem to chtěl oznámiti. Nevím sice, jestli pravda, co jsem se dověděl, ale mám přece za svou povinnost, abych to řekl.«

»Nuže, mluvte tedy, kdo vám to pověděl?« tázal se lesní.

»Před malou chvílí,« vypravoval domkář, »šel tudy neznámý stařec. Stál jsem právě venku, a stařec dal se se mnou do řeči. Ptal se mne, slyšel-li jsem o krádeži, která se stala v lese? Řekl jsem, že nevím ničeho. Stařec vypravoval mi, co se stalo, ku konci pak doložil: Jak jsou ti páni zpozdití! Hledají kradené stromy po celé vsi, a k hajnému se nepodívají. Ovšem, na něho nemají podezření, vždyť sám nejhorlivěji hledá. Přijdou-li také k vám hledat, povězte jim to.«

»Aj, co tomu říkáte?« tázal se lesní hajného, který zbledl jako stěna.

»Řekl jsem jen tolik, co mi pověděl stařec,« doložil ještě domkář, »a nemohu ručiti, jestli pravda, co povídal.«

»To jest lež — ohavná lež!« volal hajný, který se zatím vzpamatoval. »Buď lže tento člověk, nebo lhal stařec, o němž vypravuje. V mém stavení není ani kradené větve, nerci-li stromu! Prohledejte u mne vše, pánové, byste se přesvědčili, že je to lež!«

Hajný mluvil tak, že nikdo nepochyboval o jeho nevinnosti. Že však si přál, aby byl jeho domek prohledán, kráčel lesní s ostatními pány za ním.

Hajný kráčel rychle. Náhle však se zastavil a zvolal: »O, běda mi, je zde skutečně!«

Nikdo nerozuměl, co tím hajný chce říci. On jim vypravoval, že spatřil právě starce, který ho všude pronásleduje. Zašel prý zrovna za blízký domek.

Hajného opustila zmužilost. Vzpomněl si, co mu Krakonoš přikázal, a nepochyboval, že seslal na něj

nyní příslibený krutý trest, protože neuposlechl jeho rozkazu.

Po malé chvíli bylo dříví nalezeno — ve stodole hajného. Tento se zapřísahal, že ještě dnes ráno nebylo ve stodole ničeho, že neví, jak se tam stromy dostaly — ale nadarmo. Vypravoval tedy lesnímu, že Krakonoš jej takto potrestal za jeho surovost, ale lesní nevěřil mu řka, že by každý mohl svéstí krádež a všechny zločiny na Krakonoše, kterého nelze lapiti.

Že hajný sloužil mnohá léta věrně — neboť o jeho nepoctivosti lesní nevěděl — nebyl udán u soudu, že se dopustil krádeže. Byl však ihned propuštěn ze služby, a bylo mu vystěhovati se z domku, ve kterém posud bydlel. Brzy přistěhoval se do domku nový hajný, který vážil si lépe dobré služby. Byl poctiv, konal svou povinnost věrně, ale dovolil každému, co dovoliti směl, jsa ku každému vlídný.

Propuštěný hajný chodíval nyní nemaje práce, sám sbírat suché dříví do lesa, z něhož byl dříve jiné vyháněl. A to způsobil si jedině svým surovým jednáním.

Vůdce cestujících.

Za krásného letního dne kráčelo k horám Krkonošským několik cestujících. Bylo jich pět. Tři z nich byli studující z vysokých škol; ostatní dva pánové byli jejich důvěrní přátelé.

Bylo veliké parno; pocestní, kráčejíce již dlouho do vrchu, byli velice zemdleni. Žádný neměl chuti k hovoru, a každý chvílemi jen vzdychl a stíral si s čela řinoucí se pot.

»Chybili jsme velice, že jsme si nevzali na cestu potravu,« pravil jeden z nich.

»Ovšem,« přisvědčil studující Tomáš. »Mám za to, že nahoře nenalezneme žádného hostince. Vytrpíme nejspíše dosti hladu i žízně.«

»Jen se nebojte,« pravil jeden ze starších pánů. »Nenalezneme-li hostince, vejdemo do kterékoli chatrče. Všude prodají nám chleba i mléka nebo sýra.«

»A k tomu hrnek vody, ne?« řekl uštěpačně druhý studující, který se jmenoval Valentin. »To bychom si pěkně pochutnali!«

»Jen si nemyslete, Valentine,« pravil pan Klička, který byl dříve odpovídal Tomášovi. »Horské mléko, sýr a máslo jsou velmi chutny, a horská voda jest mi milejší nežli pivo. Nemyslete, že by vám nechutnalo. Svěží vzduch, který dýcháme, podporoval by vaši chuť velice. Jakmile přijdeme do hor, chutná nám horská potrava právě tak jako zdejším obyvatelům.«

»Jen kdybychom byli brzy na Sněžce,« pravil třetí studující. »Tam je hostinec.«

»Ale hodně drahý,« pravil pan Klička.

Vůdce cestujících.

„Znáte dobře cestu na Sněžku, pane Kličko?“ tázal se Tomáš.

„Neznám,“ odpověděl tázaný. „Byl jsem tam ovšem asi před patnácti lety, ale tenkrát šli jsme jinou stranou,“

„To je pěkné — my jsme na vás docela spoléhali!“ pravil Valentin. „Co si nyní počneme?“

„Bude nejlépe, když vezmeme si vůdce,“ pravil pan Klička. „Každý chudý horal bude nám ochotným průvodčím a mnoho nebude žádati za svou službu.“

„Jenom jestli se tu s někým sejdeme,“ namítal jeho přítel pan Hrádek.

„O to nemějte starosti,“ těšil ho Klička. „Všude na stráních a v údolích uvidíte tu a tam chatrče. Požádáme-li někde, nalezneme hned ochotného průvodčího.“

Takto rozmlouvající šli dále. Po chvíli vystoupili na vrch a zastavili se, by pohlédli na krajinu, odkud přicházeli. Všichni byli unešeni krásným rozhledem, který jevil se tu jejich zrakům. Viděli daleko do kraje, neboť vzduch byl čist, a slabý větřík, který počal před chvílí váti, rozehnal páry, které bránily jeho průhlednosti. Před očima cestujících rozkládala se úrodná pole a luka, četné vesnice a města.

Když pak pohlédli na druhou stranu, spatřili veškerou spoustu horskou; jednotlivé vrcholy byly odděleny od sebe hlubokými údolními. Temena některých vrchův ukryta byla v závoji lehkých mráčků, které, sháněny jsouce slabým větrem, každou chvíli měnily svou podobu.

„Není-li to rozkošný pohled?“ řekl pan Klička. „Něco takového můžeme spatřiti jenom v horách.“

„Ale nevím věru, proč tu stojíme,“ pravil po chvíli Tomáš, „vždyt jsme tak unaveni. Sedneme-li si, nezmění se nám rozkošná vyhlídka, a my si poněkud odpočineme.“

„Všichni cestující posadili se na zelený trávník a pokochavše se krásným rozhledem ubírali se za chvíli dále.

„Nyní mám již veliký hlad,“ řekl Valentin. „Ten horský vzduch napomáhá velice trávení. A nikde není vidět ani vesnice ani chatrče.“

„Vesnic tu nenalezneme,“ řekl Klička. „K nějaké chatrči však přijdeme brzy. Vidíte, že jsem se nemýlil,“ doložil, ukazuje šikmo před sebe. „Tamto za křovím vyčnívá střecha. Zaměříme hned k chatrči!“

Pocestní kráčeli rychle za Kličkou. Po malé chvíli přišli k malé, dřevěné chaloupce. Dvěře byly však zavřeny.

Rozpustilý Valentin počal ihned bušiti na dvěře volaje: „Otevřete, otevřete!“

„Nedělejte hluku, Valentine,“ napomínal ho pan Klička. „Možná, že není nikdo doma, voláte nadarmo. Raději počkáme, až někdo přijde.“

Nečekali dlouho, neboť po malé chvíli zaslechli na blízku kroky. K chatrči blížil se muž prostředních let a statné postavy, nesa na rameně sekeru.

Přiblíživ se k chaloupce a vida cestující, smekl čepici a pravil: „Vítám vás všechny vespolek, pánové! Mohu vám něčím posloužiti?“

„Ovšem že můžete,“ dí veselý Valentin. „Otevřete rychle své zásobárny a dejte nám, co máte k jídlu!“

„Těší mne, že mohu vyhověti vašemu přání,“ dí horal, „ačkoli nevím, bude-li vám naše prostá potrava chutnati.“

Zatím otevřel dvěře a pobídl cestující, by vešli do vnitř.

Nedali se dlouho pobízeti: vešli do malé ale čisté světničky, kde posadili se ku starému stolu. Horal snášel zatím talíře, pak přinesl veliký bochník chleba, talíř pěkného sýra, položil před každého cestujícího nůž a pobízel jich, aby jedli.

„Jiného nemám, ač bych pánům velice rád posloužil,“ pravil pak zdvořile.

„Nemějte starostí,“ vece pan Klička. „Naše vyhladovělé žaludky příjmou za vděk vším; hlad jest nej-

lepší kuchař. Ostatně, jak pozoruji, jest váš chléb i sýr velmi dobrý.«

Valentin, který byl ještě před hodinou pohrdal prostými pokrmy horskými, pochutnával si nyní na chlebě a sýru, jakoby jedl nejchutnější pečeni. Činil se tak, že ostatní si toho všimli a počali se mu posmívat.

»Jen se smějte,« pravil Valentin. »Co jste prve ode mne slyšeli, mluvila jen má ústa. Můj žaludek smýšlí však docela jinak. Dovolíte-li,« pravil k horalovi, »vezmu si do tašky kus chleba a sýra na cestu.«

Všichni dali se do smíchu, ale horal pravil: »Jen si vezměte, pánové! Těší mne, že vám u mne tak chutná.«

Cestující nedali se pobízeti. Pomyslivše, že nenajdou snad tak pohostinné chatrče, zásobili se všichni na cestu chlebem a sýrem.

»A nyní zaplatíme,« pravil pan Klička, vstávaje od stolu. »Co jsme dlužni, přáteli?«

»Ničeho, pánové,« dí horal. »Za pohostění tak nepatrné nedám si platiti.«

»To nemůže být!« odpíral Valentin. »Vždyť jsme snědli skoro celý bochník chleba, který přece nemáte zadarmo.«

»Nikoli, nevezmu ničeho pane,« vece horal. »Nejsem tak núzný, jak se snad domníváte. A kdybych byl — přece bych ničeho nepřijal. Tak vzácné návštěvy dostane se mi zřídka kdy, a rád posloužím pocestným, kterým jest hledat občerstvení v osamělé chatrči.«

»Nezbývá nám tedy, než abychom vám srdečně poděkovali, nechcete-li ničeho přijati,« řekl pan Klička. »Potřebujeme však průvodce; nemohl byste nám opatřiti člověka, který by nás vedl nejkratší cestou ku Sněžce?«

»Půjdu s vámi sám,« nabídl se horal.

»Ale my vám zaplatíme!« zvolal Valentin. »Vydáme to raději dříve, vy byste nechtěl pak zase ničeho.«

»Povím vám pravdu, pánové,« dí horal. »Náhodou jest mi třeba jíti v tu stranu, a to ne méně než dvě hodiny cesty. Nemohu tedy vzíti za to platu, neboť šel bych tam, kdybyste nebyli ani mne žádali. Půjdeme tedy spolu, pak naleznu vám průvodčího, který vás povede dále.«

Cestující byli tomu povděční. Vyšli z chatrče, horal uzamkl dvěře a šel s nimi.

Kráčeli hbitě ku předu. Průvodčí vedl je stezkou dosti pohodlnou, které by zajisté sami nebyli našli. Stezka byla místy skryta pod hustým křovím, jinde zabíhala zase mezi skály. Průvodčí byl patrně povědom každého místa v okolí, neboť kráčel jistě a hbitě ku předu.

»Vy velice pospícháte,« pravil po chvíli Valentin.

»My zde v horách jinak nechodíváme,« dí horal.

»Ušli bychom po neschůdných cestách za hodinu velmi malý kousek cesty.«

»Ale my tomu nejsme zvyklí,« řekl Valentin mrzutě.

»Já nejsem ani dosti málo unaven,« pravil Tomáš.

»Nediv se Valentinovi, Tomáši,« pravil pan Hrádek.

»Kdybys měl v tašce tolik chleba a sýra, jako má on, věru nevykračoval bys si tak lehce.«

Všickni dali se do smíchu slovům Hrádkovým; i Valentin se smál. Že vystupovali právě na vysoký vrch, šel průvodce jejich volněji. Když přišli nahoru spatřili zde rozsáhlou rovinu, porostlou bujnou travou.

»To je Krakonošova louka,« vysvětloval průvodčí. »Které dobytče dostane trávy z této louky, dává hojnost mléka a ztuční za krátký čas. Ale Krakonoš nedovoluje nikomu žítí zde trávu.«

»Cože — Krakonoš?« pravil Valentin posměšně.

»Snad nevěříte těm báchorkám o Krakonoši?«

»Milý pane,« vece horal, »my věříme, že jest Krakonoš, neboť zjevuje se často lidem, pomáhá chudým a a nešťastným a káře zlosyny.«

„Tohle je nerozum!“ zvolal Valentin. „Kdyby Krakonoš přišel mezi lidi, každý by před ním utíkal, protože je náramná nestvůra! Kdyby bylo pravda, že Krakonoš má zde kdesi čarovnou zahradu a hromady klenotů, tu nalézali bychom v Krkonoších samé paláce a nikoli dřevěné boudy.“

Pan Klička, jsa pamětliv ochoty a pohostinství horalovy, káral Valentina, by pomlčel o takových věcech, ale ostatní se smáli, přizvukující Valentinovi.

„Soudíte přenáhleně, mladý pane,“ pravil průvodce. „Vždyť Krakonoš udílí pomoci jen lidem potřebným, a mrzel by se zajisté, kdyby ti, jež byl obdaroval, nakládali peníze na zbytečnou nádheru.“

„To jsou jen babské povídačky,“ dí Valentin; „ale přejme jich zdejšímu lidu, vždyť beztoho nezná nic rozumnějšího, o čem by hovořil.“

Pan Klička káral opět Valentina, druzí však se smáli.

„Budete-li mluvit častěji se zdejším lidem,“ řekl průvodce, k Valentinovi, „snad sejdete se s někým, kdo Krakonoše viděl, pak uvěříte snad, že Krakonoš opravdu vládne nad touto krajinou.“

„Nechme toho, příteli,“ pravil Valentin podrážděně; „umíte sice dělati dobrý sýr, o tom jsem se přesvědčil, ale těmto věcem nerozumíte. Víme dobře, že duchů vůbec není, a tak ohyzný podivín, jak líčen jest Krakonoš, nikdy nebyl ani nebude.“

Za této hádky přešli louku, a nyní bylo jim sejíť opět v údolí.

„Ostatně,“ pravil Valentin, „můžeme Krakonoše zavolati. Slyšel jsem, že zlobí se velice, když ho někdo zove Rybrcoulem. Zkusím tedy, jestli mne potrestá.“

Po těch slovech se zastavil a počal volati silným hlasem: „Rybrcoule, Rybrcoule!“

Jenom Klička zpozoroval, jak obličej horalův zarděl se hněvem, při slovech Valentinových. Ostatní cestující smáli se hlasitě veselému soudruhu.“

»Krakonoš je velice shovívavý,« dí průvodce klidně, »sice by přišel a krutě by vás potrestal. Ale mějte se na pozoru!«

Klička pokynul Valentinovi, by dal již pokoj. Valentin šel tedy za průvodčím, neodpovídaje na jeho slova.

Po malé chvíli sešli ve hluboké údolí.

»Nyní to půjde rychle, pánové, ale po malé chvíli vás již opustím,« pravil horal. »Jdu tamto do mlýna, máme tam již jen čtvrt hodiny cesty.«

Pan Klička, který kráčel poslední v řadě, spatřil právě několik pěkných květín, jaké rostou jen v horách. I zastavil se, by je utrl. Ostatní kráčeli za průvodčím.

»Co to?« zvolal náhle Valentin, který šel hned za horem. »Kudy nás to vedete?«

Průvodčí se rychle ohlédl a pravil: »Je zde trochu mokro; pojdte jen přímo za mnou, mladý pane, vždyť vidíte, že jsem se nesmáčel ani dost málo.«

Valentin šel dále, ale za chvíli počal křičeti: »Co to — já se topím!«

Ostatní viděli, že Valentin zabředl až po kolena do bahna, ačkoli horal stál vedle něho na suché půdě. Nežli však se vzpamatovali ze svého překvapení, ucítili sami, že se boří do měkkého bahna. Všichni dali se do křiku, a v jejich křik mísil se divoký smích průvodčího. V tom okamžení udělala se čírá tma, nad jejich hlavami rozestřelo se černé mračno, chrlíc na ně prudký déšť, a zároveň zaburácela divoká vichřice. Ubozí cestující byli poraženi k zemi, zoufale bědujíce, neboť vítr odnesl jim klobouky daleko do bahna.

Klička, který byl zůstal pozadu, nevěděl, co se stalo. Když přikvapil ku svým druhům, viděl že všichni zdvihaají se právě z hustého bahna, jsouce celí zabláceni.

»Počkej, zlomyslníku!« volal Valentin, protíraje si oči, neboť byl padl obličejem do bahna. Ale když pohlédl před sebe, poznal, že jejich průvodce zmizel. Vůkol nich bylo zase ticho a jasno.

Klička sotva se zdržel smíchu, když uviděl své druhy. Obešel opatrně bahno a pomohl jim vyloviti klobouky. Kdokoli je potkal, pohlížel na ně všecek udiven a dal se do smíchu.

Ubozí cestovalé vešli do mlýna, kde je čeled přivítala hlasitým smíchem vidouc, jak jsou zamazáni. Mlynář vyslechnuv, jaká nehoda se jim stala, pravil: »Sešli jste se s Krakonošem, a s ním není radno žertovati.«

Dobrosrdečný mlynář poskytl ubohým útulku. Dal jim vyčistit oděv a půjčil jim zatím svůj.

Cestující zůstali ve mlýně dva dny. Pak ubírali se dále děkujice dobrému mlynáři. Ale radost, kterou slibovalo jim cestování po Krkonoších, zkazila se jim docela. Kdykoli potkali někoho, již obávali se, není-li to snad Krakonoš, a každé chatrči z daleka se vyhýbali. Valentin byl nyní zticha; věřil již, že Krakonoš opravdu činí dobrodiní i že umí krutě trestati.

Krakonoš a pastýř.

Za krásného letního dne pásal staříčkový pastýř v horách ovce. Věrný pes hlídal stádo, a stařec hověl si ve stínu košatého stromu. Po chvíli, když omrzelo ho stále sedět, lehl si na zelený trávník. Pohlížel na blankytnou oblohu, po které pluly lehké obláčky, a přemýšlel. Znenáhla počaly se mu však oči mhouřit, a pastýř po malé chvíli usnul.

Nevěděl, jak dlouho spal, když byl probuzen štěkotem svého psa. Vyskočiv rychle spatřil s hrůzou, jak veliký vlk odnáší z jeho stáda pěkné jehně.

»Počkej, nestoudný lupiči!« zvolal stařec a chopiv silnou hůl pustil se za vlkem. Ale sotva učinil několik málo kroků, zmizel dravec i s jehnětem, jakoby země pod ním se slehla.

Ovčák hleděl před sebe všecek ztrnulý. »Takové pěkné jehně!« pravil mrzutě. »Nu, je to bohatého sedláka Dřevoty — snad nebude žádat, abych mu jehně zaplatil. Neschází-li jich jen více — podívám se.«

Jal se počítat ovce; tu však shledal ku svému leknutí, že vlk odnesl ještě dvě starší jehňata, která náležela jinému rolníku, zámožnému sice, než velmi lakomému člověku.

»Běda mi!« nařikal ovčák. »Co si jen počnu! Taková škoda! Lakomý Valentin mi neodpustí ni jediného krejcaru — naopak, dá si jehňata drážce zaplatiti než kdyby je prodal. A kde vezmu, nešťastný, tolik peněz!«

Tak bědoval stařec, pomýšleje se strachem na večer, až přizene stádo domů.

Co tak nařikal, neviděl cizího pána, který ho bedlivě pozoroval, stojí nedaleko něho.

„Proč pak si tak nařikáte?“ promluvil po chvíli, přistoupiv ke starci.

Pastýř ohlédl se překvapen, a vida státi před sebou cizího pána, zarazil se. Pozdraviv jej pak uctivě pravil: „Jak nemám. ubohý, nařikati! Vlk ukradl mi tři nejpěknější jehňata. Nemám peněz, abych je hospodářům zaplatil. Co si jen počnu!“

„Nenaříkejte jen příliš,“ těšil ho pán. „snad bude vám ještě pomoc. A kde jste byl, že mohl vlk odnésti vám jehňata?“

Ovčák přiznal se, že pod stromem na chvíli zdřímnul.

„Byl jste velmi neopatrný,“ pravil pán. „Jak mohl jste nechat stádo bez dozoru — což nevíte, že je zde tolik vlků?“

„Chybil jsem, uznávám to,“ řekl ovčák, „a co živ budu, neučiním toho. Co jsou mi však platny takové řeči — kde vezmu tolik peněz!“

„Vidím, že své chyby litujete a že máte peněz velice zapotřebí,“ pravil pán. „Upokojte se tedy — vím o vašich jehňatech — podívejte se tamto do křoví.“

Překvapený stařec běžel ihned k naznačenému místu. Jaká byla jeho radost, když našel tu všechna tři jehňata, jejichž ztráta způsobila mu tolik starostí!

Rychle přihnal je ke stádu a srdečně děkoval pánovi.

„Byla to šťastná náhoda,“ pravil pán. „Kráčel jsem tamto po pěšině a spatřil jsem vlka, který nesl právě první jehně. Uchopiv tlustou větev ležící na zemi běžel jsem na něho. Vlk pustil jehně a již byl ten tam. Ale za chvíli nesl druhé jehně; viděl jsem jej opět a přinutil jsem ho zase, že jehně pustil. Ale nestoudný lupič odvážil se krádeže po třetí. Číhal jsem na něj, a a proto nepovedlo se mu zase. Zatím jste se probudil — viděl jsem, že jste za ním běžel, a proto již nepřišel.“

»Divná věc,« pravil ovčák, »že jsem vás ani ne-
spatřil; vlk přede mnou takorůka zmizel.«

»Ó, vlk je chytrá šelma!« pravil pán. »Ale zapo-
meňme již na to, buďte rád, že neutrpěl jste škody;
příště budete zajisté opatrnější. Kolik vynáší vám ta
služba?«

»Velmi málo, milý pane,« vece pastýř. »Dostávám
ročně několik měric obilí a k tomu něco málo peněz.
Kdyby manželka, která je starší než já, nepracovala ne-
unavně, nemohli bychom snad ani býti živí.«

»Vyměnil byste tedy rád posavadní službu za ji-
nou?« tázal se pán.

»Ovšem, kdyby nahodila se mi služba výnosnější,«
pravil ovčák. »Je mi líto manželky, která mnoho se na-
pracuje. Kéž bych vydělal tolik, aby nemusila se již
namáhati!«

»Poslouchejte,« pravil pán, »chcete-li, pojdte do
služby ke mně. Koupil jsem před nedávnem zde na
blízku veliký dvorec — jest odsud vzdálen asi dvě ho-
diny cesty. Pásl byste také ovce. Svolujete?«

»Ještě nevím, pane,« dí stařec rozpačitě, »dříve mi
povězte, kolik byste mi platil.«

»Čtyřikrátě tolik, co máte nyní,« pravil pán.

»Čtyřikrátě tolik — není možno!« zvolal překva-
pený pastýř.

»Nežertuji,« vece pán. »Přijďte zítra ke mně. Chcete-li
u mne sloužiti, můžete si vzít i manželku s sebou a vše,
co máte, neboť budete bydleti v mém domě. Nuže, přijí-
máte službu?«

»S velikou radostí, milostivý pane,« pravil ovčák.

»Ale pamatujte si,« pravil pán, »že nenávidím ve-
lice lidí nepoctivých. Kdybyste dopustil se nejmenší
nepoctivosti, krutě bych vás potrestal a hned vyhnal
bych vás ze služby. Budete tedy poctiv?«

»Budu, milostivý pane — ve všem!«

»Dobře, zítra se tedy přistěhujete,« řekl pán. Pak pověděl ovčákovi, kudy vede nejbližší cesta do jeho dvorce, a vzdálil se.

Stařec byl velice potěšen. Sotva dočkal se večera, kdy mohl pověditi manželce, jaké štěstí jich očekává.

Druhého dne ráno vydal se s manželkou na cestu ke dvorci. Vzali z nejpotřebnějších věcí, kolik mohli unést. Ostatní hodlali později dopravit do nového bytu.

Ušedše tři hodiny cesty spatřili rozsáhlý dvorec. Všecka stavení byla nově vystavena; všude jevil se pořádek a čistota.

Když vešli na dvůr, uzřeli pána, který stál přede dveřmi domu, kde bydlel. Usmál se přívětivě na příchozí, kterým ukázal pak jejich byt, pěknou světničku v malém domku na dvoře. Ve světnici byl potřebný nábytek, a pán poradil ovčákovi, by svůj starý nábytek, jež mají ve vsi, prodal, protože budou mít u něho vše, čeho jim třeba.

Potom vedl ovčáka do ovčína, by ukázal mu ovce.

»Ty budete pásati,« pravil. »Nevím ani, kolik jich jest, a nebudu jich počítati. Důvěřuji ve vaše slovo, že budete poctivě mi sloužiti.«

Stařec ujistil ho ještě jednou o své poctivosti, a pán pokynul mu přívětivě hlavou.

Druhého dne vyhnal ovčák poprvé stádo na pastvu. »Pán jest velmi opatrný,« myslil si. »Vím dobře, že má ovce spočítané, ačkoli se tím tají. Domnívá se, že dám se tím svést a že mu některou tajně prodám, aby nevěděl. Ale neošidí mne: vím dobře, že by mne hned vyhnal, kdybych opovážil se něco mu zpronevěřiti. Budu dělati, jakobych nevěděl, že má ovce spočítané, ale budu opatrný.«

»A poctiv,« ozvalo se v něm svědomí.

Stařec divil se, že není v celém statku ni člověka kromě nich a pána. Pán řekl, že čeládku teprve hledá, že vezme však do služby jen poctivé lidi, a těch nelze prý tak snadno najíti.

Pán nevšímal si hrubě ovčáka, jakoby nestaral se, jak vykonává svou službu. Jednoho dne však stál právě na dvoře, když hnal stařec ovce domů. Prohlédnuv stádo velmi bedlivě pravil: »Myslím, že jsou všechny?«

»Ovšem,« přisvědčil stařec.

Pán zakýval spokojeně hlavou a vešel do domu.

Večer vyšel stařec náhodou ven a záslechl žalostný bekot jehněte. Rychle spěchal ze dvora; vedle vrat bylo jehňátko, které bylo poodběhlo nejspíše od stáda, pak bloudilo až do tmy po lese a nyní nalezlo šťastně dvorec.

Stařec ulekl se velice. »Kdyby to tak pán věděl,« pomyslíl si. Vzáv jehně do náručí donesl je k ostatním ovčím. Pán ho na štěstí neviděl.

Stařec vešel opět do světnice; pověděl ženě, co se stalo, a pravil: »Myslil jsem, že má pán ovce spočítané, dnes však jsem poznal, že jsem se mýlil. Vždyť prohlížel stádo velmi bedlivě a nepoznal, že chybí jedno jehně.«

»Má zajisté jiné starosti; na jedné ovci málo mu záleží,« pravila žena.

Druhého dne vyhnal stařec jak obyčejně stádo na pastvu. Když pásal asi hodinu, šel cestou nedaleko něho řezník. Vida starce, přiblížil se k němu, pozdravil jej a pravil: »Neprodal byste mi ovci, příteli?«

»Nikoli, pán by se zajisté mrzel.«

»Zaplatil bych vám ji dobře,« vece řezník.

»Nemohu,« pravil ovčák. »Pán sotva by se potěšil, až bych mu to pověděl.«

Řezník ohlédl se vůkol a když nikoho neviděl, přistoupil ke starci a pravil: »Vy mi nerozumíte, příteli: což musí váš pán o tom věděti?«

Ovčák pohlédl uleknut na řezníka a pravil: »Vím, co chcete říci, neučiním toho však; nepoctivého skutku se nedopustím. Pán by mne vyhnal ze služby.«

»Mějte jen rozum,« dí řezník. »Pán nedoví se ničeho; takový boháč ani neví, kolik ovec jest v jeho

stádě. Nemusíte se báti, že se dopustíte přílišné nepoctivosti: — vašemu pánu záleží málo na jediné ovci — takové škody ani nepozná, vám však přijde několik zlatých velmi vhod.

Stařec váhal, nedovedl však rázně odbyti pokušitele. Ještě chvíli se rozmýšlel, pak dal se přemluvit a prodal ovci. Řezník mu ji dobře zaplatil.

Stařec uschoval peníze a těšil se: »Pán nedoví se ničeho — na jedné ovci mu nezáleží. Přece však cítil po celý den v sobě nepokoj.

»Tvůj pán je dobrotiv a zbavil tě bídy,« pravilo mu svědomí; »tak se mu odměňuješ?«

»Kéž nedoví se pán jen tentokráte ničeho,« pravil k sobě stařec, »nikdy již neuposlechnu hlasu svědomí.«

Všecek sklíčen hnál k večeru stádo domů; ale jak se lekl, když vešel do dvora! Ovce, kterou byl ráno prodal, byla zde, a pán jí právě hladil kadeřavou vlnu.

»O, běda!« pomyslně si stařec. »Nyní jest veta po službě!«

Ale pán, jak se zdálo, nevěděl o ničem. »Koupil jsem ovci,« pravil klidně. »Šel tudy ráno řezník a prodal mi ji, neboť jsem mu ji dobře zaplatil. Bylo mi jí líto, že měla býti zabita. Budeme mít o jednu více.«

Ovčák si oddechl, uslyšev ta slova. Nyní nemusil se již báti.

Druhého dne šel týž řezník cestou nedaleko něho.

»Vy jste to pěkně vyvedl,« káral ho stařec, »proč jste prodal ovci právě mému pánovi?«

»Z toho si nic nedělejte,« pravil řezník. »Aspoň jste se přesvědčil, že vám pán úplně důvěřuje. Nemohl jsem jinak, vždyť neustále mne prosil, abych mu ji prodal. A dal mi za ni tolik peněz, že bych za ně dostal dvě ovce. Je to pěkný výdělek, ale nemyslete, že si nechám všecko sám. Rozdělíme se rovným dílem.«

Po těch slovech dal starci polovici peněz, o které byl mu pán více zaplatil, než on sám ovčákovi dal.

»Nyní vidíte, že netřeba vám se báti,« pravil pak.
»Co říkáte, prodáte mi ještě jednu?«

Ovčák se rozmýšlel. »Vytrpěl jsem včera mnoho strachu, ovšem zbytečně,« pravil. »Neprodám ani jediné.«

»Ale dejte si přece říci, proč byste si nepomohl, když můžete,« přemlouval ho řezník.

»Nesměl byste prodat ovci pánovi,« dí stařec. »Vyhnete se dvorci?«

»Vyhnu se.«

»Nuže, vyberte si jednu. Ale —«

Ostatní slova zůstala starci vězeti na rtech. Stáلتě před ním nikoli řezník — ale jeho pán.

»Ohavný podvodníku,« zvolal hněvivým hlasem, »taková je tvá poctivost? Aspoň nyní měl jsi se varovati, naleznuv opět doma ovci, kterou jsi před tím prodal. Kdybych nešetřil tvých šedin, v tu chvíli rozdrtil bych tě mocnou svou rukou. Neboť věz, že jsi chtěl oklamati — Krakonoše.«

V tom zahučela strašná vichřice, která starce div neporazila. Pádil odtud, seč jeho síly byly.

Běžel dlouho, nevěda kam. Posléze se zastavil všecek unaven. Nevěděl ani, kam zašel. Dlouho bloudil po lesích, ale dvorce nenalezl.

Konečně přišel na cestu vedoucí do vsi, kde dříve bydlel. Vešel do svého dřívějšího bytu, a jak se po-divil, vida zde svou manželku. Vypravovala mu, že za strašlivé vichřice zmizel náhle dvorec i všecko, co v něm bylo. Když se vzpomatovala, stála v pustém lese. Po dvorci nebylo památky. Nemohouc dovolati se manžela, šla do vsi.

Stařec vyznal ženě, čeho se dopustil, a kdo byl jejich pán. Oba rmoutili se velice. Ovčák litoval svého činu, neboť nenalezl již tak výhodné služby.

Než, ani dřívější služby se mu nedostalo, neboť ve vsi měli již jiného pastýře. I bylo pak ubohým manželům žíti v bídě a spoléhati na útrpnost milosrdných lidí.

Závistivý soused.

V malé vesničce měli vedle sebe malé domky dva sousedé, kteří velice lišili se od sebe povahou, ačkoli byli již od mládí dobrými přáteli.

Hulíř, tak nazýval se jeden z nich, byl člověk závistivý a neúčinnivý. Svému sousedu Závodovi byl jen proto přítelem, že potřeboval často jeho pomoci. Když byl jednou dlouho nemocen, ujal se Závoda jeho rodiny; vzal k sobě jeho dvě děti, které živil po celou dobu, než otec jejich se pozdravil. Nicméně nebyl Hulíř svému sousedu vděčným, a přátelství jeho bylo jen zdánlivé. Potřebuje často pomoci šlechtného Závody, nechtěl si ho rozhněvat a tvářil se k němu velmi upřímným. Sám však sousedovi nikdy ničím neprospěl; ano, měl-li jenom nějakou maličkost půjčiti, říkával: »Rád bych vám posloužil, sousede, ale věřte, že nemám, čeho žádáte.«

Závoda neměl tušení, že jeho soused není mu pravým přítelem. Sám jsa upřímný, nenadál se do něho přetvářky.

Jednoho roku na podzim oba pracovali v sousední vsi. Chodívali spolu do práce i z práce. Jednou večer však Závoda se chvíli zdržel, a Hulíř, nechtě na něho čekati, šel dříve domů sám. Z hor počal již váti mrazivý vítr, tak že Hulířovi bylo chladno.

Když přišel asi do polou cesty, spatřil seděti vedle cesty starého žebráka.

»Dobrý muži,« pravil žebrák, »budte tak laskav a dovedte mne do vsi. Zakopnuv o kámen vymkl jsem si

poněkud nohu, a mně starému jest chůze dost obtížna, když mi nic neschází.

»Nejspíše jste se někde opil,« dí Hulíř mrzutě.

»Nikoli, dobrý muži; věřte mi, že ne,« pravil žebrák.

»Nemohu se s vámi zdržovati, kdy pak bych došel domů,« — dí Hulíř. Pak šel dále, o žebráka se nestaraje.

Za malou chvíli šel domů Závoda. Žebrák opakoval svou prosbu, a dobrý ten člověk byl ihned ochoten, že ho dovede do vsi.

Stařec opřev se o silného muže kráčel pomalu podle něho, pokulhávale na jednu nohu. Teprv asi za hodinu došli do vsi. Závoduův domek byl hned na kraji.

»Buďte tak dobrý a dovedte mne do hospody,« prosil stařec.

»Do hospody — proč?« pravil Závoda. »Vždyť můžete přenocovat u mne, aspoň něco ušetříte. Mám sice malou světničku, ale pro vás budeme mít ještě místa.«

»Díky vám,« pravil stařeček. »Bude mi ovšem milejší, když necháte mne u sebe.«

Závoda vešel se žebrákem do světnice. Závodová, dovědvši se, co stařečka potkalo, litovala ho velice. Pak dala na stůl večeři, pobízejíc žebráka, by jedl s nimi. Stařeček nedal se dlouho pobízeti.

Brzy po večeři šli spat a časně ráno vstali. Žebrák liboval si, že se dobře vyspal, a že noha již ho nebolí.

»Vidím, že žijete spokojeně,« pravil potom k Závodovi. »Ale snad máte přece nějaké přání, jehož vyplnění by vás potěšilo?«

»Jsem, chvála Bohu zdrav,« odvětil Závoda, divě se té řeči. »Můj výdělek stačí nám na potřebné věci, nemohu říci, že bychom byli někdy trpěli nedostatkem. Někdy mívám ovšem starosti, kdybych se roznemohl, co bychom si počali?«

»Nemáte tedy žádných peněz pro případ potřeby?«

»Nemáme,« pravil Závoda; »to činí mi někdy starosti.«

»Ale něco snad přece máte,« pravil žebrák.

»Máme padesát krejcarů,« pravila Závodová. »Zítra je sobota, pak přinese můj manžel zase peníze.«

»Něco vám tedy poradím,« dí stařec. »Až přijdete večer domů, vezměte těch padesát krejcarův a jděte do lesa. Když přijdete k prvnímu stromu, dejte se v pravo a počítejte, až přijdete k desátému stromu. Je to starý vyhnílý dub. Mezi dva kořeny, které vyčnívají poněkud ze země, zakopejte ty peníze a jděte domů. Časně ráno jděte zase na to místo a vykopejte peníze. Uvidíte, jaká změna se s nimi stala. Chcete-li, abych uspořil vám jednu cestu, dejte mi ty peníze, já je tam zahrabu sám, a zítra ráno si pro ně přijďte.«

Závodová nevěřila slovům žebrákovým, ale její manžel dal mu hned padesát krejcarův a řekl: »Zde jsou, zítra ráno budu je hledat na místě, které jste mi naznačil.«

Žebrák, poděkovav za nocleh a za jídlo, odešel.

»Teď jsme to vyvedli,« pravila Závodová. »Ten člověk potřebuje peněz a vymyslí si, jak dovede nás nejlépe oklamati.«

»Ať jsou mu požehnány, jestli pravda, co myslíš,« odvětil muž. »Proto ještě neschudneme. Měl nás ovšem poprosit a nemusil utíkat se ke lži; podruhé budeme opatrnější. Ostatně však nevěřím, že nás podvedl.«

Ačkoli byl Závoda člověk trpělivý, přece nemohli tentokráte dočkati se chvíle, kdy měl jíti do lesa k vyhnílému dubu. Příštího jitra záhy vstal a spěchal k naznačenému místu, nesa motyku.

Přišel na kraj lesa našel snadno starý dub a počal hned kopati mezi vyčnívajícími kořeny. Jakmile vyhrnul poprvé hlínu spatřil v ní něco lesklého. Sehnul se k zemi a našel ve hlíně několik dukátů. Kopal dále a po malé chvíli našel padesáte dukátů, v něž byly se proměnily zahrabané tam krejcare.

Všecek potěšen pospíchal domů; vypravoval rozechvěným hlasem své manželce, co našel, a řekl pak: »Vidiš, jak dobře jsme učinili, že jsme dali stařečkovi ty peníze.«

»Poznávám, že jsem mu krivdila,« pravila Závodová. »Nejlépe jsi však učinil, milý manžele, že jsi stařečka k nám přivedl. Kdybys nebyl se nad ním ustrnul, neměli bychom nyní těch krásných peněz.«

»Ovšem,« pravil Závoda. »Budiž nám to naučením, že máme činiti dobře, ať dostane se nám odměny nebo ne.«

Ještě těšili se pohledem na lesklé dukáty, když vešel do světnice Hulíř; byltě již čas, aby šli do práce.

Podivil se velice, vida u souseda takové bohatství. Tázał se hned, odkud mají ty peníze. Závoda vypravil se hned do práce a vypravoval cestou Hulířovi, že mu pomohl k penězům chudý stařec.

»Já hlupák!« pomyslnil si Hulíř. »Proč nedovedl jsem toho starce do vsi sám. Mohl jsem býti bohatcem!«

Pak ujišťoval Závodu, jak se těší z jeho štěstí; zatím však záviděl mu ho velice.

Druhého dne byla neděle; oba sousedé byli doma. Když blížilo se poledne, zaradoval se Hulíř velice, vida přicházeti známého mu stařečka.

• Za chvíli stařeček vešel do světnice a prosil za almužnu. Hulíř vyňal hned z kapsy zlatník a podávaje mu jej pravil: »Zde máte almužnu, dědoušku. Odpusťte mi, že jsem vás nemohl předevčírem dovésti do vsi; pospíchal jsem velice. Tušíl jsem také, že můj soused, který šel za mnou, nad vámi se ustrne a povede vás.

»Zaplať vám Pán Bůh,« děkoval stařeček. »Tak hojně almužny jsem posud od nikoho nedostal.« A velebě Hulířovu dobročinnost odešel.

Ale Hulíře ta chvála netěšila, tvářil se velmi kysele. Očekával, že stařec, dostav tak hojnou almužnu, honem ho vybidne, by zahrabal někam peníze, které se mu promění v dukáty. Zklamán pohlížel za zebrákem a pravil sám k sobě: »Zase jsem vyvedl notnou hloupost. Škoda zlatníku!«

Ale po malé chvíli se jinak rozmyslnl. Vzav do kapsy padesát tolarů, které byl za dlouhá léta uspořil, vyšel ven a zaměřil k lesu.

»Snad nebude nevďečným,« pomyslíl si. »Vždyť ućinil jsem mu větší dobrodiní nežli Závoda.«

Za chvíli byl u lesa; než, jak se podívil, vida sedět u stromu, jež mu byl Závoda vypodobnil, cizího člověka. Hulíř, jakoby se jen procházel, obrátil své kroky k dubu; přišel až k němu tázal se neznámého, zdali na někoho čeká.

»Nikoli,« zněla odpověď. »Ale dověděl jsem se, že Krakonoš pomohl nedávno jistému člověku, proměnit mu zde krejčary v dukáty. Přehrabal jsem zde hlínu, není-li tu ještě nějaký dukát, ale nenalezl jsem ničeho. Včera jsem to zde také zkusil: zahrabal jsem zde krejcar a dnes nalezl jsem zde místo něho dukát «

»Aj,« divil se Hulíř, »a proč nedal jste jich sem více?«

»Milý příteli,« dí neznámý, »to není jen tak. Kdo chce, by mu Krakonoš proměnil krejčary v dukáty, musí sem zahrabatí jenom peníze, kterých získal práci, ne tedy peníze vypůjčené nebo jinak nabyté. A já jsem měl jen jediný krejcar.«

»Můžete tedy proměnití nyní dukát,« pravil Hulíř.

»Nikoli, to by mi neprospělo,« vece neznámý. »Vždyť jsem toho dukátu nenabyl práci.«

»A jenom krejčary promění se zde v dukáty?« tázal se Hulíř.

»Kdybyste sem dal jiný peníz, ovšem poctivě vydělaný,« pravil neznámý, »měl byste zde druhého dne tolik dukátů, kolik krejcarů platí peníz, který jste sem položil.«

»A což kdybych sem dal pět tolarův?« otázal se Hulíř.

»Pak byste měl tolik dukátův, kolik krejcarů dá se vyměnití za tolary,« pravil neznámý.

»Škoda, že jich nemám,« usmál se Hulíř odcházeje. »Mohl bych snadno zbohatnouti.«

Šel domů a pověděl manželce, co hodlá učiniti.

»Můžeš to zkusiti,« pravila žena. »Jen abychom o ty peníze nepřišli.«

»O to neměj starosti,« těšil ji Hulíř.

Večer vzal motyku a šel do lesa. Ohlédnuv se několikrátě vůkol, zda-li ho nikdo nepozoruje, vykopal do země malou jamku, vložil do ní tolary a zase ji zahrabal. Pak usedl nedaleko ve křoví a čekal zde, aby snad někdo nepřišel a tolary mu nevzal. Zároveň počítal v duchu, jakým bude boháčem. Byla to nesmírná suma, které se dopočítal.

V lese rozestřela se čírá tma, a hrobové ticho zavládlo vůkol. Hulíř byl všecek rozechvěn, dívaje se upřenými zraky na starý dub, jehož obrysy ve tmě jenom nejasně bylo lze rozeznati.

Konečně troubil ponocný ve vsi dvanáct hodin. Hulíř sebou trhl; zdálo se mu, že zaznívá k němu náhlé šelestění sporého listí na starém dubě.

Nemýlil se. Šelestění bylo stále zřetelnější, a Hulířovi se zdálo, že dub se kácí. Zároveň ozýval se pod zemí podivný hukot.

»Nyní proměňuje Krakonoš mé tolary v dukáty,« pomyslí si Hulíř, chvěje se hrůzou i radostí. Před oči stavěly se mu číslice značící ohromnou sumu peněz, které mu snad již nyní náležely.

Za chvíli bylo zase ticho. Hulíř chtěl již již běžeti k dubu; na štěstí vzpomněl si ještě v čas, že smí vykopati poklad teprve za svítání. Sedl si tedy zase a čekal.

Ale byla to trapná doba; Hulířovi zdála se býti věčností. Zima i rozčilení jím lomcovaly. Než, Hulíř necítil nočního chladna; myslil jenom na hromady dukátů, které ráno vykopá a přinese domů. V duchu dělal si plány, jaký vystaví si ve městě palác a jak nádherně bude žíti.

»Počkej, Závodo, zítra již budeš pravým žebrákem proti mně,« konejšil v duchu svou závist.

Konečně ozývalo se ze vsi kokrhání kohoutů. Jakmile objevily se na obloze první červánky, a čírá tma ustoupila pološeru, vzchopil se Hulíř a vzav motyku několika skoky byl u dubu.

Než, jak se podivill! Starý dub i s kořeny byl vyvrácen; na místě, kde dříve stál, byla dosti hluboká propadlina.

Hulř v prvním okamžení se zalekl; brzy se však upokojil a pravil sám k sobě: »Není divu, vždyť musí to být ohromná tíže, tolik zlata. Země se pod tíží dukátův až propadá. Nevím věru, jak je donesu domů.«

Najednou zavadil o něco nohou. Sehnul se k zemi a spatřil tolar.

»Ten zůstal nejspíše na povrchu,« myslil si Hulř, »a proto neproměnil se v dukáty. Jaká to škoda! Nu, pro jeden není tak zle. Ten tolar zde nechám, aby některý chudás jej našel.«

Sešed pak do propadliny počal rychle kopati; ne-nalezal však ničeho.

»Propadly se hluboko,« myslil si a kopal dále.

Za chvíli počala se ho zmocňovat úzkost. Vykopal již hlubokou jámu, než, o dukátech ani pomátky. Krůpěje studeného potu řinuly se mu po tváři, kopal pořádě hlouběji, kopal i na jiných místech — na všech stranách kolem poraženého dubu — nadarmo. S velikým namáháním odvalil poněkud strom, aby mohl kopati pod ním, ale jeho práce byla marna.

Najednou ozval se nad ním hlasitý smích. Hulř pohlédl vzhůru, neviděl však ničeho. Téměř bez sebe klesl k zemi.

Nyní porozuměl všemu. Krakonoš chtěl potrestati jeho závist a necitelnost a připravil jej o padesát tolarů, vraceje mu jediný tolar, který byl dostal od něho jako almužnu.

Litost a hněv ubohého Hulře nelze vypsati. Jakmile poněkud se zotavil, zvedl tolar, kterým byl ještě před chvílí pohrdal, vzal motyku a běžel domů.

Manželka se ho lekla, jak vyhlížel. Domyslíla se všeho vidouc, že manžel ničeho nepřináší; nečinila mu však výčitek, vždyť byl ubohý téměř beze smyslu.

Hulíř téhož dne do práce nešel. Musil ulehnouti; byl nemocen.

Závoda, nemoha se ráno souseda dočkati, šel do práce sám. Jak podivil se večer, když přišel k němu a viděl, že je stížen horečkou. Hulířová bědovala.

Bylo potřeba pomoci. Šlechetný Závoda, jsa nyní zámožnější než dříve, byl ku pomoci ještě ochotnější. Daroval Hulířové dva dukáty, které mu její manžel tak záviděl, aby mohla povolati lékaře a koupiti léky.

Hulíř po několika nedělích se pozdravil. Když dověděl se od manželky, že šlechetný Závoda pomohl jí v největší nouzi, nemohl pohnutím ani promluvit.

Teprve později děkoval mu vřelými slovy a přiznal se mu, jak byl od Krakonoše potrestán. Závoda ho upřímně litoval.

Hulíř byl od té doby svému sousedu pravým přítelem. Nezáviděl mu ničeho, ale přál mu ze srdce, aby byl šťasten. Toho přál nejen jemu, nýbrž každému. Závist nalezla již nikdy místa v srdci Hulířově.

Trest Krakonošův byl sice krutý, ale prospěšný.

Pokrytec.

Nebylo většího pokrytce nad Potměšila: na jeho tváři byli byste spatřili vždycky přívětivý úsměv. S každým rozmlouval tak přátelsky, jakoby chtěl s ním srdce rozdělit. Kdo nařikal, pro toho měl útěchu, a koho potkalo štěstí, mohl říci, že nikdo neraduje se z jeho štěstí tak jako Potměšil, který mu ho přál z plna srdce, jak říkal.

Potměšil pozdravoval každého z daleka. Před každou sochou poklekl a modlil se, dívaje se zbožně k nebesům.

Pomyslíš tedy snad, milý čtenáři, že Potměšil byl od každého ctěn a milován? — Nikoliv: on nebyl takový, jakým se tvářil. Jeho přívětivost a přátelství, jeho zbožnost — vše bylo líčeno. Jinak mluvil a jinak myslel: ani když mohl, nepřispěl ku pomoci bližnímu, který jí potřeboval. Kdo byl šťasten, tomu přál ústy, však v srdci mu záviděl.

Lidé poznali ovšem brzy Potměšilovu povahu: viděli, že se přetvařuje, aby ho každý měl za šlechetného člověka; proto nazývali jej lakomcem a pokrytcem.

Potměšil často naříkal, že lidé neuznávají jeho dobrých vlastností, a stavěl se, jakoby ho to velice rmoutilo. Dověděl se, že Krakonoš mnohdy bohatě obdařoval ctnostné lidi, umínil si jíti do hor.

»Snad se s ním někde setkám,« pomyslel si. »Budu si naříkati na lidský nevděk, a tím bude zajisté dojat. Kéž by se jenom nade mnou ustrnul a daroval mi něco zlata ze svých bohatých zásob! Pak by zajisté nikdo neopovážil se mi posmívati,«

Těše se takovými myšlenkami vydal se bez prodlení na cestu. Po celé dny plahočil se po údolích a po stráních Krkonošských, ale nikde nespátřil mocného ducha. Zavolati jej zdálo se mu býti nebezpečným; co měl tedy činiti? Nezbyvalo mu jiného, nežli vrátiti se domů.

Co tak přemýšlel, kráčeje s hlavou sklopenou, blížil se k vysoké skále. Ve skále té byla vytesána jeskyně; přede vchodem do ní seděl na lavici hrubě stezané staříčků poustevník.

»Příteli, co se ti stalo, žes tak smuten?« oslovil jej poustevník.

Potměšil se téměř ulekl, neboť nepozoroval poustevníka, jsa zamyšlen.

»Ach, zbožný muži,« vzdychl, uctivě ho pozdraviv, »jsem stále nešťasten, schází mi mnoho.«

»Mnoho — to je zlá věc, ale snad přece ne všecko?«

»Všecko, ctihodný otče, všecko kromě ctnosti,« vzdychl pokrytec.

»Všecko kromě ctnosti?« divil se poustevník. »Aj, příteli, toť netřeba ti naříkati, tys pravý boháč, nebo ctnost jest poklad největší.«

»Ovšem,« dí Potměšil, »ale což mi platna moje ctnost? Ta se nyní velmi málo cení, vzbuzujíc ještě nenávisť u zlých lidí. Že by zde na světě došla odměny, na to nelze ani pomysliti.«

»Bohužel, pravdu díš,« přisvědčil poustevník, »neslechetníkům protiví se ctnost; ale já si toho velmi vážím a raduji se z toho, že setkávám se s člověkem ctnostným. Prokážeš mi zajisté laskavost a vejdeš do mého chudého obydlí. Rád bych, abys mne vyučoval ctnostem a pověděl mi zlatá pravidla moudrosti. Neboť obdivuji se dobru a velebím je, kdekoli je nalézám; proto nebudu ti nevďečným, jako jsou jiní lidé. Znam dvě krásných umění: dovedu dělati zlato a připravovati drahocennou životní šťávu. Myslím, že nepohrdneš, když tě

chci vycvičiti v těchto uměních; poněvadž jsi ctnostný, jsem jist, že budeš užívat obou jen ku věcem dobrým.«

To bylo něco pro pokrytce! Nerozmýšleje se kráčel hned s poustevníkem k jeho obydlí. Vstoupiv do jeskyně pokropil se svčcenou vodou z kroupky, která visela na stěně vedle dveří; pak počal velebiti své zásady a líčiti zásluhy, jakých dobyl si o pravou ctnost. Netušil, že mluví s mocným Krakonošem, jehož byl tak dlouho marně hledal.

»Všemu svůdnictví tohoto světa odolal jsem vítězně,« pravil, »po cti a slávě nikdy jsem nebažil, a zlato nemá u mne ceny pražádné.«

Poustevník obdivoval se jeho šlechetnosti, a pokrytec byl stále smělejší ve své řeči. Krakonoš brzy poznal, s kým jest mu jednat, a měl hned hotový plán, jak vychloubače zahanbí a potrestá.

Obydlí poustevníkovo stálo v místě velmi půvabném, jsouc obklopeno nevelikou ale krásnou zahradou, v níž bylo hojnost ovoce.

»Rač se tuto posaditi na mechové lůžko,« pravil poustevník, »a učiň si pohodlí. Já připravím zatím něco k občerstvení.« To promluviv odešel do zahrady.

Potměšil nedal se pobízet a pohodlně se posadil. Ale když poustevník se vrátil, nesa plný koš, tu rychle se vzchopil a posadil se ke stolu. Hned pochutnával si na krásném ovoci, na čerstvém másle, horském sýru a chlebě. Nejvíce však velebil ohnivě víno, jehož několik láhví poustevník byl přinesl a na stůl postavil.

Čím více Potměšil nahlížel do sklenice, tím větší byla jeho výmluvnost a chlouba, tím více zářily jeho ctnosti — ve slovech, jimiž jeho jazyk oplýval. Však posléze počaly se mu oči kaliti, a jeho výmluvnost mizela nesmírným pitím.

»Aj, příteli,« dí poustevník, »pozoruj, že umíš velmi dobře učiti ctnosti, která slove střídmost: ukazuješ totiž napřed, jak ohyzdna jest nestřídmost. Než, obávám se, že bys užil příkladu příliš mocného. Však

co jsi mi ukázal, úplně mi postačí; proto dovol, abych odstranil pomůcku, která ti tak vydatně pomáhá u vyučování.«

Po těch slovech klidně pronesených odnesl láhve z poustevny.

Zaražený pokrytec namáhal se, aby zakryl a přemohl svou opilost. Však zdálo se, že poustevník ničeho si nevšímá. Pojav hostě svého za ruku vedl jej do vedlejší světničky, kterou nazýval dílnou. Zde bylo nakupeho hojnost zlatých a stříbrných prutův, tak že zraky Potměšilovy pohlížely žádostivě na tyto bohaté poklady. Jak rád byl by vzal si kus lesklého kovu, však u přítomnosti svého hostitele nemohl tak učiniti.

Poustevník za chvíli vyšel ven. Potměšil uchopil rychle několik kusů zlata a skryl je ve svých kapsách. Rád byl by vzal více, ale poustevník již se vracel.

Krakonoš tváře se, jako by ničeho nepozoroval, ukazoval svému hosti rozmanité umělecké pokusy: proměnil vodu ve víno a zpracoval hrubé kusy křemene v lesklé zlato. Poučiv jej pak, jak by si měl počínati, kázal i jemu činiti podobné pokusy. Náš hrdina namáhal se všemožně; obracel a potřásal kameny, tloukl jimi, ale křemen zůstával křemenem. A když ani jediný pokus nechtěl se zdařiti, počal »ctnostný« hrubě a vášnivě proklínati.

»Aj, aj, milý příteli,« pravil poustevník, »zdá se mi, že ničeho nevíš o ctnosti, které říkáme trpělivost. Či jsi mi chtěl ukázat opět její opak — vášeň a hněv? Však pojď, odpočineme si od práce, pak budeš mne dále vyučovati svým vznešeným ctnostem.«

Potměšil upokojiv se chtěl kráčet za svým hostitelem — ale běda! Nemohl se hnouti s místa. Co to? Kusy zlata nabyly v jeho kapsách takové váhy, div že neklesl k zemi. Zastrášen díval se na poustevníka.

»Co se ti stalo, příteli, že nemůžeš jíti, jsi snad nemocen?« dí Krakonoš. »Aj, pozoruji, že tvé kapsy jsou příliš obtíženy; dovol, ať zbavím tě toho břemene. Ale

co to? Tuším, že jsi v roztržitosti schoval do kapes několik kusů zlata. Či jsi zapomněl opět na jednu ctnost — na poctivost? Však polož zlato zase na předešlé místo, a bude dobře.«

Učitel ctnosti ulekl se velice, tak že nemohl pronést ani slova ku svému ospravedlnění. Ale vida, že poustevník pořád ještě touží po poučování, přemohl svůj nasmělý hlas a tváře se velmi učeně pravil: »Slyš tedy, příteli poustevníče! Moje prvá, nejdůležitější a nejvyšší zásada zní: »Varuj se příležitosti!«

Poustevník pohleděl s podivením na mluvícího. »Máš tedy za to,« pravil, »že ctnostným nemůže býti ten, kdo má příležitost ku zlému? Aj, příteli, já soudím zcela jinak: kdo je ctnostný, musí uměti pokušení přemáhati. To by byla krásná ctnost, která by se bála pokušení! Myslím, že ctnost bez pokušení podobá se vítězství bez boje.«

»Opravdu, je tomu tak, jak jsem pravil, milý příteli,« tvrdil Potměšil. »Mně ovšem žádné pokušení není těžké, já dovedu každé přemoci. Že jsem prve poněkud se opil, to způsobila má veliká žízeň. A co jsem učinil s několika kousky zlata, to byl pouhý žert: byl bych ti je sám později vrátil, abych ti dokázal, že má ctnost jest velmi mocna, že mohl bych zlato si podržet, ale že toho neučiním, poněvadž nemá u mne ceny.«

»Lháři bezbožný,« zahřměl rozhněvaný Krakonoš na pokrytce, »což ani pravda není ti svata? To je tvá ctnost, že s největší drzostí tak ohavnou lež mi povídáš? Dosti toho již, jsem syt tvého chvastání o ctnostech. Svého pokrytectví budeš pykat!«

V tom okamžení chopil chvástavce za krk a vznesl se s ním do výše.

• Za malou chvíli stál Potměšil na náměstí svého rodného městečka, maje na prsou tabulku s nápisem: »Tak Krakonoš tresce nestřídmost, zlodějství a lež.«

Ve městečku byl právě trh. Množství lidí nakupilo se hned kolem Potměšila, který objevil se tak náhle mezi nimi, jakoby byl s nebe spadl. Ještě téhož dne věděl každý, co se pokrytci přihodilo.

Potměšil nemohl bydleti déle ve městečku, kde naň každý ukazoval. Odstěhoval se tedy do jiné krajiny a změnil docela své chování. Mluvil vždy tak, jak myslil, a nevynášel se ctnostmi, kterých neměl. Krakonošův trest působil naň prospěšně.

Proč Krakonoš na vždy zaše! do podzemní říše.

Ačkoli Krakonoš jednal vždy s lidmi spravedlivě, přece dostalo se mu od nich nevděku, a nedocílil, čeho svými činy docílit chtěl.

Byloť úmyslem jeho pomáhati trpícím a kárati nešlechtníky. Než, lidstvo poznalo záhy, oč Krakonoš se snaží, a mnozí často jej oklamali.

Velice mrzel se Krakonoš, že vešlo příliš ve známost, kde schovány jsou jeho poklady. Do klenotní síně hrnulo se každý den více lidí, tak že nestačil ubohý činiti dobrodiní.

Sotva zbývalo mu tolik času, by mohl přesvědčiti se, jak užívají obdarování nabytých statkův. A tu poznal Krakonoš velmi často, že učinil dobrodiní mnohým, kteří jich nezasluhovali. Shledal, že přichází k němu více nestoudných lakomců, kteří klaněli se mamonu, než takových lidí, jimž bylo pomoci skutečně třeba.

Poznal také, že hřešili na jeho dobrotu mnozí marnotratníci, kteří spoléhajíce na nevyčerpatelné poklady Krakonošovy, oddávali se bezuzdné hýřivosti. Také mnozí z těch, kteří darů jeho skutečně potřebovali, byli zaslepeni bohatstvím, jehož dostalo se jim od Krakonoše, stali se pyšnými nebo marnotratnými, kdežto dříve vedli život ctnostný.

Rovněž i ve své zahradě často býval obtěžován lidmi, kteří přicházeli pro léčivý kořen, aby vedli s ním výnosný obchod.

Ovšem že Krakonoš nešetřil života takových podvodníkův. Ale mnozí dovedli se tak přetvařovati, že je

měl za lidi poctivé; teprve později se přesvědčil o jiném. A krutý trest, jehož dostalo se některým, neodstrašil všech ostatních. Krakonoš poznal, že mamon velice vládne pokolením lidským a že dovede utlumiti v lidech i bázeň, kterou působí myšlenka o možné ztrátě života.

Že také mnozí zahaleči ještě více hověli své nectnosti, oklamavše dobrodince lidstva, netřeba připomínati. Někteří navykli lenosti tak, že nikdy již nepracovali, živíce se žebrotou, když utratili, čeho dostalo se jim štědrostí Krakonošovou.

Lakomci, podvodníci, lenoši a vůbec lidé nešlechtní, kteří byli někdy od něho zaslouženě potrestáni, láli mu při každé příležitosti, nazývajíce ho škůdcem lidstva.

Hrubý tento nevděk nemohl ovšem povzbuditi Krakonoše k dalším dobrodiním. Vida, že štědrostí svou více pokazil než napravil, uzavřel na věčné časy zrakům lidským síň, kde shromážděny byly jeho poklady.

Než, dotíraví prosebníci ještě nedali mu pokoje. Přišedše na místo, kde bývala dříve klenotní síň, a nevidouce tu ničeho, neostýchali se volati Krakonoše, a když nepřicházel, hleděli přivolati jej potupným jménem »Rybrcoule!« Takovým odpovídal Krakonoš ovšem ne přívětivě, házeje na ně celé spousty kamení.

Nyní byl však ještě v horší pověsti u lidí, jsa každému postrachem. A také toho dovedli zahaleči a jim podobní lidé užiti ke svému prospěchu. Vzavše na sebe podivný šat a tvářice se co možná hrozivě vydávali se za Krakonoše a přepadali pocestné, kteří hrůzou se třesouce, dávali jim, co měli, jsouce rádi, že strašný Krakonoš, za kterého lupiče pokládali, šetří jejich života.

Tento nevděk a potupa, kterých dostalo se Krakonoši, učinily z něho zase nepřítele lidstva, nepřítele, který lidmi spíše opovrhoval, než aby se na ně hněval.

Proto nepřemýšlel o pomstě; umínil si, že raději vzdálí se na vždy s povrchu zemského. Vešed v podzemní svou říši spěchal ihned do sklepení, kde byla

uvězněna Bída. Vyprostil ji z okovův a pustil ji zase na zemi. Od té doby potlouká se Bída zase často krajinou Krkonošskou sužujíc ubohý lid více nežli před tím.

Však byl svrchovaný čas, že Krakonoš vrátil se do podsvětí. Když propustiv Bídu vešel do svých palácův a zahrad, spatřil všude nepořádek; všude bylo pusto, ni jediného šotka nebylo viděti. Z dále zazníval k němu hrozný hukot a rachot.

Krakonoš zavolal mocným svým hlasem — v okamžení přiběhli někteří šotkové, chvějíce se hrůzou.

Co se stalo? Šotkové, nejsouce vedeni rozkazy pánovými, nedohlíželi na místa, kde, jak domnívali se, nebylo třeba jejich dozoru. Tu však protrhly se nesmírným tlakem plynův a par na straně k dolejší Italii ohromné podzemní hráze — a Vesuv počal strašně soptiti. Zasypal tři města římská: Herkulanum, Pompeji a Stabie. Díky Krakonoši, který zabránil většímu neštěstí.

Praví se, že Krakonoš od té doby jest opatrnější a proto že nikdy již nevyjde na povrch zemský. Možná, že tomu tak; ale snad i nevděk lidský je toho příčinou.

Na každý způsob můžeme však určitě říci, milý čtenáři, že Krakonoš již nikdy nás nenavštíví; zanechal nám na památku jen — pověsti o sobě.

O b s a h.

	Strana
Král tajemné říše	1
Proč Krakonoš lidí nenáviděl a z čeho je trestal	4
Krakonoš a krejčovský tovaryš (Dle Musáa)	9
Tři synové (S vyobrazením)	21
Vděčný žebrák	30
Zlaté kvítí (Dle A. Macháče)	36
Krakonoš u chudých manželů (S vyobrazením)	42
Mlynářský učenník (Dle Ig. Prokeše)	49
Krakonošovy jahody (S vyobrazením)	64
Krakonoš káře lháře (Dle Ig. Prokeše)	71
Krakonoš kmotrem	82
Potrestaný lenoch (S vyobrazením)	87
Kolovrat	96
Znalec koní	105
Macecha (S vyobrazením)	118
Krakonoš tresce lichváře	127
Léčivý kořen	135
Lakomý pekař (S vyobrazením)	143
Chudý tovaryš (Dle R. Kochové)	149
Hrubý vozka	155
Chudoba zaviněná a nezaviněná (S vyobrazením)	161
Vetešník	171
Nelidský hajný	178
Vůdce cestujících (S vyobrazením)	186
Krakonoš a pastýř	194
Závistivý soused	201
Pokrytec (Dle R. Kochové)	209
Proč Krakonoš na vždy zašel do podzemní říše	215